

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
КАФЕДРА ІНОЗЕМНИХ МОВ**

***СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
ЛІНГВІСТИКИ ТА
ЛІНГВОДИДАКТИКИ***

**II ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
12 травня 2021 р.**

РІВНЕ – 2021

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
КАФЕДРА ІНОЗЕМНИХ МОВ**

***СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ***

**II ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
12 травня 2021 р.**

II Всеукраїнська науково-практична конференція
«СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ»

УДК 81+82+37
С91

Редакційна колегія:

Головний редактор –

Відповідальні редактори –

Купчик Л. Є., канд. пед. наук, доцент

Ботвінко-Ботюк О. М., канд. філол. наук

Осадча Н. Л., канд. пед. наук

Старший лаборант

з вищою освітою

Глуха І. М.

*Рекомендовано вченою радою Національного університету водного
господарства та природокористування.*

Протокол № 4 від 23 квітня 2021 р.

С91 Сучасні тенденції розвитку лінгвістики та лінгводидактики: Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції (12 травня 2021 р.). Рівне : НУВГП, 2021. 254 с.

Modern Tendencies in Development of Linguistics and Linguodidactics: The Collection of Conference Proceedings (May 12, 2021). Rivne : NUWEE, 2021. 254 p.

У збірнику матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку лінгвістики та лінгводидактики» розглянуто низку питань, що стосуються актуальних проблем лінгвістичних та літературознавчих досліджень, традиційних та новітніх аспектів методики викладання іноземних мов, загальної педагогіки та історії педагогіки, теорії та методики професійної освіти.

The Collection of Conference Proceedings «Modern Tendencies in Development of Linguistics and Linguodidactics» focuses on the issues of linguistic and literary studies, traditional and innovative aspects of foreign languages teaching methodology, theory and history of Pedagogy, theory and methods of vocational training.

УДК 81+82+37

ISBN 978-966-327-513-0

© Автори публікацій, 2021

© Національний університет водного

господарства та природокористування, 2021

**СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТА
ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

УДК 811.161.2:39

Уляна БЛАГОВІРНА,

студентка 3 курсу, спеціальності середня освіта, англійська мова

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

**ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ FREIHEIT / СВОБОДА
В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ**

Утворення та особливості функціонування концепту – складні та багатокомпонентні феномени. Дослідження є спробою розуміння специфіки вербалізації концепту FREIHEIT / СВОБОДА у сучасному німецькомовному дискурсі. **Актуальність** наукової розвідки зумовлена пріоритетним місцем концепту FREIHEIT / СВОБОДА в картині світу будь-якої етнокультурної спільноти (у тому числі й німецької), а також застосуванням когнітивно-дискурсивного підходу як базового в сучасному мовознавстві, що дозволяє комплексно вирішувати численні проблеми. **Мета** розвідки полягає у виявленні засобів вербалізації концепту FREIHEIT / СВОБОДА. Для цього необхідно з'ясувати семантику концепту як лінгвокультурного поняття, проаналізувати значення концепту та визначити особливості його мовного вираження в німецькій мові.

Концепт – сучасний термін численних гуманітарних дисциплін: мовознавства, історії, літературознавства, філософії, теології, лінгвістики, психології тощо. У науковій літературі є безліч дефініцій цього поняття, оскільки воно є одним із основних у спробі дослідити та зрозуміти ситуацію мовної картини як цілого світу, так і окремих етносів. В. І. Карасик та Г. Г. Слишкін вважають, що лінгвокультурний концепт – це умовна ментальна одиниця, спрямована на комплексне вивчення мови, свідомості та культури [1, с. 1].

Свобода належить до ключових культурних цінностей та є фундаментальною характеристикою людського існування. Як універсальна характеристика людського буття, свобода стосується здатності людини обирати своє буття та керувати ним і безпосередньо пов'язана з відчуттям залежності, відчуження та відповідальності. У німецькомовному дискурсі концепт СВОБОДА основною лексевою-вербалізатором є Freiheit.

Аналіз дефініцій вищезазначеної лексеми надає наступні значення:

1. *die politische Freiheit; die nationale Freiheit* – політична незалежність у державі та суспільстві; незалежність від зовнішнього або ж внутрішнього гноблення (тут і далі переклад – Благовірна У.);

2. *die Freiheit der Meinungsäußerung; die Freiheit der Entscheidung* – право робити чи говорити те, що ти хочеш, без перешкод з боку кого-небудь / чого-небудь;

3. *in Freiheit setzen* – перебування не під арештом, не ув'язненим, не в неволі;

4. *Grundfreiheiten* – право, привілей [3].

Образна складова концепту FREIHEIT / СВОБОДА характеризується наявністю перцептивного образу та когнітивних метафор. Перший виражений сукупністю емпіричних доказів, тобто зорових, тактильних, смакових, звукових та нюхових образів. Метафоричний образ концепту це сукупність концептуальних метафор.

Проаналізувавши вживання лексеми на позначення СВОБОДИ в німецькій мові, вважаємо, що перцептивний образ, через який об'єктивується концепт СВОБОДА в німецькій лінгвокультурі, є:

1. Зоровим:

Regisseur Rosa von Praunheim sieht die Freiheit der Kunst gefährdet – «Режисер Роза фон Праунхайм бачить свободу мистецтва під загрозою» [2].

2. Нюховим:

Er roch nach Freiheit und Abenteuer – «Він пахнув свободою та пригодами» [2].

Основні концептуальні метафори, які відображають когнітивну структуру концепту FREIHEIT / СВОБОДА є наступними:

1. СВОБОДА – БОРОТЬБА

Die Geschichte mit reichlicher Betonung auf den Ehrenkodex und dem Kampf um die Freiheit wird weitererzählt – «Далі розповідається історія, де великий наголос робиться на кодексі честі та боротьбі за свободу» [2].

2. СВОБОДА – НАГОРОДА

Ich werde dem Alltag den Rücken kehren und meine neu gewonnene Freiheit in vollen Zügen genießen! – «Я залишу повсякденне життя і сповна насолоджуватимусь своєю новоспеченою свободою!» [2].

3. СВОБОДА – ОБ'ЄКТ, ЯКИЙ ЗАХИЩАЮТЬ

Sie sich selbst über ihren riesigen Medienapparat als Verteidiger der Freiheit darstellen. – «Використовуючи масові медіа вона презентувала себе борцями за свободу» [2].

4. СВОБОДА – ВТРАЧЕНА РІЧ

Wie Menschen ihre Freiheit verlieren und wiedergewinnen können – «Як люди можуть втратити і повернути свою свободу» [2].

Варто зазначити, що для опису максимального ступеня прояву концепту FREIHEIT / СВОБОДА використовуються наступні епітети: 1) абсолютна свобода (*absolute Freiheit*); 2) повна свобода (*völlige Freiheit*); 3) цілковита свобода (*ganze Freiheit*).

Отже, концепт FREIHEIT / СВОБОДА становить великий фрагмент системи німецької мови спрямований на суспільно-політичне життя суспільства. Сміслове наповнення цього концепту охоплює такі значення як філософсько-релігійна категорія, зовнішня свобода як вільне соціальне й

національне буття народу та свобода внутрішня, духовна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карасик В. И., Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования. Воронеж : Воронежский государственный университет. 2001.
2. CCG. Corpus Concordance German. URL: http://www.lexutor.ca/concordancers/concord_g.html (besucht am: 20.02.2021)
3. Duden. Deutsches Universalwörterbuch. Mannheim : Dudenverlag, 2001. URL: <https://www.duden.de/suchen/dudenonline/freiheit> (besucht am: 20.02.2021)

УДК 811.111

Олена БОНДАРЧУК,

канд. філол. наук, старший викладач кафедри німецької філології,

Дарина ДИШКО,

студентка другого курсу спеціальності «Середня освіта.

Мова та література (німецька)»,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО НІМЕЦЬКОМОВНОГО ЕПІСТОЛЯРНОГО РОМАНУ

З давніх часів люди обмінювалися інформацією і велику допомогу їм в цьому надавав епістолярний жанр. Завдяки таким творам XVIII століття було позначено як «століття епістоли», сьогоднішній день може бути названим «епохою електронної комунікації». Подібно до листа у XVIII столітті, спілкування через електронні листи стало домінуючим за останні три десятиліття. Оскільки мова гнучка, вона швидко реагує на вплив сучасних медіа-засобів, тому в літературі часто зустрічаються нові текстові форми та способи комунікації, як от СМС, чат, електронний лист. **Роман в електронних листах** – це сучасний жанр, який є модифікацією епістолярного роману.

Тема дослідження є **актуальною**, адже цей жанр ще перебуває у процесі

формування і є не достатньо розглянутим. **Мета** цієї роботи спрямована на аналіз особливостей сучасного епістолярного роману німецькомовних авторів.

Свої праці цій тематиці присвятили S. Kusche, C.-V. Schnitzer, M. Weißwenger. В українській філології таких розвідок поки обмаль, епістолярний роман вивчали І. Чередниченко, В. Наєр, Т. Радзієвська, С. Гіндін та ін. Прикладами у німецькомовній літературі є романи „Sehnsucht Internet“ G. Farke, „Gut gegen Nordwind“ D. Glattauer, „Für immer vielleicht“ C. Ahern.

Розглянемо особливості роману в електронних листах в порівнянні з його попередником. Перш за все характерною ознакою типового епістолярного роману є те, що він написаний в особливій інтимній манері, притаманній тільки його автору. У такому творі свої думки письменник виражає через листи, які особливо підходять для зображення і більш тонкої характеристики внутрішнього світу людини. Написання таких текстів багаторазово планується і обдумується автором, а письмові роботи перечитуються кілька разів, перш ніж будуть надіслані адресанту. Автор ж електронних листів висловлюється спонтанно і поняття часу виглядає дещо іншим. Завдяки швидкості та низьким формальним обмеженням електронної пошти, співрозмовник може передавати інформацію миттєво і точно [2]. На відміну від традиційних листів, у електронних можна швидко відслідкувати історію листування. Електронні листи охоплюють ширший контекст – не лише приватне спілкування, а й ділову переписку. Новий тип роману передає медіальні, культурні та комунікативні тенденції сучасного суспільства [2, с. 33].

До особливостей роману в електронних листах відносимо необмеженість одним жанром (це також і запрошення, вітання, рекламації, тощо), труднощі розподілу листи на приватні та офіційні (розмитість меж та широке використання електронної пошти в повсякденному житті), велика варіативна спрямованість комунікації (з одного боку вона наближується до усного мовлення, а з іншого є формальним способом комунікації) [3, с. 213–216].

Романи в електронних листах мають особливості використання мови, які відображають тенденції комунікації сучасними технічними засобами, такі як:

1. Недотримання правил граматики – наголошено на тих словах і словосполученнях, які, на думку автора повідомлення, є важливими. Для структури речень характерні також відхилення від порядку слів, наявність вставних слів та відокремлених членів, граматичні повтори, еліптичні речення. Спостерігаємо використання літературного прийому паратак西斯, коли прості речення, які йдуть безпосередньо одне за одним, не об'єднані сполучниками в складне підрядне речення. Але усі ці своєрідні явища не призводять до комунікативних непорозумінь, а створюють атмосферу відкритості та реальності.

2. Використання розмовного мовного стилю. Оскільки листи електронної пошти в такому романі є спілкуванням неформального характеру, розмовна мова формує будівельний матеріал для цього спілкування. Суттєвою характеристикою такого стилю мовлення є невимушеність, що впливає не тільки на лексику, а й на структуру твору. З іншого боку, на рівні розмовної мови існують явища, які сприймаються як досить недоречні у книжній мові [1, с. 22].

3. Відсутність обмежень у способі формулюванні думки. Оскільки електронні листи створюються швидко, на відміну від класичного листа, якого автор кілька разів перечитує, перед тим, як відправити, тут часто зустрічаємо друкарські помилки (випущення букв, їх заміщення, тощо). Це і нехтування розділовими знаками, і недотримання правил пунктуації та написання іменників із великої літери.

4. Мовна креативність – утворення нових слів та використання англіцизмів, як от: *Bloggrill*, *Blogroll*, *Vlog*, *Blog*, *Webhosting*, *Hacker*, *Beamer*, *Reiseblogger*, *stylisch*, *Chartmüll*, *Verdoomung*. Використання англіцизмів полегшує комунікацію між людьми різних національностей передусім в сфері

технічних новинок та програмного забезпечення.

Отже, у зв'язку з розвитком інформаційних технологій, сучасний епістолярний роман набуває популярності. Незважаючи на те, що цей жанр подібний до свого попередника, вони суттєво відрізняються одне від одного. Варто відзначити експресивність, оригінальність та інформативність роману в електронних листах. Оскільки мова – живий організм, вона постійно розвивається і відповідає на появу новітніх технологій появою нових мовних явищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Beißwenger M. Sprache und Medien : Digitale Kommunikation. *Studikurs Sprach- und Textverständnis*. E-Learning-Angebot der öffentlichrechtlichen Universitäten und Fachhochschulen und des Ministeriums für Innovation, Wissenschaft und Forschung (MIWF) des Landes Nordrhein-Westfalen. [Erweiterte Vorabversion, bereitgestellt vom Verfasser].
2. Kusche S. Der E-Mail-Roman. Zur Medialisierung des Erzählens in der zeitgenössischen deutsch- und englischsprachigen Literatur. Stockholm, 2012. S. 211.
3. Schnitzer C.-V. Linguistische Aspekte der Kommunikation in den neueren elektronischen Medien SMS – E-Mail – Facebook. München, 2012. URL: https://edoc.ub.uni-muenchen.de/14779/1/Schnitzer_Caroline-Victoria.pdf (дата звернення: 27.01.2021).

УДК 811.111

Антоніна БОРТНИК,

студентка магістратури, 1 курс,

Наталія БІЛОУС,

кандидат філологічних наук, доцент,

Національний університет біоресурсів та природокористування України

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ІНШОМОВНОЇ
ЛЕКСИКИ В НІМЕЦЬКОМОВНИХ АГРАРНИХ
ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Розвиток аграрних наук сьогодні визначається різними формами міжнародної співпраці та формуванням інтегрованого науково обґрунтованого досвіду в цій галузі. У зв'язку з цим зростає необхідність перекладу іншомовних наукових текстів, зокрема німецькомовних. Інтеграція аграрних наук проявляється і в лексиці, яка постійно збагачується іншомовними термінами та поняттями. При цьому, надзвичайно актуально і важливо сформувати навички їх правильного перекладу.

Основне завдання нашого дослідження – ознайомитись з жанрово-стилістичними особливостями німецькомовних текстів аграрної тематики, їх лексичною, морфологічною, синтаксичною своєрідністю, мовними маркерами; проаналізувати особливості передачі прагматичної специфіки оригіналу при перекладі, навчитись виявляти структурні і тематичні матричні складові тексту аграрної тематики, що підлягають відтворенню при перекладі.

Німецькомовні аграрні тексти містять велику кількість іншомовної лексики, яка загалом допомагає точно визначати зміст і адекватно його перекладати. В першу чергу, це латинські назви і терміни, які є спільними для вживання в багатьох мовах. Крім того, тексти містять надзвичайно багато спеціальної (галузевої) термінології, яку потрібно добре знати.

Основною відмінністю наукового перекладу аграрних текстів є необхідність точного передання інформації, для чого необхідно постійно уточнювати міжнародну наукову термінологію. З цією метою потрібно використовувати лінгвістичні та енциклопедичні словники.

Лінгвістичні словники мають кілька основних типів і багато різновидів, але об'єктом описування в них завжди є саме слово з погляду властивого йому лексичного значення, походження, правопису, наголошення тощо.

У фразеологічному словнику подаються фразеологічні вислови і ідіоми, їх значення, приклад вживання.

Тлумачний словник подає лексико-фразеологічний склад мови з поясненням значення, граматичних та стилістичних особливостей уживання реєстрових одиниць.

Енциклопедичні словники подають стисло характеристику предметів, явищ, різних понять, що позначаються тими чи іншими словами. Вони включають до реєстру здебільшого тільки іменники та іменникові словосполучення, не дають власне мовних ознак реєстрових слів, широко наводять власні назви.

Особливо важливо використовувати спеціальні (галузеві) енциклопедії (сільськогосподарську, лісову тощо).

Доцільно також при перекладі використовувати взаємовплив вербального та візуального складників у статтях, які розглядаються як креолізований текст, в якому ілюстрація та текст активно доповнюють один одного і адекватно відтворюють зміст.

Проілюструємо ці основні особливості теорії і практики перекладу на конкретному прикладі перекладу фрагменту німецькомовного тексту.

Eichenanteile in sich selbst überlassenen Wäldern gehen zurück [1].

Частина дубів в лісах, які залишилися недоглянутими, зменшується.

Unter den Hauptbaumarten in Bayern ist die Eiche besonders gut an Hitze und Trockenheit angepasst. Für die Klimaanpassung der Wälder spielt sie damit eine große Rolle. Серед основних порід дерев Баварії дуб особливо добре пристосований до спеки та посухи. Ця порода дуба відіграє важливу роль в адаптації лісів до кліматичних змін.

Forschungsergebnisse aus Naturwaldreservaten zeigen jedoch, dass die Eichenanteile in sich selbst überlassenen Wäldern seit mehreren Jahrzehnten zurückgehen.

Проте, результати досліджень природних лісових заповідників, показують, що частка порід дуба в лісах, які були залишені без догляду, зменшується впродовж кількох десятиліть.

Eichen-Jungwuchs wird durch *Konkurrenz* von anderen Baumarten und Wildverbiss stark dezimiert. „Nicht mal ein Prozent Eichenanteil in der *Verjüngung* haben wir in den untersuchten Buchen-Waldgesellschaften, in denen durchschnittlich 26 Prozent Eichen im Altbestand vorkommen. Молоді дуби *вимирають* іншими породами дерев та пошкоджуються дикими звірами. «Ми навіть не маємо одного відсотка *регенерації* дуба в досліджених букових лісових популяціях, де 26 відсотків дубів є спілими. In Eichen-Waldgesellschaften hat die Eiche nur gut fünf Prozent Anteil an der *Verjüngung*», erläuterte Kilian Stimm von der TU München. «Eichen brauchen viel Licht und eine konsequente Pflege», betonte Stimm. *Gezieltes Waldmanagement* ist für die Förderung von Eichen also unerlässlich. У дубових лісових популяціях на дуб припадає лише добрі п'ять відсотків регенерації», – пояснив Кіліан Штім з Технічного університету Мюнхена. «Дубам потрібно багато світла та постійний догляд», – підкреслив Штім. *Цілеспрямоване управління лісами* є важливим для відновлення породи дубів.

Weiblicher Falter des Schwammspinner (Lymantria dispar) Foto: Tobias.

Hase, StMELF/ Самка метелика шовкопряду непарного.

Mit einer für Eichenwälder charakteristischen Schmetterlingsart, dem Schwammspinner, befasst sich Professor Wolfgang Weisser von der TU München. Seit 2018 durchläuft der Schwammspinner in Teilen Bayerns eine Massenvermehrung, die voraussichtlich erst dieses Jahr abklingt. Seine Raupen können bei besonders hoher Populationsdichte Eichenwälder mitsamt der Bodenvegetation kahlfressen. So können Folgeschäden bis zum Absterben der Bäume auftreten. Weisser untersuchte den Einfluss des Schwammspinner und dessen Bekämpfung auf die Lebensgemeinschaften im Eichenwald. Dabei geht es nicht vorrangig um eine wirtschaftliche Entscheidung, sondern vielmehr um eine ökologische Gesamtabwägung zur langfristigen Sicherung der vielfältigen Waldfunktionen.

В цьому фрагменті статті йдеться про проблему збереження порід дуба від шкідників, зокрема, виду метеликів *Lymantria dispar* (шовкопряду непарного), явище поширення якої різко зросло в дубових лісах Баварії з 2018 року. Коли щільність популяції особливо висока, гусениці можуть

пожирати дубові ліси разом із ґрунтовою рослинністю. Це може призвести до пошкодження і аж до загибелі дерев. Професор Вайссер досліджував вплив шовкопряду на популяцію в дубовому лісі. Йдеться насамперед не про економічне рішення, а, швидше, про загальний екологічний баланс з метою забезпечення різноманітних функцій лісу в довгостроковій перспективі.

Як бачимо, приведений зразок німецькомовного тексту має всі перелічені вище ознаки лексичної, морфологічної, синтаксичної своєрідності, які необхідно враховувати при науковому перекладі. Без знання іншомовної лексики та міжнародної наукової термінології не може бути якісного перекладу текстів аграрної тематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Eichenanteile in sich selbst überlassenen Wäldern gehen zurück. URL: <https://www.forstpraxis.de/forschung-fuer-die-waelder-der-zukunft/> (дата звернення: 27.01.2021).

2. Лабораторія моніторингу і сертифікації лісів Український НДІ лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького Держлісагентства України і НАН України. URL: <https://www.slideshare.net/infoclimateorg/buksha-forestry-adaptation> (дата звернення: 27.01.2021).

3. Перекладацькі інновації : матеріали VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 15–16 березня 2018 р. / редкол.: С. О. Швачко, І. К. Кобякова, О. О. Жулавська та ін. Суми : Сумський державний університет, 2018. 163 с.

4. Онлайн словники:

URL: <https://www.multitran.com/m.exe?l1=3&l2=2> (дата звернення: 27.01.2021).

URL: <http://sum.in.ua/s/siljsjkoghospodarsjkyj> (дата звернення: 27.01.2021).

УДК 81.38

Дарія БУБАЛО,

студентка 3 курсу, спеціальність «Прикладна лінгвістика»,

Луцький національний технічний університет, Луцьк

ПОЛІТИЧНА ЛІНГВІСТИКА: ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сьогоднішній день в Україні значно зріс дослідницький інтерес до політичної комунікації, який є результатом загострення у країні політичної боротьби, де активно використовують різноманітні засоби, стратегії та методи комунікативного впливу на свідомість та позицію громадян.

Політична лінгвістика – галузь лінгвістики, що виникла на стику двох самостійних наук – лінгвістики й політології, тісно пов'язана з іншими сучасними лінгвістичними дисциплінами (особливо – з прагмалінгвістикою, комунікативною та когнітивною лінгвістикою) і має на меті встановити закономірності взаємовпливу суспільно-політичних подій на зміни в мові й навпаки [1, с. 45]. Як зазначає А. Чудінов, для сучасної політичної лінгвістики повною мірою характерні провідні риси сучасного мовознавства: антропоцентризм (мовна особистість стає точкою відліку при вивченні мовних явищ), експансіонізм (включення в галузь дослідження лінгвістики низки суміжних проблем, тобто її розширення), функціоналізм (вивчення мови в дії, у функціонуванні), експланаторність (прагнення не тільки описати мовні факти, а й дати їм пояснення) [2, с. 10].

Сьогоднішня політична лінгвістика активно займається загальними питаннями політичної комунікації (особливо аналізуючи її відмінності від інших галузей спілкування) та вивчає питання політичної мови (гасла, листівки, програми, газетні статті, виступи на зустрічах або ток-шоу на телебаченні, парламентські обговорення тощо).

Виникнення та становлення політичної лінгвістики (з 20-х до 50-х років) було пов'язане з Першою світовою війною та наслідками соціально-політичних змін, особливо безпрецедентним досвідом пропагандистського протистояння між воюючими країнами. В результаті чого, вивчення способів формування громадської думки та ефективності політичної агітації та військової пропаганди мають велике наукове та гуманітарне значення. Семіотика, поява та розвиток лінгвістичної семіотики та здійснення так званого філософського мовного повороту, мають вирішальне значення для погляду на взаємозв'язок мови та політики.

Політична лінгвістика 60-х–80-х рр. XX ст. позначена активним вивченням комунікативної практики в сучасних західних демократичних державах і використання маніпуляції з допомогою мовних засобів. Ці напрями досліджень широко обговорюються в критичній теорії Франкфуртської школи (Т. Адорно, Г. Маркузе, М. Хоркхаймер). Під час холодної війни особливу увагу лінгвістів привертає мілітаристський дискурс («ядерна мова»). Важливе місце в політичній лінгвістиці даного періоду посідає французька школа аналізу дискурсу (Ж. Дюбуа, Ж.-Ж. Куртін, М. Пеше, М. Фуко та ін.), що виникла на основі дейпсихоаналізу (З. Фрейд), марксизму (К. Маркс) і структурної лінгвістики (Ф. де Соссюр) як спроба ліквідувати недоліки методу контентаналізу. При дослідженні дискурсу представники школи аналізували не окремий текст, а множину текстів з урахуванням їх історичної, соціальної та інтелектуальної спрямованості, взаємозв'язків з іншими текстами, інституційних меж, інтенцій автора, його інтрадискурсу (його іншими висловлюваннями з відповідної проблеми) та інтердискурсу (висловлюваннями інших осіб з відповідної проблеми) [3].

Особливо активно зарубіжні дослідження політичної комунікації розвиваються в кінці XX – початку XXI ст. Ознаки сучасного етапу: 1) «глобалізація» політичної лінгвістики, розширення її географії за рахунок

появи відповідних досліджень у різних країнах Азії, Африки, Латинської Америки й Океанії, а також пострадянських державах; 2) розширення сфери наукових інтересів нової науки за рахунок включення в аналіз нових аспектів взаємодії мови, влади і суспільства; 3) становлення політичної лінгвістики як самостійного наукового напрямку зі своїми традиціями і методиками, авторитетами і науковими школами. Зокрема, набуває широкого поширення і визнання назва дисципліни (Political Linguistics, Politolinguistik), проводяться спеціальні наукові конференції, публікуються численні збірки досліджень відповідної тематики. Політична лінгвістика активно вбирає в себе евристики дискурс-аналізу і когнітивної методології [3; 4].

Отже, політична лінгвістика на сьогоднішній день включає модернізаційні та інтеграційні процеси світової культури і перетворюється в певну течію, з характерними нормами дослідження, предметом й методами дослідження, який визначається міждисциплінарністю та деталізованою послідовністю течій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маслова В. А. Политический дискурс: языковые игры или игры в слова? *Политическая лингвистика*. Екатеринбург, 2008. Вып. 1 (24). С. 43–48.
2. Чудинов А. П. Политическая лингвистика : учебное пособие. М. : Флинта : Наука, 2008. 256 с.
3. Будаев Э. В., Чудинов А. П. Становление и эволюция зарубежной политической лингвистики. *Политическая лингвистика*. Вып. 20. Екатеринбург, 2006. С. 75–94.
4. Будаев Э. В., Чудинов А. П. Современная политическая лингвистика. Екатеринбург, 2006. 284 с.

УДК 811.112.2'373

Анастасія ВОЙТЮК,

студентка 3 курсу, прикладна лінгвістика,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ FRAU У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

У сучасному мовознавстві вчені приділяють велику увагу комплексному дослідженню людського інтелекту та розуму. Виходячи з цього, розвиток когнітивної лінгвістики пов'язаний з вивченням діяльності, мислення та свідомості людини.

Когнітивна лінгвістика (від англ. «знання», «пізнавальна здатність») – мовознавчий напрям, який розглядає функціонування мови як різновид когнітивної, тобто пізнавальної, діяльності, а когнітивні механізми та структури людської свідомості досліджує через мовні явища [1].

Мета наукової розвідки – виявлення засобів вербалізації змістового наповнення концепту FRAU в німецькій мові. **Об'єктом дослідження** є мовні засоби вербалізації концепту FRAU на **предмет** інформативності розглянутих мовних одиниць щодо характерних ознак концепту.

Основною операційною одиницею когнітивної лінгвістики є концепт. В. І. Карасик вважає, що концепт – це багатовимірне змістове утворення, у якому виокремлюються ціннісна, образна та понятійна сторони [1, с. 132], і яке виступає об'єктом дослідження водночас таких наук, як логіка, філософія, когнітивна лінгвістика, психолінгвістика, лінгвоконцептологія, лінгвокультурологія, дискурсологія та ін. [2, с. 13].

У нашому дослідженні ми розглянули концепт FRAU, який є важливим для носіїв німецької мови і культури. Німецький тлумачний словник за редакцією Дудена та словник Worterbedeutung.info подають чотири основні визначення слова [3; 5]:

1. *erwachsene Person weiblichen Geschlechts* – доросла жінка: *die Frau seiner Träume* – жінка твоєї мрії;

2. *Ehefrau (hebt weniger die gesetzmäßige Bindung als die Zusammengehörigkeit mit dem Mann oder der Frau hervor)* – заміжня жінка, дружина: *sie lebten wie Mann und Frau* – вони жили, як чоловік і дружина;

3. *Hausherrin, Dame* – господиня, приклад: *die Frau des Hauses*;

4. a) *titelähnliche, auch als Anrede verwendete Bezeichnung für eine erwachsene Person weiblichen Geschlechts* – позначення особи жіночої статі, звертання, доповнює прізвище та на вказує на рід особи: *Ich habe Frau Meier getroffen*;

b) *als Zusatz bei Verwandtschaftsbezeichnungen* – поєднується зі словами, які вказують на родинні зв'язки: *Ihre Frau Mutter* [5].

Окрім цих значень німецький словник “DWDS” подає ще п'яте значення цього слова:

5. *Herrin, Gebieterin* – коханка [4].

У словнику “Worterbedeutung.info” подано синоніми досліджуваного до слова FRAU: 1) *Dame* (леді), *Weib* (жінка); 2) *Angetraute, Ehefrau, Ehegattin, Eheweib, Gattin, Gemahlin* (дружина); 3) *veraltet, 17. Jahrhundert: Lady* (леді), *Madame, Madam* (мадам).

Окрім синонімів, простежено композити зі словом Frau: *Amtfrau* (чиновник), *Aufwartefrau* (прибиральниця), *Blumenfrau* (квіткарка), *Bürokauffrau* (секретарка), *Edelfrau* (аристократка), *Fachfrau* (спеціаліст), *Freifrau* (баронеса), *Geschäftsfrau* (бізнесвумен), *Jungfrau* (Діва, цнотлива дівчина), *Kinderfrau* (няня), *Obfrau* (голова, староста), *Ordensfrau* (монахиня), *Witfrau* (вдова) [4]. На основі цих прикладів з'ясовано, що похідні слова вказують на професію або соціальний статус жінки.

Ядерна лексема концепту FRAU має широку сполучуваність з різними прикметниками та дієсловами. Проаналізувавши емпіричний матеріал ми

поділили прикметники на декілька категорій:

- За віковими характеристиками: *eine alte* (стара), *junge* (молода), *ältere* (старша), *jüngere* (молодша) *Frau*: Die **junge** Frau spielt im Garten...[4].
- За зовнішніми характеристиками: *eine schöne* (красива), *hübsche* (гарненька), *bezaubernde* (чарівна), *gepflegte* (доглянута), *große* (велика), *kleine* (маленька), *stattliche* (велична), *kräftige* (сильна), *zarte* (ніжна), *zierliche* (мінюатюрна), *blonde* (блондиниста) *Frau*: Du bist eine sehr **schöne** Frau [4].
- За рисами характеру: *eine nette* (мила), *liebenswürdige* (привітна), *kluge* (розумна), *geistreiche* (домenna), *nervöse* (нервова), *hysterische* (істерична), *verwöhnte* (рознещена) *Frau*: Das ist seine **nette** Frau [4].

Дієслова: *demütigen* (принижувати / муритися), *suchen* (шукати), *betrügen* (обманювати), *brauchen* (потребувати), *haben* (мати), *Respekt haben*, *werden* (ставати), *sein* (бути): Ich **bin** eine glückliche Frau [4].

Концепт FRAU вербалізується не тільки у повсякденному мовленні, статтях та журналах, а також за допомогою приказок:

- 1) *Männer kommen vom Mars, Frauen von der Venus* [4].
- 2) *Der Hecht ist grau, Recht hat die Frau; grau ist der Hecht, die Frau hat Recht* [4].
- 3) *Wo die Frau im Hause regiert, ist der Teufel Hausknecht* [4].

Отже, проаналізувавши концепт FRAU у німецькій мові, ми виявили, що цей концепт має декілька значень, а саме: особа жіночої статі, заміжня жінка, господиня, тощо. Окрім того, з'ясовано ряд синонімів, спільнокореневих слів та досліджено сполучуваність FRAU з іншими частинами мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 390 с.
2. Пасик Л. А. Об'єктивація та дискурсивна профілізація концепту PARTNERWAHL / ВИБІР ПАРТНЕРА (на матеріалі німецької мови) : дис. ...

канд. філол. наук :

10.02.04.

URL:

http://phd.znu.edu.ua/page/dis/02_2016/Pasyk_dis.pdf (besucht am: 19.01.2021)

3. Duden. URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/Frau> (besucht am: 19.01.2021)

4. DWDS. URL: <https://www.dwds.de/wb/Frau> (besucht am: 19.01.2021)

5. Wortbedeutung.info. URL: <https://www.wortbedeutung.info/Frau/> (besucht am: 19.01.2021)

УДК 81'255

Мирослава ГЛУХ,

студентка 4 курсу,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ

НІМЕЦЬКОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ

Реклама відіграє одну з важливих ролей у глобалізації ринку, адже, реклама – не тільки потужна галузь промисловості, а й продукт її діяльності, який спрямований на забезпечення потенційного адресата рекламного повідомлення інформацією про різні товари або послуги з метою їх масового поширення. Потреба суспільства в концептуалізації реклами проявляється в розмаїтті рекламних дискурсів, в рамках яких здійснюється звернення до цього феномену. **Мета дослідження** – проаналізувати особливості перекладу німецькомовних рекламних текстів.

Реклама – це вид діяльності, метою якої є реалізація певних завдань різних підприємств і громадських організацій шляхом поширення оплаченої ними інформації, сформованої таким чином, щоб здійснити посилений вплив на масову або індивідуальну свідомість, викликаючи задану реакцію обраної споживчої аудиторії [4, с. 120].

Особливостями рекламного тексту є: використання клішованих фраз, розмовної лексики і сленгу, експресивність мови як спосіб залучення уваги потенційних споживачів, широке використання різних стилістичних засобів і гри слів. Реклама виконує певні функції, основними є інформативна, спонукальна, атрактивна і оцінна [4].

Переклад рекламних текстів відрізняється яскраво вираженою комунікативною спрямованістю. Перекладачеві в процесі перекладу доводиться вирішувати різні лінгвістичні проблеми, які обумовлені різними семантичними структурами і особливостями використання декількох мов, а також проблеми адаптації текстів реклами для іноземної аудиторії. Перекладачеві необхідно враховувати традиційні національні та соціальні особливості, норми поведінки потенційних споживачів [2, с. 90].

Переклад рекламних текстів з німецької мови є дуже специфічним, креативним видом перекладу, так як потрібно передати або відтворити на іншій мові те, що, по суті, не піддається перекладу: образність, дошкульні заголовки, крилаті вирази, асоціативно-візуальні ряди тощо.

При перекладі рекламних текстів використовуються різні трансформації: лексичні, включаючи конкретизацію, антонімічний переклад, ампліфікацію, генералізацію, смислове узгодження, адаптацію, компенсацію і експлікацію; стилістичні, до яких належить модуляція; граматичні, серед яких виділяються перестановки, опущення, заміни, додавання [3, с. 45].

Прикладом заміни є слоган пива: *“Carlsberg – probably the best lager in the world”* – «Карлсберг – мабуть, найкраще пиво в світі» [5]. У цьому випадку іменник *lager* було замінено на іменник *пиво*, так як не всі люди знають, що *лагер* позначає *світле пиво*. Тут спостерігається застосування прийому генералізації.

Для того, щоб переконати споживача, що в рекламі звертаються особисто до нього, використовуються різні лінгвістичні засоби, збереження яких

неможливе при перекладі: 1) алітерація: стилістичний прийом, що полягає в повторенні одних і тих же букв або складів: *“Geiz ist geil”* – «Скупність – це круто» [5]; 2) анафора: повторення однакових слів або фраз на початку речення: *“Gute Preise. Gute Besserung”*. – «Хороші ціни. Одужуй скоріше» [5].

Переклад рекламних текстів вимагає ретельного вивчення слів. Особливу увагу варто приділяти перекладу дієслівних комбінацій. Переклад дієслів імперативної форми підсилює динамічність рекламного повідомлення, ніби переконуючи аудиторію в необхідності придбання рекламованого товару: *“Machen wir es einfach”*. – «Давай просто зробимо це» [5]; *“Fühle dich im Garten zuhause”*. – «Відчууй себе в саду як вдома» [5].

Загалом виділяють три основних етапи перекладу рекламних текстів: 1) виявлення особливостей мови вихідного рекламного тексту; 2) усвідомлення того, який вплив має рекламний текст на раціональний і емоційний рівні свідомості адресата; 3) ліквідація культурно-національних бар'єрів між адресатами. Окрім того, перекладачам також часто доводиться робити вибір: зберігати особливості і структуру мови оригіналу чи, все ж таки, орієнтуватися на культуру, характерні риси та структуру мови оригіналу [1, с. 593].

В умовах глобалізації все частіше постає питання створення міжкультурної реклами. Є два можливі шляхи її створення: а) адаптація рекламних повідомлень, у яких чужі культурні елементи замінюються традиційними для даної країни; б) стандартизація рекламних повідомлень, які матимуть якомога меншу специфічних етнокультурних ознак.

Отже, проблема перекладу рекламних текстів є перспективною для подальших досліджень. Крім знань мови, необхідно, щоб перекладач володів загальними знаннями маркетингу і реклами, а також мав уявлення про психологію як науку. При перекладі рекламних текстів повинні враховуватися наступні фактори: мета рекламного повідомлення, характер потенційного споживача, мовні якості тексту оригіналу, індивідуальні можливості мови в

культурному аспекті споживача і багато іншого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніколащенко Ю. А. Лінгвістичні особливості німецьких рекламних текстів та їх переклад. *Молодий вчений*. 2018. № 4. С. 590–593.
2. Пересада Є. Особливості перекладу німецькомовних рекламних слоганів. *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов*. Вінниця, 2021. С. 89–91.
3. Пихтовникова Л. С., Самарина В. В. Немецкоязычный рекламный дискурс: прагматистический и когнитивный аспекты: монография. Харьков: ХНУ им. В. Н. Каразина, 2016. 164 с.
4. Чайковська О. Ю. Рекламний текст як проблема перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологічна*. 2012. Вип. 25. С. 120–124.
5. Brigitte. URL: <https://www.brigitte.de/liebe/> (дата звернення: 10.03.21).

УДК 811.111'42:004

Максим ДВОРАК,

студент I курсу, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»

Наталія ОСАДЧА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ

ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Актуальною проблемою сучасної лінгвістики є дослідження комп'ютерної лексики. Чимало наукових доробок вітчизняних та зарубіжних вчених (Т. Акулініної, Ф. Бацевича, Н. Виноградової, Є. Галичкіної, І. Кучман, Д. Крістала, В. Лейчика, П. Лихолітова, Н. Мечковської, Е. Партріджа,

Е. Раймонда, Б. Шуневича та ін.) присвячено різноманітним аспектам вивчення цього питання. Незважаючи на велику кількість досліджень, тема залишається актуальною й досі. Цей факт пояснюється стрімким розвитком комп'ютерних технологій та постійним оновленням лексичної складової даної сфери. Головними причинами утворення комп'ютерних неологізмів є: позначення нового суб'єкту чи явища, закон економії часу і зусиль, поведінкові або культурні стереотипи та ін. [6].

Характеризуючи лексичний склад комп'ютерної термінології, її можна поділити на групи, відповідно до сфери використання: загальноновживана комп'ютерна лексика; лексика користувачів Internet; професійна лексика програмістів; лексика користувачів комп'ютерних програм; лексика комп'ютерних ігор, тощо.

У зв'язку з інтенсифікацією людського темпу життя найпродуктивнішим способом словотвору комп'ютерної лексики є скорочення. Афіксація також вважається досить актуальною. Серед префіксів найбільш уживаними є префікси латинського походження, такі як *inter-*, *mini-*, *super-*, *micro-*, *multy-*, *mega-*. Також активно використовуються префікси *non-*, *hyper-*, *re-*, *un-*. Слід згадати існування суто комп'ютерних префіксів, таких як *e-*, *cyber-*, *net-*. Найпоширенішими суфіксами, що використовуються в англійській комп'ютерній лексиці є *-er*, *-or* (*browser*), *-ware* (*shareware*). Жаргонними суфіксами є *-o* (*mouso*, *typo*) [5]. Існує ще один спосіб словотвору такий як словоскладання (*motherboard*, *hardcoded*, *workstation*, *netdead*, *wirehead*, *barfmail*) [3].

Зауважимо, що комп'ютерні терміни характеризуються системністю, наявністю дефініції, тенденцією до моносемантичності, відсутністю експресії, стилістичною нейтральністю. Комп'ютерна терміносистема складається з термінів, які можна поділити на наступні групи: терміни, корелятивні загальноновживаним словам (*file*); загальнотехнічні терміни (*driver*); спеціальні

терміни, характерні лише для комп'ютерної галузі знань (hardware); терміни, що мають два і більше значень у комп'ютерній галузі (server) [1].

Основними ознаками комп'ютерного сленгу є: експресивність, емоційність, лаконічність, гнучкість, рухливість, жвавість, дотепність, мовна гра, іронічність, жартівливість, образність, динамічний розвиток, наявність великої кількості скорочень та символів. Серед функцій комп'ютерного сленгу варто виділити: експресивну, емоційно-оцінювальну, творчу, ідентифікаційну, номінативну, комунікативну.

Серед науковців, які досліджували способи утворення комп'ютерного сленгу, варто відзначити думку Богачик М. С., яка виділяє: метафоризацію (mouse, worm, bridge, finger, spyware), метонімічний словотвір (wax, wane, packet, hack), конверсію (booker – to book), словоскладання (spamvertize, webinar, widget), афіксацію (cyberspace, decode, hyperlink, software, globalize), скорочення, усічення (Net – Internet, website – site, webcam – cam), аббревіатури, акроніми (ATM – at the moment, ASAP – as soon as possible, BFF – best friend forever) [2].

Актуальність перекладу англійських комп'ютерних термінів на сьогодні спричинена необхідністю перекладу технічної документації, літератури та різноманітних програмних продуктів. Грицькова Н. В. виділяє чотири основних шляхи перекладу комп'ютерної термінології: транскрипція та транслітерація (server, decoder, processor, cache – кеш, slash – слеш), спосіб адаптованого транскодування (profile – профіль, matrix – матриця, card – карта, directory – директорія), калькування (control panel – панель управління, matrix printer – матричний принтер, file system – файлова система), описовий переклад (cross fade – плавний перехід від одного звукового фрагмента або відеокліпа до іншого) [4].

Отже, стрімкий розвиток комп'ютерної сфери обумовлює оновлення не лише її лексичної складової, а й сприяє поповненню вокабуляру

загальноновживаної лексики. Проблема утворення та перекладу англійських комп'ютерних термінів є надзвичайно актуальною, об'ємною та потребує подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балюта Е. Г., Єнікєєва С. М. Лінгвістична характеристика комп'ютерної терміносистеми англійської мови. URL: <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/archive/articles/700.pdf> (дата звернення: 27.01.2021).
2. Богачик М. С. Концептуальна парадигма комп'ютерного сленгу в англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологічна*. 2017. Вип. 64. С. 68–70.
3. Богачик М. С. Особливості словотворення англійської комп'ютерної термінології. URL: <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2015/n52/16.pdf> (дата звернення: 27.01.2021).
4. Грицькова Н. В. Проблеми перекладу технічних текстів комп'ютерної тематики. URL: http://movoznavstvo.com.ua/download/pdf/2013_1/16.pdf (дата звернення: 27.01.2021).
5. Зуброва О. Способи утворення нових одиниць сучасної англійської комп'ютерної лексики. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 27.01.2021).
6. Сергієнко М. Труднощі перекладу лексичної складової комп'ютерного дискурсу. *Trajectoriâ Nauki=PathofScience*. 2017. Vol. 3. No11. 1020–1024.
7. Шилінська І. Засоби і способи номінації термінів галузі комп'ютерних інформаційних технологій. 2013. № 5. С. 70–73.

УДК 811.11

Уляна ДОБРЯНСЬКА,

*студентка IV курсу, факультету іноземних мов,
спеціальність середня освіта (мова і література (німецька)),
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Тернопіль*

ВІДОБРАЖЕННЯ ВАЖЛИВИХ КУЛЬТУРНИХ КОНЦЕПТІВ У КАЗКАХ БРАТІВ ГРІММ

Термін «концепт» розглядаємо як глобальну розумову одиницю, оскільки знання людей про дійсний світ організовано у вигляді концептів, абстрактних схем, які відображають різні сфери діяльності особистості. Людина у ході мислення формує нові концепти, комбінуючи всі наявні. Культура народу вербалізується у мові, а мова відображає ключові концепти культури, відтворюючи їх у словах. Таким чином, мова створює суб'єктивний образ об'єктивного світу [5]. Одним із центральних понять лінгвокультурології є картина світу. Її можна розглядати як модель, проте не будь-яка модель є картиною, а лише та, у якій наявний суб'єкт – людина [1, с. 6]. Мовна картина світу – спосіб відображення реальності у свідомості людини крізь призму мовних та культурно-національних особливостей [2, с. 121].

Особливо яскраво мовна картину світу відображається у народних казках. З німецькою картиною світу можна ознайомитись у казках Братів Грімм, які репрезентують психологічний портрет мовної спільноти. Мета наукової роботи – проаналізувати особливості відображення концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА в цих німецьких казках. В літературознавстві гендерний підхід розглядається як важливий концепт літератури і виступає виміром соціальних моделей поведінки, вкорінених в певному типі культури [3].

У казках «Пані Метелиця» («*Frau Holle*»), «Попелюшка» («*Aschenputtel*») та «Білосніжка» («*Schneewittchen*») жіночі образи вербалізують уявлення людей

про зло. Саме їхня неприваблива зовнішність є першочерговим елементом, який наштовхує читача на негативні думки. Також образ зла у казках братів Грімм часто передає персонажах мачухи [4]. Зазначений факт можна пояснити тим, що народні казкові твори були складені під впливом історичних та суспільно-політичних подій, з окрема в епоху Середньовіччя, коли жорстоко каралися будь-які прояви магії, а магією в свою чергу займалися переважно особи жіночої статі [4]. Жіночі образи завжди протиставляють чоловічим, або їх зображають паралельно, тому концепт ЖІНКА часто корелює з концептом ЧОЛОВІК.

Проаналізувавши казку «Попелюшка» («*Aschenputtel*»), ми бачимо, що в ній жіночі образи відрізняються один від одного. Аналогічна ситуація і з чоловічими. Батько підпорядковується своїй дружині, не має власної думки та відрікається від дочки заради іншої жінки (підкаблучник (*Pantoffelheld*)). Принц – мужній (*mutig*), сильний (*stark*), незламний (*unzerstörbar*), цілеспрямований (*zielstrebig*), одним словом такий, яким повинен бути справжній чоловік. Попелюшка – чесна (*ehrlich*) і порядна (*anständig*), чиста серцем (*ein reines Herz*) та душею (*eine Seele*) дівчина. Сестри – бездушні (*seelenlos*), розпечені (*verwöhnt*), нерозумні (*dumm*) та не вміють любити. І мачуха – зла (*böse*), черства (*hartherzig*).

У казці «Білосніжка» («*Schneewittchen*») ми бачимо три жіночі та три чоловічі образи. Білосніжка як і її мати – дуже добра (*sehr freundlich*) й вихована (*gesittet*), має чисте серце й душу (*eine reine Seele und ein reines Herz*). Мачуха ж – заздрісна (*neidisch*), зла (*wütend*), безсердечна (*herzlos*), жінка. Принц, гноми та єгер – готові допомогти (*bereit sind...zu helfen*) Білосніжці – добрі (*gute*) чоловіки. Батько Білосніжки, він же король, майже не з'являється. Але можна зробити висновок, що він такий же як і персонаж з попередньої казки, тобто «підкаблучник» (*Pantoffelheld*).

У казці «Червона шапочка» («*Rotkäppchen*») чоловічі персонажі

абсолютно різні. Мисливець – хоробрий (*tapfer*), сміливий (*mutig*), добрий (*freundlich*), мужній (*bemüht*). В образі вовка уособлені протилежні чоловічі риси – злість (*böse*), хитрість (*gerissen*) та зарозумілість (*arrogant*). Жіночі образи: бабуся та Червона Шапочка – довірливі (*leichtgläubig*) та наївні (*naiv*) на початку, але обережні (*vorsichtig*) та розумні (*klug*) в кінці казки. Образ мами практично не фігурує, але ми розуміємо, що вона безвідповідальна (*unverantwortlich*) та байдужа (*gleichgültig*) людина.

Під час аналізу казок встановлено, що в них немає конкретного й детального описує героїв. Цим самим автор дає нам змогу самим «додумати», «уявити» як вони виглядають. У «Попелюшці» автор характеризує сестер: *Die Frau hatte zwei Töchter mit ins Haus gebracht, die schön und weiß von Angesicht waren, aber garstig und schwarz von Herzen*; казці «Червона Шапочка» – вовка: *Rotkäppchen aber wußte nicht, was das für ein böses Tier war, und fürchtete sich nicht vor ihm*; у казці «Білосніжка» – мачуху: *Es war eine schöne, Frau, aber sie war stolz und übermütig und konnte nicht leiden, dass sie an Schönheit von jemand sollte übertroffen werden*.

Проаналізувавши казки братів Грімм, ми дійшли висновку, що концепт ЖІНКА характеризується позитивною (чесність, доброта, довірливість, порядність, ввічливість) та негативною конотаціями (злість, заздрість, безсердечність, підлість, нетямущість). Негативне значення вербалізується в образах мачухи, зведених сестер, чаклунок та відьом. Позитивні риси мають молоді дівчата, красуні та старенькі бабусі. Концепт ЧОЛОВІК також вербалізує протилежні риси характеру: мужність, сміливість, незламність, цілеспрямованість та, водночас, злість, хитрість, зарозумілість, байдужість. Принци, гноми та мисливець є справжніми ідеалами для жінок. Батько виступає слабохарактерним персонажем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власенко М. В. Вербалізація концепту Frau в німецькій мові

фразеологічними одиницями: лінгвокультурологічний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Запоріжжя, 2018. 23 с.

2. Красовська К. В. Зв'язок концептуальної та мовної картин світу з етнічною ментальністю. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. № 154. С. 120–123.

3. Охотникова С. Гендерные исследования в литературоведении: проблемы гендерной поэтики. URL: http://www.a-z.ru/women_cd1/html/gender_issledovaniya_v_literature.htm (дата звернення: 27.03.2021).

4. Ушневич С., Деркачова. О. Літературна казка Німеччини та Австрії Брустурів: Дискурсус. 2013. 216 с.

5. Шулятиков И. С. Термин концепт в современной лингвистике. *Вестник Вятского государственного гуманитарного университета*. 2015. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/termin-kontsept-v-sovremennoy-lingvistike-1/viewer> (дата звернення: 27.03.2021).

УДК 811.112.2'37'373.611

Вікторія ДРОЗДЮК,

студентка 3 курсу спеціальності

«Мова і література (німецька). Переклад»,

Волинський національний університет

імені Лесі Українки, Луцьк

НЕОЛОГІЗМИ ПЕРІОДУ ПАНДЕМІЇ

У СУЧАСНИХ НІМЕЦЬКИХ ЗМІ

Постановка проблеми. У ХХІ столітті людство стикнулося з пандемією COVID-19, яка спричинила безліч змін не лише у соціальному, економічному та політичному аспектах, а й у лексико-семантичній системі кожної мови. Лексична система відкрита до постійного її поповнення новими мовними

одинами: новотворами та запозиченнями. Неологізми, пов'язані з вірусом, набули поширення у засобах масової інформації. Дослідження таких неологізмів дає змогу простежити тенденції розвитку лексико-семантичної системи німецької мови, чим і зумовлена актуальність нашої розвідки. Мета дослідження: виявити характерні риси неологізмів періоду пандемії, що використовують у сучасних німецьких ЗМІ.

Результати дослідження. Матеріалом дослідження слугували статті сучасного німецького періодичного видання «*Der Tagesspiegel*», що розміщені на офіційному веб-сайті газети, та дані онлайн-словника неологізмів часу пандемії COVID-19 [4; 3].

Зміни, які відбуваються в житті народу, в суспільних відносинах, знаходять відображення в лексиці, виникнення нових понять фіксується в мові створенням нових найменувань або зміною семантики тих чи інших слів. З'являються неологізми (від грец. *neos* – «новий» і *logos* – «слово») – новоутворені слова або сполуки слів, які не набули ще широкого вжитку [1, с. 153]. Для утворення неологізмів використовують усі можливі шляхи розвитку словникового складу німецької мови. Німецька вчена Ірмхільд Барц виділяє три способи утворення неологізмів: *Neuwort* – власне неологізм (або запозичення слова з іншої мови), *Neuprägung* – новоутворення (або словотвірна деривація), *Neubedeutung* – розвиток нового значення (або семантична деривація) [2; с. 13–16]. Розглядаючи зміст словника OWID, можемо констатувати, що надзвичайно велику частину складають неологізми, запозичені з англійської мови, які називають «англонеологізмами», наприклад *Covidparty*, *Fast-Track-Test*, *Homeworking*, *Zoomcall* (карантинна вечірка, експрес-тест на коронавірус, робота з дому, відео конференція за допомогою програми Zoom). Значну частку становлять складні слова, одним із складників яких може бути англіцизм, наприклад: *Designermaske* – дизайнерська захисна маска; *digitale Speisekarte* – цифрове меню, яке можна переглянути і

використовувати для замовлення в ресторані шляхом сканування QR-коду.

Найбільша частина новотворів німецької мови утворена способом словоскладання. Наприклад, неологізм *corona-positiv / coronapositiv*, що використовують для опису людини, яка має підтвердження зараження коронавірусом, є центральним у заголовку газетної статті «*Ich bin Corona-positiv – was nun?*» [tagesspiegel.de, 03.12.2020]. У статті автор використовує й інші неологізми: *Corona-Infektion*, *Selbstisolation / -quarantäne*, *Kontaktperson*, *Mund-Nasen-Schutz* (коронавірусна інфекція, самоізоляція, контактна особа, захисна маска). При використанні цих лексем автор статті не пояснює їхнє значення, з чого можна зробити висновок про розуміння значення цих неологізмів громадянами Німеччини. У той же час автор використовує неологізми *Kontaktperson der Kategorie I / II / III* (контактна особа категорії I / II / III), але стаття містить пояснення цих виразів. Це дає розуміння того, що окремі неологізми вже пройшли стадію «соціалізації» (тобто їхнє становлення в суспільстві і прийняття широкими масами людей), але в той же час з'являються нові утворення, які потребують пояснення.

Стаття під назвою «*Diese Corona-Regeln gelten ab heute*» [tagesspiegel.de, 01.12.2020] використовує неологізм *Corona-Regel*, що означає список правил поведінки громадян на період карантинних умов, спрямований на уповільнення поширення вірусу. У статті йдеться про діючий *Teil-Lockdown* (частковий локдаун), який влада буде продовжувати. Цікавим є те, що в неологізмі *Teil-Lockdown* можемо простежити процес утворення складного слова з використанням англіцизму *Lockdown* і власне німецького слова *der Teil* – частина, тобто ми маємо справу із гібридним способом словотворення. Ця газетна стаття насичена і іншими неологізмами, як от *Pandemie-Welle*, *Corona-Patient*, *Corona-Test*, *PCR-Test*, *Quarantäne* (хвиля пандемії, пацієнт з коронавірусом, тест на коронавірус, ПЛР-тест, карантин).

Слово *Kontaktperson* (контактна особа) існувало у лексичному запасі

німецької мови і раніше, але тут ми розглядаємо його як *Neubedeutung*, тобто розвиток у вже відомого слова нового та більш вживаного значення. Первинне значення слова «контактна особа» – «людину, з якою можна зв'язатися через надані особисті контакти», але це слово набуло нового значення – «особа, яка мала прямий або непрямий контакт з носієм або джерелом інфекції, і тому може бути хворою». До того ж, цей неологізм має похідні лексеми *Kontaktperson der Kategorie I / II / III* (контактна особа категорії I / II / III).

Висновки. Поява та використання неологізмів у німецьких періодичних виданнях безпосередньо пов'язана із світовою епідеміологічною ситуацією. Значні зміни у суспільному житті привели до появи великої кількості нових слів та виразів, багато з яких є запозиченнями з англійської, оскільки саме англійська є мовою міжнародного спілкування та мовою ВООЗ, яка висловлює рекомендації стосовно лікування та правил поведінки під час пандемії. Однак найбільшу кількість складають неологізми, утворені на основі словотвірних моделей сучасної німецької мови, зокрема словоскладання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство : навч. посіб. Київ : ЦНЛ, 2006. 283 с.
2. Barz I. Neologie und Wortbildung. *Zum Neuheitseffekt von Wortneubildungen*. Neologie und Korpus. Tübingen, 1998. S. 11–30.
3. Neologismenwörterbuch OWID. URL: <https://www.owid.de/docs/neo/listen/corona.jsp> (дата звернення: 02.12.2020).
4. Tagesspiegel. URL: <https://www.tagesspiegel.de/> (дата звернення: 2.12.2020).

УДК 811.111'373.4

Анастасія ЖИГАНЮК,

студентка 1 курсу, історія (середня освіта),

Національний університет водного господарства та

природокористування, Рівне

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ

СЛЕНГУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Всі мови, країни і історичні періоди мають свій сленг, тому що завжди були слова з різним ступенем прийняття і популярності у суспільстві.

Багато сленгових виразів є первинно образливими, хоча вони можуть бути і доброзичливими, якщо вживаються по відношенню до близьких. Сленг доволі поширене явище, він є засобом спілкування у найрізноманітніших прошарках населення і сягає своїм корінням у сиву давнину. Адже століття тому різні соціальні групи мали свій стиль мовлення, притаманний саме цій групі. Крім того, розповсюдженим видом сленгу є сленг професійний, що побутує у мовленні людей певного фаху чи роду заняття.

Дуже поширеним видом трансформації у процесі перекладу сленгізмів є заміна частин мови, або конверсія. Часто зустрічаються випадки, коли англійські сленгові іменники і прикметники замінюються на українські дієслова. Це в основному стосується іменників з закінченням -er, що широко використовуються не тільки для означення осіб певної професії, а й взагалі, для означення діяча. Значення таких іменників, як правило, передається українським дієсловом.

Між основними сленговими та літературними значеннями слів встановлюються такі смислові відносини:

- 1) частина тіла – людина: an intellectual – beard, бородатий чоловік – борода.
- 2) тварина – людина: cat – indigent woman, лягавий – поліцейський.

3) рослина – людина: pansy-boy – homosexual man, лопух.

4) інструмент – частина тіла: block – head, важелі – руки.

5) частину тіла людини – частина тіла тварини: feet – hooves, ноги – копита.

6) маса речовини – дія: dirt – cheating, локшина – брехня.

7) маса речовини – предмет: cigar – weed, шкіра – гаманець.

8) носій властивості: the truth – Bible, буза – нісенітниця.

9) тварина – інша тварина: goat – race horse, дракон – сторожова собака.

Не рідко при перекладі сленгізмів використовується й антонімічний переклад. Це типовий приклад комплексної лексикограматичної трансформації, у якій одночасно здійснюються модифікації лексичної та синтаксичної структур. Антонімічний переклад спирається на логічний постулат, згідно з яким заперечення будь-якого значення можна прирівняти до ствердження протилежного йому значення. Перекладацьке завдання в цьому випадку комплексне: повинні братися до уваги основні значення слів, від яких відбулося утворення сленгу, прагматичні компоненти значення та еквіваленти одиниці зниженої лексики мов, якщо утворена штучним шляхом одиниця або ж арготизм.

Прагненням будь-якого перекладача є досягнення максимальної передачі стилістичних особливостей оригіналу в перекладі. Стартом для перекладання зниженою лексики вихідної мови слід вважати пошук всіх можливих аналогів зниженої лексики в мові перекладу. Практичність даного способу полягає в тому, що подібні аналоги має будь-яка розвинена мова.

Переклад англійського сленгу досить важкий, а групи, що входять до зниженої лексики, щільно переплітаються з просторіччями й інколи до них переходять, тоді при нестачі відповідників перекладачеві слід вдаватися до просторіччя.

Найчастіше використовують непрямий спосіб переказу або перекладацькі

трансформації. Основна їх функція полягає в створенні максимально лексично точного, адекватного перекладу твору при відсутності регулярних відповідностей мови. Так само адекватний переклад неможливий, якщо не брати до уваги стилістику оригіналу, так переклад передбачає створення стилістичного аналога оригіналу. Перекладач, перед тим як перекладати текст, в якому присутні сленгі, повинен уважно вивчити не тільки зміст оригіналу, але і його особливості, і систему образів. Тільки лише в разі правильного способу перекладу, заснованого на стилістичному аналізі прийомів автора з можливими прийомами в мові перекладу, перекладач може адекватно передати рівень комунікативного впливу, виробленого на носія мови при читанні оригіналу.

Процес перекладу, що становить специфіку комунікації з використанням двох мов, має свої суттєві особливості. Перша особливість полягає в його різноманітті. Переклад може здійснюватися письмово та усно, із сприйняттям вихідного тексту через навушники та візуально. Для перекладу можуть бути запропоновані художня проза та науковий трактат, вірші поета, розмовні кліше. Дослідник має зазвичай в своєму розпорядженні два тексти (вихідний текст та текст перекладу), а що відбувається в голові перекладача, як перекладач працює, про це можна тільки здогадуватися. Інакше кажучи, процес перекладу включає два етапи: з'ясування перекладачем змісту оригіналу та вибір варіанта перекладу. В результаті цих етапів здійснюється перехід від тексту оригіналу до тексту перекладу. При цьому дії перекладача часто інтуїтивні і перекладач часом не усвідомлює, чим він керувався при виборі того чи іншого варіанта.

Особливо звертають на себе увагу ті місця, де текст перекладу за своїми мовними засобами абсолютно не схожий на вихідний, а це часто зустрічається при перекладі сленгу, оскільки для сленгу характерна обмежена зрозумілість. Порівнюючи між собою мови, ми виявляємо в кожному такі явища з них, які не мають відповідності в іншому. Отже, семантичні трансформації пов'язані з більш глибокими модифікаціями в плані змісту.

Отже, слід притримуватися двох напрямків при перекладі сленгу – або пошук аналогічного відповідника, що має певну експресивність, або ж шляхом підбору найбільш близького за емоційною забарвленістю відповідника з розмовної мови. Велике значення має інформація про контекст використання відповідного сленгізму. Подібна інформація, на жаль, подекуди не відображається в сучасних двомовних словниках. Все це в певній мірі ускладнює роботу професійних перекладачів і призводить до помилок при перекладанні сленгових одиниць. Тому, вважаємо, що проблема перекладання сленгу з англійської мови на українську досліджена недостатньо і може стати основою подальших досліджень в галузі перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ставицька Л. О. Про взаємодію жаргону і сленгу. *Українська мова та література*. 2000. № 15. С. 7–8.
2. Трембіцький А. М. Арго носіїв українського (незрячого) мандрівного епічного мистецтва: стан наукової розробки проблеми. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта* : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2008. С. 110–148.
3. Хомяков В. А. О термине сленг (Из истории вопроса). *Вопросы теории английского и немецкого языков* : учен. зап. Ленинград : Ленинградск. гос. пед. ин-т им. А. И. Герцена, 1969. Т. 352. С. 68–44.
4. Хомяков В. А. Введение в изучение слэнга – основного компонента английского просторечия. Вологда : Вологодский гос-й пед-й ин-т, 1971. 104 с.
5. Швейцер А. Д. Социальная дифференциация английского языка в США. Москва : Наука, 1983. 216 с.
6. Широцький К. В. Бурсацький жаргон української мови на Поділю. *Збірник Харківського історико-філологічного товариства. Нова серія*. Харків, 1998. Т. 6. С. 175–180.

УДК 811.133.1

Наталія ЗОЩУК,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Національний університет водного господарства
та природокористування, Рівне*

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКА МОВНА КАРТИНА СВІТУ ПИСЬМЕННИЦІ ЗЕДІ СМІТ

Письменник – це особистість, в якій сформовані і поєднані таланти, світогляд, життєвий досвід, характер, культура, манера, мудрість, ставлення до оточуючого світу. Ціннісні орієнтири, які відображають індивідуально-особистісне відчуття та рецептивний потенціал письменника є надзвичайними та унікальними якостями індивідуальності автора. Стил письменника є неповторним і проявляється у тематиці та її розкритті, у творенні образів персонажів, у komponуванні творів і розгортанні сюжетів, у розробці улюблених жанрових форм, у доборі зображально-виражальних засобів, мові.

У літературознавстві «індивідуальний стиль» окреслюється дослідниками як особливість та неповторність творчої манери письменника. До них відносяться провідні мотиви, ідеї, структура та жанрово-родова специфіка твору. Саме індивідуально-авторська манера вирізняє автора з-поміж інших творчих індивідів. А. Ткаченко підкреслив, що індивідуальні стилі не є незмінними і закріпленими: вони еволюціонують, причому не обов'язково в напрямі вдосконалення й поступу [4]. Таким чином, зосереджуючись на «індивідуальному стилі письменника», важливим є те, що стиль є рухомою категорією, вона не є сталою, але разом з тим її ключова компонента є специфічною та неповторною для індивідуально-авторського пера.

Літературознавчі розвідки П. Білоуса, Д. Наливайка, Л. Новиченка, Г. Поспелова, А. Ткаченка, М. Храпченка, Т. М. Родіної, Б. С. Мейлах та ін. демонструють, що вчені теоретично окреслюючи індивідуальний стиль

письменника акцентують увагу на важливості світовідчуття та світорозуміння, рецептивному потенціалу авторської свідомості. Манера і характер зображення художнього простору розглядається як гармонійне поєднання стилевих тенденцій та напрямів епохи вказують на перевалювання формально-змістових чинників поетики автора.

Суттєву роль у становленні індивідуального стилю письменника має тип сприймання дійсності, що істотно залежить від чуттєвої природи митця, оскільки «погляд на світ», «відчуття світу» – імпульси, котрі впливають на ставлення особистості до світу [4]. Навіть одна деталь сюжету рецептується читачем різнорідно та верифікується сутність сприйняття об'єкта чи реальності. Неоднакове сприйняття авторського «послання» читачу залежить від типу сприймання дійсності, стилю відтворення об'єктів, що потрапили в його поле, що і є індивідуальним принципом організації художнього матеріалу.

Зеді (Седі) Сміт – молода англійська письменниця постколоніальної доби, авторка романів «Білі зуби» (White Teeth) (2000), «Збирач автографів» (The Autograph Man) (2002), «Про красу» (On Beauty) (2005), ще студенткою Кембриджського університету здобула прихильність читачів та привернула увагу видавництва. У 2009 році опублікований переклад дебютного роману «Білі зуби» українською мовою Нани Куликової та Ростислава Семківа.

Дослідники та критики творчості письменниці З. Сміт порівнюють її стиль письма із письменством британського романіста індійського походження Салмана Рушді. На думку дослідниці Дитини Т. «Історія героїв «Білих зубів» наче починається в тій точці, де завершується історія Селіма Сіная з «Опівнічних дітей» С. Рушді» [2]. Постколоніальний досвід, описаний Рушді, продовжується у Сміт, яка показує, що звільнення від імперії не означає автоматичного звільнення від колоніальних наративів і стереотипів. Сміт навіть називають продовжувачкою стилю Рушді – у нього магічний реалізм, у Сміт – істеричний реалізм [2].

Письменницький потенціал та індивідуальний стиль Зеді Сміт ґрунтується не тільки на письменницькій практиці, а й театральному таланті. Її перші проби сценічної майстерності як актриси театру мали успіх у глядача, але для неї важливу роль мали відчуття себе як актриси, письменниці, а не слава. Тому, пристальна увага преси, кіно, до її творчості викликали у неї «творчу кризу».

Центральними героями роману є англієць Арчібальд та бенгалець Самад Ікбол, навколо них їхні жінки, діти, які в сюжеті також стають іноді центральними, стимулюючи своїм образом певні міркування читачів. Два згаданих персонажа є ветеранами війни у питомо більшій частині твору, але вони є також і її учасниками. Події роману які описують 1945 рік (закінчення війни) викликають досить негативну інтерпретацію. Зокрема, коли поламався танк і Арчібальд та Самад пішли «промочити горло», за їхньої відсутності були вбиті члени команди. Використовуючи нагороди загиблих, а саме вимінюючи їх на рибу, каву та інші речі. Такий вчинок вказує на зневагу цінностями та моральними якостями, де фактично вимінюється життя на рибу.

Герої роману «Білі зуби» безглуздо нехтують своїм життям не вважають його цінністю, яка дана один раз. Зокрема, у Самада функціонує тільки ліва рука, а праве зап'ястя, як не дивно, по абсолютній випадковості відстрілив у окопі свій напарник. З подібних безглуздостей складається практично вся романна подієвість. За цими роздрібненими частинками втрачається цілісне розуміння життя, зникає власне сама життєва перспектива, «Арчі ніколи не був зятим читачем і йому до рук не втрапили всі ті жахливі книги, покликані наповнити свідомість хлопчаків безглуздими у своєму героїзмі постатями – на життєвому шляху Арчі не з'являлися ні лісові розбійники, ні одноокі пірати, ні безстрашні повстанці» [4, с. 138]. Ці слова могли би стати візиткою роману «Білі зуби».

Архітектоніка роману З. Сміт чітко окреслює коло головних героїв твору:

назви чотирьох розділів співпадають з іменами персонажів, подається і вказівка на рік, коли відбуваються події. Місце основної дії – сучасний Лондон, інші топографічні згадки фігурують лише у спогадах і листах. Кожен розділ – окремий родинний наратив, що часом перетинається з іншими, має свої національні ознаки, свою історію і міфологію. Така «розділеність наративу» ніби вказує на окремі сторінки життя персонажів та чітко окреслені часопросторові межі.

У романі Зеді Сміт вкрай важко вирізнити чітко саме її авторський погляд. Авторка уникає будь-якої дидактики, і це вирізняє її особисту та індивідуальну позицію. Важливою є не так думка автора, як його здатність показати спектр думок. Наприкінці твору є показовий епізод, коли різні фундаменталісти, ісламські й християнські, виступають проти проекту генетично запрограмованої «миші майбутнього». Так – парадоксальним чином – вони заперечують самі себе: ідентичності (принаймні в першому світі) є відносними і ніщо не може «запрограмувати» життя людини – ні колір шкіри, ні віра предків, ні батьківські гени, ні наближення кінця світу (якого чекають свідки Єгови). Цю ідею прямо або приховано Зеді Сміт висловлює упродовж усього роману (саме тут можна впевнено говорити про авторський голос).

Творення себе завжди містить елемент самовизначення, в підсумку ти завжди сам визначаєш, хто ти є – навіть якщо тобі здається, що це визначено від народження. Усвідомлення цієї простої речі допомогло б уникнути багатьох конфліктів суспільного акценту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / Аляйда Ассман ; пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін. К. : Ніка-Центр, 2012. 440 с.
2. Дитина Т. Переклад постколоніального роману українською (на матеріалі романів Салмана Рушді «Опівнічні діти» та Зеді Сміт «Білі зуби»).

3. Ліхоманова Н. О. Трансформація культурної пам'яті у романі Зеді Сміт «Білі зуби». *Мова і культура* : науковий журнал. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. Вип. 21. Т. V (194). С. 166–171.

4. Ткаченко А. Мистецтво слова: вступ до літературознавства : підручник для гуманітарних спеціальностей ВНЗ. К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.

5. Smith Z. White Teeth. New York : Vintage International, 2001. 450 p.

УДК 811.111

Світлана ПОТАПЧУК,

кандидат філологічних наук,

Вікторія КАЛЬКО,

здобувач вищої освіти першого рівня,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

ФІТОМЕТАФОРИ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ НА ПОЗНАЧЕННЯ РИС ХАРАКТЕРУ ТА ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ

Людина з моменту появи на землі намагалася зрозуміти себе і навколишнє середовище крізь призму природи, зокрема, через світ рослин, вивчаючи їхній зовнішній вигляд, певні, притаманні окремій рослині, особливості й порівнюючи їх зі своїм зовнішнім виглядом, поведінкою. Наші предки, перебуваючи в такому тісному зв'язку з рослинним світом, обожнювали майже всіх представників флори, поклонялися їм, складали легенди. Така тісна взаємодія рослини і людини веде до перетину двох сфер у мові – Людина і Рослина, що сприяє появі фітометафор.

Фітометафори є чи не найдавнішими в різних мовах світу внаслідок того, що первісні уявлення людей про навколишній світ втілювалися перш за все в образах природних об'єктів. Наше дослідження присвячене фітометафорам на

позначення рис характеру та поведінки людини в англійській та українській мовах. **Мета** дослідження – встановити і зіставити ознаки, які вмотивували метафоричне перенесення значення у межах моделі Рослина – Людина.

Отже, український фітонім *горіх (горішок)* вживається з ознаками ‘непохитність’, ‘впевненість’ щодо чоловіків (здебільшого) і жінок переважно з позитивною оцінкою: *Зустрічатися – зустрічався з цим горішком [Винниченком], та, виходить, розкусити його й сам головний отаман не зміг* [3:2, с. 132]; а також в усталеному вислові *міцний горішок* – «про людину зі складним характером».

Англійське слово *nut* – «горіх» вживається у значенні «рішуча, тверда людина; людина, з якою важко справитися»; *hard / tough nut to crack* – “person difficult to agree with” [4, р. 464]. Очевидно, фізичною ознакою, яка стала основою метафоричного перенесення найменування, є ‘міцність’, оскільки горіхи мають тверду, міцну оболонку, яку важко зруйнувати.

Вживання лексеми *rep'ях* (плід бур'яну) в українській мові та лексеми *bur* – «реп'ях» в англійській мові у значенні “причіплива людина” збігається. Метафорична переінтерпретація пов'язує здатність реп'яха чіплятись до різних предметів з людиною, яка набридає оточуючим.

Значення «людина зі слабким, нестійким характером» з ознаками ‘нікчемність’, ‘непотрібність’ виявляється в лексемі *бур'ян* в українській мові та лексемах *weed* – «бур'ян», *potato* – «картопля» – в англійській.

Із виразним негативним забарвленням уживається лексема *бур'ян*. Приводом до появи переносного значення послужило споконвічне негативне ставлення українських селян до бур'яну, оскільки він є однією з найбільших перешкод у розвитку й рості культурних рослин. Це не могло не позначитись на його оцінці в очах суспільства, бо Україна – це передусім аграрна країна й чистота засіяних полів є запорукою гарного врожаю, а отже, – життя й достатку населення. Через те *бур'ян* в українців асоціюється з людьми, що завдають

шкоди іншим або є непотрібними суспільству. Наприклад: *Може, серед ваших людей і небагато того сміття-бур'яну, та тільки заважає він вашим працівникам* [3; 1, с. 263]. Таке метафоричне перенесення найменування бур'яну відбулося на основі негативного ставлення етносу до цієї рослини. В англійській мові відповідна лексема *weed* «бур'ян» має переносне значення «людина зі слабким характером, нікчема» [2, с. 482]. Слабкість характеру асоціюється з зовнішнім видом рослини. Лексема *potato* найчастіше вживається в поєднанні з прикметником *small* «малий, маленький» в усталеному вислові *small potato* «дріб'язкові люди / людці». Щодо появи такого переносного значення, то тут, очевидно, маються на увазі саме картоплини маленького розміру, які частіше за все не відбираються для їжі людині, а йдуть на корм тваринам, а то й взагалі викидаються. Це, мабуть, і послужило появі асоціації з нікчемною, дріб'язковою людиною в носіїв англійської мови, відповідно, мотивуючою є фізична ознака 'розмір'.

В англійському мовному фонді фіксуються метафоричні номінації, об'єднані спільним значенням «слабкий, женоподібний, зніжений чоловік»: *lily* – “feeble man” [2, с. 386]; *pansy* – “weak man” [4, р. 386]; *daisy* – “effeminate man” [4, р. 386]. Лілія (*lily*), братки (*pansy*), маргаритка (*daisy*) – це надзвичайно тендітні, ніжні і крихкі квіти. Саме ці якості стали основою метафоричного перенесення найменування квітів на таку рису характеру людини, як слабкість. Оскільки йдеться саме про чоловіків, ознаки 'слабкість', 'зніженість', що експлікуються в аналізованих фітонімах, сприймаються негативно.

Метафорична номінація на позначення такої риси характеру, як самозакоханість, існує і в українській, і в англійській мовах. Виникнення її пов'язане з давньоогрецьким міфом про юнака Нарциса, який закохався у власне відображення у річці, а згодом перетворився на квітку, що отримала його ім'я: *narcissus*.

Людина запального характеру асоціюється в українській мовній

свідомості з перцем. У лексемі *перець* експлікуються такі ознаки, як: ‘гострота’, ‘різкість’, ‘дошкульність’. Тут береться до уваги властивість цієї рослини містити в своїх плодах (м’ясистих стручках) пекучий сік, отже, метафоричне перенесення властивостей перцю на характер людини вмотивоване смаковою ознакою. Таке вживання лексеми *перець* знаходимо в народній творчості, зокрема в усталеному вислові: *дівчина / хлопець з перцем*.

Метафоричні номінації англійської мови стосуються таких негативних рис характеру людини, як лінощі і похмурість, що асоціюються з певними якостями плодів таких рослин, як *potato* – «картопля» і *lemon* – «лимон». Назву *a couch potato* (букв.: «картоплина на кушетці») отримала людина, яка лише лежить перед телевізором, їсть та п’є [2, с. 110]. Можна припустити, що основою такого метафоричного перенесення стала нерухомість картоплини, яка виростає в землі.

Ознаки ‘похмурість’, ‘невдоволеність’ експлікуються в лексемі *lemon*; похідним словом є *lemony* – “irritated, angry” [2, с. 344]. Таке перенесення найменування відбувається на основі аналогізації неприємного відчуття від кислого смаку лимону та негативного психоемоційного стану людини, що впливає на її характер та сприяє виникненню таких рис, як недоволеність, дратівливість, злість. Метафоричне перенесення найменування рослини відбулося на основі смакової ознаки.

Лексема *heart-of-oak* вживається на позначення надійної, постійної людини. Її буквальне значення – «серце, зроблене з дуба» [4, р. 419]. Стійкість, міцність вдачі людини асоціативно пов’язуються з деревиною дуба, яка характеризується надзвичайною твердістю, відповідно, значення лексеми *heart-of-oak* вмотивоване фізичною ознакою ‘міцність’.

Таким чином, аналіз фітосметафор на позначення особливостей рис характеру і поведінки людини засвідчує суттєві відмінності в українській та англійській мовах, що стосуються вибору реалій, з якими співвідносяться

зазначені характеристики людини, та ознак, що мотивують метафоричне перенесення найменування у межах моделі РОСЛИНА – ЛЮДИНА.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жайворонок В. Знаки української етнокультури. К. : Довіра, 2006. 703 с.
2. Словарь современного слэнга / сост.: Т. Торн. М. : Вече, 1996. 583 с.
3. Словник української мови : в 11 т. / укл.: І. К. Білодід та ін. К. : Наукова думка, 1973. Т.1–11.
4. A Thesaurus of English Traditional Metaphors / Ed. by P. R. Wilkinson. L. & N.Y. : Routledge, 1993. 777 p.

УДК 81'33

Софія КОБЕЦЬ,

студентка I курсу, спеціальність 035 «Філологія (Прикладна лінгвістика)»,

Луцький національний технічний університет, Луцьк

КОМП'ЮТЕРНА ЛЕКСИКОГРАФІЯ & ЕЛЕКТРОННІ СЛОВНИКИ

У сучасному світі, коли наука і техніка набувають бурхливого розвитку, зростає потреба в обміні інформацією між фахівцями певної галузі, роль лексикографічних джерел неocenенна. Різні види міжкультурної комунікації (конференції, асамблеї, семінари, презентація результатів наукових досліджень тощо) представників різних культур теж потребують використання багатомовних термінологічних словників, які полегшують і прискорюють спілкування.

Сучасна комп'ютерна лексикографія (враховуючи правила лексикографії, для укладання словників на базі комп'ютерних програм) дає змогу створювати електронні лексикографічні джерела та активно послуговується лінгвоінформаційними методами створення такого типу словників. Цей напрям у лексикографічній науці новий та він стрімко розвивається.

Укладання спеціальних (термінологічних) словників – це одне з

актуальних завдань сучасного прикладного перекладознавства. До аналізу цього питання зверталися вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема Н. П. Дарчук, М. О. Лангебах, Т. А. Сарангова, М. В. Троссель, В. В. Морковкін, С. В. Грінюв-Гриневич, Т. С. Борщевська та ін. [5].

У словникових статтях термін «електронний словник» має різне визначення. Так, Н. М. Сінкевич подає таке його тлумачення: «Електронний словник – це особливий лексико-графічний об'єкт, у якому може бути реалізовано і введено до обігу багато продуктивних ідей, які з різних причин не мали попиту в паперових словниках» [2, с. 243]. Дослідниця зауважує, що лексикографія визначає електронний словник як комп'ютерну базу даних, що поєднує за кодовані словникові статті, які здійснюють швидкий пошук потрібних слів, з урахуванням морфологічних форм пошуку словосполучень (прикладів уживання), які дають змогу визначити правильне значення слова під час перекладу [2]. Інші дослідники – Г. А. Чередніченко та О. С. Ковальчук електронні словники називають «автоматичними словниками», «машинними автоматизованими словниками», «комп'ютерними словниками» [3].

У зіставленні з друкованим лексикографічним джерелом електронний словник має ряд переваг, серед яких:

- 1) електронний словник уміщує велику за обсягом інформацію;
- 2) час пошуку потрібного слова становить декілька секунд;
- 3) за допомогою електронного словника можна почути правильну вимову слова.

На думку сучасних дослідників, «електронні словники дають змогу самостійного пошуку відповідного еквіваленту, системи запам'ятовування історії перекладу та гіпертекст (можливість перегляду вже перекладених варіантів, або вживання слова в уривку оригіналу)» [5, с. 88].

Принагідно зауважимо, що терміни «електронні», «комп'ютерні» та «автоматичні» словники в науковій літературі використовуються як синоніми.

С. І. Головащук вважає, що назви «автоматичні» та «електронні» словники – це більш загальні та рівноцінні поняття [1, с. 68].

Залежно від призначення та охоплення матеріалу розрізняють такі електронні словники:

- 1) для широкого загалу («GoogleTranslate», «Systran 7 HomeTranslator»);
- 2) для корпоративного користування («Promt NET Professional»);
- 3) для професійних перекладачів («PT 2008 Professional», так звані системи TranslationMemory: Transit швейцарської фірми Star, Trados (США), TranslationManager від IBM, EurolangOptimizer французької фірми LANT, DejaVu від ATRIL (США), WordFisher (Угорщина));
- 4) для тих, хто займається перекладом вебсайтів («InterTranWebSiteTranslation Server», «SystranWebTranslator»);
- 5) для тих, хто користується різними портативними пристроями («PromtMobile», «SpeereoVoiceTranslator»);
- 6) для тих, хто перекладає усне мовлення («GoogleTranslateforAndroid») [4, с. 360].

Отже, створені у сучасній лексикографії електронні словники полегшують роботу перекладачів, науковців; лексикографічні праці такого типу мають значну перевагу над паперовими, вони – більш інформативні, компактні, проілюстровані прикладами з посиланнями у вигляді гіпертексту, доповнені аудіо- та відео інформацією, можуть мати малюнки, забезпечують швидкий пошук.

Електронний словник відрізняється від друкованого видання, він може не мати передмови, вказівок для використання, списку джерел; проте «корпус» такого словника потрібно формувати за тими ж самими принципами, які характерні для укладання друкованих джерел; корпус електронного словника має додаткові можливості презентаціймовних одиниць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головащук С. І. Перекладні словники і принципи їх укладання (на лексичному матеріалі російської та української мов). Київ: Наукова думка, 1976. 247 с.
2. Сінкевич Н. М. Сучасний електронний український словник як база лінгвістичного аналізу слова. *Дослідження з лексикології і граматики української мови*. 2011. Вип. 10. С. 240–244.
3. Чередніченко Г. А., Ковальчук О. С. Термінологічний словник як різновид сучасного електронного словника. Національний університет харчових технологій. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN19/12cgases.pdf> (дата звернення: 27.01.2021).
4. Шиба А. В. Використання нових інформаційних технологій у процесі формування професійної компетентності майбутнього перекладача засобами інтерактивних технологій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 28. С. 356–365.
5. Ярмола О. В., Лобачова С. В., Велика К. І. Лінгвоінформаційні методи створення електронних тематичних словників аграрних термінів. *Психолого-педагогічні студії*. 2017. № 12.1(52.1). С. 87–91.

УДК 821.112.2(494).09“19”

Тетяна КОВЧ,

студентка 3 курсу, мова та література (німецька),

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИЧНОСТІ У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ШВЕЙЦАРІЇ КІНЦЯ ХХ СТОЛІТТЯ

Кінець ХХ ст. характеризується змінами в усіх сферах, стрімким впровадженням інформаційних технологій. Це призводить до змін в соціумі, перебудови системи особистих цінностей людини, особливої гостроти набуває

проблема ідентичності, яка є актуальною у будь-який час. Тема самоідентичності людини, пошук власного «я» займає особливе місце у творах багатьох письменників. Для нашого дослідження ми обрали літературу Швейцарії, а саме творчість М. Фріша, де йдеться про самоактуалізацію особистості. **Мета дослідження:** аналіз творів М. Фріша для виявлення та осмислення в них проблеми ідентичності особистості.

Проблема становлення особистості, процес творення самосвідомості, пошук власного внутрішнього світу та виховання в собі певних моральних якостей найчастіше відтворюється в інтелектуальних романах. Яскраві зразки інтелектуального роману другої половини XX століття репрезентують творчість М. Фріша, в романах якого особливої значущості набуває проблема співвідношення процесу формування особистості та присутності у світі. Дослідники творчості письменника вказують на певну іманентну схожість його прози (романи «Штіллер» (1954 р.), «Номо Фабер» (1957 р.), «Нехай моє ім'я буде Гантенбайн» (1964 р.)), унаслідок чого складається враження взаємозумовленості появи творів [1, с. 148]. Серед особливостей стилю письма повоєнного періоду М. Фріша варто виділити іронію, сатиру, скептицизм та реальне зображення дійсності тогочасної Швейцарії. Він – один з письменників, які зображають людину, її внутрішню сутність як таємницю, яку необхідно розгадати читачеві. У своєму найвидатнішому творі «Штіллер» автор зображає кризу ідентичності особистості головного персонажа та змальовує один із варіантів пошуку себе через відмову від звичного життя: власного імені, сімейного статусу, друзів, роботи та втечу до іншої країни. Однак, оскільки ця відмова не супроводжується побудовою якогось позитивного проекту нового «я» протагоніста, яку могло б затьмарити «я» старе, втеча героя виявляється приреченою на невдачу [2].

Актуальність роману у тому, що кожен з нас хоч раз у житті задумувався над тим, щоб втекти від реальності, залишити своє старе життя і почати

повністю нове, втекти від колишнього образу, нав'язаного суспільством та створити геть інший. Але автор продемонстрував читачеві, що неможливо змінити свою ідентичність, яка будувалася роками. Людина, особливо з таким слабким характером як Штіллер, не здатна повністю переродитися в когось іншого, перебудувати свою свідомість, спосіб мислити, характер, ти ніколи не втечеш від свого «я», яке заховане глибоко всередині. Щоб більш детально показати процес роздвоєння особистості головного героя письменник створює роман у формі листування, тому що повністю відвертим можна бути лише з самим собою, наодинці: *«Буду говорити від себе особисто, так простіше, приберіть займенник Він. Тепер буду – Я. – Але я – Уайт»* [3].

Ця книга про постійну боротьбу з самим собою, зі своїм минулим, з суспільством, із спогадами, які по черзі закарбовуються в пам'яті. Штіллер змушений захищатися, відстоювати своє право бути Уайтом. Йому недостатньо приховувати своє минуле, він повинен ще спростовувати Штіллера в собі і навколо себе. Тому що всі пристають до нього з цим Штіллером, і цей Штіллер сам постійно стукає в двері його камери: стоїть поруч з дружиною, сидить в садовому кріслі біля Сібілли, працює архітектором, вводить під руки стару пару Хефеле. В Америці, герой відкинув Штіллера геть, а тут він знову з ним бореться. У нього знову з'явилася тінь, і він веде бій із тінню [4]. Головне питання, яке задає собі герой протягом цілого роману: *«Як може людина довести, хто вона насправді? Довести правду? Я не можу. Хіба я знаю, хто я? Це найстрашніше з усього, що я зрозумів в ув'язненні: не вмію я висловити словами дійсність* [3].

Але найцікавіше те, що ж стало причиною до такої поведінки головного героя, де та точка, що призвела до зламу його особистості. На думку О. В. Євченка, який протягом довгого часу досліджував творчість М. Фріша та проаналізував найвідоміші його романи причиною стало те, що Штіллер під час громадянської війни в Іспанії не виконав бойового завдання і підвів свій

військовий підрозділ: він не зміг вистрілити у фашистів, оскільки збагнув, що вони теж люди. Усе подальше життя він намагається виправдатися перед самим собою, проте всі спроби є марними, бо він не може позбутися спогадів, відкинути своє попереднє життя та підмінити справжнє уявним. Така спроба героя відчужитися від самого себе спричинена прагненням зірвати з себе маску – пізнати власну сутність, перестати бути роллю. Але для мене роман закінчується досить несподівано – головний герой все ж визнає себе Штіллером і повертається до минулого життя, а весь шлях боротьби за нову ідентичність виявився марним.

Отже, проаналізувавши роман М. Фріша «Штіллер» вважаємо, що цей твір є яскравим прикладом осмислення проблеми ідентичності у німецькомовній літературі Швейцарії кінця ХХ ст. Автор описує процес розпаду особистості, її роздвоєння, бажання втекти від самого себе та грати роль іншої людини, але, очевидно, це можливо лише тоді, коли людина має сильний характер та готова відстоювати свою позицію до кінця. А головний герой цього роману загубився серед двох світів і не зміг протистояти обставинам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Євченко О. В. Проблема відчуження сучасної людини в трилогії М. Фріша. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 148–152.
2. Чертенко О. П. Особливості розвитку художньої системи Макса Фріша : (на матеріалі прозових творів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / НАН України. Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2005. 20 с.
3. Фріш М. Штіллер. Бібліотека світової літератури. Вид-во Фоліо. Харків, 2006. 204 с. URL: https://modernlib.net/books/frish_maks/shtiller/read/ (дата звернення: 27.01.2021).

УДК 81'37:811.111

Еліна КОЛЯДА,

*кандидат філологічних наук, завідувач кафедри практики англійської мови,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк*

Олена БОТВІНКО-БОТЮК,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Національний університет водного господарства
та природокористування, Рівне*

СЕМАНТИКА ВИСЛОВЛЕНЬ СМУТКУ

Актуальність теми наукової розвідки зумовлена увагою дослідників до вивчення мови у тісному взаємозв'язку з антропологічними й психологічними чинниками, що характеризують її носіїв. Висловлення смутку ми розуміємо як негативно-оцінне висловлення, мета якого передати негативний емоційний стан мовця, оскільки смуток – невеселий, важкий настрій, викликаний горем, невдачею і т. ін.; сум, журба, зажура, журбота, жур, печаль, туга, скрута, скорбота (1). Висловлення смутку, як і будь-яке оцінне судження, передбачає наявність суб'єкта оцінки – тієї особи (або соціуму), від якої йде оцінка, і його об'єкта – ситуації, якої стосується оцінка.

Як зауважує А. Вежбицька, у типовому випадку почуття *sadness* спричиняють думки, які можна подати таким чином:

- (a) сталося щось погане
- (b) якщо б я не знав, що це сталося, я б сказав: «Я не хочу цього»
- (c) я не кажу цього зараз
- (d) тому що я нічого не можу зробити.

Наприклад, якщо я говорю, що я відчуваю смуток через те, що мій собака помер, я маю на увазі, що (a) сталося щось погане (мій собака помер); (b) якщо б я міг повернутися в минулий час, до цієї події, я б сказав: «Я не хочу, щоб це сталося; і (c) я не кажу цього зараз, оскільки я розумію, (d) що я нічого не можу

з цим вдіяти. Крім того, я маю на увазі, що під час цих думок я відчуваю щось «погане», а не щось «хороше», а саме, те, що зазвичай відчують люди з таким самим комплексом думок. Це когнітивний сценарій, користуючись яким, носії англійської мови виокремлюють певний вид почуття, або діапазон почуттів, і приділяють йому особливу увагу, пов'язуючи його зі словами *sad* і *sadness*. Суттєво, що цей когнітивний сценарій представлений в значенні англійських слів як типовий, а не як обов'язковий, оскільки можна сказати, наприклад: *"I feel sad – I do not know why"* (Я відчуваю смуток не знаю чому) [2, с. 503]. Тобто трапляються випадки, коли причина цього негативного емоційного стану є незрозумілою для суб'єкта.

Для опису емоцій використовуються висловлення, які містять дієслова почуттів і ставлення [3, с. 88]. Вони можуть бути оформлені в усіх трьох особах. Описом почуттів та оцінок є висловлення в третій особі. Наприклад: *Helen felt very sad as she said goodbye to him for the last time* (3). Якщо висловлення смутку вжито в просторово-темпоральному віддаленні від події, то вони є описом, а не вираженням смутку. Наприклад: *I was very sad to hear of his death. He was a wonderful man* (3). Лексичні одиниці опису смутку представлені лексикою на позначення поняття «смуток». Наприклад, до таких лексичних одиниць належать іменники (*sadness, misery, sorrow, grief*), прикметники (*sad, unhappy, miserable, homesick, depressed, inconsolable, desolate*), прислівники (*sadly, unhappily, miserably*), дієслова (*grieve, moan, mourn, sadden*), які містять негативну оцінку в своїй семантиці. Про це свідчить наявність таких сем, як *"unhappy", "unpleasant", "upset", "uncomfortable", "terrible"* у їхніх дефініціях.

Для вираження смутку слугують висловлення, які вживаються як безпосередня реакція на подію, коли мовець сам описує свої емоції. Для вираження смутку слугують вигуки: *Ah*, *Oh*, *Me*, *Oh no*, *Woe* [6, с. 563]. Як зазначає В. М. Телія, вони сигналізують про емоційний стан суб'єкта [5, с. 115]. Наприклад: *I'm cold and wet and I haven't even got enough money for*

my bus fare home. Oh woe is me! (2). Функціонуючи у діалозі, вигуки є складовою частиною мовленнєвого акту. На підставі виділених Дж. Серлем [4] типів мовленнєвих актів вигуки є експресивами. Питання про вигук як мовленнєвий акт є спірним у лінгвістиці. Такі вигуки, як, наприклад, *ah, oh*, на думку А. Вежбицької, не мають власної іллокутивної сили, оскільки вони не містять ні компонента «я говорю...», ні іллокутивної мети (компонента «я говорю це, тому що...») [1, с. 615]. Їхнє прагматичне значення завжди контекстуально-обумовлене.

Отже, для опису емоційного стану смутку слугують емоційно-оцінні прикметники, іменники, дієслова і прислівники, які містять негативну оцінку в своїй семантиці. Для вираження смутку використовуються вигуки, оскільки саме на них покладено функцію прояву емоційної реакції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вежбицка А. Семантика междометий. *Семантические универсалии и описание языков*. Москва : Языки рус. культуры, 1999. С. 611–649.
2. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков. Москва : Языки русской культуры, 1999. 780 с.
3. Гак В. Г. Эмоции и оценки в структуре высказывания и текста. *Вестник Московского университета. Филология*. Серия 9. 1997. № 3. С. 87–95.
4. Серль Дж. Р. Классификация иллокутивных актов. *Новое в зарубежной лингвистике: Теория речевых актов*. 1986. Вып. XVII. С. 170–194.
5. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва : Языки русской культуры, 1996. 288 с.
6. Шаронов И. А. О новом подходе к классификации эмоциональных междометий. *Диалог-2006*. Москва, 2006. С. 561–566.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новий тлумачний словник української мови : у 4 томах. Київ :

Видавництво «Аконіт», 1999. Том 4. 941 с.

2. Cambridge International Dictionary of English. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 1773 p.

3. Longman Language Activator: The Word's First Production Dictionary. Harlow : Longman, 1996. 1599 p.

УДК 81'25=112.2(045)

Зоряна МЕСНІКОВИЧ,

студенка 5 курсу, ФІН,

Наталія ОСІПЧУК,

*кандидат педагогічних наук Національний університет водного
господарства та природокористування, Рівне*

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКИХ МІЖНАРОДНИХ УГОД

Як відомо, функціональний стиль офіційно-ділових документів характеризується, головним чином, максимально точною повнотою викладу змісту. Він позбавлений елементів, які провокують двозначність чи викривлення смислу. Саме тому, на сьогодні, тема перекладацькі трансформації німецько-українських міжнародних угод є актуальною.

Переклад у міжнародному праві – це один із засобів створення автентичних текстів. Текст перекладу, будучи неавтентичним, може слугувати лише допоміжним матеріалом у виявленні смислу окремих частин автентичного тексту [2, с. 62]. Завданнями перекладача міжнародних угод є перенесення змісту вихідного тексту в систему іншої мови, а не в іншу правову систему. Збереження комунікативної функції угоди полягає у відповідності комунікативних актів нормам мови перекладу. Відтворення референтного змісту вихідного тексту (ВТ) у текст перекладу (ТП) не повинно спричиняти юридичні імплікації змісту. Різні концепти потрібно пояснювати максимально

прозоро в ТП, застосовуючи за потреби окремі клаузули, зміни формулювань, перифрази інше. Збереження формальної структури тексту полягає у використанні граматичних, синтаксичних, лексичних та інших засобів, які закріплені у нормах стилю МП [5, с. 229]. Важливим етапом створення ТП є дотримання нормативної та прагматичної еквівалентності у перекладі. Якщо нормативна еквівалентність пов'язана зі стильовими нормами МП, вираженими мовними засобами на лексичному і синтаксичному рівнях, то прагматична – спрямована на особливості сприйняття тексту реципієнтом, який є носієм МП [4, с. 248].

За існуючою класифікацією Л. С. Бархударова перекладацькі трансформації можна поділити на чотири типи, які включають перестановки, заміни, додавання та випущення [1, с. 190].

Провівши зіставний аналіз автентичних текстів німецьких та українських міждержавних угод, розглянемо основні особливості, пов'язані з експлікованістю та імплікованістю мовних культур, які слід урахувати для здійснення адекватного перекладу. Імплікованість української мовної культури спричиняє «замовчування» очевидного задля уникнення ефекту подвоєння дійсності. Для німецького комунікативного простору такі випущення недопустимі, особливо в офіційно-ділових текстах. Ступінь розгорнутості та згорнутості німецької та української мовних культур впливає на обсяг інформації у текстах міжнародних угод. Наприклад:

– eine von einer dazu ordnungsgemäß befugten Person der in Artikel 8 Absatz 1 beauftragten Institution *unterzeichnete Verpflichtungserklärung, die die verpflichtende Zusicherung enthält*, dass die genannten Waren nur für die in diesem Buchstaben b dieses Absatzes vorgesehenen Zwecke verwendet werden.

– зобов'язання, підписане компетентною і належним чином уповноваженою на це особою, призначеної згідно з пунктом 1 статті 8 організації, про те, що зазначені предмети будуть застосовуватися лише

для передбачених пунктом 6 статті 10 цілей [2, с. 716]. Виділене курсивом уточнення *Verpflichtungserklärung, die die verpflichtende Zusicherung enthält* у дослівному перекладі «заява про прийняття зобов'язання, яка містить зобов'язуюче запевнення» є нашаруванням зайвої інформації, яка ускладнює сприйняття. В українському автентичному тексті використано прийом генералізації, який зводиться до узагальненої назви зазначеної заяви-зобов'язання.

В українських текстах міжнародних угод випущенню може підлягати інформація, нерелевантна для української сторони. Наприклад: Die Regierung der Ukraine gestattet, ohne dass ihr daraus Kosten entstehen und nachdem ihr ein Plan zur vorherigen Zustimmung vorgelegen hat, der Regierung der Bundesrepublik Deutschland die Gräber der deutschen Kriegstoten, deren Umbettung die Regierung der Bundesrepublik Deutschland für notwendig erachtet, zusammenzulegen. Уряд України, без будь-яких витрат зі свого боку і після подання йому на попереднє узгодження відповідного плану, дозволяє Уряду Федеративної Республіки Німеччини об'єднувати в братські могили могили полеглих на війні німців [3, с. 714]. Очевидно, підрядне означальне речення deren Umbettung die Regierung der Bundesrepublik Deutschland für notwendig erachtet (чис перепоховання Уряд Федеративної Республіки Німеччини вважає за необхідне) не містить суттєвої для української сторони інформації. Такі випущення, на нашу думку, належать скоріше до рішення фахівців з міжнародного права у процесі узгодження офіційного перекладу і створення автентичного тексту угоди, ніж до перекладацької компетенції.

Таким чином, німецька мовна культура має значний ступінь експлікованості, що особливо відчутно в офіційно-ділових текстах. Основне завдання перекладача полягає в якомого точнішому відтворенні референтного змісту при збереженні комунікативної функції та форми тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода. М. : Международные отношения, 1975. 240 с.
2. Максимов С. Е. Прагматические и структурносемантические особенности текста международного договора (на материале английского языка) : дис. ... канд. филол. наук. К., 1984. 198 с.
3. Bundesgesetzblatt, Teil II, vom 2. April 1997, Bonn (1997); Nr. 12.
4. Koller Werner. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Wiebelsheim: Quelle und Meyer, 2004. S. 343
5. Kupsch-Losereit Sigrid. Vertragstexte. *Handbuch Translation* / Kußmaul Paul, Schmitt Peter A. (Hrsg.). Tübingen: StauFFenburg Verlag Brigitte Narr GmbH, 2006. S. 228–230.

УДК 811.11

Зоряна МУЦ,

*студентка IV курсу, факультету іноземних мов,
спеціальність середня освіта (мова і література (німецька)),
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Тернопіль*

КОНЦЕПТ «EUROPA» В НІМЕЦЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У науковій літературі є досить багато визначень поняття «концепт». Та, незважаючи, на різноманітність цих варіантів, існує, все ж, одностайне твердження, що «концепт» – це одиниця ментального простору, яка структуровано узагальнює знання про світ, його специфічне національне бачення [2]. Мета поданого дослідження розглянути концепт EUROPA, який є одним із найважливіших концептів для людей, які ототожнюють себе з європейцями. Цей концепт є важливим не тільки для німців, країна яких є

однією з найсильніших країн ЄС, а й для таких країн та народів, які прагнуть стати членами ЄС та мають зробити для цього ще багато [4].

Одним із найновіших і найсучасніших значень терміну EUROPA у 21 столітті є «європейська фортеця», яка дає притулок мільйонам біженців з арабських країн (Сирія, Ірак, Єгипет) та інших континентів, які змушені укриватися від війни, холоду, голоду, терору, несправедливості та розорення [2]. Проте цей новий термін має і негативне значення, оскільки він може виражати ще більш конкретний поділ та межі. У результаті аналізу газетних статей за 2010–2020 роки було виявлено наступні трактування щодо змісту поняття «EUROPA»:

- концептуальна складова: *einheitliches Europa* (єдина Європа), *Gesamteuropa* (Європа в цілому), *Eurozone* (Єврозона), *das vereinte neue Europa* (об'єднана нова Європа);
- візуальна складова: *Festung Europa* (Фортеця Європа) як позитивним (безпека для тих, хто тікає від небезпеки), так і негативним значеннями (розмежування стіною);
- оцінна складова. *Vielfalt, Attraktivität, Unübertroffenheit, Nichtordinalität* (різноманітність, привабливість, неперевершеність та неординарність).

Зміст терміну EUROPA залишається і надалі актуальним, адже ситуація з біженцями та війною стала вже глобальною проблемою і жахливою реальністю у цілому світі та досить сильно торкнулася Європи, створюючи тим самим нові відтінки значення концепту EUROPA, додаючи до нього нові європейські цінності [3, с. 191]:

- *Europa in Gefahr* (велика кількість біженців),
- *Desorientiertes Europa* (Європа в хаосі та плутанині),
- *Ein starkes und friedliches Europa* (співпраця культури та релігії),
- *Gespaltetes Europa* (Масові протести),
- *Zukunftsorientiertes Europa* (Політики намагаються пробудити серед

населення позитивне ставлення до біженців) [4].

Концепт EUROPA розглядався у багатьох статтях німецького політичного дискурсу. При аналізі корпусу DWDS, газети «Die Zeit» (2010–2020), (Westfalen-Blatt, 2020) та інших джерел, було встановлено, що лексема «Europa» має наступні концептуальні особливості [4]: *ein einheitliches Europa, das ökonomische Wachstum des Gesamteuropa, die Stabilität des Gesamteuropa, Eurozone und Gesamteuropa, Deutschland – ein starkes ökonomisches Land in der EU*.

Актуальними для нашого дослідження є трактування концепту EUROPA та власне опис Європу XX століття екс-канцлера Німеччини Гельмута Шмідта, висвітлені в книзі «Die Deutschen und ihre Nachbarn. Menschen und Mächte II» [1, с. 444–447]. Г. Шмідт вважав, що термін EUROPA має досить вузьке та не однозначне розуміння. Він структуровано намагався висвітлювати чинники, які характеризують це поняття, відзначивши такі основні складові: концептуальні, оціночні, зображувальні. Аналізуючи географічні явища, Г. Шмідт наголосив, що вони не дають однозначної відповіді на європейську ідентичність. Проте, за його словами, Європа – культурно-політична ідея, яка переглядається в ході історичного розвитку та отримує новий зміст [1, с. 444]. Він стверджує, що Європа є духовною єдністю з християнством як європейською релігією та культурою з європейськими мовами, які поширюють європейські цінності на «неєвропейські компоненти» (концептуальна складова). У ній – демократична форма правління та високий рівень життя, в якому реалізуються права людини (оціночна складова). І, врешті, Європа – це калейдоскоп, в якому багато народів мирно живуть між собою (зображувальна складова) [2].

Отже, можна зробити висновок, що дослідити зміст концепту EUROPA можна тільки завдяки врахуванню взаємодії різних факторів (історичних, географічних, економічних, культурних, релігійних, політичних, соціальних тощо) та їх еволюційної динаміки в минулому та на сучасному етапі розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Schmidt H. Die Deutschen und ihre Nachbarn. Menschen und Mächte II. Berlin : Siedler Verlag, 1990. 571 S.
2. Лисецька Н. Концепт «Еуропа» на зрізі двох тисячоліть. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/2791/2558> (дата звернення: 27.03.2021).
3. Лисецька Н. Топос-аналіз концепту «Flüchtlinge» в сучасному німецькомовному дискурсі. *Актуальні питання іноземної філології*: наук. журн. / (редкол. : І. П. Біскуб (гол. ред). та ін.). Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. N 8. С. 191–197.
4. Прихода Я. Концепт Європа в українській публіцистиці: когнітивно-лінгвістичні аспекти. URL: <http://referatu.net.ua/referats/7569/161647> (дата звернення: 27.03.2021).

УДК 821.112.2'06.09:7.04

Софія НАСТЕНКО,

*студентка 3 курсу, спеціальності Мова і література
(німецька), факультету іноземної філології,*

Тетяна СЕМЕНЮК,

*кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри німецької філології,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк*

РОЛЬ ЕМІГРАЦІЇ В ТВОРАХ Е. М. РЕМАРКА

Постановка проблеми. Тема еміграції завжди була і залишається актуальною в наш час, адже люди часто вирішують виїхати у пошуках кращої долі за кордон. Під час Другої світової війни для значної частини населення еміграція стала єдиним варіантом вижити. За свою літературну діяльність письменник Еріх Марія Ремарк теж був змушений емігрувати, працювати в інших країнах Європи та в США, що й стало темою його майбутніх романів.

Мета дослідження. Проаналізувати роль еміграції в таких творах Е. М. Ремарка як «Тріумфальна арка», «Ніч в Лісабоні» та «Тіні в раю».

Результати дослідження. Еріх Марія Ремарк постає відомим представником втраченого покоління, письменником, для якого єдиним виходом для того, щоб творити і займатися улюбленою справою, була еміграція за кордон. Е. М. Ремарк провів багато часу в чужих серцю країнах, тому не дивним є те, що тема еміграції є однією з основних у творчості письменника. Життя емігрантів є ключовою темою у таких романах як «Тріумфальна арка», «Ніч в Лісабоні» та «Тіні в раю». У цих творах Е. М. Ремарк відкриває перед читачами реальні картини виживання у вигнанні [2], зображує найпоширеніші серед емігрантів країни і простежує типові шляхи втечі через Європу, не оминувши сюжет з поверненням героїв до Німеччини.

Протагоністами історій виступають особи, які мали різний бекграунд: хтось є євреєм, жертвою тортур в концтаборах, або просто біженцем, який тікає від тоталітарного режиму. Герої емігрують не з власної волі, влада не залишає їм вибору і вони впевнені, що на своїй землі їм не дозволять жити вільно. Йозеф Шварц, головний герой твору «Ніч в Лісабоні», будучи німцем за походженням і виступаючи проти нацистського режиму, змушений емігрувати під чужим іменем, говорить: *«Ich muß aber über die Grenze. Dies ist meine einzige Chance»* [4, с. 279].

Життя емігранта, біженця сповнене труднощів, оскільки більшість людей була змушена жити нелегально, не мати паспорта, а відповідно й не мати можливості офіційно працювати, одружуватись та отримувати медичну допомогу. Емігранти перебували в постійному страху, що їх ось-ось знайдуть, заберуть до поліції та вивезуть за межі країни, або ще гірше – назад додому. Вони не могли знайти собі місця, спокійно заснути та не почували себе потрібними. Герой книги «Ніч в Лісабоні» так описує ці переживання: *«Er*

mußte verbluten im Gestrüpp der verweigerten Ein-und Ausreisevisen, der unerreichbaren Arbeits-und Aufenthaltsbewilligungen, der Internierungslager, der Bürokratie, der Einsamkeit, der Fremde und der entsetzlichen allgemeinen Gleichgültigkeit gegen das Schicksal des Einzelnen, die stets die Folge von Krieg, Angst und Not ist. Der Mensch war um diese Zeit nichts mehr; ein gültiger Paß alles» [4, с. 4–5].

Ще одним прикладом людини, яка не може забути минуле та повернутись до нормального життя, виступає головний герой твору «Тріумфальна арка» Равік. Про нього так відгукується його близький друг: *«Herr Ravic ist ein verlorener Mensch; er wird nie ein Heim gründen» [3, с. 65].* В романі «Тіні в раю» протагоніст усвідомлює, що опинившись в безпеці, спогади прожитого та тривоги нікуди не діваються, а лише стають чіткішими і можуть зруйнувати все досягнуте, якщо їх не контролювати. Герой ділиться своїми рефлексіями: *«Ich wußte plötzlich, daß ich jetzt, wo ich an dieser fremden Küste angelangt war, die Gefahr noch nicht überstanden hatte, daß sie im Gegenteil erst richtig begann. Nicht die äußere, sondern die von innen.» [5, с. 6].*

В романах «Тріумфальна арка» та «Ніч в Лісабоні» присутні елементи «катарсисного сюжету», де герої поетапно позбавляють себе від травматичного досвіду життя в Німеччині, та з часом повертаються до свого «я». В обох творах цей процес включає вбивство героєм свого ворога. Цим письменник прагне показати, що навіть покинувши країну, переживши події в концтаборах та маючи нове оточення на чужині, протагоністи кожного разу повертаються до свого минулого та досягають духовного «очищення» та балансу, помстившись [1].

Висновок: Таким чином, аналіз прочитаних творів переконливо показує, що еміграція відігравала величезну роль в творчості Еріха Марії Ремарка та була провідною темою його романів. Автор прагнув показати головні образи-архетипи людей, що змушені виїжджати з країни, жити нелегально та

переховуватись. Еміграція для героїв твору виступає ледь не єдиним виходом, шансом вижити, проте навіть опинившись за межами своєї країни важко віднайти душевний спокій та умиротворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пространство эмиграции в романном творчестве Э. М. Ремарка : дисс. ... канд. филол. наук : 10.01.03 / Поршнева Алиса Сергеевна, Екатеринбург, 2010.
2. Owen C. R. Erich Maria Remarque: A Critical Bio-Bibliography. Amsterdam: Rodopi, 1984.
3. Remarque E. M. Arc de Triomphe. Köln : Kiepenheuer and Witsch, 1972.
4. Remarque E. M. Die Nacht von Lissabon. Deutscher Bücherbund Erscheinungsjahr : 1966.
5. Remarque E. M. Schatten im Paradies. München : Droemer Knaur, 1971.

УДК 821.112.2.-312.4.09

Вікторія ОСІПОВА,

студентка 3 курсу, мова та література (німецька),

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

ПРОБЛЕМАТИКА ТВОРІВ МАРТИНА ЗУТЕРА

Сучасна німецькомовна література Швейцарії є досить різноманітною і цікавою. Найбільш відомими сучасними письменниками Швейцарії є Фрідріх Дюрренматт, Макс Фріш, Герман Гессе, Маркус Вернер. Ще один представник сучасної німецькомовної літератури Швейцарії Мартін Зутер. **Актуальність** цього дослідження полягає у відсутності цілісної системи висвітлення особливостей творчості Мартіна Зутера та проблематики його творів.

Мета дослідження: з'ясувати життєвий шлях та особливість проблематики творів Мартіна Зутера.

Мартін Зутер є одним із найуспішніших письменників і репортерів. Проте, це відбулося не цілеспрямовано. З 17 років Мартін Зутер знав, що хоче заробляти на життя письменництвом. В 60-х роках виникла професія копірайтера, і Мартін Зутер вперше зміг заробити гроші, написавши довгу рекламу. Більше 10 років він писав щотижневу рубрику «Бізнес-клас», яка потім виходила у вигляді книги. Також він довго працював як креативний директор знаменитого агентства GGK і саме там отримав ранній професійний успіх. Згодом Мартін заснував рекламне агентство з Робертом Сталдером у Базелі. В цей період свого життя він писав не лише рекламні копії, але й діалектні комедії, пісні, кіносценарії. Далі письменник здобув міжнародний літературний прорив, завдяки своєму першому роману «Маленький світ», який був опублікований у 1997 році. «Маленький світ» – це перший із загалом трьох романів, що стосуються втрати пам'яті та загрози особистості головних героїв. До так званої «Неврологічної трилогії», крім «Малого світу», належать романи «Темна сторона Місяця» (1999) та «Ідеальний друг» (2002) [3]. Роман «Маленький світ» – це історія про Конрада Ленга, якому вже за 60 років, і раптово у нього з'являється унікальна хвороба Альцгеймера. Роман розповідає про хворобу Альцгеймера та її вплив на навколишнє середовище. Роман «Маленький світ» є трилером, адже змінена функція мозку головного героя Ленга загрожує розкриттям давно замовчуваного злочину: „Je älter man wird, desto näher rückt die Vergangenheit, nicht wahr, Frau Senn? [4, с. 43]“. Автор роману Мартін Зутер яскраво показує цінність пам'яті у житті людини та її важливу роль. Роман «Маленький світ» розкриває проблему любові, грошей, жорстокості, жадібності і зарозумілості, показує внутрішній світ, втрату пам'яті головного героя Ленга, яка призводить до втрати особистості. Наступний роман – «Темна сторона Місяця». Головним героєм твору є сорокап'ятирічний успішний адвокат Урс Бланк, який має все, що потрібно для щасливого життя. Випадкова зустріч з дівчиною на ринку, яка продає індійські дрібнички,

кардинально змінює його життя. Урс Бланк перетворюється на зовсім іншу людину, яка здатна на необдумані вчинки і навіть злочин. Роман Зутера – це філософська гра розуму про реальність нереального та одночасність неодночасного, а також про те, як мало потрібно, щоб людські конструкції та угоди руйнувалися [2; 5]. Останній роман неврологічної трилогії, «Ідеальний друг», розповідає про журналіста, який шукав матеріал про щось небезпечне і незаконне, та потім на нього напали, і він втратив пам'ять. За останні декілька тижнів він став зовсім іншою людиною: звільнився з роботи, посварився з найкращим другом, покинув кохану дівчину та живе з іншою незнайомою йому жінкою. Головний герой не може зрозуміти, що відбулося, та починає розслідування про власне життя. В романі постає віртуальна любовна драма, мораль про чоловічу дружбу та відновлення себе як особистості.

В основі іншого роману Сутера «Ліла, Ліла» постає історія про Давіда, який працює звичайним офіціантом та обожнює літературу. Давіду подобається дівчина Ліла, і, щоб справити на неї враження, хлопець присвоює собі авторство рукопису невідомого автора знайденого в ящику старого стола. Це і справді допомогло йому зав'язати відносини з Лілою, але потім ця гра заходить занадто далеко: величезна популярність, гроші, численні інтерв'ю та віддані читачі. Одна з проблем твору – це трактування теми письменницької майстерності та страждання псевдоавтора. «Ліла, Ліла» – роман, який теж присвячений зображенню справжнього кохання, затвердженню ідей гуманізму [1, с. 195]. Також у романі зображено недоліки популярності і брехні заради кохання, лицемірство та боягузтво.

Висновки. Отже, проблематика творів Мартіна Зутера є багатогранною. Письменник розкриває проблему самоідентичності завдяки своїй неперевершеній трилогії романів «Маленький світ», «Темна сторона Місяця», «Ідеальний друг». Автор показує цінність життя та значення усіх людських якостей та їхній вплив у житті людей. До проблематики творів Мартіна Зутера

належать також такі теми, як кохання, гуманізм, політика та нетрадиційні стосунки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніколова О. О. Композиція роману М. Сутера «Ліла, Ліла»: логічна, ідейно обумовлена структура. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2015. Вип. VIII. С. 193–200.
2. Friedmar A. Pilze für den Wirtschaftsanwalt. Frankfurter Allgemeine Zeitung. 2000. URL: <https://www.faz.net/aktuell/feuilleton/buecher/rezensionen/belletristik/rezension-belletristik-pilze-fuer-den-wirtschaftsanwalt-110616.html> (дата звернення: 05.03.2021).
3. Martin Suter. Biographie und Werke. URL : <https://www.inhaltsangabe.de/autoren/suter/> (дата звернення: 05.03.2021).
4. Suter M. Small World. Diogenes Verlag AG Taschenbuch, 1999. 286 S.
5. Suter M. URL: <https://www.buecher-wiki.de/index.php/BuecherWiki/SuterMartin> (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 81'42:004.738.5

Іванна ОСІПОВИЧ,

студентка 5-го курсу, мова та література (німецька),

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

МОЛОДІЖНИЙ ЧАТ ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ВІРТУАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

На сучасному етапі розвитку суспільства у плані комунікації відіграє важливу роль опосередковане спілкування за допомогою мобільних та інших пристроїв. Уможлиблюють таку комунікацію та роблять її якомога комфортнішою та доступнішою, усім нам відомі, системи миттєвого обміну текстовими та голосовими повідомленнями.

У дослідженні цієї сфери комунікації необхідно з'ясувати дефініції

віртуального дискурсу. Спочатку слід зазначити, що дискурс у вузькому значенні трактується з позиції соціолінгвістичного підходу до вивчення мови, у ході якого розглядаються всі види взаємодії між мовою та суспільством. Тобто під поняттям «дискурс» розуміємо текст, занурений у ситуацію спілкування [1, с. 16]. Комунікативне середовище, яке виникло завдяки розвитку нових інформаційних технологій, зумовило появу термінів, пов'язаних із зануренням тексту у це середовище. Таким чином з'явилися поняття «електронний дискурс», «Інтернет-дискурс», «мережевий дискурс», «віртуальний дискурс» [1, с. 17].

Метою нашого дослідження є виявлення особливостей спілкування у системі миттєвого обміну текстовими, відео та аудіо повідомленнями WhatsApp німецькомовної групи молодих людей.

Під віртуальним дискурсом ми розуміємо текст, що існує у ситуації спілкування у віртуальній реальності [1, с. 18]. З-поміж різних видів віртуального дискурсу вирізняють «побутовий віртуальний дискурс», саме він буде в основі дослідження, адже досліджувана нами група у WhatsApp є яскравим його прикладом.

За останніми даними messengerpeople.com.de WhatsApp займає перше місце у рейтингу популярності месенджерів у світі та у Німеччині зокрема, нараховуючи близько 58 млн щоденних користувачів у цій країні та 2 млрд у всесвітньому просторі [2]. Тому у процесі дослідження наш вибір впав саме на дану систему.

Жанр, у якому відбувається спілкування у системі WhatsApp, має назву чат. Чат – це спілкування користувачів в режимі реального часу, хоча учасники цього спілкування можуть бути розкидані по усьому світу. Особливостями чату як одного із дискурсотворних жанрів є наступні ознаки: передача усного мовлення, шляхом фіксації її у письмовій формі, синхронність комунікації (сприймається як розмова) та інші. Щодо вибору користувачами мовних

засобів, як зазначає А. Г. Аврамова, можна виокремити три основні стратегії

- 1) максимально вільне використання графічного ресурсу мови;
- 2) реактуалізація графічними засобами вербального компоненту усного мовлення;
- 3) компенсація фонетичних та паралінгвістичних засобів шляхом креативного використання графічного коду [1, с. 190–194].

Досліджуваний нами чат налічує 24 учасники віком від 18 до 30 років, щодо гендерного показника, то половина з них хлопці, а половина – дівчата. Назва «Hauskreis at Marcos» свідчить про різнонаціональність користувачів чату, хоча більшість із них пов'язана за географічним показником (Баварія, Німеччина). Тематика спілкування охоплює оголошення, пропозиції, побажання, короткі замітки та коментарі до них. Часовий проміжок досліджуваного чату охоплює 3 місяці (жовтень – лютий 2021).

На основі аналізу емпіричного матеріалу ми визначили наступні мовні та немовні особливості спілкування у цій системі обміну текстовими повідомленнями:

- ігнорування закінчення «e» у дієсловах першої особи однини та інших словах, заміна «ü» на «u»: *tach, hab, bekomme, wunsch, wär, heut*;
- наявність аббревіатур: *bzw (beziehungsweise), eig (eigentlich), wrsl (wahrscheinlich), vll (vielleicht), orga (Organisation), op (Operation), godi (Gottesdienst)*;
- ознаки розмовної мови на рівні морфології та синтаксису: *fürn (für den), isses (ist es), nix (nichts), nen (einen), n (ein), ich bin schon essen*;
- налічуються вигукі: *heyho, jo, wow, jap, hey, oh, nope, äh*;
- ігнорування правил пунктуації: *Gut dann bin ich wirklich raus da bin ich echt noch in Kempten*;
- наявність неповних речень з відсутніми особовими займенниками: *hab ihm geantwortet, ja hast Recht, bin in Kempten*; відсутність допоміжного дієслова у реченнях у Perfekt *op gut überstanden*;

- ігнорування великої букви на початку речення, з іменниками, власними назвами: *wer spontan lust auf einen kaffee hat: ich bin so ab halb 3 mit Freunden aus kolumbien in landsberg einen kaffee trinken;*

- до інших особливостей молодіжного чату можна віднести надсилення відео-контенту, різноманітних посилань, фотографій, голосових повідомлень та смайлів.

Отож, у результаті дослідження було виявлено особливості спілкування у молодіжному чаті, які є яскравим доказом того, що це спілкування максимально наближене до усного мовлення і є, так би мовити, його писемним відображенням. Іншою причиною наявності численних відхилень від правил граматики, морфології та синтаксису є економія часу та їх несуттєвість для сприйняття та розуміння інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лутовинова О. В. Лингвокультурологические характеристики виртуального дискурса : монография. Волгоград : Перемена, 2009. 477 с.
2. Matthias M. Nutzerzahlen Messenger Apps Deutschland und Weltweit : Webseite. URL: <https://www.messengerpeople.com/de/weltweite-nutzer-statistik-fuer-whatsapp-wechat-und-andere-messenger/#Deutschland> (Abrufdatum: 11.03.2021).
3. WhatsApp. URL: <https://web.whatsapp.com/> (Abrufdatum: 11.03.2021).

УДК 811.161.2

Наталія ОСІПЧУК,

кандидат педагогічних наук,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

PRAGMATISCHE BEDEUTUNG PHRASEOLOGISCHER NEUBILDUNGEN IN DER DEUTSCHEN SPRACHE

Im akademischen Erklärungswörterbuch der ukrainischen Sprache wird das

Wort “Neubildung” definiert als «eine Form, ein Element, ein Wort, das neu gebildet wurde» [1].

Im deutschen Wörterbuch ist dieser Begriff definiert als:

- 1) Entwicklung / Herstellung von etwas Neuem;
- 2) Bildung neuer sprachlicher Einheiten;
- 3) neu gebildete sprachliche Einheiten [4].

Der Begriff “Neubildung” wird in der Linguistik am häufigsten und am weitesten verbreitet verwendet und bezieht sich auf neue Phänomene in der Sprache (hauptsächlich im Bereich der Morphologie).

Neubildungen können auf verschiedenen Sprachniveaus auftreten, insbesondere auf lexikalischer Ebene. In dieser Studie wenden wir uns der Analyse phraseologischer Neubildungen zu.

Die lexikalische und phraseologische Zusammensetzung jeder natürlichen Sprache entwickelt sich ständig weiter, wird reicher und differenzierter, es entstehen neue Ausdrucksweisen und phraseologische Bedeutungen. Der gesellschaftspolitische, professionelle Prozess sowie die Bereicherung von Fiktion und Kunst führen zur Entstehung neuer assoziierter Phrasen und Konnotationen, die sich auch in der Phraseologie widerspiegeln. So entstand 1955 die Neubildung “Karajan der Kreuzungen” – „Verkehrspolizist” – nach dem berühmten Dirigenten Herbert von Karajan [3, S. 310].

Es gibt verschiedene Arten von Phraseologismen: internationale (die aus dem Lateinischen, Griechischen in die Sprache kamen), literarische (zum Beispiel die Ideale von Shakespeare oder Goethe), nationalspezifische (vom Volk im Laufe der Sprachgeschichte geschaffene phraseologische Einheiten) usw.

Die usuellen Änderungen der Ausdruckseinheiten treten auf folgenden Ebenen auf:

1. Morphologische Veränderungen – die Wortform einer der Komponenten ändert sich – ein Verb, ein Substantiv oder ein Adjektiv.

2. Morphologische und syntaktische Änderungen sind mit einer Änderung der Verbform und folglich der Satzstruktur verbunden. In der Regel wechselt ein Verb von einer gültigen zu einer Leideform.

3. Strukturelle und semantische Veränderungen. Diese Art der Änderung ist in phraseologischen Einheitensätzen oder teilweise prädikativen Formationen enthalten.

4. Variantenänderungen. Die Auswahl der Optionen ist einer der Indikatoren für getrennte Struktur mit der üblichen Verwendung von Phraseologismen.

a) Lexikalische Optionen – Optionen mit unterschiedlichem lexikalischem Design.

b) Grammatikvarianten – Varianten mit verschiedenen grammatikalischen Änderungen.

c) Morphologische und syntaktische Optionen – die Möglichkeit, den Verbsanteil des Phraseologismus im Passiv zu verwenden.

d) Quantitative Varianten – Varianten mit Kürzung oder mit Hinzufügung von Elementen des ursprünglichen Phraseologismus unter Wahrung der Bedeutung.

Nicht standardmäßige (okkasionelle) Änderungen der Phraseologismen sind eine Abweichung von der Norm. Aus Sicht des Produzenten und Empfängers können sie erfolgreich (kreativ, durch den Kontext und die Situation gerechtfertigt) und erfolglos (pragmatisch fehlerhaft) sein. In den untersuchten Texten sind folgende Standardvarianten vermerkt, die wie gewohnt in den Wörterbüchern Duden, Röhrich, Krüger-Lorenzen verzeichnet sind:

1) Variation der temporären oder persönlichen Form des Verbs (*j-d / etw. verdreht / verdrehte j-m den Kopf*);

2) Variation der Sicherheiten (*etw. in andere Bahnen lenken / es wird in andere Bahnen gelenkt*);

3) Verwendung von Diminutivsuffixen (*eine glückliche Hand / ein glückliches Händchen haben*);

4) Variation in der Anzahl der Substantive (*aus dem Auge / den Augen lassen*);

5) Artikelvariation (nicht definiert / definitiv / null) (*den / einen sechsten Sinn für etw. haben*);

6) Austauschbarkeit von Begleitwörtern (Artikel, Pronomen und Ziffern) (*aus einer Hand / erster Hand; in seinen / eigenen Händen*);

7) die Verwendung der Negation, Variation der Negationsmethode (*nicht um ein Haar / um kein Haar; ein / kein Blatt vor den Mund nehmen*);

8) Präposition ersetzen (*j-m etw. an / von den Augen lesen*);

9) Umlagerung, Austausch, Interposition oder Reduzieren von Bauteilen (*jung und alt / alt und jung; wissen, wohin / woher der Wind weht; darüber ist [längst] Gras gewachsen*);

10) phraseologische Ableitung (*die Qual der Wahl ← Wer die Wahl hat, hat die Qual; falsches Ei ← Ein falsches Ei verdirbt den Brei*).

Unter den phraseologischen Varianten werden üblicherweise morphologische / grammatikalische, lexikalische und syntaktische unterschieden [2, S. 29–33]. Sie gehören zu den üblichen (normalen) Änderungen der Phraseologismen, da solche Fülle durch Wörterbücher festgelegt werden oder sich aus vielen Ähnlichen ergeben.

Daher ist die Entstehung eines neuen Phraseologismus ein komplexes sprachliches Phänomen mit bestimmten Gesetzen. Darüber hinaus hängen die Merkmale von phraseologischen Neubildungen von der Art des Textes ab, in dem solche Neubildungen verwendet werden.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новотвір. Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/s/novotvir> (дата звернення: 05.03.2021).
2. Barz I. (1992) Phraseologische Varianten: Begriff und Probleme. *Deutsche Phraseologie im Sprachsystem und Sprachverwendung*. Wien, 25–47.
3. Küpper H. (1970) Wörtetbuch der deutschen Alltagssprache. München. 52
4. Neubildung (Deutsch) / Wortbedeutung.info. URL: <https://www.wortbedeutung.info/Neubildung/> (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 821.112.2.-312.4.09

Людмила ПАСИК,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк*

МАРТІН ЗУТЕР ЯК ПРЕДСТАВНИК СУЧАСНОЇ ШВЕЙЦАРСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Швейцарія – країна чотирьох мов і, відповідно, чотирьох культур, які, з одного боку, доповнюють одна одну, а з іншого – знаходяться на перетині. Мова – одне з найважливіших питань і проблем швейцарської літератури. Є автори, які пишуть різними мовами, і читачі, які читають різними мовами. Стосовно ж німецької мови, то між стандартною мовою та діалектом існує тісний зв'язок. Така багатомовність означає, що навіть зміст поняття «батьківщина» змінюється і сприймається людьми по-різному.

Метою нашої наукової розвідки є вивчення психологічних романів Мартіна Зутера, уродженця Цюріха, одного із яскравих німецькомовних представників сучасної швейцарської літератури. Він – один із молодих письменників літератури постмодерну, пише романи, сценарії, п'єси та статті, загалом. Психологічний роман з елементами детективного роману – жанр, якому автор надає перевагу. На прикладі його творів та творів інших письменників спостерігаємо відхід від політики та поворот до самопошуку. Якщо у старших письменників сюжет часто дублювався, то у сучасних – він переважно лінійний.

Сьогодні великою популярністю користується не політична, розважальна та поміркована література. Мартін Зутер з цього приводу висловився так: „*Wenn es bedeutet, dass man seine Leser nicht langweilt, bin ich gerne ein Unterhaltungsschriftsteller*“ [2]. Мартін Зутер дотримується такої думки: „*In meinen Büchern unterhalten sich auch dumme Leute intelligenter, als sie eigentlich sind.*“ [3].

Найважливішими елементами постмодерної літератури та творів Мартіна Зутера зокрема є втрата історії, інтертекстуальність, іронія, втрата суб'єктивності, множинності та типізація. Герой шукає себе і власне «Я», часто перебуває в стані сумніву.

Окрім того, Мартін Зутер відчуває на собі вплив глобалізації, оскільки він живе в Гватемалі, Іспанії та Швейцарії, саме тому його твори також визнані в інших країнах. Окрім того, вони показують інший бік глобалізованого світу, який читач знає, але знаходить у них щось нове і несподіване. Це є одним із пояснень, чому його твори перекладені здебільшого англійською мовою, а не іншими державними мовами Швейцарії.

Для літературної діяльності Мартіна Зутера характерні такі риси: мотив двійників, втрата пам'яті, пошук ідентичності [5]. Особливо добре відомі три його романи: «Маленький світ» (1997), «Темна сторона Місяця» (2000) та «Ідеальний друг» (2002). Їх ще називають «трилогією про розлади пам'яті» [4]. Усі три романи змальовують суперечливі стосунки, у яких головні герої чоловічої статі взаємозалежні. Проблеми пам'яті розглядаються не лише з медичної точки зору, але й з особистої [5].

Усі його герої переживають екзистенційний момент часу, коли настає переломний момент, фундаментальна зміна. Якщо головний герой у романі „*Small world*“ страждає на хворобу Альцгеймера, який живе у власних минулих спогадах, то в романі „*Die dunkle Seite des Mondes*“ він провокує свої галюцинації вживанням у їжу грибів, а у творі „*Ein perfekter Freund*“ втрата пам'яті, викликана суперечкою з другом і ударом по голові, перевищує своєю тривалістю 50 днів життя. Головний герой цього твору – Фабіо Россі – змінюється настільки, що він не може упізнати себе. Щодо жанру цього твору, у автора не має одностайної думки, хоч він і належить до трилогії, романи якої вважають психологічними. Усі три романи зображають пошуки героєм особистості, індивідуальність якої змінюється [5]. Ідентичність – проблема, з

якою найчастіше зіштовхується Мартін Зутер. Причиною успіху Зутера є пошук ідентичності у всіх його книгах. Простежуємо схожість із героями Макса Фріша, які заперечують свою особу. Головні герої Мартіна Зутера постійно потребують психологічної допомоги у пошуках особистості [5]. Примітним є те, що протагоністи Мартіна Зутера, потрапивши у якусь реальність, не намагаються втекти з неї, а, навпаки, прагнуть справитися із ситуацією і навчитися жити у цій новій реальності.

Чому ж все-таки Зутера так цікавить проблематика, пов'язана із втратою та пошуками ідентичності? Автор з цього приводу висловлюється так: *„Wahrscheinlich fasziniert alle Leute ab und zu die Frage „Wer sind wir und wer könnten wir auch noch sein?“ Einerseits ist es die Faszination dieser Frage, dieser schmale Grat zwischen den Identitäten, zwischen den Persönlichkeiten – die Wandlung auf diesem schmalen Grat hat mich immer interessiert. ... In einer Geschichte sollte... eine Veränderung stattfinden. Am besten ist dabei eine Veränderung einer Figur, bzw. der Hauptfigur“* [1].

Отже, у трилогії Мартіна Зутера чільне місце відведене проблемі ідентичності, яка є важливою не лише для головних героїв цих творів, а й для будь-якої особистості, адже це питання є, було і буде актуальним завжди, тому що втрата самого себе – це шлях в нікуди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Booksection: Interview mit Martin Suter. URL: <https://www.booksection.de/pages/content/MartinSuter> (besucht am: 20.03.2021)
2. Mohr P. Bücher ohne Moral. Zum 65. Geburtstag von Martin Suter. 21.11.2016. URL: https://literaturkritik.de/public/rezension.php?rez_id=17609 (besucht am: 20.03.2021)
3. Obermüller K. Das Phänomen Martin Suter. *Die Welt*. 25.08.2012. URL: https://www.welt.de/print/die_welt/literatur/article108791266/Das-Phaenomen-Martin-Suter.html (besucht am: 20.03.2021)

4. Schmickl G. Suter: „Meine neurologische Trilogie“. Interview mit Martin Suter über Identität, Erinnerung und seine Erfolgsromane. *Wiener Zeitung*, 24.05.2002.

5. Suter Martin: offizielle Webseite des Schriftstellers. URL: <https://www.martin-suter.com/> (besucht am: 20.03.2021)

УДК 811.111

Валерія ПИЛИПЧУК,

студентка IV курсу факультету іноземної філології,

Наталія ЛИСЕЦЬКА,

канд. філол. наук, доцент кафедри німецької філології,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

**ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ,
ФРАЗЕЛОГІЗМІВ, НЕОЛОГІЗМІВ**

Постановка проблеми. Щоденно у світі відбувається безліч змін, що пов'язані із науковим прогресом, економічними та культурними світовими ситуаціями тощо. Відповідно до цього з'являються нові аспекти людського життя. Як результат, словниковий склад мови швидкоплинно розвивається у співвідношенні із комунікаційними потребами. Саме тому оновлення лексичного рівня сучасної німецької мови є безперервним процесом.

За К. Машковцевою, неологізм – це особливий шар лексики, що має статус найбільш нестійкого та змінюваного [3, с. 27]. Фразеологізм – це сталий мовний зворот, що наділений цілісним значенням та виконує експресивну функцію [4, с. 193]. Питання актуальності перекладу фразеологічних одиниць пояснюється зокрема тим, що фразеологізми надають публіцистичним текстам емоційного забарвлення та мають неабиякий емоційний вплив на читача. Публіцистичний переклад вимагає точного відтворення відповідної термінологічної лексики. Термін – це мовний знак, котрий представляє поняття

професійної, спеціальної галузі науки та техніки [1, с. 54].

Вивченням даного питання займалися видатні лінгвісти та мовознавці. Серед них слід виокремити О. Сербенську, В. Виноградова, А. Москаленко та ін.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні складнощів, що виникають при перекладі німецьких неологізмів, фразеологізмів та термінів у галузі публіцистики.

Результати дослідження. Основне завдання при перекладі публіцистичних текстів – донести до читача його зміст у звичній формі, тобто передати функцію мовного твору. Проте поява нових слів та усталених словосполучень викликає суттєві труднощі під час автентичного перекладу, оскільки ці мовні явища ще не відразу фіксуються словником.

Виникнення та розвиток неологізмів спрямоване на відтворення більш глибокої ідентифікації значення. Ідентифікація значення полягає, перш за все, у підсиленні виразності неологізмів. Основні перепони, що виникають під час перекладу неологічної лексики насамперед пов'язані з таким фактором, як відсутність сталого варіанту для перекладу. Неологізм – це новостворене поняття, що не має точного мовного відповідника. Тому зазвичай значення неологізму пояснюється відповідно до контексту: *«Altersgruppen-Marketing: BestAger brauchen einen neuen Namen»* [5]. За допомогою описового перекладу повністю розкривається суть поданого явища та зокрема трактується як *«людина в своїх кращих роках»*.

У німецьких публіцистичних текстах доволі часто використовуються фразеологічні одиниці з метою надати словосполученню більш виразної експресивності. При перекладі німецьких фразеологічних зрощень не завжди можливо віднайти україномовний відповідник. Труднощі перекладу пов'язані з тим, що в німецьких публіцистичних текстах згадуються такі культурні явища, котрі відсутні в мові перекладу. *«Andere in den April zu schicken und zu*

testen» [6]. У поданому прикладі використовується також описовий переклад, а саме «*обдурити когось, зле пожартувати над кимось*».

Публіцистична термінологія є однією з важливих складових сучасної німецької мови. Завдання перекладача – точно передати зміст. Під час перекладу термінів виникає проблема контекстуальних та стилістичних особливостей тексту. Відповідно до цього, проблема адекватного варіанту перекладу, який не завжди відповідає лексичному складу української мови. «*Die Pfandverordnung hingegen steht mit der Richtlinie 85/339/EWG im Einklang*» [7]. Українською мовою поданий термін можна відтворити лише описово – «*Постанова про тару багаторазового використання*».

Окрім експлікації, у перекладознавстві широко застосовуються способи калькування, транслітерації, транскрипції та прямого включення. Проте на думку І. Козаченко, експлікація є найпоширенішим способом передачі нових утворень іноземною мовою [2, с. 166]. Це пов'язано з тим, що процес перекладу, безпосередньо, базується на контекстуальних змінах або описових трансформаціях.

Висновки. Отже, при перекладі неологізмів, фразеологізмів та термінів постає два завдання: зрозуміти, яке значення несе подана мовна структура та обрати адекватний варіант передачі його мовою перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга. 2004. 576 с.
2. Козаченко І. В. Особливості перекладу неологізмів англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 25 (2). С. 166–168.
3. Машковцева К. М. Особливості перекладу неологізмів з англійської мови українською на матеріалі трактату Е. Саїда «Орієнталізм». *Студентські наукові студії* : молодіжний науковий журнал. 2013. № 1 (32). С. 27–30.

4. Федоренко Л. О. Модифікації структурного і семантичного складу фразеологізмів сучасної німецької мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2007. № 31. С. 193–197.

5. Altersgruppen-Marketing: BestAger brauchen einen neuen Namen. URL: <https://www.absatzwirtschaft.de/altersgruppen-marketing-best-ager-brauchen-einen-neuen-namen-144763/> (дата звернення: 17.01.2021).

6. Aprilscherze in der Corona-Krise? – Historiker: Gerade jetzt. URL: <https://www.domradio.de/themen/soziales/2020-04-01/humor-ist-ein-sehr-wirksames-medikament-aprilscherze-der-corona-krise-historiker-gerade-jetzt> (дата звернення: 17.01.2021).

7. Umwelt: Töpfers «zweitbeste Lösung». URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-13529686.html> (дата звернення: 17.01.2021).

УДК 811.112.2'37'373.611

Юлія ПОТАПЮК,

*студентка 3 курсу, «Мова та література (німецька). Переклад»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк*

КОМПОЗИТИ-НЕОЛОГІЗМИ ПЕРІОДУ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Ми живемо в світі, який постійно розвивається, рухається вперед. Із кожним днем з'являється нова лексика, яка стає актуальною та закріплюється в повсякденному мовленні. Тому наше мовлення поповнюється неологізмами (*Neologismus*) – новими слова або висловами, які з'являються у мові. Поява неологізмів сприяє розвитку лексико-семантичної системи мови.

Метою дослідження є аналіз неологізмів у сучасній німецькій мові, які утворилися під час пандемії коронавірусу способом словоскладання за семантико-синтаксичним, морфологічним та структурно-генетичним аспектами.

Результати дослідження. В ході дослідження було використано матеріали з інтернет-словника OWID, а саме з рубрики «*Neuer Wortschatz rund um die Coronapandemie*» [4]. Словниковий запас, за даними Інституту німецької мови в м. Мангайм (IDS), збагатився більш ніж на 1000 новоутворень, пов'язаних з пандемією. Найбільшу кількість неологізмів було створено зі словом COVID, що є акронімом від англійського словосполучення «*coronavirus disease*» та *Corona*. Недаремно нещодавно у Німеччині слово *Corona-Pandemie* отримало статус слова 2020 року [3]. Неологізми з'являються під впливом змін у сучасному світі, вони або ж закріплюються в мові, або зникають. Існують різні способи творення нових слів: 1) утворення нових лексем на основі вже наявних морфологічних засобів і структурних правил (*Wortbildung*); 2) розширення значень уже відомих слів (*Bedeutungserweiterung*); 3) запозичення з інших мов (*Entlehnung*).

Проаналізувавши нові слова, ми дійшли висновку, що більша частина з них утворена за допомогою словоскладання (*Zusammensetzung / Komposition*). Це найпоширеніший спосіб утворення неологізмів у сучасній німецькій мові. Словник української мови дає визначення, що словоскладання – це утворення складних слів способом з'єднання двох або кількох слів, основ чи коренів в одну лексичну одиницю [2, с. 373].

Б. І. Гінка класифікує способи словоскладання за трьома головними аспектами, а саме: за семантико-синтаксичним (залежно від семантичних та синтаксичних взаємозв'язків між компонентами слова), морфологічним (на основі приналежності складних слів до різних категорій частин мови) та структурно-генетичним (залежно від походження та структури слова) [1, с. 102].

За семантико-синтаксичним принципом розрізняють такі види зв'язків у складних словах: підрядний (*Determinativkomposita*) та сурядний (*Kopulativkomposita*). У детермінативних композитах перший компонент слова

визначає і доповнює другий, а у словах із сурядним зв'язком обидва компоненти семантично, генетично та синтаксично рівноправні між собою та доповнюють один одного [1, с. 105]. Під час нашого дослідження не було виявлено слів із сурядним зв'язком між компонентами. Можна навести такі приклади неологізмів з підрядним зв'язком, проаналізувавши їх за допомогою трансформаційного аналізу: *Coronavirus* (*das Virus, der Corona ähnlich ist*), *Fußgruß* (*Gruß, der mit dem Fuß gemacht wird*), *Gesichtsschild* (*Schild für das Gesicht*) [4].

Розглянемо складні слова за морфологічним принципом. Дослідники виділяють такі типи композитів згідно з морфологічною класифікацією, як: композити-іменники, композити-прикметники та композити-дієслова [1, с. 106]. Ми розглянули детально утворення композитів-іменників. Для них характерно, що першим компонентом може бути будь-яка частина мови, а другим обов'язковим компонентом – іменник. Ми виявили композити-неологізми утворені за такими моделями: Substantiv+Substantiv: *Coronababy*, *Distanzprüfung*, *Maskenpflicht*, *Pandemieplan*; Adjektiv+Substantiv: *Digitallehre*, *Immungedächtnis*, *Kreativsemester*; Verbalstamm+Substantiv: *Schließzeit*, *Schniefscham*, *Warnplattform*; Zahlwort+Substantiv: *Nullpatient*, *Nullsemester*; Adverb+Substantiv: *Draußentag*, *Soforthilfe*, *Unterwegsreiniger*; Präposition+Substantiv: *Vorquarantäne*; Wortverbindung+Substantiv: *Hust-und-Nies-Etikette*, *Vier-Stufen-Plan* [4].

За структурно-генетичною класифікацією розрізняють: 1) справжні, повноскладні слова, 2) несправжні, неповноскладні [1, с. 102]. До повноскладних слів можна віднести композити, які не мають між собою сполучних елементів, та у яких перший компонент має форму основи, наприклад: *Balkonkonzert*, *Coronazeit*, *Quarantänehotel* [4]. До неповноскладного виду словоскладання відносяться неологізми, перший компонент яких приєднується до другого за допомогою одного із з'єднувальних елементів (*e*)s-,

-(e)n-, -ens-, -e-, -er- або -t-, прикладом можуть слугувати такі новотвори: *Abstandssregel, Feiertagsslockdown, Herdenimmunität, Maskennmuffel* [4].

Висновки. Отже, словоскладання, зокрема тип детермінативного словоскладання, є продуктивним способом утворення неологізмів, викликаних пандемією COVID-19. При утворенні нових слів за допомогою словоскладання, першим компонентом композита можуть виступати усі частини мови: іменник, прикметник, дієслово, числівник, прислівник, прийменник, але другим обов'язковим елементом є іменник. У якості першого компонента може використовуватися також словосполучення. Частини складного слова можуть поєднуватися між собою як за допомогою з'єднувальних елементів, так і без них. Словоскладання є найбільш продуктивним видом словотворення сучасної німецької мови, який дозволяє у стислій формі виразити новий зміст, нові характеристики чи явища, які з'являються у різних сферах суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гінка Б. І. Лексикологія німецької мови: лекції та семінари : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. 420 с.
2. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970-1980. URL: <http://sum.in.ua/p/9/373/1> (дата звернення: 03.12.2020).
3. У ФРН визначилися зі словом року 2020. URL: <https://www.dw.com/uk/u-frn-vyznachylysia-zi-slovom-roku-2020/a-55769020> (дата звернення: 30.12.2020).
4. Neuer Wortschatz rund um die Coronapandemie. URL: <https://www.owid.de/docs/neo/listen/corona.jsp#> (дата звернення: 17.12.2020).

УДК 811.112.2'37'373.611

Лариса РИСЬ,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології,

Данило БОЖИК,

студент 3-го курсу спеціальності «Мова і література (німецька). Переклад»,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

НЕОЛОГІЗМИ-КОНТАМІНАТИ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Постановка проблеми. Кожна мова перебуває в постійному розвитку, розвивається разом з технічними інноваціями, соціальними змінами та політичними нововведеннями. Лексика в мові повсякчас збагачується задля можливості відображення словниковим складом подій у суспільстві. Така подія, як пандемія коронавірусу, що зачепила цілий світ, безперечно відобразилася на лексичному складі сучасної німецької мови. Серед усіх зафіксованих неологізмів, утворених протягом пандемії, можна виокремити групу слів, котра була утворена шляхом контамінації. Відповідно до «Словника-довідника лінгвістичних термінів» Д. Розенталя і М. Теленкової, «контамінація – це утворення нового слова або виразу шляхом схрещування, об'єднання частин двох слів або виразів, пов'язаних між собою певними асоціаціями» [2, с. 205]. Хоча контамінація не є продуктивним способом словотворення, контаміновані лексеми все частіше зустрічаються в мові та викликають інтерес дослідників у галузі теорії номінації, словотвору та семасіології. **Мета дослідження** полягає в аналізі новоутворених контамінованих лексичних одиниць як результату особливого способу словотворення у сучасній німецькій мові та в окресленні характерних ознак словотворення шляхом контамінації.

Результати дослідження. У ході дослідження було використано матеріали з онлайн-словника OWID (Das Online-Wortschatz-Informationssystem Deutsch des Instituts für Deutsche Sprache) [2]. Наразі на порталі OWID

зафіксовано близько 1100 нових слів, котрі з'явилися протягом пандемії коронавірусу. Слова, що було досліджено, стосуються побуту і способу життя, який жителі Німеччини вимушені були прийняти.

Що ж до особливостей досліджуваного способу утворення слів, то варто зазначити, що контамінації виникають з прагматичних міркувань, і служать для найменування нових понять, винаходів, соціокультурних явищ. Новоутворені слова називають поняття, які потребують об'ємного опису, у вигляді лаконічної, короткої форми. Адже, як зазначає Н. Моїсєєва, при створенні слова-контаміната відбувається усічення, деформація хоча б одного елемента. Така зміна формальної сторони слова пояснюється прагненням мовця знайти нові засоби для номінації нового явища чи предмета [1, с. 163].

Протягом перших місяців стрімкого поширення коронавірусної хвороби серед населення Європи стрімко ширилася паніка, у зв'язку з чим, поведінка людей не завжди була поміркованою. Утворилося нове слово *Covidiot*, яке виникло внаслідок злиття слова *Covid*, (*COVID-19*) та *Idiot*. Новоутворене слово набуло значення «людина, котра поводить неналежним чином під час пандемії коронавірусу» та стосується людей, які закуповували різноманітні речі, предмети гігієни, як от туалетний папір, у дуже великих кількостях. Для опису стану суспільства протягом пандемії коронавірусу у німецькій мові виникло влучне слово *Panikdemie*. Воно утворилося поєднанням слів *Panik* та *Pandemie*. У кінцевому результаті, утворене слово набуло значення «швидко поширюваного великого страху перед пандемією КОВІД-19, який також викликається надмірними занепокоєннями щодо захворювання у засобах масової інформації».

Виникнення наступного неологізму зумовлено способом життя під час пандемії та вимушеного пристосування до неї. Протягом локдауну люди заради своєї безпеки повинні мінімально контактувати з іншими людьми. Оскільки, навіть така проста дія, як купівля маски, може наражати на небезпеку, з'явилася

можливість придбати маску, не контактуючи з потенційними носіями хвороби. Для позначення спеціального апарату, який продає стерильно запаковані маски утворилося слово *Maskomat*, яке є злиттям слів *Automat* та *Maske*.

Інше новоутворене слово стосується проведення вільного часу під час коронакризи. Через нав'язані локдауном умови життя, люди повинні були шукати альтернативні способи відпочинку. Контамінат *Holistay* (*Holidays* та *stay*) означає відпустку, котра проходить вдома або ж на території прилеглого регіону. Іншим контамінатом для позначення відпочинку недалеко від дому є неологізм *Staycation*, утворений від англійських слів *stay* і *vacation*. Обидва контамінати поєднують у своїй назві обов'язкову умову проведення відпочинку у час коронакризи – перебування вдома, та водночас поєднують його із відпусткою та відпочинком. Контамінат *Workation* (*Work* і *Vacation*) позначає можливість поєднувати роботу із відпочинком.

Як наслідок злиття ще одного англіцизму зі словом *Maske*, виник контамінат *Mask-have*, що означає «захист носа та рота, який потрібно носити під час пандемії КОВІД-19». За основу було взято поняття *Must-have*, яке має значення предмета, що обов'язково потрібно мати, аби не відставати від модних тенденцій. В результаті, нове слово звужує значення поняття *Must-have* до надзвичайно необхідного в час коронакризи предмета – маски.

Висновки. Проаналізовані лексичні одиниці слугують номінації нових явищ чи предметів шляхом поєднання двох слів із одночасним усіченням хоча б одного з них. Характерним при цьому є широке використання англіцизмів, принаймні один елемент кожної проаналізованої лексеми є запозиченням. Деяким контамінатам може бути властивим гумористичний ефект, який слугує для висвітлення абсурдності зображуваних понять.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Моїсєєва Н. О. Семантичні та функціональні особливості німецьких контамінованих лексем. *Наукові записки національного університету*

«Острозька академія». Сер. Філологія. 2015. С. 163–165.

2. Розенталь Д. Е., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов. Москва : АСТ, Астрель, 2001. 624 с.

3. Das Online-Wortschatz-Informationssystem Deutsch des Instituts für Deutsche Sprache (IDS). URL: <https://www.owid.de/index.jsp> (дата звернення: 13.12.2020).

УДК 811.133.1

Ігор ТИМОЩУК,

*доцент, Національний університет водного
господарства та природокористування, Рівне*

NEOLOGISMES ET TERMES D'EMPRUNT DANS LE FRANÇAIS

Le développement des sciences modernes, leur intégration et leur interaction nécessitent l'amélioration des systèmes terminologiques des branches, et donc l'étude des problèmes de formation, des caractéristiques linguistiques, de la sémantique, des processus de dérivation et de fonctionnement stylistique du vocabulaire professionnel. Ces problèmes ont attiré et continuent d'attirer l'attention des chercheurs nationaux et étrangers, en particulier V. Vinogradov, Kryzhanivska, E. Gilbert, D. Blampen, L. Depecker, J. Umbla et d'autres. Au début du XXIe siècle, l'étude des spécificités de la formation et du fonctionnement de la terminologie sectorielle prend de plus en plus d'importance, car aujourd'hui la terminologie de diverses sciences constitue l'essentiel du vocabulaire français, qui est d'ailleurs le plus productif.

Ainsi, la pertinence de l'étude de la terminologie, qui opère au sein des textes de langue française, tient principalement au fait que ce champ de connaissances est nouveau dans la science moderne et que sa terminologie n'a pas encore fait l'objet d'une analyse linguistique approfondie.

Les progrès scientifiques et technologiques apportent des changements

importants dans toutes les sphères de la société, y compris l'image linguistique du monde, en raison desquels il est urgent d'améliorer le système de transmission et de traitement de l'information, la coopération de scientifiques de différents pays dans divers domaines de la science et de la technologie. L'un des changements les plus significatifs est que la grande majorité du fond linguistique est constituée de vocabulaire professionnel et que la part des termes dans la structure lexicale de la langue augmente rapidement. Par conséquent, il est tout naturel que les linguistes attachent une grande importance à l'étude des lois de formation des termes, de leur structure et de leur sémantique, des aspects de l'ordre, des problèmes de traduction; considèrent la terminologie comme une composante importante de la langue littéraire moderne.

Certains termes, créés par des commissions linguistiques spéciales, allaient au-delà du vocabulaire professionnel et devenaient la propriété des masses. Parmi les termes qui sont apparus dans un passé récent, il y a «*logiciel*» – logiciel. Ce dernier est formé avec le suffixe *-iel*, la traduction anglaise de *hardware*. Ainsi, le terme *logiciel* est apparu en français, logiciel qui n'existe pas en espagnol et en italien. La situation est la même dans le domaine économique, où deux termes ont été proposés pour soutenir des projets lancés aux États-Unis, désormais utilisés en France: *le parrainage* a remplacé deux termes en français: *mécénat* et *parrainage*, (don, mécénat). Le terme *puce* (puce), *court* (précis) et avec un haut degré d'imagination, a rapidement trouvé son application dans un large éventail. La même histoire avec le terme *céderom*, du CD-Rom américain. Dans le domaine du sport, le terme *v.t.t.* (*vélo tout terrain*), un vélo de montagne proposé par une commission des sports pour désigner le terme anglais *mountain bike*. Vous pouvez également vous référer au domaine de l'automobile, le terme *monospace*, de monocorps et espace, comme l'équivalent du *minivan* anglais (minibus).

Les changements politiques, économiques, sociaux, la révolution scientifique et technologique provoquent constamment l'émergence de nouveaux concepts, et en

même temps de nouveaux mots ou repenser des concepts existants. Le vocabulaire est le côté le plus omniprésent, changeant et émouvant du langage, qui répond directement à ce qui se passe dans le monde des réalités. Il reflète directement nos idées sur divers phénomènes d'activités parascolaires. Une caractéristique du dictionnaire est sa capacité à se développer sans cesse en raison de nouveaux mots et de nouvelles significations formées de différentes manières. La création des néologismes témoigne de la viabilité du langage, de sa volonté d'exprimer toute la richesse des connaissances humaines, le progrès de la civilisation.

La langue de Shakespeare est ultradominante. Ce n'est pas une nouveauté de cette dernière décennie. Ce qui l'est, c'est la répartition géographique des termes empruntés. «Ils sont à 80% nord-américains et à 50% californiens: tout le vocabulaire des jeunes, du hip-hop, de l'informatique, vient de là», relève Alain Rey. Dans le détail, l'anglais est effectivement omniprésent dans l'informatique (*blockchain*, *hackathon*, *open source*, mais aussi les francisations *cybersécurité*, *défaçage*, *webinaire* ou les calques *mégadonnées* et *rançongiciel*). Il l'est aussi dans les communications sur Internet (*chatbot*, *émoticône*, *GIF*, *like*, *retweeter*, etc.), les questions de société (*flexitarien*, *post-vérité*, *queer...*), les loisirs (*e-sport*, *gagneurs*, *musical*, *spoiler*, *replay ...*) ou encore l'économie (*disruption*, *fablab*, *startuper...*).

Néologismes (néos grecs – nouveau et logos – mot) – nouveaux mots qui ont émergé dans la langue en relation avec le développement de la vie sociale et l'émergence de nouveaux concepts.

Un trait distinctif du développement de la néologie en France était la volonté de l'État d'établir un contrôle sur les processus de néologisation, limitant ainsi l'afflux de nouveaux mots dans la structure lexicale de la langue française. Mais que se passerait-il si le phénomène apparaissait et trouvait son nom dans d'autres langues. Cela est particulièrement vrai des termes scientifiques.

Par conséquent, lors de la traduction de néologismes depuis ou vers le français, la situation suivante se présente. Le phénomène est apparu, on lui a donné un nom

(quelque part en dehors des pays francophones), le phénomène a commencé à avoir besoin d'un nom en français. Vous pouvez simplement emprunter un terme étranger, mais rappelez-vous, c'est le français. Ils ont certainement besoin de trouver quelque chose qui leur est propre, c'est donc surtout un transfert métaphorique. Cependant, des personnes de nationalités différentes peuvent avoir des idées complètement différentes sur le même concept. Et ce concept peut provoquer des associations complètement distantes. Par exemple, une phrase telle que "*cassation instance*" est traduite en français par l'expression "*instance de recours*" (instance – instance; recours – hope, way) et en anglais "*the reversal instance*" (reversal – change, inversion). Ainsi, il est clair que le même concept dans certains est associé à l'espoir, et dans d'autres, au changement de quelque chose au contraire, et dans le troisième (nous) – en général avec rien de spécifique. Ainsi, lors de la traduction des néologismes, et en général des phrases, avant de donner une version de la traduction, comme un terme, il est nécessaire d'avoir une idée de l'apparence de l'objet et, seulement alors de la masse qui semble analogue choisir le bon.

En règle générale, les dictionnaires sont à la traîne dans la fixation des néologismes. Afin de pallier ce retard, le Dictionnaire des mots modernes de Pierre Gilbert est publié en France depuis 1980, et a été conçu par l'auteur comme une réimpression de son Dictionary of New Words (1971). Cependant, en travaillant sur le dictionnaire, P. Gilbert a changé son idée originale. Il a considérablement (plus de 50%) augmenté son volume. Le nombre d'entrées du dictionnaire a été augmenté d'un tiers. La nécessité de nommer de nouveaux objets ou phénomènes issus du développement de la société elle-même, ainsi que la différenciation socio-économique ont contribué à l'émergence de complexes terminologiques (TC): grande bourgeoisie (grande bourgeoisie), travail manuel (travail manuel), intégration sociale (intégration sociale).

À la fin du XXe siècle, l'humanité est entrée dans une nouvelle étape du progrès scientifique et technologique, que l'on appelle la révolution de l'information.

Avec les changements radicaux dans toutes les sphères de l'activité humaine liés à l'informatisation globale, le taux d'enrichissement du vocabulaire de nombreuses langues a considérablement augmenté, y compris le français, qui connaît aujourd'hui un véritable «boom néologique». Les nouveaux concepts scientifiques ont besoin de nouveaux mots. Cela s'accompagne de l'émergence de nouveaux termes.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Petite Encyclopédie Larousse. P. : Larousse, 1998.
2. Чередниченко О. І. Об'єднавча функція мови. *Мовні і концептуальні картини світу*. К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2003.
3. Calvet L.-J. Le versant linguistique de la mondialisation. Dialogues et cultures. 2001.
5. Etienne M. Parlez-vous français? P. : Gallimard, 1973.
6. URL: <https://www.lemonde.fr> (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 811.112.2

Анастасія ТРАВІНА,

*студентка 1 курсу, Мова і література (німецька). Переклад,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк*

НІМЕЦЬКОМОВНИЙ ПАРЕМІСТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ ОРІЄНТИР

Відродження національної самосвідомості свого народу неможливе без урахування оволодіння фразеологічними одиницями, тобто оволодіння засобами-символами «матеріального і духовного усвідомлення світу певним етносом» [3, с. 65]. Тому прислів'я та приказки залишаються і надалі об'єктом досліджень у різноманітних лінгвістичних галузях: фразеології, фольклористиці, когнітивній лінгвістиці. Вищезгадані стійкі вислови є відображенням культур різних народів, їх історії. Саме це дає змогу відчути самотність певної країни та її особливості.

Прислів'я трактуємо як «короткі, семантично спеціалізовані та метафорично-переосмислені висловлювання народного походження, що виражають повчальну мораль» [1, с. 184]. За змістом ці риторично оформлені, нерідко заримовані, висловлювання пропонують узагальнені народні лайфхаки, як треба діяти в тій чи іншій ситуації. Приказки тлумачимо як дещо іронічні чи гіперболізовані, семантично сингулярні висловлювання, які не стільки змістом, як формою подібні на прислів'я. [1, с. 185].

Мета дослідження – розглянути способи перекладу приказок та прислів'їв з німецької мови українською.

Український учений-мовознавець Т. Р. Кияк наводить п'ять способів перекладу приказок та прислів'їв [1, с. 186–187]:

1. Дослівна відповідність (еквівалент): в українській мові є вислів, рівнозначний за змістом (у т. ч. за образом), функцією та стилістичними характеристиками німецькій мові.

2. Часткові відповідності (адекватний відповідник): вислів німецької мови є еквівалентним перекладеному українською мовою вислову за змістом, функцією та стилістичним забарвленням, відрізняючись своїм образним змістом.

3. Калькування: відтворення національного колориту та реалій. Вислів відтворюється майже в дослівній формі, без особливої ритмічної та метафоричної організації, засобами мови перекладу. Він часто супроводжується вставкою «усім відомо, що ...».

4. Псевдоприслівна відповідність: перекладач «винаходить» прислів'я, відтворюючи його зміст та метафоричний смисл, часто з модифікацією та звуко-ритмічною організацією.

5. Описовий переказ висловлювання зводиться до витлумачення вислову через неможливість дослівного калькування, унаслідок чого перекладний текст розчиняється в описі контексту.

Тематика прислів'їв та приказок – різна. Нема таких сфер життя, які не знайшли б своє висвітлення у прислів'ях та приказках:

– праця і ремесло (*Ohne Fleiß kein Preis. Без старань нема плода. Das Werk lobt den Meister. Бумвір хвалить майстра.*);

– право (*Wessen Kraft, dessen Recht. Чия сила, того право.*);

– наука (*Wissen ist Macht. Знання – сила. Versuch macht klug. Практика вчить розуму.*);

– навчання (*Man lernt, solange man lebt. Людина вчиться, поки живе.*).

Під час перекладу німецькомовного паремістичного матеріалу українською мовою перед перекладачем постає проблема неможливості точно передати експресивне, емоційне забарвлення, національний колорит, що значно ускладнює сам процес перекладу. Усе це впливає на якість та точність перекладу. До головних труднощів перекладу німецького паремістичного матеріалу належать:

1) відсутність відповідного прислів'я та приказки в українській мові;

2) розбіжності в емоційній забарвленості та образності українських і відповідних німецьких прислів'їв та приказок;

3) етноспецифічність прислів'їв та приказок, їх відмінності у національній забарвленості. Власні імена у складі прислів'їв та приказок, характерні для німецької мови, мають мало відповідників в німецькій.

Отож, проаналізувавши низку наукових джерел та праць дослідників, було виокремлено такі способи перекладу прислів'їв та приказок: калькування, псевдоприслівна відповідність, опис, дослівна прислівна відповідність та часткова прислівна відповідність. Таким чином, при перекладі німецьких прислів'їв та приказок у перекладачів не виникатиме серйозних проблем, якщо вони опиратимуться на вище перелічені способи перекладу.

Пропоновані тези, звичайно ж, не претендують на повне охоплення розмаїтого німецькомовного паремістичного матеріалу в аспекті перекладу.

Однак вони дають можливість оволодіти влучністю німецького та українського слова, а також засвоїти ту глибоку мудрість, що міститься в приповідках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 543 с.
2. Кудіна О. Ф., Пророченко О. П. Перлини народної мудрості. Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. 320 с.
3. Надточій К. А., Лазебна О. А. Щодо проблеми класифікації фразеологізмів у сучасній німецькій мові. *Молодий вчений*. 2019. № 6 (70). С. 65–67. DOI: <https://doi.org/10.32.839/2304-5809/2019-6-70-14>.

УДК 81-11

Тетяна ФЕДЧУК,

студентка 1 курсу, спеціальність 035 «Філологія (Прикладна лінгвістика)»,

Луцький національний технічний університет, Луцьк

ПСИХОСЕМІОТИЧНИЙ ПІДХІД

У ПЕРЕКЛАДАХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

У сучасних дослідженнях з перекладознавства художній текст розглядають як психосеміотичний конструкт, який має потенційну множинність інтерпретацій [3]. У зв'язку з цим відбувається комунікативний зв'язок читач – художній текст, де він [читач] одержує естетичну насолоду від «семіотичного», «знакового» програвання віртуальних подій, описуваних у творі, разом з автором [5, с. 106].

Вивчення творчої діяльності перекладача у психолінгвістичному та семіотичному аспектах доводить висновок про те, що текст перекладу – це утворення, яке містить нову інформацію та відбиває ступінь її достовірності. На цій думці наголошував О. О. Потебня, який писав: «Переклад з однієї мови на

іншу є не відтворення тієї самої думки, а збудження іншої, відмінної» [4, с. 168]. Досвідчений перекладач, переосмислюючи досліджуваний матеріал, обов'язково вносить до інтерпретованого тексту дещо своє, яке не завжди є ідентичним до авторського, «адже під час дотику до іншої мови текст може викликати новий потенціал тлумачення» [1, с. 85].

Процес творення тексту, що перекладається, та сприйняття цього тексту науковці окреслюють у двох напрямках: у першому – кінцевий текст є підсумком, у другому – відправною вихідною точкою [3, с. 243]. У процесі інтерпретації тексту письменник з великої кількості запропонованої йому інформації створює певний канал, через який пропускає нові тексти, які виникають у його творчій уяві, трансформує та збільшує їх смислове навантаження [1, с. 86].

Художній переклад розглядають також як спільну творчу діяльність, спрямовану на збереження індивідуального стилю автора оригіналу, створення нової інформації. У такому випадку переклад, який відбиває ознаки певної лінгвокультури, науковці називають «породжувальним» [1], оскільки він подає нові знання та інформацію.

У психосеміотичному аспекті правильне розуміння перекладачем свого завдання щодо художнього тексту полягає у фіксації його досвіду, схожого до авторських бажань, які «зживаються» впродовж читання тексту. Ю. М. Лотман відзначає, що розмова з автором є необхідною, і він [автор] потребує іншого, оскільки йому потрібно позбутися своїх блокованих бажань [5, с. 105–106]. Таке явище відбувається лише в комунікативному зв'язку читач – текст.

Вдалим перекладом вважають такий художній переклад, який, по-перше, зберігає смислову домінанту оригіналу та не втрачає його художньої своєрідності, по-друге, демонструє широкі можливості вироблення різноманітних підходів до відображення оригіналу, по-третє, враховує сумісність психотипу автора (вихідного тексту) з психотипом

перекладача [1, с. 89]. Із цього приводу відомий мовознавець В. В. Коптілов зауважує, що «твір, над яким працює перекладач, повинен належати до його улюблених творів, він має бути джерелом натхнення для перекладача» [2, с. 12].

Психосеміотичний підхід до художнього перекладу дає підстави стверджувати, що перекладач – це активний діяч і творець / інтерпретатор. Однак перекладацьку діяльність дослідника не варто ототожнювати з суб'єктивним уявленням про переклад, оскільки це обмежує свободу творчості і дає своєрідний виклик авторові, коли перекладач «пропонує» читачеві власне бачення описуваної у тексті реальності. Для уникнення такого неправильного підходу, мовознавці наголошують на тому, що творчість має бути спрямована на глибоке розуміння і повне втілення першотвору засобами рідної мови; «потрібно підпорядкувати свою індивідуальність особистості автора» [1, с. 90].

Одне з пріоритетних завдань сучасного перекладознавства та психолінгвістики полягає у визнанні за відтворенням у цільовому тексті функції вихідного тексту. Як засвідчує теоретичний аналіз концепцій, психолінгвістичні дослідження художнього перекладу здійснюють з метою виявлення динамічної природи перекладу та розглядають цей феномен як діяльність, певний процес. У зв'язку з цим «погляд на переклад як на динамічну сутність уможлиблює емпіричний пошук і об'єктивне встановлення закономірностей цього інтелектуально складного та багатогранного виду людської діяльності» [1, с. 91].

Отже, у психосеміотичному аспекті художній переклад – це творче перетворення першоджерела й народження нового твору у вимірі іншої лінгвокультури, при цьому такий текст зберігає вихідні семантичні, синтаксичні та стилістичні риси оригіналу, унаочнює інтерпретаторську позицію перекладача стосовно ідіостилю автора, демонструє основні характеристики індивідуального перекладацького стилю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Засекін С. В. Психолінгвальні закономірності відтворення художнього тексту в перекладі (на матеріалі англійської та української мов) : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.16. Луцьк, 2020. 486 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/334577669.pdf> (дата звернення: 05.03.2021).
2. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ : Юніверс, 2003. 280 с.
3. Лотман Ю. М. Семиосфера. СПб. : Искусство СПб, 2004. 704 с.
4. Потебня А. А. Мысль и язык. Киев : Синто, 1993. 192 с.
5. Розин В. М. Семиотические исследования. Москва : ПЕР СЭ; СПб.: Университ. кн., 2001. 252 с.

УДК 811.112.2-12

Яна ХІЦ,

студентка 3 курсу, прикладна лінгвістика,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ

GELD У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Когнітивна лінгвістика (від англ. cognition «знання, пізнання») розглядається як один із видів пізнавальної діяльності. Метою когнітивних досліджень є побудова інтегральної картини процесів мовлення, мислення та інтелектуальної поведінки людини.

Мета цієї розвідки полягає у виявленні засобів вербалізації змістового наповнення концепту GELD у німецькій мові.

Об'єктом дослідження виступають мовні засоби вербалізації концепту GELD у німецькій мові, **предметом** – інформативність вилучених мовних одиниць щодо характерних ознак концепту.

Сучасне мовознавство виділяє три основні підходи до розуміння поняття

«концепт»:

1) лінгвістичний (Д. С. Лихачов) [2, с. 48] – прихильники цього напрямку розуміють концепт як увесь потенціал значення слова разом з його конотативним елементом;

2) когнітивний (З. Д. Попова, О. С. Кубрякова, Л. А. Пасик) [1; 3] – представники когнітивного підходу зараховують концепт до розумових явищ та тлумачать його як оперативну змістовну одиницю пам'яті, ментального лексикону [1, с. 48];

3) культурологічний (Ю. С. Степанов, Г. Г. Слишкін) – з цієї точки зору концепт – головний осередок культури в ментальному світі людини. Науковці, які дотримуються цього підходу, переконані, що при вивченні концепту, увагу варто приділяти культурній інформації яку він передає. Концепт тут – базова одиниця культури і її концентрат [2]. Концепт GELD об'єктивується за допомогою лексем, словосполучень, фразеологізмів.

Лексикографічні джерела сучасної німецької мови транслюють наступну дефініцію концепту: 1) (*ohne Plural*) *vom Staat herausgegebenes Mittel zum Zahlen in Form von Münzen und Banknoten, die man dazu benutzt, um etwas zu kaufen, oder die man bekommt, wenn man etwas verkauft*; 2) (*Plural*) *(zu einem bestimmten Zweck zur Verfügung gestellte) größere Geldsumme*.

Концепт GELD є фрагментом картини світу і займає одну з основних позицій в системі національних цінностей. Концепт GELD відображає складну систему не тільки матеріально-грошових відносин, але і дає змогу побачити систему духовно-моральних і морально-етичних цінностей людського суспільства в цілому, і духовного світу окремої особистості.

Німецький тлумачний словник за редакцією Дудена подає два основних визначення слова [5]:

1) *платіжні засоби, вибиті з металу або надруковані на папері від імені держави (in staatlichem Auftrag aus Metall geprägtes oder auf Papier gedrucktes*

Zahlungsmittel), наприклад, *das ist hinausgeworfenes Geld (eine unnütze, sinnlose Ausgabe), leichtes Geld (Geld, das ohne große Mühe verdient werden kann)*;

2) велика сума [надходить від конкретного агентства, призначеного для конкретної мети] (*größere [von einer bestimmten Stelle stammende, für einen bestimmten Zweck vorgesehene] Summe*), наприклад: *die Gelder für den Bau einer Straße aufbringen*.

У словнику DWDS подано також 2 визначення [4]:

1) загальний законний платіжний засіб у формі монет і банкнот (*allgemeines gesetzliches Zahlungsmittel in Form von Münzen und Banknoten*). Наприклад: *bares, falsches Geld*;

2) фіксовані суми, які призначені на певні цілі більшою компанією, установою (*feste Beträge, die von einem größeren Unternehmen, einer (öffentlichen) Institution für einen bestimmten Zweck vorgesehen sind*) наприклад: *öffentliche, staatliche, freiwillige Gelder*.

У словнику DWDS подано синоніми досліджуваного слова *Geld*: 1) *Banknoten* (банкноти); 2) *Münzen* (монети); 3) *Scheine* (купюри); 4) *Zaster* (готівка); 5) *die Währung* (валюта). Окрім синонімів, ми також можемо простежити похідні слова від *Geld*: *Geldadel* (фінансовий аристократ); *Geldanweisung* (грошовий переказ); *Geldanlage* (інвестиції); *Geldanleger* (інвестор); *Geldanlegerin* (інвесторка).

Компонентний аналіз наведених дефініцій показує, що поняття має основні три значення: 1) форма існування (монети та банкноти); 2) функція (засіб платежу, міра вартості при купівлі продажу); 3) кількість (сума).

Отже, в німецькомовній науковій картині світу концепт *GELD* має кілька значень, а саме: платіжні засоби, вибиті з металу або надруковані на папері від імені держави та фіксовані суми (кошти), які призначені на певні цілі більшою компанією (державною) установою, велика сума (кошти, виділені на щось) та загальний законний платіжний засіб. Окреслено ряд синонімів,

спільнокореневих слів та визначено, що концепт не має негативних значень, а лише нейтральні та позитивні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка. Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. *Антология* / под ред. проф. В. П. Нерознака. М. : Academia, 1997. С. 280–287.
2. Пасик Л. Концепт як об'єкт дослідження когнітивної лінгвістики. *Актуальні питання іноземної філології* / редкол. : І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 3. С. 124–128. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/10978> (дата звернення: 05.03.2021).
3. Макаренко Н. В. Концепт GELD у німецькомовній науковій картині світу. *Наукові записки. Сер. Філологічні науки*. 2016. Вип. 146. С. 157–160. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/22201/> (дата звернення: 19.02.2021).
4. Duden. URL: <http://www.duden.de/rechtschreibung/> (besucht am: 19.02.2021).
5. DWDS. URL: <http://www.dwds.de/?qu=%22Partnerwahl> (besucht am: 19.02.2021).

УДК 82.0:811.112.2

Христина ХОМА,

*студентка 3 курсу, спеціальність «Прикладна лінгвістика»,
Луцький національний технічний університет, Луцьк*

РОЛЬ ІНТЕРТЕКСТУ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

Системотвірною категорією тексту, крім авторства, адресатності, інформативності, є також інтертекстуальність, яка трактується як різнобічний зв'язок тексту з іншими текстами за змістом, жанрово-стилістичними особливостями, структурою, формально-знаковим вираженням.

Поняття інтертекстуальності невіддільне від поняття текстуальності. Людська комунікація опосередкована текстами, які формують семіотичний універсам. Французька дослідниця Юлія Крістева запропонувала визначення інтертекстуальності, розуміючи під цим поняттям «взаємодію різних кодів, дискурсів, що переплітаються у тексті» [2, с. 99]. Вона визначила структуру інтертексту, що «будується як мозаїка цитатій, будь-який текст є продуктом усмоктування і трансформації якого-небудь іншого тексту» [4, с. 429]. Розмежувавши поняття твору і тексту, Ролан Барт звільнив текст від усіляких залежностей і завершеності та додав безмежності, яку визначив як основну ознаку інтертекстуальності: «Кожен текст є одночасно й інтертекстом; інші тексти присутні в ньому на різних рівнях у більш чи менш упізнаваних формах: тексти попередньої культури і тексти культури сучасної. Кожен текст – це нова тканина, зіткана зі старих цитат. Уривки культурних кодів, формул, ритмічних структур, фрагментів соціальних ідіом і так далі – всі вони поглинуті текстом і перемішані в ньому, оскільки завжди до тексту і довкола нього існує мова. Як необхідну передумову для будь-якого тексту, інтертекстуальність не можна зводити до проблеми джерел і впливів; вона становить загальніше поле анонімних формул, походження яких рідко можна з'ясувати, позасвідомих або автоматичних цитатій без лапок» [3, с. 165–166].

На перший погляд здається, що інтертекстуальність займається тим, чим історія літератури, тобто має спільний об'єкт дослідження. Однак це поверхнева подібність, адже дослідників інтертекстуальності цікавлять у першу чергу не джерела-тексти, з яких переходять елементи у новий твір, а місце даних елементів у структурі твору, роль у семантичному наповненні тексту. Ці стосунки тексту джерела та нового тексту можна окреслити як навмисні, прозорі, видимі для читача, йому призначені. Таким чином, інтертекстуальність полягає в:

- 1) відтворенні в літературному творі конкретних літературних явищ,

інших творів, більш ранніх, через цитування, алюзії, ремінісценції, пародіювання та ін.;

2) явному наслідуванні чужих стильових властивостей і норм (окремих письменників, літературних шкіл і напрямів) – тут мають місце всі різновиди стилізації.

Інтертекстуальність у літературознавстві традиційно розглядають у двох аспектах: як літературний і як метод прочитання тексту, хоча більшості дослідників так і не вдається розмежувати ці поняття. Для висвітлення інтертекстуального тла варто звернутися до класифікації інтертекстуальних зв'язків у Ж. Женнета, який у своїй книзі «Палімпсести: Література другого ступеня» (1982) запропонував п'ятичленну класифікацію типів міжтекстової взаємодії. Перший тип, названий ним власне інтертекстуальністю, передбачає співприсутність в одному тексті двох чи більше текстів у формі цитати, алюзії тощо. Таке залучення, на думку С. Жигун, виконує декілька ігрових функцій: «інтертекстуальність як альтернатива», «інтертекстуальність як пастка», «інтертекстуальність як код», «інтертекстуальність як загадка», «інтертекстуальність як ключ» [1].

Отже, інтертекстуальність є тією рушійною силою, що допомагає краще роздивитися авторський образ та стиль, інтертекст є способом викриття автора та його маски в художньому творі. Використання «чужого тексту» є свідченням відкритості до сприйняття іншого культурного кола (діалогу культур) та підтвердженням необхідності міжкультурних впливів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жигун С. В. Гра як художній прийом в епічному тексті (На матеріалі прози українських письменників 10-20-х років ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2009. 22 с

2. Знакова ситуація; Інтертекстуальність; Лего. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007.

А–Л. Т. 1. 548 с.

4. Западное литературоведение XX века : энциклопедия / гл. науч. ред. Е. А. Цурганова ; отв. науч. ред. А. Е. Махов. М. : Intrada, 2004. 560 с.

5. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман. Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму / пер. и вступ. ст. Г. К. Косикова. М. : Изд. группа «Прогресс», 2000. С. 429–430.

**СЕКЦІЯ 2. МОВА – КУЛЬТУРА – КОМУНІКАЦІЯ:
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

УДК 378.147:81.243

Альвіна АЛИЄВА,

канд. філол. наук., викладач кафедри іноземної та української філології,

Луцький національний технічний університет, Луцьк

**НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ЕФЕКТИВНОЇ МІЖОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Інформаційна епоха з усіма особливостями побудови соціальної парадигми та взаємин між членами соціуму поставили в центр уваги процес комунікації. Важливим є не тільки те, якою інформацією володіє індивід, але й те, як він її транслює, наскільки ефективно, точно, швидко досягає комунікативної мети, що, власне, свідчить про те, була чи ні ця комунікація успішною загалом. Комунікативна лінгвістика сьогодні, серед іншого, зосереджена на питаннях мінімізації комунікативних невдач та стимулюванні тактик успішної комунікації, в основі чого – наскрізне розуміння специфіки комунікативного процесу з урахуванням умов спілкування, закономірностей інтеракції комунікантів та особливостей використання ними вербальних і невербальних комунікативних засобів таким чином, аби пришвидшити настання бажаного комунікативного ефекту та сповна реалізувати комунікативні інтенції мовців (чи принаймні того з них, який займає домінуючу позицію в комунікації, використовуючи комплекс практичного комунікативного інструментарію). У намаганні якомога повніше охопити процес здійснення комунікації з метою розуміння глибинних причин успішного спілкування чи, навпаки, комунікативних помилок лінгвістика неминуче інтегрується з іншими науками, котрі дотичні до будь-якого з етапів, сторін чи передумов комунікативного процесу. Одним з інструментів успішної

комунікації є техніка *нейролінгвістичного програмування*.

Нейролінгвістичне програмування (далі – НЛП) як окрему галузь знань започаткували Річард Бандлер та Джон Гріндер [1]. Дослідники вважали, що можна визначити моделі мислення, конструювання думки, а також патерни поведінки успішних людей і навчити цьому інших людей, чим начебто прищепити їм маркери успішності, реалізованості [1, с. 25–32]. Хоч сьогодні вчення офіційно визнане псевдонаукою, дедалі частіше з'являються спеціальні публікації, присвячені розвитку теорій Бандлера-Гріндера.

В основі НЛП – ідея, що комуніканти оперують внутрішніми «картами» світу, котрі засвоюються через чуттєвий досвід. НЛП має на меті виявляти й модифікувати несвідомі упередження або ж обмеження індивідуальної карти світу з метою стимулювання комунікативної відкритості та тактичній маневреності комуніканта. НЛП базується на свідомому використанні мови. Ключовою для НЛП є теза про те, що людина схильна до певної сенсорної системи, що трактується як краща репрезентативна система (англ. *preferred representational system – PRS*). Терапевти НЛП можуть виявити цю перевагу за допомогою мови. Цьому можуть слугувати окремі фрази, яким віддає перевагу комунікант: наприклад, на основі диференціації несвідомо використовуваних абстрактних висловів «Я бачу, що Ви...» (візуальна PRS) чи «Я чую, що ви...» (слухова PRS), «Я відчуваю, що Ви» (кінестетична PRS) [2, с. 0305163].

Практичне застосування НЛП в комунікативному програмуванні індивіда засновуються на методиках:

- закріплення: перетворення сенсорних відчуттів на тригери визначених емоційних станів;
- рапортування: увідповіднення фізичної поведінки індивіда та комунікативних реакцій через актуалізацію почуттів емпатії;
- патерн змахування (англ. *swish pattern*): корегування моделей мовленнєвої поведінки й ходу мислення для досягнення мети мовця;

– візуальна / кінестетична дисоціація: робота над тим, щоб позбутись негативних думок і почуттів, що пов'язані з минулою комунікативною ситуацією.

Зміст комунікації, відповідно до НЛП, полягає в реакції, яку вона викликає. Так, успішність спілкування залежить не лише від того, що транслює мовець, а й від того, наскільки він відчуває свого комунікативного партнера [3, с. 39–43]. НЛП неминуче застосовує тактику підлаштування під свідомість адресата, що означає завоювання його довіри й проєкцію на доброзичливий тон взаємин. Підлаштування охоплює навіть такі патерни комунікативної організації, як темп мовлення, частота дихання, повторення поз і жестів, а також «резонування» й демонстрацію «активного слухання». Більш ґрунтовного вивчення комунікативного партнера та тоншої організації тактики підлаштування вимагають такі її сторони, як підлаштування за ключовими словами, підлаштування за переконаннями й цінностями. Усі вектори підлаштування зрештою інтегруються в *підлаштування ідентичності*, коли досягається ідеальна точка міжособистісної комунікативної взаємодії та створюються найсприятливіші умови для реалізації комунікативної мети через максимальну відповідність НЛП комунікантів.

Практика застосування НЛП як моделювально-формуального інструменту успішної комунікації показала перспективи для сфер діяльності, де спілкування є вирішальним чинником організації процесу міжособистісної взаємодії. Також активно розробляється методика застосування НЛП в освітньому середовищі. З розширенням інструментарію НЛП, нарощенням теоретичної й практичної бази досліджень, доказовим прикладним ефектом здобутків цієї галузі знань створюється цілком реальна перспектива виходу НЛП з площини псевдонауковості на рівень таких інтегрованих мовознавчих дисциплін, якою сьогодні є, наприклад, когнітивна лінгвістика.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bandler R., Grinder J. The Structure Of Magic I: A Book About Language And Therapy. Palo Alto: Science And Behavior Books Inc, 1975. 200 p.
2. Walter J., Bayat A. (2003). Neurolinguistic programming: verbal communication. BMJ. 2003. № 326. С. 0305163.
3. Черненко О., Гнатюк С., Петрик В., Гурєєв В., Курганевич В. Сучасні технології нейролінгвістичного програмування. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 200 с.

УДК 811.111'373.4

Ірина БАЛАШОВА,

студентка 1-го курсу, спеціальності Середня освіта (Історія),

Національного університету водного господарства

та природокористування, Рівне

АНГЛІЙСЬКИЙ СЛЕНГ В МУЗИЦІ

Музика – це світ, в якому немає кордонів.

Молодіжний сленг – найбільш динамічна, яскрава та насичена емоціями складова лексики англійської мови.

Англійський та американський сленг – це варіант розмовної мови, що не співпадає з її літературною нормою [4]. Дехто з лінгвістів вважає, що сленг є окрасою мови, адже саме він приносить до неї яскравість.

Незважаючи на те, що сленг є мовленнєвим явищем і використовується в основному в розмовній мові, він знайшов своє місце в літературі, кіно (переважно в діалогах персонажів, що належать до відповідних соціальних і професійних прошарків суспільства) та музиці. Пісні сучасних виконавців, які працюють у різних музичних жанрах (зокрема поп, рок, реп та ін.), й є формою вираження різноманітних субкультур, – з одного боку, потужний засіб для поширення сленгу, а з іншого – хороший матеріал для його вивчення.

Звісно, що більшість пісень написані у ліричному ключі й в основному в них використовується художньо-піднесена романтична лексика, тому, на перший погляд може здатися, що в них немає місця для сленгу. Втім, інколи в піснях вживаються сленгові слова, оскільки вони надзвичайно влучноможуть розміщуватися у віршованому рядку, не руйнуючи і не змінюючи його значення, до того ж створюючи, необтяжливу атмосферу. Іноді сленг може бути використаний в піснях, задля створення ефекту наслідування розмови.

Якщо говорити про емоції, зокрема вираження негативного ставлення до чогось, або когось, то сленгові, інколи навіть доволі грубі, слова є типовим явищем в текстах пісень відомих виконавців. Втім, більшу увагу, звісно, хочеться звернути на ліричні пісні, які у наш час можна назвати навіть класикою.

У ході аналізу були розглянуті різні сленгові компоненти, а також деяка грамати́ка, фонетика та синтаксичні відхилення, які разом складають текстовий сленг і привносять у текст пісні неформальний характер. Наприклад, у «Tears in Heaven» у виконанні Еріка Клептона «coz» використовується замість «because»: «I'll find my way, through night and day, coz I know, I just can't stay..HereinHeaven» – «я знайду свій шлях, скрізь ночі та дні, тому що я знаю, що не можу залишитись, тут, на небі. (авт.)» [5]. Це пояснюється тим, що потрібно просто зв'язати цей куплет з попереднім.

Серед інших лінгвістичних відхилень, які зустрічаються в піснях та характеризують сленг, можна вказати на використання «whataya», що служить заміною «what do you». Це виявилось дуже популярною формою у піснях. Яскравим прикладом може виступати пісня Адама Ламберта “Whataya Want From Me». «It messed me up.. need a second to breathe. Just keep coming around. hey, whataya want from me?” – «Це мене заплутало ... потрібна секунда, щоб дихати. Просто лишайся поруч. Ей, що ти хочеш від мене?» [5].

Варто зазначити, що існують певні лінгвістичні дослідження, які більш

детально опрацьовують сленг у піснях та створюють статистику, яка допомагає наочно переконатися у тому, наскільки значущу роль він відіграє у сучасному суспільстві, а відповідно й у сучасній творчості [3]. Яскравим прикладом такого дослідження може бути відома виконавиця Ріанна. Аналіз текстів її пісень дозволив лінгвістам зробити висновок про те, що доволі часто використовуються слова *cause* (у значенні «because») – 55 разів, *wanna* (у значенні *want to*) – 49 разів, *ya* (у значенні *you*, *You are*) – 41 раз.

Також, неможливо не зазначити про доволі яскраві приклади сленгу, що доволі часто зустрічаються у піснях, такі як:

1. Злиття слів: із займенниками (*lemme – let me, gimme – give me*);

- з артиклем (*missta – missthe*);

- з часткою *to* (*tryna, gonna, gotta, wanna*);

- з приводами (*outta – out of, kinda – kind of, wassup – what s up*).

2. Скорочення:

- усічення початкової частини слова (*cause, bout, round, cross, em – them*);

- усічення кінцевої частини слова (*rehab – rehabilitation, gon – gonna*);

- скорочення кількості звуків у слові (*babe; cos, cuz – because; lil – little*).

Сленг, що описує людину, у тому числі з:

3. Позитивна конотація (*homie – близький друг, mona – чарівна дівчина, shawty – малюк, дівчина*);

4. Негативна конотація (*dumb, bastard, jerk – придурок; freaky – дивний, nuts – божевільний*);

5. Нейтральна конотація (*chick, gyal, gal – дівчина; dude – чувак, boo – подружка / друг*);

6. Опис стану і відчуття людини (*plastered – п'яний, dry – тверезий, fiend – людина, що приохотилася до шкідливої звички*);

7. Соціальні відносини (*give a damn – турбуватися, надавати значення; bug – набридати; play around – заводити інтрижку; play for keeps – бути*

налаштованим рішуче; to buy smb's lines – вестися);

8. Емоційно забарвлена лексика (hella – чортівня; freaking – чортів);

9. Тюремна лексика (swag – награбоване добро, видобуток);

10. Гроші (buck – долар).

Якщо говорити про суто лексичні сленгові одиниці, то в піснях вони використовуються значно менше, втім, здебільшого це «брудний» сленг, що є емоційно насиченим [2]. Лексичні одиниці, що виражають нейтральне ставлення, рідко виникають у поп піснях, але особливо помітні в реп-композиціях. Велика кількість вульгарних сленгових слів у реп-піснях викликана тим, що вони дуже нагадують розмову (власне тому, дехто називає реп поезією, що начитується під певний біт), тому вони не відповідають правилам римування та однорідності й рівномірності тону, в результаті, рядки сприймаються більше як розмова, без явної точної рими та великих тембрових варіацій.

Таким чином швидкий розвиток та використання сленгу приводить до того, що сучасні мови світу стають більш забарвленими та динамічними, постійно доповнюються та розширюються. Втім, беззаперечним є той факт, що як і у будь-яке інше явище, популяризація сленгу має свої переваги та недоліки. З одного боку, створення нових лексичних одиниць в мові призводить до зростання лексичного багатства цієї мови, більшої емоційно-забарвленої динаміки та оновлення її лексичного складу [5]. З іншого боку, створення нових лексичних одиниць, таких як сленг, призводить до появи, так званої, нелітературної мови, що тісно, межує та інколи простежується у появі нецензурної лексики, що беззаперечно доволі негативно впливає на розвиток літературної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антрушина Г. Б. Стилїстика сучасної англійської мови / Г. Б. Антрушина. С-П. : Владос, 2002. 767 с.

2. Берегівська Е. М. Молодіжний сленг: формування і функціонування. *Питання мовознавства*. М., 2002. 354 с.
3. Гальперін І. Р. Про термін «сленг». *Питання мовознавства*. 1956. № 6. С. 114–150.
4. Діолог О. В. Загальна характеристика складу новітніх англіцизмів в українській мові. URL: <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=251> (дата звернення: 05.03.2021).
5. Інтернет джерело URL: <https://www.amalgama-lab.com/> Лінгво-лабораторія «Амальгама»: www.amalgama-lab.com/. (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 811.111

Марина БАРДАШ,

здобувач вищої освіти першого рівня,

Національний університет водного господарства

та природокористування, м. Рівне

**АНТРОПОЦЕНТРИЧНІ ФІТОМЕТАФОРИ НА ПОЗНАЧЕННЯ
РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЛЮДИНИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА
УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ**

Метафора є засобом передачі понять, їх переосмислення, пізнання об'єктів дійсності, вона породжує нові значення та закріплює їх у просторі мови. Суть метафори – розуміння і переживання предмету одного виду в термінах предмету іншого виду. При перенесенні поняття з одного об'єкту на інший, відбувається процес розуміння і усвідомлення, розширення значення та передача думок, при цьому метафора структурує мовлення, мислення та дії. Саме тому метафора є актуальним явищем для дослідження у мовному просторі. Наше дослідження присвячене фітометафoram на позначення розумових здібностей людини в англійській та українській лінгвокультурах.

Мета дослідження – встановити і зіставити ознаки, які вмотивували метафоричне перенесення значення у межах моделі Рослина – Людина.

В англійській мові існує низка номінацій на позначення нерозумної людини, де першим компонентом є фітонім, в якому експлікується семантична ознака ‘круглий’, а другим – соматизм *head* – «голова»: *pea-head* – “a person of low intelligence” [3, p. 227], *turnip-head* – “a stupid person” [3, p. 343], *apple-head* – “fool” [3, p. 153], *cabbage-head* – “simpleton” [3, p. 156], *potato head* – “stupid person” [5, p. 343]. Метафоричне перенесення відбувається на основі асоціації голови людини з фруктами та овочами круглої форми та нездатності останніх до розумової діяльності.

На позначення нерозумної людини вживаються лексема *лопух* в українській мові та лексеми *lemon*, *prune*, *banana*, *nut* – в англійській.

Фітонім *лопух* несе в собі негативну оцінку, оскільки вживається зі значенням «про некмітливу людину» [2:4, с. 547]. Ми не можемо сказати напевне, що послужило підґрунтям для появи такого переносного значення, оскільки в культурологічних довідниках відсутня відповідна інформація про цю рослину. Можна лише припустити, що причина утворення названого переносного значення криється у зовнішньому вигляді лопуха, його великих, широких, розлогих листках, що досить часто асоціюються в розмовному мовленні з великими вухами людини (тут мають на увазі людину, яка всьому вірить, не задумуючись, правда це чи ні: *А ти чого вуха, мов лопухи на смітнику, розвісила?*), а також у не зовсім «мудрій звичці» цієї рослини рости на узбіччі доріг, стежок, де на неї легко можна наступити.

Лексеми *lemon*, *banana*, *prune* мають спільне значення «нерозумна людина». Окрім того, лексема *lemon* – «лимон» має додаткові ознаки ‘збитий з пантелику, збентежений’. Очевидно, ті відчуття, які має збентежена людина в певній неприємній ситуації, асоціюються з кислим смаком лимону;

метафоричне перенесення найменування фітоніма *lemon* на найменування нерозумної людини відбувається на основі аналогізації неприємних смакових відчуттів і психоемоційного стану людини – збентеження, в якому вона не здатна адекватно мислити. В такому значенні лексема *lemon* вживається як слово-сленг.

Лексема *banana* – «банан» містить у своєму значенні семантичну ознаку ‘spineless’, що характеризує нерозумну людину ще і як ‘м’якотілу, безхребетну’ [3, р. 345]. Основою метафоричного перенесення назви рослини у даному випадку стала фізична ознака ‘м’якість’.

Фітонім *prune* – «чорнослив» також вживається на позначення нерозумної людини, але як дитяча лайка [3, р. 345]. Таким чином англійські діти виразили негативне ставлення до чорносливу, який вважався «одним з найменш апетитних продуктів у типовому сімейному або шкільному меню у 1950-х – 1960-х роках, отже, перенесення значення відбулося на основі суб’єктивно-психологічної ознаки».

Фітонім *nut* – «горіх» має значення “madman, eccentric” [3, р. 225]. За основу творення значення, напевне, взято зовнішній вигляд цього плоду, покритого твердою оболонкою, яку важко зруйнувати. Така оболонка горіха асоціюється зі стіною, що розділяє внутрішній світ людини і середовище, у якому вона мешкає. Горіх в англійській мові ототожнюється з людиною, яка живе відмежовано від реального світу, так би мовити, в своїй оболонці-шкаралупці, з людиною несповна розуму: *He is a bit of a nut* «Він трохи несповна розуму». Саме шкаралупа горіха та серцевина цього плоду уподібнюються до голови розумної людини, а відсутність серцевини говорить про тупість, брак здорового глузду в людини. Напр.: *to be off one’s nut* «з’їхати з глузду» [1, р. 343]. Основою метафоричного перенесення найменування стала фізична ознака ‘порожнеча’.

Отже, аналіз антропоцентричних фітометафор на позначення розумових

здібностей людини засвідчує відмінності в українській та англійській мовах, що стосуються вибору рослин, з якими співвідноситься зазначена характеристика людини, та ознак, що мотивують метафоричне перенесення найменування у межах моделі РОСЛИНА – ЛЮДИНА.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словарь современного слэнга / сост.: Т. Торн. М. : Вече, 1996. 583 с.
2. Словник української мови : в 11 т. / укл.: І. К. Білодід та ін. К. : Наукова думка, 1973. Т. 1–11.
3. A Thesaurus of English Traditional Metaphors / Ed. by P. R. Wilkinson. L. & N.Y. : Routledge, 1993. 777 p.
4. The Oxford Desk Dictionary and Thesaurus / Ed. by F. R. Abate. Oxford : Oxford University Press, 1997. 972 p.

УДК 821.112.2-2.09

Роман ВАШЕТА,

студент I курсу, спеціальності «Середня освіта(Історія)»,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Німецька мова на сучасному етапі свого розвитку визначається як цілісна система, яку утворює велика кількість взаємопов'язаних підсистем. До її структури належать різноманітні діалекти, аргі, жаргони, сленги представників різних професій, соціальних і вікових груп. Тому цілком закономірно, що молодіжний сленг є однією з важливих складових сучасної загальнонаціональної німецької мови. Разом з тим він є досить неординарним явищем – окремою мовною підсистемою, яка взаємопов'язана з іншими мовними підсистемами.

Сленг (англ. slang) – те саме, що жаргон, переважно в англійській мові

країнах, розмовний варіант мови (у т. ч. експресивно забарвлені елементи цієї мови), який не збігається з нормою літературної мови. За визначенням Розенталь Дитмар, Теленковой Маргарити, сленг – це слова і вирази, що вживаються особами певних професій або соціальних прошарків.

З метою самоствердження, бажаючи виглядати сучасними, «просунутими», молоді люди починають вживати слова і вирази підвищеної емоційності, за словами Єгора Розен, «сильні», «неспокійні» і навіть шокуючі слова і вирази, оціночні слова, що відрізняються від загальноприйнятої мовної норми, і які ніяк не можна визнати прикрасами розмовної мови. У хід йдуть елементи різнопланової лексики, іноземні слова, професіоналізми, вульгаризми. Особливо пишно «розквітли» вирази, які є за змістом синонімами слів «дуже добре», «відмінно», «прекрасно», «чудово» – "Super" (hoch besser als sehr schön), "Prima", "Klasse", "Toll", "Geil" (sehr gut), "Megageil" (sehr sehr gut), "Cool" (besonders gut), "Fett" (sehr gut), "Funky" (sehr gut), "Krass" (sehr gut), "Tierisch", "Teufisch", "Höllisch" (sehr gut).

Проведений практичний аналіз текстів з німецьких журналів "Sabrina", "Brigitte", "Freundin", "Die Spinne" дозволяє виділити наступні особливості молодіжного сленгу:

– Частотне вживання таких слів та їх похідних як: Super (der Superclub, superbösewicht usw.); Toll (tolle Ideen, tolle Bildbände, tolle Tipps, tolle Rezepte, ein toller Hut usw.);

Творці реклами часто вдаються до молодіжної лексики у своїх текстах: "Top Qualität. Brillante Farben-Top Preise." (Pelikan).

Англійські слова пробралися в багато мов, іноді долаючи опір, як у Франції. Німеччина більш сприйнятлива до англо-американських запозичень. Відбувається нічим не виправдана американізація повсякденної мови:

- Наявність багатої системи синонімів: tierisch, teufisch, höllisch, cool;
- Vollmäßig, korrekt. У значенні «супер», «вищий клас, класний, самий

чудовий» використовуються також і наступні сленгізми: aldi, gültig.

Образність мовних засобів, виявляється в:

- Стислості сленгізмів: der Dossi – der Langschläfer, der Träumer, der Phantast;
- Повторах: der Blubber-Blubber – die Rederei; sterb-sterb – sehr müde;
- Мовленнєвого римування: schickimicki – modern, modisch;
- Римі: Ende im Gelände – без поняття (невідомо, що відбувається і що треба робити); give five – die Hand ausstrecken;
- Алітерації: flippen – floppen – flappen – weinen;
- Грі слів: Lieber Kiss in der Tasche als Sand im Getriebe;
- Іронічних словосполученнях і виразах: Hotel Mama – das Leben mit den Eltern; der Parkbankphilosoph – der Obdachlose.

Мова молоді рясніє словами, пов'язаними з навчанням: Abi – Abitur; Stip – Stipendium; Mathe – Mathematik; Litte – Literatur; Musi – Musik; Reli – Religion; Uni – Universität; Studi – Student.

Оціночні слова можуть мати як позитивні ("phatt", "schau", "geil", "kultig", "korrekt", "konkret"), так і негативні значення ("assig", "daneben"). При використанні префіксів ("mega-", "meta-", "giga-", "ober-", "voll-") посилюється оцінне значення даних прикметників ("Es ist super hier. Es ist so geil hier, ja sogar megageil "). "Super" як і раніше широко використовується і в якості префікса: "superlustig" – "sehr lustig"; "die Superbirne" – "der kluge Junge"; "der Superklub", "superböse" і т. д. Для посилення оцінного значення використовується "doppel", з. В. "Doppelplus" (супер-супер, екстра) та приставки "inter-" – intercool (сверхкрутой, супермодний); intergeil (екстра, супер, люкс); "ultra-" – ultrahart (надтвердий). Прикметник "cool" ("locker", "besonders gut") широко використовується при будь-яких ситуаціях. Але молодь використовує ще "cool" – "ruhig".

Оціночні поняття: Klasse, Spitze, supergut, toll, – hervorragend; cool –

locker.

Слова та словосполучення, що виражають привітання і форми ввічливості: Hey! (Hi!) – Hallo!; Sorry! – Entschuldigung!

Таким чином розуміння і знання сленгу долучає учнів до природного мовного середовища, сприяє розвитку їх комунікативної компетенції. Незнання ж сленгу веде при здійсненні акту міжкультурної комунікації до різного роду курйозів і мовним помилок, комунікативним «збоїв», попередження яких необхідно приділити особливу увагу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Быкова О. И. Этнокультурный репертуар немецких прагматонимов. *Вестник ВГУ. Сер. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2005. № 2. С. 5–15.
2. Кропп В. Молодежный жаргон. М., 2006.
3. Олейник О. В. Немецкие сленгизмы в свете неологической теории : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Самара, 2007.
4. Розен Е. В. Новые слова и устойчивые словосочетания в немецком языке. М., 1991.
5. Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов. М., 1976.

УДК 811.112.2'28-053.6

Анастасія ГАЦЕНКО,

студентка 3 курсу, «Мова та література (німецька). Переклад»,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Сленг – одна зі складових процесу розвитку мови, її поповнення, різноманіття. Молодіжний сленг зустрічається в кожній мові, відображає її національно-культурну специфіку та самобутність, найбільш жваво реагує на

події життя, підхоплює і відображає нові явища, змінюється в процесі їх перетворень [1, с. 7]. «Молодіжний сленг – соціолект людей у віці 12–22 років, що виник із протиставлення себе не стільки старшому поколінню, скільки офіційній системі» [2]. Він змінюється і приносить у мову все нові слова. У наш час сучасних технологій молоде покоління спілкується між собою з різних куточків світу, це зумовлює запозичення слів з інших мов, використання різного роду скорочень тощо. Звичайно, молодіжна лексика може викликати труднощі для іноземців, наприклад, для студентів, які приїхали навчатися до Німеччини чи будь-якої іншої країни. Тому вивчення молодіжного сленгу є актуальним і привертає багато уваги. Мета цього дослідження: описати різновиди молодіжного сленгу у сучасній німецькій мові.

У процесі аналізу молодіжної лексики, який ми здійснювали на основі словників (mundmische.de, duden.de), ми виявили, що молодіжна лексика не є однорідною, у ній можна виокремити певні різновиди. Розглянемо детальніше різновиди, на які можна поділити молодіжний сленг.

1. «Денгліш». У наш час англійська мова є інтернаціональною і поширеною у всіх сферах комунікації (телебачення, інтернет, література тощо). До цього різновиду молодіжного сленгу відносимо слова, запозичені з англійської мови. Для прикладу візьмемо слова, які є найуживанішими у 2020 році, та які були визначені за допомогою онлайн-голосування у електронному порталі tagesschau.de. Перше місце посідає слово *lost*, що у прямому перекладі означає «загублений», але як сленгове слово вона має значення «хтось, хто невпевнений або нерішучий». На другому місці *cringe*, що означає «ніяковий, неприйнятний», також його використовують, коли відчують так званий «іспанський сором» (відчуття сорому за дії іншої людини). І, нарешті, третє місце *wild/wyld*, що означає «бурхливий або дивовижний». Всі ці слова походять з англійської мови, що і є головною ознакою «денгліш».

2. К. Геншке розглядає такий різновид молодіжної мови, як «Канак

спрак». Особливість цього виду полягає в тому, що він виник у результаті контакту різних мов та культур. Зазвичай у цьому виді зустрічаються слова, запозичені з турецької мови [3, с. 33–34]. Візьмемо для прикладу пісню німецького виконавця Rais “*Mir geht’s Hayat*” – “*Dieselbe Frage und sie fuckt ab* “*Bruder, wie geht's dir?*”, *mir geht hayat*”. Вираз “*mir geht’s Hayat*” є чи не одним з найпоширеніших серед молоді, і означає «Я почуваюсь прекрасно», *hayat* – турецьке слово, яке дослівно означає «життя», але як сленгове слово набуло значення «добре, прекрасно».

Ще один приклад: слово *yallah*, що означає «швидко, давай». У буквальному сенсі слово *yallah* має значення «о Боже», яке застосовують для вираження емоцій здивування, воно пов’язане з чимось неочікуваним.

3. «*Xin-Xon жаргон*». До цього виду молодіжного сленгу належать вирази з пісень реп-співаків та їхня мова спілкування [4, с. 14–16]. Візьмемо для прикладу слово *digga*, що означає «друг, бро». Це слово часто застосовує молодь у мережі *TikTok*, знімаючи відео на різні тематики. Це слово зустрічаємо і в пісні “*Ich chille mit der Crew, Digga!*”, уривок якої увійшов до книги мемів Дірка фон Гелена. Ще один приклад: вираз *gar kein Bock*, який у буквальному сенсі означає «зовсім не козел», а у слензі має значення «не в настрої – немає мотивації щось робити». Цей вираз став популярним завдяки пісні *Dardan* “*Gar kein Bock*”. Після виходу пісні з’явилося багато мемів з цим виразом, який тепер є дуже популярним в інтернет-мережі. Також візьмемо для прикладу слово *nut*, яке у прямому перекладі з англійської мови означає «горіх», і яке у молодіжному слензі має значення «шалений (ненормальний) або дурний». “*Er ist Nut*” – «Він ненормальний».

4. «*Мережевий жаргон*» – це мова, поширена в Інтернеті, особливо в переписках та соціальних мережах. Цей жаргон є одним з найпоширеніших у сучасній мові. Особливістю цього різновиду є те, що до нього належать скорочення, запозичені з англійської мови, які використовують для спілкування

в Інтернеті [5, с. 22]. Візьмемо як приклад вираз *as fuck (AF)*, який використовується, щоб підкреслити якусь якість. *As fuck* застосовується замість «дуже». Скорочення *ASAP* (*As soon as possible*) має значення «якмога швидше» (*So bald wie möglich*). Ще один приклад *FTF / F2F* – *face to face*, що означає «при особистій зустрічі».

Висновки. Дослідивши види молодіжного сленгу можемо зробити висновок, що на сучасний молодіжний сленг значний вплив мають інші мови. Ми бачимо, що у сучасній німецькій молодіжній лексиці переважають слова і сталі вирази з мов іммігрантів та англійської мови. Крім того, найчастіше молодіжний сленг зустрічається у піснях та соціальних мережах, які є популярними серед молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н. М., Нікішина В. В. Переклад як засіб молодіжної комунікації: молодіжний сленг в аспекті теорії перекладу. 2016. 7 с.
2. Молодіжний сленг. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Молодіжний_сленг (дата звернення: 10.01.2021).
3. Block A. Jugendsprache im Kontext der HipHop-Kultur. 2009. S. 14–16.
4. Henschke K. Kanak Sprak: eine ethnolektale Jugendsprache. *Grazer Linguistische Studien* 70. 2008. S. 33–34.
5. Moers M. Sprache und Kommunikation Jugendlicher im Internet: Linguistik als Kulturwissenschaft, Wengler M. Hildesheim, 2006. S. 22.

УДК 811.111'373.49

Дмитрій ГОЛОВЧЕНКО,

студент ПР-51м,

Ольга ГОЛОВЧЕНКО

студент ПР-51м

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

РОЛЬ ЕВФЕМІЗМІВ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Політичний дискурс безсумнівно вважається магнітом для нових слів, що зумовлено потребою номінації нових явищ та реалій і необхідністю вживання маскувальних вуалітивних одиниць для номінації проблемних явищ. У «мові політики» постійно існують поняття, що евфемізуються, оскільки політики намагаються приховати певні факти та не зосереджувати на них надмірної уваги громадськості.

Політична мова переслідує певні цілі, адже вона служить для здобуття та збереження влади, бути відтвореною у ЗМІ, тобто бути ефективною для трансляції інформації до цільової аудиторії. Евфемізми є важливими елементами політичної мови і виконують подвійну функцію. З одного боку, мовні прикраси служать для виправдання громадськості, з іншого боку, ті, хто користується евфемізмом, ненавмисно помиляються [3, с. 4], як стверджує швейцарський лінгвіст К. Лінгарт. Тому, мова політиків містить в собі евфемізми, призначені для того, щоб пом'якшено висловитися про об'єкт чи особу, факт чи твердження.

Евфемізми мають значний маніпулятивний потенціал, який зумовлений такими факторами:

– евфемізми приховують справжню сутність явища за рахунок створення нейтральної чи позитивної конотації (за рахунок механізму асоціативності,

прихованого способу передачі інформації, вуалювання дійсності, що є більш ефективним, ніж прямий вплив на свідомість людини);

– реципієнт зазвичай не встигає виділити евфемізми з контексту та осмислити їх, оскільки інформаційний потік у ЗМІ або під час промов політиків ускладнює орієнтування в мовному матеріалі та призупиняє його об'єктивну оцінку;

– для того, щоб присвоїти слову статус евфемізму, необхідно зрозуміти, який саме референт прихований за цим словом; якщо адресат через певні причини (нестача часу, недостатній рівень освіти тощо) не може зробити це, то евфемізм так і залишиться нерозпізнаним;

– незначна частина реципієнтів знайома з явищем евфемії (філологи, журналісти); не знаючи суті самого явища, неможливо й зрозуміти, як відбувається маніпулятивний вплив [1].

Як зауважують вітчизняні науковці, «політична комунікація відіграє вирішальну роль у процесі формування суспільної думки і є потужним засобом мовленнєвого впливу на слухача. Шляхом агітації та пропаганди політична еліта формує потрібну їй картину життя, що пересічними громадянами сприймається не як суб'єктивна точка зору, а як факти» [2, с. 100].

Політики вигадують нові терміни для громадськості для приховування чи маскування позначень з негативними конотаціями або явно негативними фактами, які вони представляють, чи й навіть конкретні законопроекти. Політики використовують евфемізми спеціально, щоб ввести громадськість в оману щодо даних фактів, щоб представити себе та власну групу, тобто партію, уряд та/або департамент, у кращому світлі і таким чином забезпечити владу у формі оновлених перевиборів. Тому евфемізм належить до стандартного репертуару політичних маніпуляцій. Так, термін *Reform*, наділений, як відомо, позитивними конотаціями, використовувався для позначення масових соціальних змін. І кожен, хто не відповідає новим критеріям, вважається *'sozial*

schwach'. Таке використання терміну дозволяє завуалювати фінансову нерівність у Німеччині, де також можна знайти як заможних, так і соціально слабких людей. Якщо сприймати термін *'sozial schwach'* буквально, це означає, що комусь не вистачає соціальних навичок, емпатії, співчуття чи чогось іншого. Але, звичайно, людина не є соціально слабкою, якщо вона бідна, фінансово незможна, в переважній більшості вона є соціально незахищеною.

(Джерело 4) – „*Und so Wörter wie ‚Transparenz‘, da gibt's noch ein paar andere, ‚Reformstau‘ ... ja.*

(Джерело 4) – „*Meine Damen und Herren, wir brauchen substantielle Reformen zur Stabilisierung der Eurozone, nicht nur weil wir der größte Garantiegeber sind, sondern weil der Euro eine identitätsstiftende Wirkung hat.*“

(Джерело 5) – „*Seither sind viele gute Vorsätze gefasst worden, aber man hat den Eindruck, dass der Reformeißer schon merklich erlahmt ist.*“

Не залишається поза увагою європейських політиків та медіа й Україна, де тривалий час триває війна між Україною та проросійськими сепаратистами на Донбасі. Спостерігачі говорять про конфлікт, що є *eingefroren* (букв. 'заморожений') (джерело 1), *eingedämmt* (букв. 'приглушений') (джерело 1), який є евфемізмом, адже *eingefrorene Konflikte* можуть швидко знову стати *heiß* (букв. *гарячими*), тобто перейти в активну фазу протистояння.

(Джерело 1) – *Militärisch ist der Konflikt eingedämmt, politisch bleibt er ungelöst.*

(Джерело 1) – *Einerseits beklagen beide Seiten, dass der Konflikt „eingefroren“ ist, weil sich nichts Grundsätzliches ändert. Andererseits wird beklagt, die Weltöffentlichkeit vergesse, dass hier ein „heißer Krieg“ ausgetragen wird – entsprechend äußerte sich die estnische Staatspräsidentin Kersti Kaljulaid Anfang Juni nach einem Besuch im Konfliktgebiet.*

Ще одним яскравим прикладом є *Kaviar-Diplomatie* (букв. 'ікорна демократія'). Ікра є типовим подарунком в Азербайджані і диктаторський

Азербайджан безсоромно купує європейських політиків дорогими подарунками та готівкою, щоб отримати підтримку, тому таку політику схарактеризували як ‘ікорна дипломатія’.

(Джерело 2) – *Noch im Mai wurde eine brisante Expertise des Instituts European Stability Initiative veröffentlicht. Darin geht es um Aserbaidischans Kaviar-Diplomatie gegenüber Vertretern des Europarats. Demnach erhielten Aserbaidischans „Freunde“ vor jeder Sitzung etwa ein Pfund Kaviar (Kilopreis bis 1400 EUR). Später, bei Einladungen nach Baku, waren die Gaben noch viel generöser: wertvolle Seidenteppeiche, Gold, Silber, sogar Geld.*

(Джерело 3) – *Herr Schwabe, wir wollen über Kaviar-Diplomatie sprechen.*

Загалом, евфемізми мають нейтральну конотацію і відповідають основній цілі процесу евфемізації – уникнути конфлікту в спілкуванні та під час виступів, приховати негативні факти [2, с. 100].

Тому, задля досягнення й реалізації власних цілей, для висвітлення фактів і подій у тонах, які відповідають подальшим стратегіям та інтересам, політики та масмедіа послуговуються евфемізмами, що часто пояснюється бажанням бути політично коректним та нейтральним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баскова Ю. С. Эвфемизмы как средство манипулирования в языке СМИ (на материале русского и английского языков) : автореф. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Краснодар, 2006. URL: <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=62492>. (дата звернення: 05.03.2021).
2. Коляда Е., Кондрук А. Евфемізми як засіб маніпуляції у політичному дискурсі. *Новий журнал*. 2015. № 2. С. 97–103.
3. Lienhard, Christoph: Politolinguistische Sprachkritik: wissenschaftliche Disziplin oder gefährliches Spiel? Zürich, 2006. URL: https://www.ds.uzh.ch/_files/uploads/studarb/17.pdf (дата звернення: 05.03.2021).

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. URL: <https://internationalepolitik.de/de/eingefrorener-konflikt> (дата звернення: 05.03.2021).
2. URL: <https://www.tagesspiegel.de/politik/aserbaidshan-die-kaviar-diplomatie/7280930.html> (дата звернення: 05.03.2021).
3. URL: <https://taz.de/Aserbaidshan-Verbindungen-der-Union/!5757324/> (дата звернення: 05.03.2021).
4. URL: https://www.deutschlandfunkkultur.de/rhetorik-von-politikern-worthuelen-und-sprechblasen.976.de.html?dram:article_id=388859 (дата звернення: 05.03.2021).
5. URL: <https://www.cducsu.de/themen/aussenpolitik/wir-brauchen-substanzielle-reformen-zur-stabilisierung-der-euro-zone> (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 811.111

Юліана ДУПЕЛИЧ,

студентка I курсу магістратури,

середня освіта (німецька мова та література),

Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль

АКСІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

НІМЕЦЬКИХ ПАРЕМІЙ З КОМПОНЕНТОМ «ARBEIT»

Сучасний етап розвитку лінгвістичних досліджень значною мірою виявляє інтерес до впливу менталітету на особистість та мову, зв'язку культури з мовою, лінгвокультурного підходу вивчення мовного надбання. Пареміологічний фонд мови залишається актуальною темою для досліджень, оскільки завжди перебуває у розвитку. Для нашого дослідження актуальним є аксіологічний підхід до вивчення німецьких паремій з компонентом «Arbeit» та

встановлення особливостей ціннісної картини світу, відображеної в німецьких прислів'їв та приказок про працю.

Дослідженням німецької пареміології займалися М. Ф. Петерс, Й. Г. Шотель, Й. Г. Готшіт, К. Вандер, Ф. Зайлер [4], В. Мідер [3] та інші. Пареміологічний фонд мови є предметом вивчення багатьох сучасних науковців, які звертають увагу на дослідженнях лінгво- й соціокультурних особливостях німецьких паремій та описують ціннісну характеристику прислів'їв та приказок як носіїв культурної інформації [5, с. 11–14].

Слова у нашій свідомості не існують ізольовано, вони завжди пов'язані один з одним. Описати певне поняття на культурному рівні означає розкрити його зв'язки з іншими явищами. Так поняття «Arbeit» має ряд синонімів, які відображають різні аспекти виконання певної діяльності:

- образний – людина, котра виконує дії (*Beschäftigung, Tätigkeit, Tun, Verrichtung*);
- понятійний – діяльність, яка вимагає фізичного або розумового навантаження задля досягнення результату (*Erzeugnis, Opus, Produkt, Werk, Schöpfung, Arbeitsplatz, Arbeitsstelle, Beruf, Job*);
- ціннісний – позитивна та негативна оцінка бажання чи небажання працювати (*Anstrengung, Mühe, Anstrengung, Belastung, Beschwerde*) [1].

Прислів'я та приказки, з компонентом «Arbeit», розширюють семантичне навантаження вказаного поняття та відображають ставлення, розуміння та сприйняття німецькою мовою спільнотою праці:

1) прислів'я та приказки на позначення місця праці в житті людини: сенс життя (*der Mensch ist zur Arbeit wie der Vogel zum Fliegen gemacht; ohne Arbeit und Mühe baut man kein Haus und melkt man keine Kühe*), порятунком (*Arbeit ist vor (gegen) Armut gut; Arbeit überwindet alle Schwierigkeit*), засіб боротьби з лихом (*Arbeit gewinnt Feuer aus dem Stein; Arbeit gibt Brot, Faulheit gibt Not*), вплив праці на стан людини (*Arbeit erhält jung und gibt Kraft, Faulheit macht alt und*

erschlaft; Arbeit ist für Leib und Seele gesund).

2) прислів'я та приказки, які характеризують працю як процес: важка фізична праця (*Der beste Gewinn kommt aus Arbeitsschweiß; Wenn das Arbeiten nur leicht wär, tät's der Bürgermeister selber*), стійкість і терпіння (*Lust und Liebe zu einem Ding Macht alle Müh und Arbeit gering; Mit Mühe schlägt man Feuer aus dem Stein*), колективна робота (*Viele Hände machen der Arbeit bald ein Ende; Gemeinsame Arbeit tut den Nadel nicht weh*), чоловіча та жіноча праця (*Eine Frauenhand findet immer zu tun; Frauen machen aus Pfennigen Taler, Männer aus Talern Pfennige*).

3) прислів'я та приказки на позначення результату праці: добробут (*Arbeit bringt Ehr; Arbeit macht reich*), плоди (*schwere Arbeit in der Jugend ist sanfte Ruhe im Alter; jede Arbeit verdient ihren Lohn*), задоволення потреб людини (*erst Arbeit in der Welt, dann Ruh und Geld; frühe Arbeit – baldige Ruhezeit*).

4) прислів'я та приказки, які виражають ставлення людей до праці: відповідальність (*Arbeit ist beschwerlich, aber ehrlich*), вдячність (*Schäme dich keiner Arbeit, von der du leben kannst*), возвеличення (*Arbeit macht aus Steinen Brot*), задоволення (*Arbeit bläst das Feuer im Herzen aus*), несправедливість (*Dem schlechtesten Arbeiter gibt man das beste Beil*), прискіпливість (*Er hat in der Arbeit ein Haar gefunden*), невдоволення (*Wäre Arbeit gut, würde auch der Pfarrer arbeiten*) [2].

Отже, особливості світогляду, принципи виховання та система цінностей відіграють важливу роль у формуванні пареміологічного фонду мови, який виступає носієм інформації, описуючи менталітет народу. Завдяки лексико-семантичному аналізу поняття «Arbeit» показано різноманітність його репрезентації, що утворює велике семантичне поле. Це дозволило встановити зв'язок з іншими суміжними поняттями: бідність, достаток, мораль, щастя, покарання, свобода та ін. З допомогою аксіологічного підходу було встановлено, що праця виступає центром людського існування і порятунком у

скрутних ситуаціях; важливе місце посідає засудження лінощів у пареміях та возвеличення праці; праця часто розглядається як мотивація, оскільки приваблює кінцевий результат та відчуття задоволеності власних потреб, реалізованих за допомогою праці; праця як процес потребує професійних навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Duden-Wörterbuch online. URL: <http://www.duden.de/> (дата звернення: 28.03.2021).
2. Deutsches Sprichwörter-Lexikon: Ein Hausschatz fuer das Deutsche Volk: Band 1 / herausgegeben von Karl Friedrich Wilhelm Wander. Leipzig: F. A. Barockhaus, 1867. 1802 s.
3. Mieder W. Spruchschlösser (ab)bauen. Sprichwörter, Antisprichwörter und LehnSprichwörter in Literatur und Medien. Wien : Preasens Verlag, 2010. 465 s.
4. Seiler F. Deutsche Sprichworterkunde. München, 1922. 457 s.
5. Wolfgang Fleischer. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. Niemeyer, 1997. 299 s.

УДК: 81-11

Діана КОВАЛЬЧУК,

студентка I курсу, спеціальність 035 «Філологія (Прикладна лінгвістика)»,

Луцький національний технічний університет, Луцьк

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

У сучасних лінгвокультурологічних дослідженнях поняття «міжкультурна комунікація» пов'язане з процесами вербального та невербального спілкування людей, які є представниками різних національних спільнот та які мають різну комунікативну компетенцію, що може призвести до «комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні» [1, с. 25].

Міжкультурна комунікація характеризується тим, що у ній взаємодіють

різні культури та мови, у зв'язку з цим вона репрезентує два типи поведінки, з одного боку, *універсальну*, яка є спільною для всіх культур, в основі такого типу лежить біологічна спадковість людини, з другого, – *специфічну*, яка формується під впливом різного соціального та фізичного оточення, такий тип поведінки показовий для представників різних етнічних груп. Остання поведінкова модель перебуває у взаємодії з системою цінностей, ідей та звичаїв (світоглядом) певної групи людей, та являє собою «сукупність конвенцій, які керують соціальними відносинами» [3, с. 27].

Сучасні лінгвокультурологічні дослідження демонструють прикладні методи формування міжкультурної комунікації, до яких належать: *метод інтерактивного моделювання, метод стимуляції, метод проблемних ситуацій*. Перший – репрезентує різні індивідуальні та групові ситуації з міжкультурного спілкування. У ході такого способу пізнання учасники комунікативного процесу аналізують та оцінюють певну ситуацію, що виникає у процесі спілкування між представниками різних культур, яким притаманні різні мова, поведінка, звичаї тощо. Другий – спрямований на штучне створення конкретної міжкультурної ситуації. Такий метод уможливорює розгляд комунікантами різних варіантів та результатів спілкування з урахуванням різноаспектних поглядів та дій. Третій – моделює такі ситуації, за яких трансформуються інтелектуально-етичні проблеми в емоційні. Комуніканти, беручи участь у такій змодельованій ситуації, осмислюють недостатність засобів, що використовуються, знаходять потрібний матеріал для подолання труднощів, самостійно ставлять необхідні для відпрацювання відповідної стратегії завдання, що спрямовуються на розвиток власних можливостей [2].

Складниками міжкультурної комунікації є не тільки обмін інформацією між людьми, ділові та дружні контакти з іноземцями, але й знання їхніх етнічних та культурних цінностей. Не чітке розуміння таких аспектів може призвести до «міжкультурного непорозуміння» (К. С. Мальцева). Зокрема,

дослідники виокремлюють такі характеристики, що визначають залежність ефективної міжкультурної комунікації від комунікативних стратегій, сценаріїв і та ін.:

- формування комунікативних стратегій різних культур перебуває у взаємозв'язку з поведінковими нормами таких культур та у зв'язку з припустимою й бажаною комунікативною поведінкою у межах певної культури;
- пріоритети певної культури унаочнюються у її комунікативних каналах, такі особливості можуть мати свою специфіку і спричиняти між представниками певних етногрупне порозуміння;
- невідповідність між комунікативними сценаріями різних культур не обмежується лінгвістичною та поведінковою сферами, вони [сценарії] пов'язані з різним культурним досвідом різних культурних спільнот; таке явище впливає на структуру та конфігурацію систем комунікативних установок, властивих певним спільнотам;
- комунікативний розрив між культурами може бути усунений через підвищення міжкультурної компетентності комунікантів [3, с. 28–29].

Міжкультурне спілкування залежить від рівня розвитку комунікативних знань і вмінь, воно дозволяє здійснювати міжсуб'єктну взаємодію, спрямовану на ефективне виконання службових обов'язків. Проблему ділового спілкування відбивають праці І. Альохіної, Т. Аргентової, В. Співак та ін. [3, с. 27].

Важливим складником міжкультурної комунікації є мовний етикет, який репрезентує типові формули, що використовуються у певних ситуаціях спілкування і відповідають національним культурним традиціям певного суспільства. Такі культурно-зумовлені сценарії складаються зі стабільних формул поведінки, що визначають правила встановлення мовленнєвого контакту між партнерами, правила вибору потрібного стилю спілкування відповідно до їх соціальних ролей та ситуаційних позицій. Таким чином, мовний контакт відбувається відповідно до соціальних, культурних та історично

сформованих норм у типових (стандартних) ситуаціях спілкування [3, с. 28].

Отже, міжкультурна комунікація – це уміння вести діалог з людьми різних національностей, співпраця без етнічних, расових і культурних бар'єрів, подолання яких залежить від волі, бажання та здатності людей вирішувати міжетнічні, міжконфесійні і міжкультурні конфлікти. Повага до культурних відмінностей, уміння знаходити рішення до розв'язання складних питань міжкультурної комунікації з використанням принципів толерантності – усе це засвідчує високий рівень міжкультурної компетентності особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 343 с.
2. Воротняк Л. І. Моделювання ситуацій міжкультурної комунікації в процесі навчання іноземної мови магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_3_4 (дата звернення: 05.03.2021).
3. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 2(6). С. 24–29.
4. Мальцева К. С. Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.04. Київ, 2002. 20 с.

УДК 811.111:004.735.5

Тетяна КРУТЬКО,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Національний університет водного господарства
та природокористування, Рівне*

СТОРІНКИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПЕРСОНАЛЬНОГО БРЕНДИНГА

Незважаючи на чисельність досліджень соціальних мереж як гіпержанру Інтернета, як нової форми міжособистісної комунікації, джерела отримання та поширення інформації, вони продовжують привертати увагу дослідників, оскільки знаходяться у стані постійного розвитку, оновлення і містять величезний потенціал.

Інтерактивність, оперативність, мультимодальність перетворили соціальні мережі на популярну платформу для публікацій новинного, розважального, науково-освітнього, комерційного, рекламного контенту на публічних чи напівпублічних сторінках. Серед основних функцій соціальних мереж виокремлюємо комунікативну, інформативну, розважальну, рекламну, просвітницьку, а також функцію побудови персонального бренда.

Персональні сторінки у соціальних мережах стають необхідним елементом персонального брендинга – комплексу засобів з формування та підтримання іміджу та репутації. Імідж – певний образ, уявлення про суб'єкт, який цілеспрямовано формується у масовій свідомості за допомогою ЗМІ [1, с. 19]. За допомогою текстів, які створюються та інтерпретуються в процесі віртуальної комунікації, формується віртуальна мовна особистість.

Цілеспрямоване формування віртуального образу особливо важливе, коли йдеться про зіркову особистість. Повідомлення на персональній Facebook-сторінці зіркової особистості – невеликі за обсягом завершені тексти, представлені вербальним, графічним, відео компонентами або їхньою комбінацією. Невеликий обсяг повідомлення зумовлює особливий відбір мовного матеріалу. Структурно-композиційна організація повідомлення,

лексико-граматичні засоби та прийоми аргументації сприяють реалізації комунікативного наміру, а саме створенню позитивного образу зіркової особистості [2].

Аналіз персональної Facebook-сторінки американської акторки Різ Візерспун свідчить про створення віртуального образу людини з активною громадянською позицією, популяризаторки культури читання, благодійниці, хорошої матері, дружини, подруги тощо.

За допомогою персональної сторінки у соціальній мережі відбувається інформування аудиторії про благодійну діяльність акторки, популяризація її культурних та освітніх проєктів. Пріоритети, система цінностей, життєва позиція акторки чітко окреслені, незаперечно важливою визнається активна роль жінки в суспільному житті, що дає їй незалежність, владу над обставинами та спроможність знайти прийнятне вирішення проблем: *I believe we will get through this, because of my mother and my grandmother and all the other women that came before me that overcame so much to be here. If they got through all of the challenges they faced, so can I (1).*

Аналіз повідомлень Facebook-сторінки Різ Візерспун дає змогу узагальнити образ сучасної жінки – активної, вольової, сильної особистості: *They may look graceful and delicate on the outside but are strong and fiery inside! I've always loved that... and think it applies to so many women. Raise your hands if you agree!!! (1)*

Різ Візерспун активно підтримує позицію гендерної рівності у Голівуді, а її продюсерська компанія надає жінкам можливість реалізовувати свій творчий потенціал на екрані: *Thank you everyone for making a movie starring women, written by a woman, and produced by a woman #1 on iTunes (1).*

Комунікація вибудовується з урахуванням психологічних особливостей сприйняття цільовою аудиторією, переважно жіночою, тому повідомленням притаманні образність, оцінність, емоційність, експресивність: *To be in a room filled with so many passionate, talented women in our business was truly an honour and a thrill! I'm humbled by the stories I heard and am excited for the future of*

change-makers! (1).

Довірлива та дружня тональність повідомлень створюється завдяки лексико-граматичним засобам та стилістичним прийомам: *Maybe your silver lining is gold or maybe it's glitter but I encourage you all to let your positivity flag! It's contagious and we need more of it in this world (1).*

Конструювання персонального бренда за допомогою Facebook-сторінки передбачає залучення ретельно відібраних та успішно апробованих прийомів створення позитивного образу зіркової персони. До дієвого інвентаря і механізмів вербального впливу входять лексеми позитивної оцінної семантики, лексико-граматичні засоби вираження модальності, аргументативні та риторичні прийоми, які сприяють досягненню максимальної адресатності повідомлення, його структуруванню, додають емоційності та невимушеності викладу. Оцінність, емоційність, експресивність мовних засобів реалізується у тісній взаємодії з невербальними компонентами, забезпечуючи досягнення максимального ефекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барна Н. В. Іміджологія : навч. посіб. для дистанц. навчання. К. : Університет «Україна», 2008. 217 с.
2. Крутько Т. В. Вербальні засоби конструювання персонального бренда (на матеріалі персональної Facebook-сторінки зіркової персони). *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. Філологічні науки (мовознавство)* : зб. наук. праць. Дрогобич, 2020. № 14. С. 98–102.

ДЖЕРЕЛО ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. URL: <http://www.facebook.com//ReeseWitherspoon> (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 81-11

Людмила МЯЛКОВСЬКА,

доктор філологічних наук, доцент, професор

кафедри іноземної та української філології,

Луцький національний технічний університет, Луцьк

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД:

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

У сучасному мовознавстві переклад художніх творів розглядають «як особливий вид творчої діяльності, комунікативної взаємодії особистостей перекладача й автора за посередництвом тексту» [2, с. 92]. Серед основних проблем, які розробляються у теорії перекладу, – відповідність та еквівалентність художнього перекладу. Такі характеристики пов'язані з тим, що переклад – це одна із форм тлумачення, він завжди повинен відтворювати намір [...] тексту, тобто «те, що текст каже чи на що він натякає відповідно до мови, на якій він виражений, і з культурного контексту, в якому він з'явився» [1, с. 16].

Розрізняють трансформаційний, семантичний, парафрастичний, буквальний, динамічний, комунікативний, функціональний, денотативний, інтерпретативний, імітаційний підходи щодо вивчення художнього перекладу [2, с. 74]. Це означає, що аналіз та оцінка перекладу художніх текстів виходить за межі лінгвістичних студій.

Інтерпретація та рецепція художнього перекладу перебуває у безпосередньому зв'язку з логікою, філософією, герменевтикою, прагматикою, літературознавством, мистецтвознавством, когнітивною психологією, а також з психолінгвістикою. Орієнтація на текст оригіналу спрямовує інтерпретаторську оцінку перекладача якомога повніше відтворити його форму та зміст, вивчити якість художнього перекладу.

Дослідження якості художнього перекладу охоплює і таке поняття, як адекватність перекладу оригіналові. На думку Р. П. Зорівчак, суть адекватності

полягає в аналізі першотвору як системи, органічної цілісності, а не як суми елементів або механічного з'єднання складників [3, с. 17]. Тому адекватність художнього перекладу слід тлумачити як його функціональну тотожність оригіналові, за якої враховується рецепція дискурсу [2, с. 76].

Ю. М. Крилова-Грек вважає, що адекватний переклад – це «процес оволодіння смислом вихідного тексту та його відтворення засобами рідної мови на основі розкодування та переведення інформації з однієї мовної системи в іншу, який передбачає проникнення суб'єкта перекладу в глибинну семантику повідомлення за допомогою операцій аналізу, синтезу й узагальнення» [5, с. 16]. Такий психолінгвістичний підхід передбачає також комплексне відтворення таких невід'ємних складників адекватності художнього перекладу, як смисл й емоційне забарвлення тексту-оригіналу. Відповідно до сказаного адекватним до оригіналу є той текст, що зберігає смисл тексту оригіналу цільовою мовою за умови максимальної збереженості змісту тексту (його інваріанта) поряд із його конотативно-емоційними рисами [2, с. 77].

У такому значенні термін «адекватний переклад» виступає синонімом до поняття «повноцінний», «передбачаючи повну й рівноцінну відповідність цільового тексту до першоджерела за функціями й виправданість обраних у перекладі засобів для відтворення взаємодії форми й змісту оригіналу» [2, с. 77].

Адекватність перекладу художнього твору його оригіналові передбачає також збереження в перекладі невербальної смислової цілісності вихідного тексту. Оскільки головним завданням художнього перекладу є створення цільовою мовою твору, здатного справляти на читача чи слухача естетичне враження, аналогічне впливові оригіналу [3, с. 17].

Психолінгвістична модель адекватності художнього перекладу ґрунтується на потребі наближеності / схожості оригіналу й перекладу. Визнання вітчизняними дослідниками художнього перекладу як виду

перекладацької діяльності [3, с. 17], орієнтація на його стратегічність відповідають основним завданням та критеріям психолінгвістичного аналізу.

Погляди дослідників-перекладачів і психолінгвістів збігаються і в тому, що завданням перекладу є відтворення оригіналу не через копіювання елементів і структур оригіналу, а через схоплення їхніх функцій [3]. Як зауважує В. В. Коптілов, «переклад художнього твору – не копія іншого тексту, а насамперед – витвір словесного мистецтва» [4, с. 37]. Проте копія оригіналу сама потребує тлумачення [2, с. 80], адже головна мета будь-якого художнього тексту полягає не лише в тому, щоб передати певні факти, а й справити певне естетичне враження. Такий підхід ґрунтується на баченні художньо-естетичної цінності мовлення як спільної домінантної функції художньої літератури загалом [3, с. 17].

Основне завдання перекладача художнього тексту – наблизити цей текст за інтенсивністю та якістю до ефекту, що його відчував читачу мові оригіналу. У цьому контексті дослідники зазначають, що «для адекватного відтворення художнього цілого перекладач має зіставляти, бодай уявно, можливі естетичні реакції на нього і читачів оригіналу, і читачів перекладу, і робити все можливе, щоб ці реакції були бодай приблизно однаковими» [2, с. 78].

Отже, дослідження художнього перекладу в психолінгвістичному аспекті ґрунтується на розумінні внутрішньої системи тієї чи іншої мови та структури тексту, а також на побудові такої текстуальної системи, яка матиме на читача емоційний вплив, до якого прагне текст-джерело, в семантичному, синтаксичному, стилістичному та ін. вимірах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів / пер. з англ. М. Гірняк. Львів : Літопис, 2004. 384 с.
2. Засекін С. В. Психолінгвальні закономірності відтворення художнього тексту в перекладі (на матеріалі англійської та української мов) : дис. ... д-ра

філол. наук : 10.02.16. Луцьк, 2020. 486 с. URL:
<https://core.ac.uk/download/pdf/334577669.pdf> (дата звернення: 05.03.2021).

3. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. Львів : Вид-во при ЛДУ ім. І. Франка «Вища шк.», 1983. 176 с.

4. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ : Юніверс, 2003. 280 с.

5. Крилова-Грек Ю. М. Психолінгвістичні особливості перекладу семантичних одиниць іншомовних текстів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2007. 19 с.

УДК 372.881.1

Ірина ОЗАРЧУК,

асистент кафедри іноземних мов,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

В умовах глобалізації суспільство вступає в нову реальність, яка вимагає жити за принципами глобального он-лайну, тобто розвиватися в унісон з іншими державами. Наслідками глобалізаційних процесів стали – міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, а також зближення та взаємопроникнення різних культур. На межі XX і XXI століть актуалізувались проблеми міжкультурної комунікації.

Людство перебуває в процесі взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємовпливу різних країн, народів та їх культур, релігій. Виникнення міжкультурної комунікації, як і більшості наук, зумовлене потребами суспільства. Її практична сфера бере початок із найдавніших часів, коли людям

доводилося встановлювати різні контакти з чужинцями, що потребувало толерантності і певних знань про міжкультурні відмінності. Особливої актуальності навички у сфері міжкультурного спілкування набули в часи бурхливого розвитку міжнародних контактів, які розпочалися в 70-ті роки ХХ ст. Задовго до того, як міжкультурна комунікація сформувалася в самостійну галузь знань, багато питань, що стали для неї фундаментальними, порушували відомі філософи і мовознавці: Й. Гердер, І. Кант, Г.В.Ф. Гегель, В. фон Гумбольдт, К. Фослер, О. Потебня, В. Вундт, Ф. Боас та ін. Міжкультурна комунікація розглядається ними як необхідна умова успішної інтеграції у політичний соціум, що дозволяє ефективно брати участь у процесі міжетичної комунікації в реаліях глобалізованого світу. Останнім часом увага до даної теми значно посилилась [1, с. 53].

Залежно від безпосереднього предмета вивчення, виокремлюють певні аспекти міжкультурної комунікації, основними серед яких є культурологічний, лінгвістичний, етичний, соціально-комунікативний, психологічний, професійно-прикладний [4, с. 29].

Культурологічний аспект. Він є ключовим у міжкультурній комунікації. Культура охоплює весь спектр людських надбань в історичному розвитку цивілізації – від фольклорно-міфологічних уявлень і національних звичаїв до витворів мистецтва і взагалі особливостей життя різних народів. У міжкультурній комунікації першорядну роль відіграє контактування – «спілкування», діалог або полілог – культур. З погляду міжкультурної комунікації, культура – це насамперед успадковані та усталені норми соціальної практики людей, які належать до певних національних чи етнічних спільнот.

Лінгвістичний аспект. Він передбачає вивчення мовних відмінностей, які можуть впливати на комунікацію між носіями різних мов. Існує чимало міжмовних омонімів, значення яких у різних мовах не збігаються. Наприклад,

в українській мові ректор – керівник вищого навчального закладу, а в англійській та деяких інших rector – це глава духовної семінарії, а також парафіяльний священик, пастор. Англійці називають священика minister, тоді як у більшості європейських мов міністр – член уряду, вища посада в органах виконавчої влади; а от ректор університету англійською chancellor або president (особливо у США). Колектив викладачів в університетах США та Європи іменують faculty, що не можна плутати з поняттям «факультет», яке там передають як college, school або department. Хоча найчастіше department – це університетська кафедра. Він також охоплює зіставлення різних комунікативних ситуацій, способи членування світу мовними засобами, порівняння мовної поведінки представників різних культур.

Етичний аспект. Він спрямований на розуміння відмінностей етичних норм, які притаманні різним країнам і націям. До них належать, зокрема, норми моралі, поведінки, міжособистісного спілкування, мовленнєвого етикету тощо. Наприклад, у Польщі під час розрахунку в ресторані слово «дякую» може бути витлумаче не як відмова від решти на користь чайових. Важливим виразником інформації слугує жестикуляція. Проте однакові жести в різних культурах можуть мати відмінний етичний зміст. Так, великий палець руки, піднятий догори, для українця, як і для більшості європейців, означає «дуже добре», «класно», «супер». В Америці за його допомогою зупиняють авто на дорозі, а от у Новій Зеландії тлумачать як сексуальну образу.

Соціально-комунікативний аспект. Суть соціально-комунікативного аспекту полягає у вивченні різноманітних стилів комунікативної поведінки, особливостей манери спілкування залежно від конкретної ситуації та соціального середовища співрозмовників. До нього належать прийняті суспільством моделі, норми і правила спілкування, налагодження і підтримання контактів загалом.

Психологічний аспект. Він передбачає вивчення психологічної реакції

людей в умовах спілкування з представниками інших держав і етносів. Психологи разом із фахівцями в галузі МК та етнології розробляють спеціальні рекомендації, дотримання яких зменшує дискомфорт перебування в чужинному середовищі і допомагає запобігти дискомфорту для інших від свого перебування або неадекватної для певного національного середовища поведінки.

Професійно-прикладний аспект. До нього належать сфери застосування знань із міжкультурної комунікації. Нині активно розвивається міжкультурний менеджмент, що ставить на меті навчити основ міжкультурної комунікації спеціалістів, які працюють у сфері між народного бізнесу чи полікультурних колективах. Згідно з дослідженнями німецьких учених, від 10 до 20% співробітників, направлених на роботу за кордон, не можуть адаптуватися до іноземного культурного середовища, інших правил ділового спілкування і дочасно повертаються додому. Наслідком комунікативних невдач у сфері бізнесу стають економічні втрати [3 с. 10].

Таким чином, формування міжкультурної комунікації є нагальним завданням, що викликане глобальними світовими процесами, і саме мовна освіта покликана виконати цю важливу місію. Навчальна діяльність має бути спрямована на глибше цілісне вивчення культури носіїв мови, їх способу життя, національного характеру та менталітету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фаріон І. Мова як духовно-національний феномен. *Урок укр.* 2003. № 5/6. С. 51–53.
2. Рильський М. Як парость виноградної лози. К. : Наук. думка, 1973. 264 с.
3. Коваленко О. Політика та практика викладання в умовах соціокультурного розмаїття. *Іноземні мови в навчальних закладах.* 2006. № 5. С. 10–12.

4. Юдіна О. В. Система вправ для навчання майбутніх менеджерів міжкультурного спілкування німецькою мовою. *Іноземні мови*. 2009. № 2. С. 35–40.

5. Oliynyk T. I. Raising cross-cultural awareness through English language teaching. *Іноземні мови*. 2008. № 4. С. 29–32.

УДК 81'23

Христина ПЕТРІВ,

кандидат філологічних наук, асистент кафедр іноземних мов

Національний університет водного господарства та

природокористування, Рівне

МЕХАНІЗМИ МОВНОЇ ПАМ'ЯТІ

В АСПЕКТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Процес вивчення іноземної мови сприяє активізації різноманітних мозкових механізмів, у тому числі й механізмів мовної пам'яті. Існує багато моделей, які досліджують її взаємодію з довготривалою пам'яттю, однак лише деякі з них детально вивчають характер довготривалих репрезентацій та їхній можливий вплив на мовну пам'ять.

Мовну пам'ять зазвичай розглядають як тимчасове зберігання вербальної інформації. Мовна пам'ять не короткотривала, оскільки це не просто пасивне «сховище» даних, а безпосередня система, яка опрацьовує інформацію (наприклад, перетворює текст у значення) [4, с. 216].

Німецький психолог Герман Еббінгауз спостеріг, що безпосереднє пригадування мовного матеріалу зазнає негативного впливу на довготривалу пам'ять мови. Однак, він вважав неможливим ізолювати безпосередню пам'ять, коли людина намагається пригадати значеннєву словесну інформацію, наприклад, рядки поезії або оповіді.

Вслід за Еббінгаузом, мовну пам'ять вивчали й інші дослідники, серед

яких і американський психолог Стівен Шверінг. Він критично проаналізував мету Еббінгауза ізолювати безпосередню пам'ять, розглянувши кілька факторів, які перетинаються між собою. Спершу, він досліджує залежність безпосередньої пам'яті від довготривалих знань і вивчає вплив цих взаємозалежностей на сучасну теорію розвитку мовної пам'яті. Шверінг стверджує, що вивчення й продукування мови – це ті процеси, що підлягають закодуванню та продукуванню нових вербальних одиниць. Ключовим відкриттям учених є припущення, що пам'ять на слова абсолютно відокремлена від пам'яті на інші одиниці мови. Учений зосередив увагу на двох моделях, які описують спосіб зашифровування мовного матеріалу, зберігання його в пам'яті короткий період часу, а також відтворення його під час говоріння або письма.

Нові підходи, які з'являються у психолінгвістиці, загалом не розділяють механізми сприйняття та механізми відтворення мови. Шверінг, однак, підтримує погляди, згідно з якими мовна пам'ять – це комплекс навичок, відпрацьованих шляхом попереднього вивчення мови й досвіду її відтворення [4, с. 216].

Цікавими й іноді неординарними є стратегії запам'ятовування за допомогою вербальних стимулів. Т. Гридін та Н. Коновалова здійснили серію експериментів задля вивчення таких стимулів [1, с. 25]. Дослідники представили гіпотезу про залежність стратегій кодування інформації (на етапі її запам'ятовування) і декодування (на етапі її віднайдення у пам'яті) як від характеру представленого стимулу, так і від індивідуально-психологічних особливостей особистості. На першому і другому етапах експерименту респондентам було запропоновано використовувати їхні вербальні (перший етап) і невербальні (другий етап) методи кодування; на третьому етапі задавалися невербальні стимули саме для вербального кодування. Стимульний матеріал був різного рівня запам'ятовування: конкретні та абстрактні іменники, в тому числі віддієслівні та відад'єктивні, стійкі вирази, багатозначні дієслова

та інші. В будь-якому разі між новим матеріалом, представленим для запам'ятовування, і вже відомим виникають різні зв'язки на основі механізму аперцепції. В результаті отримання експериментальних даних автори виділили ряд універсальних і індивідуальних стратегій кодування і декодування форми і змісту заданих стимулів на основі асоціативних механізмів пам'яті. Серед основних стратегій вони виділяють такі: 1) метафоричні й метонімічні перекодування стимулу (наприклад, слово-стимул «вісім» кодується, за визначенням респондента, словом «безкінечність» через безпосередній зв'язок з відповідним математичним символом); 2) перифраз на основі ситуативного еталона (*жовтіти – ставати осіннім*); 3) опора на фоносемантичну значимість стимулу при виборі відповідного мнемічного корелята (омофона, пароніма); 4) ритмізація; 5) уведення запам'ятовуваного стимулу в систему парадигматичних зв'язків (родовидових, видовидових, синонімічних, антонімічних тощо); 6) актуалізація типової синтагматики [1, с. 29–30].

Звісно, найсильнішим та найдієвішим для пригадування є семантичний елемент, на відміну від фонологічного. Інакше кажучи, слова, які важче «уявити», пригадуються важче, ніж слова з високим потенціалом «уявності».

Окрім цього, більшість дослідників стверджують, що речення відтворюються у пам'яті значно легше, аніж відокремлені лексеми. Наприклад, німецький дослідник Матео Масцеллоні та австралійський учений Роберто Зампареллі стверджували, що ефект первинності речення пов'язаний з можливістю доступу до засвоєних раніше лінгвістичних і концептуальних знань (семантичних процесів), які покращують спосіб кодування пам'яті та відтворюють змістовне речення. Респонденти, які брали участь у такому дослідженні, мали значні труднощі, коли намагалися повторити неузгоджений порядок слів. Натомість, завдання ставало досить простим, коли вони були організовані в реченні [3, с. 168].

Таким чином, у процесі засвоєння іноземної мови знання особливостей функціонування мовної пам'яті можуть бути важливими для опрацювання та

подальшого відтворення граматичної або ж семантичної інформації, а отже, й для ефективнішого вивчення мовних структур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гридина Т. А., Коновалова Н. И. Ассоциативные механизмы вербальной памяти: пилотные эксперименты. *Cognitive Neuroscience*, 2020 : материалы международного форума, 11–12 декабря 2020. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та. 2021. С. 25–31.
2. Фомиченко Л. Г. Механизмы памяти в формировании просодических единиц при двуязычии. *Вестник Волгоградского государственного университета. Сер. 2 Языкознание*. 2012. № 1 (15). С. 81–85.
3. Matteo Mascelloni, Roberto Zamparelli, Francesco Vespignani. Distinct Neural Processes for Memorizing Form and Meaning Within Sentences. *Language and Memory: Understanding Their Interactions, Interdependencies, and Shared Mechanisms* (Duff, M., Piai, V., eds.). Lausanne : Frontiers Media SA, 2020. P. 167–184.
4. Steven C. Schwering, Maryellen C. MacDonald. Verbal Working Memory as Emergent from Language Comprehension and Production. *Language and Memory: Understanding Their Interactions, Interdependencies, and Shared Mechanisms* (Duff, M., Piai, V., eds.). Lausanne : Frontiers Media SA, 2020. P. 215–233.

УДК 81-13

Світлана ПОТАПЧУК,

кандидат філологічних наук,

Національний університет водного

господарства та природокористування, Рівне

ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНОЇ СКЛАДОВОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ КОНЦЕПТІВ У ПАРЕМІЙНИХ ОДИНИЦЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Вважається, що специфічні риси «буденної свідомості» етносу – етнічний менталітет – зберігаються у паремійному фонді мови: прислів'ях, приказках,

різних формах народної творчості. У прислів'ях і приказках відображається історія народу, його суспільний устрій, побут, світогляд. Вони виступають як неписані закони народного життя, в них відбиваються звичаї та порядки народу, вони відображають устрій народного мислення. Під пареміями розуміються стійкі в мові і відтворювані в мовленні анонімні вислови, які можна вживати з метою дидактики. У сучасних дослідженнях використовується також широкий зміст цього терміна як одиниці фразеологічного фонду мови через наявність численних і досі нерозв'язаних питань, що стосуються розмежування і кваліфікації стійких словосполук, фразем, прислів'їв, приказок, етикетних сполук тощо.

Однією з найважливіших особливостей культурної семантики є її зв'язок з оцінкою, а паремії – це джерела усталених оцінок. Як відомо, розмежовуються два типи оцінок: раціональна й емоційна. Емоційне і раціональне в оцінці зумовлене двома сторонами відношення суб'єкта до об'єкта, перша – його почуття, друга – думка. В пареміях головним чином представлена раціональна (логічна) оцінка, яка спирається на стереотип і об'єктивно існує у концептуальній картині світу. Раціональна оцінка передбачає оціночне судження і засоби вираження, які враховують характер оцінки [1, с. 40].

У сучасній лінгвістичній науці паремії розглядаються як знаки певних ситуацій, відносин між речами і властивостями речей [4, с. 18]. Прислів'я і приказки виступають засобами вираження таких ситуацій в залежності від географічних умов, культури, особливостей життя того чи іншого народу, отже, мають національно-культурну специфіку. Вони не тільки виступають знаками типових ситуацій, але і моделюють їх за допомогою наочних і всім зрозумілих образів. Дистинктивні ознаки концепту, виділені на основі словникових дефініцій та контекстуальних реалізацій, актуалізуючись у контексті паремії, набувають нових смислів, які відображають конкретну ситуацію з усіма

притаманними їй подробицями у тих чи інших модальних «рамках» [5, с. 95] і пов'язані зі стереотипами етикетної поведінки людей. Оскільки ситуації є національно-культурно маркованими, дистинктивні ознаки експлікуються у мовних знаках, які відображають специфічні для певного етносу етичні, ціннісні, ментальні установки, і нові смисли, яких вони набувають, є культурно орієнтованими. Ми поділяємо думку С. Воркачова про те, що специфіка концепту якраз і визначається числом культурно значущих буденних уявлень – повсякденних концепцій, які поділяються членами певного етномовного соціуму [2, с. 97]. У конкретних ситуаціях узагальнюються норми поведінки, що відображаються в мові і в найбільш експліцитному вигляді представлені у пареміях. Без поняття норми неможлива оцінка. В пареміях вона виконує функцію впливу на слухача, оскільки є виразником рекомендації. Норми поведінки мають прототиповий характер, тобто в пам'яті етносу зберігаються знання про типові установки, дії, очікувані відповідні дії і оцінні реакції стосовно тих чи інших ситуацій. Такі норми є неоднорідними, і їх лінгвістичне дослідження цікаве як у практичному плані (для розуміння цінностей інших культур і навчання адекватній поведінці), так і в теоретичному (для виявлення природи збереження різних типів знання у мові). Утилітарні і моральні норми, виражені в паремійних одиницях різних культур, можуть співпадати і відрізнятися. Відсутність або незначна кількість паремій на певну тему свідчить про неактуальність останньої для ціннісної картини світу даного народу. Таким чином, ставлення нації до різних аспектів певного об'єкту визначається орієнтацією оцінки на норму, на об'єкт з такими характеристиками, які зумовлюються нормативними вимогами [1, с. 122–123]. Суб'єктом оцінки виступає соціум, що спирається на стереотипні уявлення про об'єкт оцінки і шкалу оцінок, на якій розташовані всі ознаки, притаманні об'єкту. Об'єктом оцінювання у паремійному фонді є людська поведінка, окремі дії людей, їх риси, зовнішні ознаки, внутрішні якості. Оцінне відношення нашаровується на

дескриптивне відображення позначуваного у вигляді модальної рамки, яка передає інформацію про почуття-ставлення. В модальну рамку оцінки входять шкала оцінок і стереотипи, на які орієнтована оцінка в соціальних уявленнях мовців.

З метою дослідження ставлення англійського та українського етносів до різних проявлень досліджуваної категорії та визначення місця відповідного лінгвокультурного концепту у ціннісній картині світу, необхідно проаналізувати і зіставити паремійний матеріал у таких напрямках:

- 1) визначити дистинктивні ознаки досліджуваної категорії, які експлікуються в пареміях обох мов;
- 2) проаналізувати залежність аксіологічної маркованості розгляданої ознаки від концептуальної сфери, в якій вона реалізується;
- 3) виявити стереотипні уявлення етносів про норми соціального і морального життя людини, відносно яких визначається позитивна / негативна маркованість досліджуваного лінгвокультурного концепту;
- 4) визначити і зіставити нові смисли, яких набувають семантичні ознаки концепту у прислів'ях англійської і української мов, і таким чином дослідити культурну маркованість концепту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вольф Е. М. Прилагательные в тексте (“система языка” и “картина мира”). *Лингвистика и поэтика*. М., 1979. С. 118–135.
2. Воркачев С. Г. Эталонность в сопоставительной семантике. *Язык, сознание, коммуникация*. М., 2003. Вып. 25. С. 6–15.
3. Космеда Т. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. 350 с.
4. Пермяков Г. Л. Паремииологические исследования : сб. статей / сост. и ред. Г. Л. Пермякова. М. : Наука, 1984. 320 с.
5. Телия В. Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира. *Роль человеческого фактора в языке*. М., 1988. С. 173–204.

УДК 82.0:811.112.2

Орест СТЕРНІЧУК,

*студент 1 курсу, спеціальність «Міжнародна інформація»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк*

КОНЦЕПЦІЯ ДІАЛОГІЗМУ:

ВІД БУБЕРА ДО ФРОЙДА

Герменевтичні моделі XIX–XX століть створили хорошу базу для розвитку концепції діалогізму. Теоретичні обґрунтування складових компонентів теорії діалогізму (а саме: прочитання себе через призму Іншого, розуміння тексту через обов’язкову присутність іншого тексту, через поліфонію голосів, прихованих у слові) дозволили подивитися на діалог як явище позачасове та поліструктурне. Людське «Я» завдяки присутності Іншого перетворилося на мовчазне монологічне «Ти», на структуровану свідомість. Це дозволило теоретикам психоаналізу (З. Фройд, К. Юнг, Н. Фрай та ін.) підійти ближче до тлумачення складної ланки психічних процесів всередині особистості та усвідомити «себесутність» посередництвом розуміння власного Его.

Вирізняючи різні компоненти в самому «Я», Зігмунд Фройд створив психологічний портрет конкретної особистості, яка підкорюється трьом началам: власному «Я», психічному підсвідомому «Воно» та «Ідеалу-Я», або «Над-Я», що втілює ставлення до батьків і є найвищою духовною сутністю, яка репрезентує національну мужність: «...Я змогло оволодіти едіповим комплексом і одночасно підкоритися Воно. У той час, як Я є представником зовнішнього світу, реальності, Над-Я виступає йому назустріч як представник внутрішнього світу, або Воно. І ми тепер підготовлені до того, що конфлікти між Я і ідеалом-Я в кінцевому підсумку виразять протиріччя реального і психічного, зовнішнього і внутрішнього світів [3, с. 858]. Отже, розуміння власної особистості через трикутну призму Я-сутностей дозволяє, на думку

учениці та послідовниці Фрейда та Юнга С. Шпілрейн, говорити про перетворення Я в Ми: «Глибина нашої Душі не знає ніякого «Я», лише його інтегроване «Ми» або справжнє «Я», яке розглядається як об'єкт, котрий підкоряється іншим схожим об'єктам» [4, с. 213].

Виходячи з концепцій Фрейда про ідентифікацію особистості на основі материнсько-батьківського коду, американський теоретик психоаналізу Е. Берн запропонував своє розуміння структури людського Его. Власне, його теорія пізнання особистості шляхом усвідомлення батьківського, материнського та дитячого Я стала рушійною для розуміння діалогічних взаєморозумінь, суперечок, дискусій. Якщо «Я – батько», «Я – дитина» та «Я – дорослий» перебувають у рівновазі, тоді особистість, на думку Берна, є соціальною та може вести конструктивний діалог. Для того, щоб комунікативний акт відбувся, теоретик пропонує схему Дорослий-Дорослий, відношення ж Батько-Дитина, навпаки, не ведуть до словесної взаємодії партнерів, а лише до деструктивної розмови [1, с. 163–171]. Отже, діалогічна ідилія, згідно концепції Берна, залежатиме від психічної організації особистості та від ставлення до Ти, яке у дослідника виявило себе у чотирьохвекторній позиції:

- 1) коли «Я» позитивно, зі знаком плюс оцінює себе і «Ти»;
- 2) коли «Я» оцінює себе зі знаком плюс, а «Ти» – зі знаком мінус;
- 3) коли «Я» оцінює себе зі знаком мінус, а «Ти» – зі знаком плюс;
- 4) коли «Я» негативно оцінює себе і «Ти» [1, с. 204–214]. Таким чином, для конструктивного діалогу потрібно зробити правильний вибір у бік «Іншого» та реально оцінити своє «Я».

Отже, ситуація діалогу є цілісним комплексним фактором, що має конкретні завдання та способи реалізації в культурі, філософії, літературі, мистецтві тощо. Завдання комунікації – в народженні нової істини, у подоланні егоцентризму та в успішній реалізації комунікативної мети.

Діалог – це процес відкриття «Іншого», завдяки кропіткій праці власного

розуму та бажанню пізнавати іншу сутність. Філософія століттями істинними та хибними шляхами намагалася утвердити статус Іншого задля того, щоб уможливити процес пізнання себе через визнання інакшості. Адже рух особистого буття до Іншого виявляється також і рухом до самого себе. Саме бажання до паритетного спілкування з Іншим уможливорює існування справжніх міжлюдських стосунків, сприяє пізнанню культури, науки тощо. Вектором, що спрямовує до комунікації між двома співрозмовниками, слугує мотивація, внутрішня налаштованість. Можна припустити, що мотиваціями можуть бути: потреба до самозбереження (Т. Гоббс), «нова інформація» (Л. Фестінгер), яка виступає збудником активності та забезпечує процес пізнання як такий; мотив пізнання у несхожості; мотив самореалізації, очікування успіху, самозамилування (писання заради писання) (А. Маслоу) [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. СПб. : Лениздат, 1992. 400 с.
2. Основи психології : підручник / за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Романця. К. : Либідь, 1996. 629 с.
3. Фрейд З. Я и Оно : сочинения. М. : Эксмо ; Х. : Фолио, 2005. 864 с.
4. Шпильрейн С. Деструкция как причина становления. Логос, 1994. № 5. С. 213–228.

**СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ
ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

УДК 376.54;371.214

Катерина КРОТ,

студентка 2 курсу, спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія»,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

**ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ**

З моменту створення Європейського Союзу (далі – ЄС) співпраця в освітній галузі є одним із основних принципів європейської освіти. Навчання, стажування, участь у дослідницькій роботі за кордоном дозволяє людині розширити мережу своїх контактів та свого спілкування і дає змогу поглибити знання іноземних мов. Для забезпечення сприятливих умов для такої співпраці у ЄС було засновано низку спеціальних програм, що являють собою механізми студентських та академічних обмінів між державами ЄС та країнами з-поза його меж: 1) Еразмус Мундус (загально описано питання з освітньої мобільності), 2) програма імені Жана Моне (поширення європейських студій в Європі та інших континентах), 3) «Молодь в дії» (забезпечує студентам можливості для неформального і неофіційного навчання у європейських країнах).

Програма Еразмус Мундус надає відповіді на найпоширеніші питання, такі як: ментальна підготовка громадян до життя у глобальному міжкультурному суспільстві, підвищення якості та привабливості європейської вищої освіти.

Програма Жана Моне має три основні завдання: 1) поширення інформації про європейські інтеграційні процеси для кращої проінформованості

суспільства; 2) залучення здобувачів вищої освіти до дискусій та обговорень, актуальних тем та проблем європейських інтеграцій; 3) підтримувати всі вищі навчальні заклади, асоціацій університетів, які спеціалізуються на європейських студіях [3].

Програма «Молодь в дії» робить суттєвий вклад у набуття компетентності і є ключовим інструментом, що забезпечує молодим людям можливості для неформального і неофіційного вивчення європейського виміру [4].

На освітньому порталі ЄС зазначено, що мобільність студентів виступає важливим чинником покращення якості вищої освіти. Навчання, стажування та участь у дослідницьких роботах за кордоном збагачують індивідуальний досвід людини, надають їй можливість дізнатися більше про інші підходи до створення та поширення знань, дозволяють їй розширити мережу своїх контактів, дають змогу вивчити іноземні мови [2].

Ці принципи відповідають Лісабонській стратегії Європейського Союзу, згідно з якою всі члени ЄС погодились взяти на себе зобов'язання зробити європейську систему вищої освіти найякіснішою та найдоступнішою у світі.

У 2011 року в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв відбулася координаційна нарада проєкту «Темпус – Національна система забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти України». Основною метою проєкту ініціатори обрали підтримку реформування українських ЗВО завдяки впровадженню загальної, інноваційної, політично нейтральної екосистеми, яка гарантує взаємне порозуміння і довіру між різними учасниками національних і міжнародних систем забезпечення якості.

Завданнями цього проєкту були: 1) розробка стратегії до неупередженої оцінки якості освіти, що базується на «трикутнику»: освіта – дослідження – інновації; 2) розробка системи, що забезпечує якість освіти і має бути поширена між усіма вищими навчальними закладами із забезпечення якості; 3) повинні

забезпечити організаційну, інформаційну та технічну підтримки для забезпечення якості освіти; 4) розробити веб-сайти для забезпечення доступу до всіх програмних документів для підтримки та устаткування різних процесів для оцінки і забезпечення якості; 5) розроблювати заходи культурної та спортивної діяльності, які визнають публічність процедур оцінювання якості; 6) обов'язкова підготовка персоналу вищого навчального закладу до впроваджень нових систем забезпечення якості освіти.

Важливо зазначити, що місія проєкту вбачалась у тому, що вперше за десятирічну історію українських Темпус проєктів представники всіх керівних органів вищої освіти України погодилися працювати разом над законодавством та процесами, спроможними побудувати довіру й неупередженість між усіма учасниками процесу та здійснити реформу національної системи забезпечення якості вищої освіти [1].

На даний момент видно, що освітні програми ЄС для університетів та, зокрема, для студентів відкривають широкий спектр можливостей для навчання та стажування за кордоном, популяризують співпрацю між вищими навчальними закладами в Європейському Союзі та сусідніх країнах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Досягнення в системі вищої освіти України, починаючи з Бергена. URL: <https://nuwm.edu.ua/naukovi-zakhodi-ta-publikaciji/nov202129011700s668>. (дата звернення: 05.03.2021).
2. Європейський освітній портал. Мобільність студентів та викладачів. URL: <http://www.eu-edu.org> (дата звернення: 05.03.2021).
3. Національний Темпус-офіс в Україні. Програма імені Жана Моне. URL: <https://www.tempus.org.ua/> (дата звернення: 05.03.2021).
4. Summaries of EU Legislation. Youth in Action. URL: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/youth (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 378:811.111

A. T. Litvinchuk,

Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.),

Associate Professor of Foreign Languages Department

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

MAPPING LEARNING OUTCOMES IN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Institutions of higher education, when developing their mission, vision and strategy, have recently focused on student outcomes and practices promoting student success. A significant impact on the organisation and provision of higher education is made by developing a transparent system of pursuing the quality and relevance of educational outcomes with a set of tools that measure, collect, analyze and report data about students' progress. According to the Bologna Declaration, learning outcomes and competencies are considered to be the structuring principle of all curricula in Europe with the underlined importance of taking appropriate account of clear reference to learning outcomes in recognition of professional qualifications [3, p. 25].

The term "learning outcomes" has its origin in *outcome-based education*, which is an educational model that "involves the clear and explicit identification, statement and assessment of student learning" [2, p.8]. Learning outcomes (LO) play a key role in the process of validation and recognition of a qualification and offer insight into what the students know, understand and are able to demonstrate after successful completion of a period of assessed learning. They are viewed as learning results that can explicitly demonstrate what the students should be able to proficiently exhibit at the end of each course as well as at the end of the curriculum. They can be distinguished from course unit or module learning outcomes, which refer to a smaller unit of learning. But the issue to be considered is to develop a profile of LO characterized by a high degree of verifiability, comprehensibility and observability. It is claimed that it is necessary to distinguish between outcomes and other frequently

used performance indicators of educational quality as intermediary steps in student learning such as inputs or prior knowledge, activities or outputs (essay or presentation) [2, p. 7]. The main requirements applied to LO are the following: specific, objective, achievable, useful, relevant, and standard-setting.

Developing the key competencies and achieving the identified learning outcomes are the main objectives of a course or program. The University course of “Foreign language” is among the fundamental disciplines training not only subject-specific but also generic competencies, which are transferrable between subject areas, such as creativity and communication of information, teamwork and communication skills. The standardized criteria for measuring proficiency outcomes in language education have been reported in Common European Framework of Reference (CEFR) [1] but the course syllabus for foreign language training to non-language students demands focusing on a specific set of meaningful outcomes available for achieving by students within the University course of foreign language. LO express specific knowledge, skills, and dispositions (values and attitudes) students develop as a result of their learning experience in a program. Outcomes can express learning targets at various programmatic levels (e.g. language requirements and course levels). Thus, statements of LO must consist of three components: (a) an action verb that identifies expected learner performance in understandable terms; (b) a learning statement that specifies what distinct types of knowledge, abilities, and dispositions are demonstrated in the performance; (c) a broad depiction of the criterion or standard of acceptable level of performance.

A good starting point for writing learning outcomes is Bloom’s taxonomy in which each level can be associated with verbs: e.g. knowledge (define, identify, acquire, state, list, match, etc.); comprehension (comprehend, describe, summarize, estimate, etc.); application (determine, apply, implement, solve, etc.); analysis (point out, distinguish, compare, etc.); synthesis (create, design, generate, etc.); evaluation (judge, evaluate, select, etc.). LO statements can be supported by including specific

performance elements or indicators which provide a more specific picture of an ability. They identify and clarify the level and quality of performance needed to meet the requirements of the LO.

In their general characteristics, outcomes statements describe what students learn, must be specific or clear enough to provide information useful for assessment and curricular improvement, are collaboratively created and consensus-based with reference to curricular effectiveness and faculty expectations (e.g. students will be able to 1) read and comprehend texts in the target language tailored to a variety of communicative needs; 2) apply a variety of communicative strategies both verbally and non-verbally in the target language; 3) express themselves confidently in a variety of oral and written registers, keeping in mind the communicative context and conventions of the particular culture; etc.).

Besides, it is important to consider any potential inter-connectedness or cross-disciplinarity of learning expectations at a degree or curricular level (e. g. students will be able to 1) communicate effectively in order to function in a variety of situations and for multiple purposes; 2) make use of international sources of information in their field of expertise; 3) connect with other disciplines and acquire information and diverse perspectives to use the foreign language to function in academic and career-related situations; etc.). Once outcomes are mapped, they should not be static representations of student learning. LO should be reviewed from time to time and checked for efficacy, meaningfulness, and usefulness.

In conclusion, a set of well-articulated LO is the cornerstone of effective student learning achievements assessment. The planning, drafting and reviewing processes can help to ensure that outcome statements are conceptually precise and can be regarded as meaningful articulations of what the course syllabus is aimed to achieve with respect to student learning.

REFERENCES

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning,

teaching, assessment. Cambridge University Press, 2007. 273 p.

2. Nusche D. Assessment of Learning Outcomes in Higher Education: A Comparative review of selected Practices. *OECD Education Working Paper*. No 15. URL: <http://www.oecd.org/australia/40256023.pdf> (дата звернення: 05.03.2021).

3. Tremblay K., Lalancette D. & Roseveare D. Assessment of Higher Education Learning Outcomes. *Feasibility Study Report*. OECD, 2012. Vol. 1. 272 p.

**СЕКЦІЯ 4. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ,
ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ**

УДК 37.091.214.18(073)

Ірина ГОЛУБЄВА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ

ДЛЯ ЛІНГВІСТИЧНО ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ США

Аналізуючи навчальні програми для лінгвістично обдарованих американських школярів зауважимо, що такі програми розробляються на трьох рівнях. На першому рівні наукові основи для створення таких програм розробляє Національна асоціація обдарованих дітей та аналогічні асоціації окремих штатів країни. Ці ж асоціації реалізують окремі програми на федеральному рівні та на рівні окремих штатів [3].

На другому рівні необхідно відзначити особливу роль американських університетів у розробленні навчальних програм для лінгвістично обдарованих школярів. Ці університети не лише впроваджують такі програми для залучення до навчання найбільш талановитої молоді, але й здійснюють наукові дослідження з проблеми навчання цієї категорії учнів, побудови для них ефективних навчальних планів. Детальний аналіз таких програм було здійснено П. Тадеєвим [1, с. 327], а тому, спираючись на цей аналіз, виокремимо лише навчальні програми запропоновані американськими університетами для лінгвістично обдарованих учнів.

Програма пошуку талантів університету Джона Хопкінса – це програма пошуку математично та вербально талановитих учнів, яку реалізують упродовж чотирьох етапів: discovery (відкриття), description (опис), development

(розвиток), dissemination (розповсюдження) [1, с. 207].

Перший етап цієї програми – відкриття, пов'язаний із пошуком виняткових за академічними здібностями учнів на основі так званих тестів пошуку талантів. Другим етапом програми є опис пізнавальних змін, поява яких властива учням-учасникам програми. Розвиток – це третій етап, метою якого виступає не тільки ідентифікація, але й розвиток талантів учнів на основі розроблених стратегій. Четвертий етап – це розповсюдження вчення і поглядів щодо освіти обдарованих школярів, яке розпочалося засновником програми Дж. Стенлі і сприяло популярності цієї програми [1, с. 334; 5, с. 187].

Ще одна Програма пошуку талантів університету Дюка, яка має скорочену назву TIP (Talent Identification Program), заснована у 1980 році і має на меті пошук академічно обдарованої молоді в усіх типах шкіл, зокрема – лінгвістично обдарованих школярів. Для цієї категорії учнів програма пропонує такі навчальні дисципліни, як драма, авторське письмо, іноземні мови. Особливою популярністю користуються літні програми TIP університету Дюка [1, с. 332; 4, с. 48].

Що стосується третього рівня, то тут особлива роль відводиться американським школам, які на практиці реалізують програми навчання обдарованих школярів. Однак досвід американських педагогів доводить, що програми навчання лінгвістично обдарованих учнів є найбільш ефективними, якщо вони розробляються і реалізуються одночасно на трьох перерахованих вище рівнях, або хоча б на двох з них.

Найважливішим у програмах для лінгвістично обдарованих учнів Дж. Галахер вважає удосконалення їхнього мистецтва мови або мовного мистецтва, як, наприклад, Current Language Arts Curriculum, що включає поглиблене вивчення літературного аналізу і мистецтва письма, розширення навичок аналітичного читання, критичних аспектів у процесі читання, усного спілкування, розширення словникового запасу та іншомовної комунікативної

компетентності [2, с. 315].

Крім подальшого розвитку вербальних здібностей ці програми розширюють резерви дитячого мислення, мовних і літературних здібностей учнів, а також, включають елементи і механізми оволодіння іноземною мовою, через ознайомлення з основами психології розвитку особистості, психолінгвістики та інших суміжних навчальних дисциплін.

Більшість науковців погоджуються, що освіта лінгвістично обдарованих учнів потребує розмаїття навчальних програм, які базуються на стратегіях збагаченого і прискореного навчання з метою формування вмінь і навичок мовного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тадеєв П. О. Розвиток теорії і практики навчання обдарованих школярів у США (20-і роки XX – початок XXI століття) : монографія. Рівне : ППДМ, 2011. 548 с.
2. Gallagher J., Gallagher S. *Teaching the gifted child*. 4th. ed. Boston : Allyn & Bacon, 1994. 480 p.
3. National Association for gifted children. URL: <https://www.nagc.org/resources-publications/resources/supporting-gifted-children>. (дата звернення: 05.03.2021).
4. Putallaz M., Baldwin J., Selph H. The Duke University Talent Identification Program. *High Ability Studies*. 2005. № 76 (1). P. 41–54.
5. Stanley J. C. Accelerating the educational progress of intellectually gifted children. *The intellectually gifted: An overview* / Eds. W. Dennis, M. W. Dennis. New York : Grune Stratton, 1976. P. 179–196. (Original work published 1973).

УДК 378.22(494)=111(045)

Ірина ДЯК,

магістрантка, спеціальності «Облік і оподаткування»,

Наталія ОСІПЧУК,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ШВЕЙЦАРІЇ

Іншомовну підготовку у Швейцарії надають університети Базеля, Фрібурга, Женеви [2]. Навчання відбувається для студентів бакалаврату та магістратури.

Магістерська підготовка представлена 2-ма типами залежно від кількості кредитів, які присвоюються різним видам навчального навантаження. Основне навчання – Major (120 кредитів ECTS) та обмежене, мінімальне – Minor (60 або 30 кредитів ECTS). Також студент має можливість обрати спеціалізацію для навчання в магістратурі: лінгвістику або літературу [3].

Заняття в університетах діляться на такі види як: лекції, семінари, симпозіуми, практикуми. Питома вага самостійної роботи студента збільшується, ґрунтовнішими стають вимоги до його мисленнєвої діяльності. Він залучається до робіт, що вимагають сформованості самостійного аналітичного та творчого мислення. Після кожної лекції магістранти мають готуватися до сесії та участі в дискусії. Увага акцентується на проблемному типі навчання. Основним методом проведення семінарів у складі малої групи та за участі значної кількості студентів є дискусія. Іншою формою організації навчання в магістратурі є семінари. Активна позиція студента проявляється в його здатності критично оцінювати факти, події, закони, закономірності, певні мовні явища.

Проаналізуймо зміст підготовки магістрів за спеціалізацією «Англійська мова». Він виконаний на основі навчального плану університету Берна з підготовки магістрів з даної спеціалізації [1].

На відміну від навчального плану підготовки бакалаврів з англійської мови та літератури, у плані магістерської підготовки наявна незначна кількість навчальних дисциплін. До них відносяться дисципліни, які вже викладалися раніше («Мова і суспільство», «Основи соціолінгвістики»), зміст яких вивчається більш поглиблено. Важливим для майбутньої професійно-лінгвістичної діяльності магістрів з англійської мови є зміст дисципліни «Основи соціолінгвістики». Детальне вивчення особливостей та змісту соціолінгвістичних дебатів на різних рівнях є метою даного курсу. До уваги студентів пропонуються такі проблеми: «Компетентність і продуктивність використання мови», «Мінливість та варіативність і їх прояви у мові», «Опис та рецепт», «Соціальна ідентичність», «Мовна ідеологія», «Автентичність», «Поняття носія мови та співтовариства-спільноти» [1].

Курс «Основи соціолінгвістики» є досить важливим, оцінюється за допомогою 90-хвилинного диференційованого іспиту із нарахуванням 4 кредитів ECTS, 90-хвилинного іспиту (з меншою кількістю запитань) із нарахуванням 3 кредитів ECTS.

Формування в студентів здатності розуміти основні проблеми та концепції вивчення мови і суспільства, формування умінь самостійно здійснювати соціолінгвістичне дослідження з письмовим описом його результатів передбачає дисципліна «Мова і суспільство». Вивчення матеріалу відбувається у формі лекцій та семінарів. Ці види занять розглядаються як окремі модулі. У модулі «Мова та суспільство», який проводиться у вигляді лекцій, пропонується широкий огляд суспільного життя мови на основі базових принципів соціолінгвістики. За допомогою мови можна встановити етнічну і гендерну належність, вона виражає регіональну ідентичність [1].

Студенти отримують «залік» («незалік»), коли їм зарахують модуль.

Другим модулем з дисципліни «Мова та суспільство» є семінари, де студенти презентують матеріали з таких тем, як «Коди і трансформації між мовами», «Стили й реєстри», «Пристосування», «Мережі», «Репертуари», «Гібридна й креольська мови», «Стандартизація мови», «Регіональні й соціальні діалекти». Проведення незалежного бібліографічного дослідження на тему майбутньої презентації є наступним видом роботи. До видів навчальної діяльності магістрантів, які є базовими для проведення невеликих досліджень власного мовного середовища, відносяться бібліографічні розвідки, презентації матеріалів під час семінару.

Для формування лінгвістичної та інформативно-пошукової компетенції магістрів з англійської мови мають велике значення семінари з курсу «Мова та суспільство».

«Вступ до фонетики» – навчальна дисципліна, зміст і призначення якої є специфічним. В університетах Швейцарії цей курс є інтегрованим. Спеціаліст з англійської мови має відрізнити складний звуковий склад англійської мови від інших мов світу. Під час лекцій розглядаються загальні відомості про закономірності артикуляції та транскрипції звуків, характерних різним мовам світу; про апарат мовного продукування. На прикладі уривків з розмовної англійської мови, магістранти навчаються декодуфікувати знаки, знайомляться з процесом продукування звуків мови, їх систематизованим описом, який представлений Міжнародним фонетичним алфавітом (IPA). Порівняльному фонетичному аналізу мов світу приділяється значна увага у процесі викладання даної дисципліни [1].

У підсумку атестації студентів з вивчення курсу «Вступ до фонетики» виставляється залік із акумуляцією трьох кредитів ECTS. Під час захисту студенти повинні продемонструвати знання з опису процесу продукування звуків мов світу, їх акустичних властивостей, здійснити англійською мовою,

широку транскрипцію тексту.

Отже, основною відмінністю курсу підготовки магістра від бакалавра являється збільшення частини самостійної роботи студента в процесі його підготовки. Швейцарські університети готують магістра з англійської мови як лінгвіста, соціолінгвіста, мовознавця, науковця, з розвиненим самостійним аналітичним та творчим мисленням, з високо розвиненими практичними навичками сприйняття англійської мови на слух.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановська Л., Заслужена А. Особливості змісту підготовки бакалавра з англійської мови та літератури в університетах Швейцарської Конфедерації. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2015. № 1. С. 148–153.

2. Навчальні плани підготовки бакалаврів та магістрів з англійської мови Бернського Університету. URL: http://www.ens.unibe.ch/content/index_eng.htmlhttp://www.ens.unibe.ch/content/index_eng.html (дата звернення: 05.03.2021).

3. Study Programmes in English. URL: <http://www.crus.ch/information-programme/studieren-in-der-schweiz/studienangebote/study-programmes-in-english.html#c10230> (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 81=17

Катерина МІСЬКОВА,
студентка I курсу, спеціальності «Економіка підприємства»,
Алла ШИКУН,
асистент кафедри іноземних мов,
Національний університет водного господарства
та природокористування, Рівне

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ У ШКОЛАХ КРАЇН ЄВРОПИ

Розвиток здатності до міжкультурної комунікації стає важливим для

інтернаціоналізованих економік. Хоча ці тенденції здаються компліментарними, вони часто виступають у парадоксальному протистоянні, як це представлено у змісті та здійсненні загальнонаціональної освітньої політики. З огляду на різні геополітичні контексти, в яких функціонують шкільні системи, існує велика різниця у тому, як політики вирішують проблеми забезпечення мовної освіти, включаючи те, як вони формують цілі та розробляють програми, що відповідають цим цілям. Важливо проводити аналіз цієї варіації, який виявляє паралельну напруженість серед цілей інтеграції іммігрантського населення, усунення прогалин в історичних досягненнях, розвитку міжкультурного взаєморозуміння та розвитку багатомовних компетенцій [1].

На міжнародному рівні мовна освіта займає центральний простір у політичних дискусіях щодо необхідності інтеграції студентів з іммігрантського походження, готуючи всю молодь до участі в глобалізованих економіках. Зокрема, в таких контекстах, як ЄС та США, які визначаються динамічними моделями імміграції та світовими економіками, системи освіти все частіше ставлять перед собою завдання узгоджувати цілі з метою підготовки більш різноманітного в культурному та мовному плані населення до міжнародної робочої та освітньої середовища (з метою мобільності) та вдосконалення [1] їх міжкультурні компетенції (спрямовані на включення).

Сьогодні типовий європейський учень повинен вивчати кілька мов, перш ніж стати підлітком. Вивчення другої іноземної мови принаймні один рік є обов'язковим у більш ніж 20 європейських країнах. У більшості європейських країн студенти починають вивчати свою першу іноземну мову як обов'язковий шкільний предмет у віці від 6 до 9 років, згідно зі звітом Євростату, підрозділу статистики Європейської комісії, за 2012 рік. Ця тенденція різниться залежно від країни, а іноді і в межах країни, при цьому німецькомовна громада Бельгії – одна з трьох федеральних громад Бельгії – починає навчати своїх 3-річних дітей

іноземної мови. Ірландія та Шотландія – два винятки, які не мають обов’язкових вимог до мови, але ірландські студенти вивчають англійську та гельську мови (жодна з них не вважається іноземною мовою); шотландські школи все ще зобов’язані пропонувати принаймні один варіант іноземної мови для всіх учнів віком від 10 до 18 років. Англійська мова є найбільш вивченою іноземною мовою майже в усіх європейських країнах та на всіх рівнях освіти. 73% учнів початкових класів у Європі та більше дев’яти з десяти учнів загальноосвітніх шкіл вивчали англійську мову в школі в 2009–10 рр. [2]. Наприклад, рівень багатомовності в Нідерландах є одним з найвищих в Європі: переважна більшість громадян Нідерландів (94%) повідомляють, що вони можуть розмовляти принаймні однією мовою на додаток до своєї рідної мови (L1), а 77% можуть спілкуватися принаймні двома додатковими мовами (L2 та L3) (Європейська комісія 2012). Більше того, невеликий розмір країни робить більш актуальною необхідність підготовки молоді до спілкування через культурні та лінгвістичні кордони в умовах глобального конкурентного економічного та освітнього середовища. Наприклад, незважаючи на певний опір зростанню англійської мови у вищій освіті в Нідерландах та інших регіонах (наприклад, Bothwell 2016; Huygen 2017), голландські університети пропонують особливо високу частку академічних програм англійською мовою порівняно з іншими європейськими країнами [1].

Хоча деякі країни вимагають, щоб студенти вивчали англійську як іноземну мову, частка учнів, які її вивчають, залишається високою, навіть у країнах без цього правила. Французька та німецька є наступними за популярністю мовами у більшості країн, іспанська також популярна як іноземна мова в певних регіонах континенту. Відсоток студентів, які вивчають іншу мову (не англійську мову), у більшості країн нижче 5% [2]. За даними Євростату, приблизно три чверті (77%) учнів початкових класів в ЄС вивчають англійську мову як іноземну. Сюди входять усі або майже всі молоді студенти

Австрії, Мальти, Італії, Іспанії та Кіпру [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Beuningen C. Language education in the EU and the US: Paradoxes and parallels. *Springer* *Link*. 2020. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11125-019-09449-x>. (дата звернення: 05.03.2021).
2. Davlin K. Learning a foreign language a 'must' in Europe, not so in America. *PewResearch*. 2015. URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/07/13/learning-a-foreign-language-a-must-in-europe-not-so-in-america/>. (дата звернення: 05.03.2021).
3. Parker B. More than any other foreign language, European youths learn English. *PewResearch*. 2015. URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/10/08/more-than-any-other-foreign-language-european-youths-learn-english/>. (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 37.026:811.111:624

Валерій СОКОЛ,

*студент 1 курсу, спеціальності «Технології
захисту навколишнього середовища»*

Алла ШИКУН,

*асистент кафедри іноземних мов,
Національний університет водного господарства
та природокористування, Рівне*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В США

Студенти з обмеженими можливостями в 2,5 рази частіше ніколи не ходять до школи, як зазначено в Глобальному звіті про моніторинг освіти: Інклюзія та освіта (ЮНЕСКО 2020). В житті вони частіше стикаються з бідністю [4]. Інклюзивна освіта забезпечує можливість учням з обмеженими можливостями відвідувати освітній заклад зі своїми однолітками в сприятливих

умовах і з спеціальними ресурсами та досвідченими викладачами.

Інклюзивна освіта вирішує проблеми інтеграції осіб, які потребують особливих потреб, у навчальному середовищі. Ідея включити дітей з особливими потребами до навчального середовища пропонує низку переваг, хоча є деякі суперечки, що супроводжують цю тему. Освітні підходи щодо інклюзивної освіти в Сполучених Штатах істотно змінилися за останні 50 років.

Інклюзивна освіта діє на основі того, що ті учні, які мають особливі потреби в освітньому середовищі, повинні мати доступ до загальноосвітніх закладів. Асоціація нагляду та розробки навчальних програм стверджує, що система освіти Сполучених Штатів відокремлювала студентів, які зазнавали труднощів у навчанні приблизно до 1800 року. Протягом 19–20 століть студенти з обмеженими можливостями навчання здобували освіту окремо від студентів, які не мають особливих потреб.

Сьогодні студенти з особливими потребами користуються повним або частковим включенням по всій території Сполучених Штатів у різні освітні системи. Школи, які пропонують часткову інклюзію, дозволяють учням брати участь у заняттях, більшу частину дня. Якщо студенту з особливими потребами потрібні додаткові послуги, які можуть порушити роботу класу, його переводять в інший клас, щоб закінчити уроки протягом дня. Наприклад, якщо студент потребує інтенсивної логопедичної роботи, школа виділяє кімнату для учнів з особливими потребами для закінчення курсів. Повна інклюзія означає, що студенти беруть участь цілий день та в заняттях із студентами. Загалом, освітні системи задовольняють потреби студентів, які мають легкі і важкі складнощі у навчанні.

За останні 20 років ідея інклюзивної освіти зіткнулася з багатьма проблемами. Питання оцінювання для визначення успішності учнів, академічної підготовки вчителів та впровадження технологій у системи вплинули на прогрес. Наприклад, важливим компонентом інклюзивної освіти є

визначення способу управління класом для різних груп людей в одному класі [2]. Крім того, розробка ефективних методологій навчального дизайну є все ще викликом при спробі досягти рівня освіти для кожного студента в кожній групі.

Існує безліч аргументів на користь позитивних результатів програм інклюзії. Одним з найважливіших аргументів є те, що студенти, які мають обмежені можливості, значно вииграють від соціальної взаємодії, яку вони досягають, працюючи разом із студентами, які не мають труднощів. Крім того, студенти також мають переваги завдяки соціальним навичкам, які вони розвивають, інтегруючись із учнями зі спеціальною освітою. Наприклад, студенти, які не мають особливих потреб, отримують реальний досвід у вимірах емпатії та колективної роботи.

При вході в навчальний заклад (як і будь-яку іншу будівлю громадського користування) є кнопка для автоматичного відкривання дверей, що дозволяє безперешкодно зайти будь-кому з маломобільних груп населення. Біля всіх приміщень – таблички з написами, продубльовані шрифтом Брайля та спеціальними піктограмами [1]. Діти з обмеженими можливостями часто потребують спеціалізованих послуг та підтримки для засвоєння навчального контенту [3]. Друге, і, мабуть, найбільше, що може вразити, – це свобода, яка панує довкола (до слова, не лише в навчальних закладах). Свобода, поєднана з відповідальністю, – те, що варто повторювати у будь-якій країні.

Важливий елемент освіти – це електронний документообіг. Паперові документи в американській системі освіти є, але лише як необхідні копії найбільш важливих електронних. Наприклад, індивідуальна програма розвитку студента з особливими освітніми потребами автоматично формується електронною системою, в яку під своїм логіном входять викладачі. Кожен зі свого облікового запису робить необхідні відмітки на сторінці учня, а потім дефектологу, за яким цей учень закріплений, залишається лише роздрукувати сформований документ, щоб показати його батькам [1].

Варто наголосити, що жодна зовнішня організація, на кшталт наших психолого-медико-педагогічної комісії чи інклюзивно-ресурсних центрів, не ухвалює рішення, яким чином надаватимуть освітні послуги в певному закладі учню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маланчій В. Інклюзивне навчання у США: погляд практика з України. НУШ. 2019. URL: <https://nus.org.ua/view/inklyuzyvne-navchannya-u-ssha-poglyad-praktyka-z-ukrayiny/>. (дата звернення: 05.03.2021).
2. Daren S. The Rise of Inclusion Education in the United States. SpecialNeeds.com. 2020. URL: <https://www.specialneeds.com/children-and-parents/add/rise-inclusion-education-united-states>. (дата звернення: 05.03.2021).
3. Hayes A. M., Bulat J. Disabilities Inclusive Education Systems and Policies Guide for Low – and Middle-Income Countries. NCBI.NLM. 2017. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK554622/>. (дата звернення: 05.03.2021).
4. Inclusive Education : The Story. Global Campaign for Education, US. 2020. URL: <http://campaignforeducationusa.org/topic/detail/inclusive-education>. (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 378.147

Наталія ЯЩИК,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької
філології та методики навчання німецької мови,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Тернопіль*

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ GLOBAL CITIZENSHIP EDUCATION В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Події сучасного глобалізованого суспільства, специфіка засобів комунікації, особливо міжкультурної комунікації, а також пов'язані з цим нові

вимоги до ролі та завдань учителя передбачають тенденцію до всесвітньої стандартизації вимог до якості освіти вчителів, навчальних програм та педагогічних досліджень. Така стандартизація вимог впливає значною мірою не лише на систему національної університетської освіти в цілому, але й на окремі університети зокрема. Водночас постійно збільшується кількість наукових досліджень щодо процесів глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти. Ці дослідження сприяють розробці міжнародних стратегій, орієнтованих на визначення пріоритетів міжкультурної та глобальної освіти, багатомовності, освіти мігрантів, інклюзивної та глобальної громадянської освіти (GlobalCitizenshipEducation) відповідно до Цілей 4.7. Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку 2030 року.

Під терміном глобальне громадянське суспільство науковці розуміють «планетарну сукупність усіх громадян світу, їх вільних об'єднань і асоціацій, пов'язаних суспільними відносинами, що перебувають за межами новостворюваної глобальної держави (наддержавних, міждержавних і державно-національних політичних структур), її директивного регулювання і регламентації, що гарантуються й охороняються політичними структурами глобального світу» [Бебик, 2004]. Відповідно до концепції Оксфаму глобальний громадянин повинен брати активну участь у житті суспільства на місцевому та глобальному рівнях, поважати та цінувати культурну різноманітність, бути нетерпимим до соціальної несправедливості, мати базові знання про особливості політичного, економічного, технологічного та екологічного розвитку суспільства [Oxfam, 2006].

Прикладом ефективної міжнародної наукової співпраці в рамках глобалізації та сприяння розвитку глобальної громадянської освіти є ТНПУ ім. В. Гнатюка та Віденська вища педагогічна школа, які з 2018 року беруть участь у програмі академічної мобільності Erasmus +K107, у рамках якої відбувається обмін студентами та викладацьким складом університетів,

здійснюються спільні візити та участь у наукових конференціях. Враховуючи ефективність багаторічної співпраці, було погоджено проведення спільного проєкту за напрямом «Початкова освіта».

У ТНПУ ім. Гнатюка в Інституті педагогіки і психології студенти можуть здобути професію вихователя дітей дошкільного віку, вчителя початкової школи та організатора початкової освіти, викладача педагогіки, психології та методики початкової освіти у педагогічних коледжах і вищих навчальних закладах різного рівня акредитації. Віденська вища педагогічна школа є відомою освітньою установою Австрії, яка готує педагогів за 8 напрямками для роботи у закладах початкової та середньої освіти.

Український та австрійський вузи мають спільні погляди на необхідність прививати майбутнім вчителям повагу до індивідуальних особливостей та національного різноманіття учнів. Зокрема, у Віденській вищій педагогічній школі студенти відвідують обов'язковий семінар (2,5 кредитів ECTS) у рамках міжнародної програми для студентів Erasmus + під назвою «Транснаціональні та глобальні виміри професії викладача на прикладі громадянської глобальної освіти». У навчальному плані особливий акцент робиться на інклюзивному розумінні освіти та професійному підході до культурної різноманітності учнівського середовища. Курс призначений для того, щоб майбутні вчителі мали змогу підтримувати дітей та підлітків в їх індивідуальному розвитку, та залученню до активної суспільної діяльності. Курс включає предметну, дидактичну та наукову-професійну підготовку, а також враховує міждисциплінарні аспекти, як це описано в принципах викладання навчальних програм австрійської школи [Maurič, 2016].

Навчальний процес у ТНПУ ім. Гнатюка передбачає відвідування студентами вибіркових та обов'язкових дисциплін, в яких особливості глобальної громадянської освіти розглядаються з різних аспектів: теорії та методики освіти (5,5 кредитів ECTS), гендерна освіта та сімейне виховання

(6 кредитів ECTS), політологія (3 кредити ECTS), етика та естетика (3 кредити ECTS), основи інклюзивної освіти (3,5 кредити ECTS) та інші.

Однак, у ТНПУ ім. Гнатюка та у Віденській вищій педагогічній школі не викладається окремий предмет Global Citizen Education, а також немає необхідних методичних розробок. Результати, отримані внаслідок проведення спільного проєкту, дадуть можливість окреслити нові перспективи становлення цього вектора педагогічних досліджень та сприятимуть розробці необхідних дидактичних матеріалів. Транснаціональний вимір учительської професії є сферою, яка в майбутньому повинна стати дедалі важливішою темою, не в останню чергу через процеси соціальних змін у галузі підготовки, освіти та подальшого професійного розвитку вчителів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бебик В. Освіта у глобальному суспільстві: проблеми і перспективи. *Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в європейський простір вищої освіти* / за ред. В. Бебика. Київ, 2004. С. 18–25.
2. Oxfam. Education for Global Citizenship: A Guide for Schools. 2006. URL: <https://www.oxfam.org.uk/education/who-we-are/what-is-global-citizenship/> (дата звернення: 28.03.2021).
3. Maurič, Ursula. Global Citizenship Education als Chance für die LehrerInnenbildung. Bestehende Praxis, Potenzial und Perspektiven am Beispiel der Pädagogischen Hochschule Wien. Münster, New York : Waxmann, 2016.

**СЕКЦІЯ 5. ТРАДИЦІЙНІ ТА НОВІТНІ АСПЕКТИ
МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

УДК 373.3/.5.016:81:004

Тетяна АГАРКОВА,

студентка ОС «Магістр»,

спеціальності «Середня освіта. Мова і література (англійська)»,

Маріупольський державний університет, Маріуполь

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ BYOD**

Технологія BYOD (*«Bring Your Own Device»*) як нова глобальна концепція почала широко використовуватися в 2005 році в комерційних компаніях, пропонуючи співробітникам можливість широкого використання власних мобільних пристроїв на робочому місці. Незабаром ця технологія не залишилася в межах компаній, а почала поширюватися по інших сферах діяльності людини, в тому числі і в освіті.

Мета використання технології BYOD в освіті – дати можливість учням працювати в будь-якому місці і в будь-який час за допомогою свого персонального цифрового пристрою [2].

Сенс BYOD полягає в тому, що викладачі та адміністрація установ вищої освіти не забороняють, а дозволяють і всіляко мотивують учнів до того, щоб вони приносили на заняття свої ноутбуки, планшети і смартфони. У сучасній системі освіти інтерес до підходу BYOD зумовлений низкою переваг:

- *Економія бюджету.* Використання учнями своїх девайсів в навчальних цілях дозволяє істотно знизити фінансові витрати установ, так як вони звільняються від покупки, обслуговування і заміни пристроїв.

- *Ефективність.* Тим, хто навчається, простіше, швидше і комфортніше працювати з тим пристроєм, який є для них більш знайомим і звичним.

- *Лояльність.* Дозвіл використовувати власні пристрої на заняттях підвищує рівень довірчих відносин між викладачем і учнями. Адже вони вже не будуть перебувати під «пильним» контролем викладача, який прагне запобігти «втечі» учнів з занять (віртуальний серфінг в різних соціальних мережах, відправка SMS-повідомлення і т. д.).

Проте, поряд з видимими перевагами у технології BYOD є й істотні недоліки. З одного боку, використання персонального цифрового пристрою на заняттях може означати для учнів додаткові грошові витрати. Крім того, на пристроях повинні бути встановлені однакові операційні системи, які б підтримували пропоновані учням програмне забезпечення і додатки.

Але виконання наступних рекомендацій істотно полегшить інтеграцію особистих цифрових пристроїв в навчальний процес:

1. Потрібно не забороняти, а, навпаки, дозволити використання мобільних пристроїв в процесі навчання. BYOD – це шлях до їх «легалізації» і перетворення з ворогів в союзники.

2. Вибір пристрою. Ті, хто навчається, повинні брати участь у цьому виборі. Що стосується викладачів, вони можуть надати учням необхідні рекомендації щодо підбору відповідних пристроїв.

3. Вільний доступ до мережі Інтернет. Доступ до мережі Інтернет є ключовим елементом інтеграції даної технології в навчальний процес.

4. Технічна і педагогічна підтримка. Викладачі повинні допомагати учням, в разі якщо вони відчують труднощі у використанні свого цифрового пристрою [1, с. 228].

5. Контроль безпеки на рівні користувача пристрою. Використання антивірусного захисту забезпечить базовий захист від шкідливих програм. Не слід переходити за підозрілими посиланнями в SMS і e-mail.

Основною причиною вибору BYOD-технології викладачами являється персоналізація навчання. Замість того, щоб витрачати навчальний час на

навчання роботі з різними програмами, інструментами або платформами, можливо, буде корисно впровадити і дозволити учням користуватися технологіями, з якими вони вже добре знайомі. Учням зручніше використовувати свої власні пристрої, а це значить, що вони не тільки набагато активніше беруть участь в навчальному процесі і набагато дбайливіше ставляться до власних мобільних пристроїв, ніж до бібліотечного підручника або друкованого видання. Планшети і смартфони можуть бути використані в ході групової та індивідуальної роботи для створення візуальних і аудіоефектів [1, с. 225].

Існує висока ймовірність того, що учні виконують домашні завдання на своєму пристрої, використовуючи такі додатки, як Google Apps для навчальних закладів або Office 365, які полегшують обмін інформацією між користувачами. Ці додатки також дозволяють викладачам персоналізувати навчання відповідно до можливостей кожного учня, а вони в свою чергу відпрацьовують навчальні навички, працюючи з новітніми технологіями, які будуть ними використані в майбутній кар'єрі. Викладачі можуть контролювати роботу учнів в режимі реального часу і давати нові завдання і проєкти. Однак учні з перших хвилин заняття повинні знати, що цифрові пристрої призначені суто для навчальних цілей.

Існують також продукти для управління мобільними пристроями, які дозволяють встановлювати різні додатки, які реалізують онлайн-обмеження, коли учні входять в інтернет-середовище. Деякі з цих продуктів також мають портали, що дозволяють викладачам переглядати історію відвідувань учнів.

При правильному плануванні і інфраструктурі можна стверджувати, що використання BYOD-технології в тій чи іншій формі дозволить скоротити витрати, заощадити час і збільшити участь учнів у навчальному процесі [2].

В кінцевому підсумку, для освітніх установ існують два варіанти: прийняти програму BYOD, підхопивши світову тенденцію, заохочуючи участь

учнів і розширюючи навчальну програму, щоб включити теми, пов'язані з BYOD підходом, або нав'язати політику BYOD, встановлюючи правила використання цих пристроїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Любанец І. І., Омелянович А. А. К вопросу об использовании технологии BYOD в образовательном процессе. *Образование – лингвистика – коммуникация: современные тенденции и перспективы развития* : сб. статей. Новомосковск, 2017. Часть 1. С. 224–230.

2. Le BYOD: entre perspectives et réalités pédagogiques. URL: <https://de.slideshare.net/aurelienfievez/le-byod-entre-perspectives-et-ralits-pdagogiques> (дата звернення: 04.04.2021).

УДК 373.3.091.313:811.111

Карина АКОПЯН,

студентка ОС «Магістр»,

спеціальності «Середня освіта. Мова і література (англійська)»,

Маріупольський державний університет, Маріуполь

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ

ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Підтримка пізнавальної мотивації учнів є актуальною проблемою дослідження багатьох наук: психології, педагогіки, методики навчання іноземних мов та ін. Вагомий внесок у дослідження мотивації, як одного з найбільш важливих інструментів управління навчальною діяльністю учнів, зробили вітчизняні (Л. І. Божович, Л. С. Виготський, П. Я. Гальперин, Б. І. Додонов, І. О. Зимня, А. Н. Леонтьєв, А. К. Маркова, Л. С. Рубенштейн, Е. І. Савонько, П. М. Якобсон) та зарубіжні (Дж. Брунер, Дж. Аткинсон, П. Фресс, Д. Берлайн, І. Лінгарт, М. Фюмадель та ін.) дослідники.

Саме гра дозволяє обігравати на іноземній мові найрізноманітніші ситуації, використовувати різноманітну лексику, дозволяє учням відпрацьовувати мовні навички та вміння в різних умовах. Гра є підготовкою до використання іноземної мови в численних ситуаціях у реальному житті, вона сприяє створенню сприятливої психологічної атмосфери спілкування. Безсумнівно, ігрові технології допомагають зробити урок більш цікавим і захоплюючим, розвивають розумову і вольову активність, вимагають великої концентрації уваги, тренують пам'ять, розвивають мову [2, с. 140].

У психолого-педагогічній науці та практиці розроблені вимоги до організації ігор на уроках іноземної мови. Наприклад, треба знати, що гра не повинна бути зразком для механічного наслідування, адже це зразок творчості. Учитель представляє оригінальний зразок іноземної мови, який повинен спонукати дітей бути оригінальними, самостійними. В грі не користуються системою оцінок, помилка в мовному дійстві повинна приводити просто до програшу. Формулювання ігрової ситуації, правила гри, розповідь про те, що буде в результаті, повинні даватися на рідній мові. Гра повинна викликати емоційний інтерес, бажання якомога швидше включитися в неї [5, с. 41].

На уроці можна використовувати різні типи ігор: ігри з правилами, творчі ігри, дидактичні ігри, сюжетно-рольові ігри. Між іграми з правилами та творчими багато спільного: наявність умовної ігрової мети, необхідність в активній самостійній діяльності, робота уяви. Багато ігор з правилами мають сюжет, в них розігруються ролі. Правила є і в творчих іграх – без цього не може успішно проходити гра, але ці правила діти можуть встановити самі, в залежності від сюжету. Відмінність між іграми з правилами та творчими полягає в наступному: у творчій грі активність дітей спрямована на виконання задуму, розвитку сюжету; в іграх з правилами головне – рішення задачі, виконання правил [4, с. 145].

Широкі можливості для активізації навчального процесу дає використання на уроці рольових ігор. Рольова гра – методичний прийом, що відноситься до групи активних способів навчання практичного володіння іноземною мовою. Рольова гра являє собою умовне відтворення її учасниками реальної практичної діяльності людей, створює умови реального спілкування. Ефективність навчання тут обумовлена в першу чергу вибухом мотивації, підвищенням інтересу до предмету [3, с. 51].

Ігри будуть сприяти активізації комунікативної діяльності учнів початкової школи на уроках англійської мови, якщо дотримуватися ряду умов: ігри необхідно використовувати в системі, вони повинні поступово змінюватися і ускладнюватися, відповідати психологічній готовності учнів до гри, спілкування, спільної діяльності. Форму і зміст гри необхідно вибирати, виходячи з кількості дітей, що беруть участь в ній, з характеру мовного матеріалу і цілі самої гри, необхідно включати мовний матеріал з інших тем з метою повторення [1, с. 48].

Для вибору гри необхідно враховувати її вплив на розвиток психічних, пізнавальних процесів, емоцій і волі, на формування соціокультурної компетенції і картини навколишнього світу. Гра – це діяльність, в якій дитина спочатку емоційно, а потім інтелектуально освоює всю систему людських відносин. Тому треба включати в урок змагання, «аукціони» і т.д. Впливаючи на емоційно-чуттєву сферу, такі ігри сприяють розвитку мотивації для комунікативної активності [3, с. 53].

Комунікативна діяльність неможлива без уміння будувати спілкування. Ігри моделюють ситуації спілкування, імітують соціальні відносини (наприклад, рольові ігри, драматизації). Ігри за допомогою масок і пальчикових ляльок також можуть сприяти формуванню соціокультурної компетенції. На уроках дітям дуже подобається гра-спілкування з лялькою або з іншим персонажем. Спілкування може проходити на будь-яку тему, яка вивчена або

вивчається. Тим самим, можна організовувати діяльність дітей таким чином, щоб вони не тільки відповідали на питання ляльки, а й самі задавали питання іграшковому персонажу [1, с. 49].

Отож, використання різних видів ігор не тільки сприяє зростанню мотивації до вивчення англійської мови, підвищує рівень знань, а й є чинником, що визначає високий рейтинг цього предмета в учнів. Необхідно зауважити, що ігри на уроках англійської мови повинні використовуватися не епізодично, а регулярно. Тільки в цих умовах у школярів формується активна мовна діяльність, що призводить до якісно нового рівня оволодіння іноземною мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Радченко А. Г. Ігрові методи та прийоми. *Відкритий урок*. 2012. № 10. С. 47–49.
2. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.
3. Паршикова О. О. Шляхи формування в учнів початкової школи мотивації вивчення іноземної мови. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Київ : КНЛУ, 2004. № 7. С. 55–61.
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : навч. посіб. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
5. Шустваль С. М. Гра на уроці англійської мови як засіб підвищення пізнавальної активності школярів. *Початкова школа*. 2004. № 7. С. 40–41.

УДК [004.738.5:378.147]:811.111

Вероніка БАРКОВА,
*студентка ОС «Магістр»,
спеціальності «Середня освіта. Мова і література (німецька)»,
Маріупольський державний університет, Маріуполь*

ІНТЕРНЕТ У НАВЧАННІ УСНИХ ВИДІВ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Слід визнати, що інтернет сьогодні – це інформаційне середовище, яке щодня відвідують мільйони користувачів, кількість яких з кожним днем стає все більшою. Вільний доступ до інформації в мережі Інтернет формує єдиний інформаційний простір, де всім надаються рівні можливості доступу до інформаційних ресурсів. Особливо актуальними є питання взаємовідносин учнів з інформаційними технологіями. Часто ці відносини сучасного покоління до техніки формуються стихійно і залежать від технічної та педагогічної грамотності оточуючих. Така стихійність приводить до того, що школярі та студенти часто не вміють грамотно працювати в Інтернеті [3, с. 195].

Одним із важливих завдань сучасної методики є розробка таких способів і методів формування комунікативно-мовленнєвої компетенції, які передбачають здатність породжувати і розуміти комунікативно-мовленнєві висловлювання. В умовах дистанційного навчання іноземної мови дане твердження може реалізуватись за допомогою програм миттєвих повідомлень. Програми-месенджери відрізняються одна від одної функціями, можливостями і особливостями, які різною мірою можуть сприяти формуванню іншомовної комунікативної компетенції. Серед усього розмаїття програм і їхніх можливостей слід виокремити ті, які можуть бути оптимальними з точки зору відповідності цілям навчання іноземної мови, доступності і сумісності [5].

Оскільки основною метою навчання іноземної мови є формування комунікативної компетентності учнів, слід проаналізувати основні аспекти

навчання усного і писемного мовлення з врахуванням комунікативної сторони. Говоріння і аудіювання розглядаються як дві рівноправні сторони усного мовлення. Вони природно одночасно реалізуються в діалогічному і монологічному мовленні при живому спілкуванні. Володіння діалогічним мовленням передбачає наявність таких вмінь та навичок, як ведення бесіди за прочитаним або побаченим у межах мовленнєвих ситуацій, визначених програмою, та самостійне використання програмного матеріалу для реалізації комунікативних завдань (розпитати, повідомити, перепитати, заперечити). Діалогічне мовлення має певні психологічні особливості, які слід взяти до уваги у дистанційній роботі. До уваги береться його ситуативність, оскільки мовлення, особливо діалогічне, завжди відбувається в певній мовленнєвій ситуації, компонентами якої є суб'єкти, обставини, об'єкт розмови і відношення суб'єкта до предмета розмови [4, с. 200].

Грамотне використання аудіоматеріалів може значно сприяти підготовці слухачів до ситуацій реального спілкування і зняти можливі труднощі. Навчити розуміти чуже мовлення – одна з найважливіших цілей навчання. Працюючи з аудіотекстами, ми паралельно відпрацьовуємо лексичні, граматичні, фонетичні навички. Аудіотексти дають інформацію для обговорення, що, у свою чергу, передбачає подальший розвиток навичок говоріння. У цьому випадку аудіювання є засобом навчання [1, с. 44].

Інтернет є джерелом аудіоматеріалів носіїв мови у вигляді звукових файлів і текстів до цих звукових фрагментів. У цьому випадку викладач має можливість переписати звуковий фрагмент на будь-який носій інформації і роздрукувати текст. Далі цей матеріал можна використовувати в будь-якій формі для підготовки до уроків.

Великі можливості надають також подкасти – аудіоблоги або передачі, що викладаються в мережі у вигляді випусків, які можна легко завантажити і слухати в будь-який зручний для користувача час. Це окремі файли або

регулярно оновлювана серія таких файлів, опублікованих за однією адресою в мережі Інтернет. Слово подкаст (podcast) походить від слів iPod (mp3-плеєр фірми Apple) і broadcast (повсюдне широкоформатне мовлення). Термін “подкастинг” (podcasting) означає спосіб поширення звукової або відеоінформації в Інтернеті [3, с. 50].

Подкаст є альтернативою радіомовленню і телебаченню, оскільки він не потребує ліцензування частоти і доступний в будь-який зручний для слухача час. На сьогодні свої подкасти пропонують друковані видання, сайти навчальних закладів, освітніх центрів, а також подкаст-термінали.

Дидактичний потенціал подкасту базується на основних технічних і дидактичних характеристиках цієї інтернет-технології:

1. Автентичність.
2. Актуальність.
3. Компетентність у галузі медіа.
4. Автономність.
5. Багатофункціональність.
6. Інтерактивність [2, с. 18].

На сьогодні в наукових дослідженнях не існує загальноприйнятої класифікації подкастів. Виділяються аудіоподкасти, відеоподкасти, розширені подкасти, що включають в себе всі можливі формати. Як показують сучасні дослідження, вони сприяють вдосконаленню всіх видів мовленнєвої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бужинский В. В. Работа над английским произношением на начальной ступени коммуникативного обучения иноязычному говорению. *Иностранные языки в школе*. 1991. № 4. С. 43–45.
2. Веренинова Ж. Б. Обучение английскому произношению с опорой на специфику фонетических баз изучаемого и родного языков. *Иностранные языки в школе*. 1994. № 5. С. 17–19.

3. Вільямс Р., Макли К. Комп'ютери в школі. Київ, 1998. 336 с.

4. Гафурова Н. В., Осипова С. И. О состоянии дидактики в мультимедиаобразовании. *Философия образования*. 2013. № 6. С. 195–204.

5. Комунікація в месенджерах як комунікативна практика сучасної молоді: стаття. URL: <https://www.znu.edu.ua/faculty/fsu/nauk/rob/mesendzheri.pdf> (дата звернення: 01.04.2021)

УДК 378.016:811.111

Олена БОТВІНКО-БОТЮК,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Національний університет водного господарства
та природокористування, Рівне*

Оксана АНТОНЮК,

*вихователь-методист,
Обласний науковий ліцей Рівненської обласної ради, Рівне*

КУРС ESP У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Курс *ESP (English for Specific Purposes)* передбачає врахування конкретних потреб студентів у вивченні іноземної мови з орієнтацією на розвиток професійної комунікативної компетентності.

На сьогодні важливим завданням вищої школи України є підвищення якісного рівня мовної підготовки фахівців, формування творчого підходу і вміння застосовувати отримані знання у практичній діяльності. Знання іноземної мови стає обов'язковим компонентом професійної діяльності, виникає потреба створення і впровадження в систему професійної освіти фахової ділової комунікації, яка має забезпечити формування та розвиток комунікативної професійно орієнтованої компетенції особистості. Володіння культурою мовлення – важлива умова професійного успіху та фахового зростання. Мовна культура виявляється у володінні професійною мовою, вмінні

висловлюватися правильно, точно, логічно, майстерно послуговуватися комунікативно виправданими вербальними і невербальними засобами залежно від мети і ситуації спілкування.

Мову для спеціальних цілей вважають одним із типів підмов, пристосованих для спеціальної комунікації у галузі науки і техніки [1, с. 63]. На думку Т. Р. Кияка, «фахова мова – сукупність усіх мовних засобів, уживаних в обмеженій професійною ділянкою сфері комунікації для забезпечення взаєморозуміння між людьми, які працюють у цій галузі» [2, с. 3]. Вміння спілкуватися є вагомою складовою частиною майбутньої професії, іміджу та успіху, оскільки спілкування – один з обов'язкових елементів спільної діяльності людей в усіх сферах, який полягає у взаємодії як мінімум двох суб'єктів з метою передачі інформації, взаємовпливу, взаємозміни [3, с. 13].

Учені розглядають мову для спеціальних цілей як цілісний фрагмент національної мови, включаючи в нього окрім термінологій і номенклатур, також і найтипівіші звороти мови [4, с. 63]. «Мови для спеціальних цілей», або «функціональні мови», є не окремими мовами, а функціональними різновидами мови, її підсистемами, які використовують у спеціальних сферах суспільних відношень, протиставлених неспеціальним – побутовим, родинним тощо [5, с. 77–80].

Як слушно зауважує Л. І. Морська, ESP передбачає засвоєння англійської мови в цілому, а не лише її, так би мовити, «спеціальної частини». Англійська для спеціальних цілей не відрізняється від інших форм навчання іноземної мови у плані методики, оскільки ESP не має такої методики, яка була б відмінною від тієї, яка зазвичай застосовується при загальному вивченні англійської мови як іноземної (*General English*). Відмінність між навчанням ESP та *General English* полягає у змістовому наповненні навчання, у темах, лексемах та граматичних конструкціях, однак це не передбачає ігнорування загальної комунікативної компетентності [6, с. 137], яка включає сформовані вміння та навички з

чотирьох видів мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння, читання і письма.

Отож, вивчення курсу ESP передбачає подальше вдосконалення умінь усного і писемного спілкування студентів англійською мовою у межах професійної та наукової тематики, формування у студентів професійної компетенції шляхом вивчення фахової термінології й опанування мовленнєвими стратегіями у сфері професійної комунікації, що сприятиме підвищенню кваліфікації майбутніх спеціалістів і виведенню професійної освіти на вищий рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврорин В. А. Проблемы изучения функциональной стороны языка. К вопросу о предмете социолингвистики. Ленинград : Наука, 1975. 276 с.
2. Корж А. В. Українська мова професійного спрямування : навч. посіб. 2-ге вид. К. : КНТ, ЦУЛ, 2012. 296 с.
3. Кияк Т. Вузькогалузові терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів. *Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”*. Сер. Проблеми української термінології. 2008. № 620.
4. Морська Л. І. Англійська мова для спеціальних цілей (ESP): історія виникнення підходу та його специфіка. *Науковий вісник Ужгород. нац. ун-ту*. Сер. Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород : Говерла, 2012. Вип. 25.
5. Суперанская А. В. Общая терминология. Вопросы теории. М. : Едиториал УРСС, 2009.
6. Felber H. Terminology Manual. Paris : UNESCO, 1984.

УДК 373.3.091.313:811.111

Валерія ВІНОГРАДОВА,
студентка ОС Магістр спеціальності
«Середня освіта. Мова і література (німецька)»,
Маріупольський державний університет, Маріуполь

THE PECULARITIES OF BRAINSTORMING METHOD

The training system must be flexible and meet the prompt issues. The XXI century is characterized by processes of globalization and informatization of all spheres of life. The amount of information to be processed and learned is growing rapidly.

Consequently, the education system should use relevant training methods that would contribute to the effective acquisition of the necessary information. One of these methods, in our opinion, is the method of "brainstorming".

Let's consider the history of brainstorming method. During the Second World War, Alex Osborne served as an officer in the English Fleet. One of the main problems was German torpedoes, through which many ships were killed. Questions "How to protect the ship from this threat" seemed insoluble until Osborne has used an ancient Viking method. He gathered a team on the deck and offered everyone, starting with Jung, to formulate its options for solving the problem. Among the set of constructive and not very suggestions one seemed to be an assistant. Sailor, apparently, jokingly offered the entire team to line up from that side of the deck, where the torpedo is expected, and breathe on her, thereby disturbing her from Barta. Breed? At first glance, yes. However, after some time, Osborne patented his invention: an additional screw that was installed so that the wave is driven along the ship, thereby forcing the torpedoes to deviate from the course [1].

This experience of finding a creative solution so inspired by A. Osborn, that after the end of the war, he was engaged in researching the psychology of creativity. And the method of collective search for decisions, called Brainstorming

(Brainstorming Brain Attack), he described in the book "Management Imagination", which was published in 1953 [1].

The method of brainstorming method involves obtaining a decision as a product of collective creativity of specialists in the process of discussion, which takes place under certain conditions, and further in-depth analysis of its results. Its essentially reaches that two main tasks will be solved during the collective decision:

- generation of new ideas about possible process development options;
- analysis and evaluation of nominated ideas.

The method of brainstorming is based on psychological and pedagogical laws of collective activity. In the conditions of brainstorming, a means that allows you to remove the so-called barriers, acts as a discussion that helps to release creative energy and by including people in interactive communication, to add them to an active solutions to the problem. Brainstorm is, in essence, the most free and unlimited form of discussion. The main function of this technology is to ensure the process of generating ideas, without their critical analysis and discussion by participants [3, p. 101].

The angle happens that after "brainstorming" in the participants of the discussion, real and exciting ideas may occur, you can spend it again in a few days, fixing new thoughts. "Brainstorming" is a creative method for solving problems, it can stimulate activity and intuitive thinking of participants during the search and generation of ideas, actions, ways to solve problems and proposals, promotes the integration of accumulated information and significantly increases the quality and efficiency of the collective and accepted collective decisions [2, p. 57].

Method of brainstorming is very different, a significant variety of variety can be applied at business meetings to solve professional tasks. These include: reverse, shadow and combined brainstorming, BrainRate, individual brainstorming, brainstorming on a board, brainstorming in the style of "solo", visual brainstorming, brainstorming in Japanese. Each specialist must be able to synthesize new original

approaches to solving problems that arise in the process of work. To do this, you need to know the existing methods and ways of developing creative thinking, which will necessarily contribute to the development of unique ideas. Theoretical and practical knowledge of "brainstorming" will lead to more effective work of everyone who will apply this method.

Consequently, summing up, we can say that the method of "brainstorming" is quite effective and deserves a special place among teaching methods. This method can be applied in any area of knowledge. There are no age limitations. "Brainstorming" is actively applied by leading companies in Ukraine and the world, especially in the areas of IT technologies and advertising, so the practical familiarization of students with the basics of work on this method will improve their competitiveness not only in Ukrainian but also in the international labor market.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєнко Ю. В. Застосування методу мозкового штурму в процесі професійно-орієнтованого навчання англійській мові у немовних вищих навчальних закладах. URL: https://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/avdieienko_zastosuvannya.pdf. (дата звернення: 05.03.2021).
2. Гузєєв В. В. Образовательная технология: от приема до философии. М. : Сентябрь. 1996. 168 с.
3. Козинець І. І. Мозковий штурм як одна з форм колективного обговорення проблем. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки*. 2015. № 1. С. 99–103.

УДК 37.09.K95

Зоряна ГАВЛИТЮК,

студентка 3 курсу, спеціальності «Менеджмент»

Наталія ЗОЩУК,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ:

ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕВАГИ

У нинішніх умовах сучасного життя здійснюються масштабні процеси, які здатні стати стимулом для трансформації традиційної системи освіти. Більшість закладів вищої освіти здійснюють реорганізацію своєї діяльності відповідно до розвитку та удосконалення інформаційних технологій у сфері знань, де одним з головних завдань є покращення рівня освіти.

Важливим процесом для розвитку освіти України є ефективна реалізація основних освітніх програм та здійснення належних реформ щодо дистанційного навчання. Наразі дистанційна освіта набуває все більшої популярності як в Україні, так і у всьому світі. Актуальність даного дослідження спричинена викликами карантинних умов, а саме необхідністю швидкого переходу до дистанційного навчання, як єдиної можливої форми реалізації навчально-виховного процесу, адже обставини призвели до того, що за незначний проміжок часу завдяки потребам суспільства значно поширився термін «дистанційне навчання», який поєднав всі переваги використання сучасних технологій у навчальному процесі, а саме використання соціальних мереж спілкування та мультимедійних засобів разом із традиційними методами.

Всім відомо, що у зв'язку з глобальними змінами в політичному та економічному житті суспільства зростає необхідність володіння іноземною мовою, що здатна забезпечити успішне пристосування до сучасних умов у

інформаційному середовищі, отримання професійної підготовки для майбутніх прибуткових професій, впевненість та чіткість під час комунікацій з різними представниками зарубіжних країн, що є одним з головних критеріїв оцінки висококваліфікованого спеціаліста. Отож, метою даної роботи є визначення переваг та недоліків використання дистанційної форми навчання під час вивчення англійської мови у ЗВО.

Використовуючи матеріали з Українського педагогічного словника, термін «дистанційне навчання» означає, ту форму навчання коли спілкування між викладачем і студентом відбувається за допомогою листування, магнітофонних, аудіо- та відеокасет, комп'ютерних мереж, кабельного та супутникового телебачення, телефону чи телефаксу тощо» [1]. У англomовному словнику педагогічних термінів даний термін трактують так: «distance learning – taking classes in locations other than the classroom or places where teachers present the lessons. Distance learning uses various forms of technology, especially television and computers, to provide educational materials and experiences to students» [2].

Дистанційне навчання англійської мови з однієї сторони можна віднести до заочного навчання або навіть до самотійного вивчення мови, адже більшу частину роботи потрібно виконувати та вивчати самотійно, тому що через екран важко донести ту чи іншу інформацію. Проте, вже ж таки, успішність студентів завжди контролюється викладачами, тому викладач відстежує досягнення студентів і все, що необхідно для успішного дистанційного вивчення англійської мови це: наявність швидкісного Інтернету, програма для відео-зустрічі, відеокамера, мікрофон і найголовніше – бажання вчити англійську мову.

У ході дослідження було виявлено основні переваги та недоліки дистанційної форми навчання. Серед переваг можна виділити:

1. Дистанційне навчання англійської мови не обмежує кількість студентів.

2. Дана форма навчання дає можливість кожному студенту співпрацювати з висококваліфікованими викладачами різних університетів, використовуючи зручний для них час.

3. Вивчення англійської мови у віддаленому режимі певною мірою дає можливість зекономити кошти на навчання за рахунок відсутності витрат на проїзд та купівлю підручників та практикумів.

4. Можливість індивідуалізації навчання, вибір бажаного темпу та швидкості навчання, висока якість контролю знань за допомогою модульної системи навчання, ефективне тестування.

5. Вся необхідна навчально-методична література зберігається в загальнодоступній електронній базі, до якої студенти в будь-який момент часу можуть отримати доступ [3].

Незважаючи на значну кількість переваг, дехто не підтримує таку форму навчання, тому що існують певні недоліки, а саме:

1. Дистанційне навчання від студентів вимагає значної мотивації, відповідальності, самодисципліни та самоконтролю;

2. Портативність матеріалів за рахунок електронної форми – це зазвичай зручно, але не завжди стовідсотково краще, ніж традиційні підручники;

3. Недостатня безпосередня комунікація між викладачем та студентом;

4. Проблеми технічного забезпечення та низька пропускну спроможність електронної мережі [4].

Отож, можна зробити висновок, що попри усі переваги та недоліки застосування дистанційної форми навчання англійської мови наразі знаходиться на високому рівні та є величезним проривом для тих, хто немає можливості відвідувати аудиторні заняття і отримувати знання традиційним способом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Український педагогічний словник / ред. С. Гончаренко. Київ :

«Либідь». 1997. 375 с.

2. Pedagogical Vocabulary “The language of Instruction” / C. W. Branco – Kean University: College of Education, Teaching Performance Center. 65 p. URL: <https://www.kean.edu/~tpc/> (дата звернення: 05.03.2021).

3. О. Т. Зарівна. Переваги та недоліки доцільності використання дистанційного навчання англійської мови. *НУ «Острозька академія», 2016 р.*

4. Романюк С. М. Дистанційне навчання англійської мови у процесі підготовки майбутніх юристів: стан та перспективи. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Педагогіка і психологія. 2015. № 1. С. 171–176.*

УДК 378.147:811

Іванна ЗАДОРОЖНА,

студентка 3 курсу, спеціальності «Менеджмент»

Наталія ЗОЩУК,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ

МОВИ ДЛЯ МЕНЕДЖЕРІВ

Сучасні динамічні трансформації у світі вимагають від майбутніх професіоналів постійно навчатись і розвиватись, працювати з усіх сил, бути гнучкими і швидко пристосовуватись до змін, бути конкурентоспроможними. Щоб досягти успіху у виконанні вищезазначених пунктів, можна розпочати із вивчення мов, у теперішньому соціумі знання мінімум 3-х мов – норма, а англійська є обов’язковою.

Оскільки англійська – мова соціальних мереж, мова бізнесу, ІТ-технологій, мова міжнародних зв’язків та «мова майбутнього» загалом у

більшості студентів-менеджерів вона номер один у списку вивчення. Позаяк, знання цієї мови необхідне не лише для топ-менеджерів, а й керівників середнього рівня, до прикладу, посада HR-менеджера. З огляду на те, що деякі компанії розширюються і не в змозі орудувати підбором персоналу силами менеджерів і директора, інші – просто усвідомлюють необхідність HR-менеджерів та рекрутерів для пошуку та розвитку співробітників. А у міжнародних або, наприклад, IT компаніях хороші HR-фахівці зі знанням англійської затребувані завжди.

Оскільки human resources manager / HR-manager відповідальний за працевлаштування, підтримку і навчання співробітників він повинен володіти такими базовими поняттями :

• applicant;	• they signed a confidentiality agreement;
• application;	• job center;
• apply for a job;	• job offer;
• behavioral base dinter view;	• job seeker;
• confidentiality agreement;	• proficiencies;
• credentials;	• take up / accept an offer;
• fill a vacancy;	• turn down / decline an offer;
• fixed-term contract;	• talent management;
• permanent / unlimited term contract;	• setup an interview.
• each applicantis asked to supply a portfolio of work at interview;	• shortliste.

Як бачимо фундаментальні навички вербалізації англійською необхідні і рядовим службовцям. Існує багато способів вивчення англійської, але при виборі методу необхідно, по-перше, враховувати особливості сприйняття інформації індивідуумом. Так, приміром, виділяють чотири напрями засвоєння мови:

1) читання: читаючи, студент з легкістю розуміє де, коли і як використовувати вивчені правила;

Отже, англійська мова превалює над іншими мовами глобальної комунікації, а тому є пріоритетною у індивідуальному навчальному плані українських студентів-менеджерів. Англійську мову студентам-менеджерам можна вивчати опираючись на дуалістичні передумови, а саме сильні та слабкі сторони індивідуума. Аби досягти успіху у розширенні інтелектуального капіталу, можна зосередитись як на самоосвіті, так і на освіті за допомогою наставників, основним завданням є визначити категорії які студенту необхідно або які він бажає розвивати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Громогласова В. Английский для HR-специалистов: 100 слов, без которых не обойтись рекрутеру и HR-менеджеру. Первый Кембриджский образовательный центр : веб-сайт. URL: <https://cambridge.ua/blog/english-for-hr-managers/> (дата звернення: 05.05.2021).
2. Тітова М. Методики вивчення англійської. EnglishPrime: веб-сайт. <https://englishprime.ua/uk/metodiki-izucheniya-anglijskogo/> (дата звернення: 05.05.2021).

УДК 373.3/.5.016:821.09

Ольга КАРПЛЮК,

студентка ОС «Магістр»,

спеціальності «Середня освіта. Мова і література (англійська)»,

Маріупольський державний університет, Маріуполь

ОСОБЛИВОСТІ КАТЕГОРІЇ РЕЧІ ТА ЇЇ ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ТВОРАХ ЗІ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 10-МУ КЛАСІ

Роман «Портрет Доріана Грея» належить до вершин творчості видатного англійського письменника Оскара Вайльда. Вперше роман було опубліковано наприкінці XIX століття, він викликав низку обговорень та суперечок і дотепер викликає жвавий інтерес літературознавців [1; 2; 3]. Учні із цим твором

ознайомлюються у 10 класі в контексті вивчення естетизму та модернізму.

Річ у романі «Портрет Доріана Грея» відіграє вкрай важливу роль, адже завдяки їй автор зможе передати не тільки одяг, інтер'єр, пейзажі, характерні для естетизму, а й внутрішній конфлікт головного героя.

Звісно, інтер'єр у будинку заможної людини, особливо коли йде мова про естетизм, напрочуд багатий та вишуканий. Автор детально описує більшість елементів інтер'єру кімнати, де працював і відпочивав лорд Генрі Воттон, зокрема, робить акценти на:

– шторах: «Зрідка на довгих шовкових шторах величезного вікна миготіли химерні тіні птахів, утворюючи на мить щось подібне до японського малюнка» [4, с. 8];

– диванові: «З перського дивана, де лежав лорд Генрі Воттон, курячи своїм звичаєм одну по одній незліченні цигарки, можна було побачити лише блиск золотаво-ніжного, як мед, цвіту верболозу, чиє тремтливе віття, здавалося, насилу витримувало тягар полум'яної краси» [4, с. 8];

– камінові: «На полиці каміна красувалося кілька блакитних порцелянових ваз із барвистими тюльпанами» [4, с. 18].

Особливу увагу автор приділяє описові розкоші бібліотеки у будинку лорда Генрі, зупиняючись на панелях, ліпному оздобленні стелі тощо. Для учнів 10-го класу такий детальний опис бібліотеки дозволить краще змодельовати психологічний портрет її власника, зокрема, учні безпомилково зможуть зробити висновок про те, що лорд Генрі не тільки багата, а й вишукана людина із гарним смаком.

Одяг персонажів у творі переважно підкреслював їхній потяг до краси та багатства. Наприклад, вбрання Доріана на балу-маскараді описане таким чином: *«Доріанове вбрання було тоді оздоблене п'ятьмастами шістдесятьма перлинами. Цей потяг до коштовностей заповнив Доріана на багато років, та, власне, й ніколи вже не облишав його»* [4, с. 170]. Бачимо, що головний

акцент автор робить на любові персонажа до коштовностей, відтак можемо помітити, як ставлення до речі може демонструвати світогляд героя.

Щодо жіночого вбрання, наприклад, вбрання місіс Ліф, письменник описує так: *«За кілька хвилин у бібліотеку квапливо ввійшла місіс Ліф у чорній шовковій сукні і старомодних нитчастих рукавичках на зморшкуватих руках»* [5, с. 150]. Бачимо, що автор не вдається до надмірної деталізації, але разом із цим розставляє певні акценти, зокрема, зупиняється на тому, що рукавички жінки вийшли із моди, а також на простоті фактури і матеріалу (нитчасті!), що у поєднанні з описом зморшкуватих рук яскраво демонструють підсвідомий страх перед старістю, гедонізм героя та пов'язане із цим прагнення до вічної молодості.

Одяг леді Воттон доповнює її вдачу. На уроці педагог може запропонувати учням порівняти уривки із описом вбрання жінки та її світогляду: *«Чудна це була жінка – її вбрання завше виглядали так, немов їх кроїли в нестямі, а одягали в бурю. [...] Вона претендувала на мальовничість, а спромоглася стати лише неохайною»* [4, с. 58] та *«Леді Воттон вічно була закохана в кого-небудь, а що її пристрасть ніколи не мала взаємності, всі ілюзії зберігалися при ній»* [4, с. 58]. Щодо вбрання, то автор не наводить детального опису вбрання, зовсім не подає кольорів, фасону, фактури тощо, а тільки обмежується емоційними зіставленням.

Оскар Вайльд переважно не вдається до детальних описів одягу своїх персонажів, часто просто наголошує, що він був вишуканий та елегантний. *«Цього ж вечора о пів на дев'яту Доріан Грей, вишукано одягнений, з пучком пармських фіалок у петельці, увійшов до вітальні леді Нарборо»* [4, с. 217].

До їжі в аналізованому романі вельможі також ставилися вкрай вибагливо. Зокрема, було порівняно якість обіду із особою господаря: *«Та й справді-бо, коли вас почастували поганим вином або кепським обідом, вельми сумнівна втіха сказати про господаря дому, що він бездоганний у приватному*

житті» [4, с. 178].

Страви, напої та посуд, із якого персонажі їх споживали, змальовані вкрай вишукано. Наприклад, це стосується келиха, з якого пив вино Доріан: «...збудьговано пробурмотів Доріан Грей, потягуючи жовтаве вино з добірного венеційського келиха в золотих бусинах» [4, с. 137]. Натомість можемо зауважити, як лорд Генрі частувався вермутом: «...вона більш ніж порядна, вона прекрасна, – пробурмотів лорд Генрі, попиваючи з келиха вермут із помаранчевою настоянкою...» [4, с. 94].

Відтак, автор мало зосереджує увагу на самих стравах, а, радше, передає вишуканість посуду, сервірування. Значно частіше у романі трапляються згадки про спиртні напої (вино, шампанське, вермут тощо), ніж про страви.

Підсумовуючи сказане вище, варто наголосити, що на таких різновидах категорії речі, як інтер'єр, одяг, їжа тощо автор переважно зупиняється, аби підкреслити потяг персонажів до краси, вишуканості та розкоші. Учні при вивченні вказаного твору у 10-му класі через категорію речі зможуть краще осягнути естетизм як такий, змодельовати психологічні портрети персонажів, окреслити світ, в якому вони живуть, та моральні цінності тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бігун О. А. Дискурс речовізму в «паризькому тексті» Поля Верлена. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2017. Вип. 27 (1). С. 76–79.
2. Білоус П. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості. Житомир : Рута, 2009. 336 с.
3. Богданова І. В. Реалізм Ч. Діккенса: синтез елементів різних художніх систем (за романом «Пригоди Олівера Твіста»). *Мова і культура*. 2012. Вип. 15. Т. 1. С. 293–300.
4. Вайльд О. Портрет Доріана Грея : роман для ст. шк. віку / пер. з англ. та прим. Р. Доценка; К. : Школа, 2003.

УДК 373.3/.5.016:821.0

Маргарита КАССАЙ,

*студентка ОС «Магістр», спеціальності «Середня освіта. Мова і література
(англійська)», Маріупольський державний університет, Маріуполь*

**МЕТОДОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ
«АНТИУТОПІЯ» НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ**

Літературознавство не входить у перелік шкільних дисциплін, але вивчення елементів теорії літератури як обов'язкове входить до програм як із української, так і зі світової літератури у середніх та старших класах, і вивчається відповідно у два етапи.

Перш ніж розпочинати поетапне вивчення питань літературознавства, важливо визначити проблеми, які стосуються обох етапів, а саме: що вивчати, як вивчати і навіщо. Відповідь на перше запитання можна знайти в шкільних програмах у рубриці «Теорія літератури», що розміщена майже після кожного тематичного блоку. В ній дається перелік теоретичних понять, які необхідно опанувати під час вивчення зазначеної теми. Ці поняття розписані в однойменній рубриці календарно-тематичного плану, який учитель складає на початку навчального року, узгоджуючи його з планом учителя рідної (української) літератури. Таке планування забезпечує наступність, системність, логічність та науковість їх вивчення з опертям на художній текст.

Питання «Як вивчати?» розглядає методика. Саме ця наука визначає методологію цієї проблеми, принципи, специфіку, пріоритетні методи, прийоми роботи вчителя та види навчальної діяльності учнів, форми роботи, наочність, критерії оцінювання знань учнів з теорії літератури [3].

Вивчення кожного нового поняття та терміну повинно бути послідовним, поетапно розібраним та введеним до вжитку учнями. Все це реалізується вчителем в процесі навчання за допомогою системи методів.

Тому, перш за все, визначення жанру антиутопії не можливе без звернення до поняття власне жанру. В літературознавстві інтерпретація жанру різноманітна.

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає літературний жанр як вид літературних творів, який характеризується певними сюжетними та стилістичними ознаками [1].

Французький літературознавець Ц. Тодоров схиляється до думки, що жанр – певна кодифікація, яка виступає історично рухомою величиною, але в той же час стійкою категорією в літературознавстві [5]. Основні ознаки жанру можуть змінюватися, але жанр продовжує жити генетично, що говорить про змінне визначення жанру антиутопії. Такий літературний код жанру дає можливість краще пізнати, прочитати даний текст. Жанр антиутопії не є винятком, він також схильний до взаємного проникнення та синтезу жанрових рис [4].

Антиутопія – літературний твір, що зображує уявлюване майбутнє в похмурому, песимістичному світлі [1]. Жанр антиутопії з'являється на початку ХХ століття й до цього часу тривають дискусії щодо визначення його природи, специфіки його функцій.

Одна з найважливіших задач вивчення курсу літератури в школі складається в тому, щоб учні не просто знали літературні твори, зокрема антиутопічні, а й уміли аналізувати їх як художню єдність теми, ідеї, сюжету, композиції та інших компонентів. Уміння аналізувати літературні твори різних видів та розуміння літератури вимагає формування понять.

Основна задача педагога складається в тому, щоб організувати такий учбовий процес, в якому учні не тільки могли б давати словесні визначення тих або інакших понять, але і робили ці поняття результатом свого літературного мислення.

Існує певна схема побудови літературних понять, яку можна застосувати і

до формування поняття жанру антиутопії:

1. Учням пропонується прочитати роман-антиутопію за шкільною програмою. На цей вид роботи відводиться не один урок, а вчитель має використовувати систему методів.

2. Після вивчення роману учитель просить кожного сформулювати гіпотезу про те, які істотні відмінні ознаки має цей художній твір в порівнянні з іншими художніми творами, які вони вивчали. Учні в процесі бесіди разом з вчителем обговорюють запропоновані варіанти.

3. Внаслідок обговорення гіпотез з усіх запропонованих варіантів виділяються ключові та істотні ознаки, які відрізняють роман-антиутопію від інших жанрів.

4. Гіпотези перевіряються шляхом звернення до історії виникнення жанру антиутопії. Тут вчитель може запропонувати учням виконати дослідницьку роботу та підготувати доповіді й виступити з ними перед класом.

5. На основі обговорення виділяється узагальнене, але ще не конкретизоване поняття.

6. Для збагачення та конкретизації узагальненого поняття жанру антиутопії розглядається еволюція вигляду роману-антиутопії, обговорюється, які зміни в компонентах (темах, ідеях, проблематиці) відбувалися в ході еволюції та чому ці зміни відбулись.

7. Обговорюються критерії оцінки даного жанру, тобто, розглядається питання, чим відрізняється хороший роман-антиутопія від поганого, які недоліки можуть виявлятися в літературних творах.

Але, щоб теоретичні поняття не засвоювалися формально, а служили засобом рішення творчих задач, їх введення необхідно здійснювати лише тоді, коли вони необхідні учням для рішення художніх практичних задач.

Тільки в цьому випадку теоретичні поняття придбають особове значення, виступають не формально, а змістовно. Більш того недостатньо і «разового»

звернення до поняття антиутопії, воно повинне постійно «працювати» на практику, в іншому випадку це поняття забувається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1725 с.
2. Корсунский Є. М. Розвиток літературних здібностей школярів. Львів : Освіта, 1985. 90 с.
3. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2007. 415 с.
4. Пархоменко І. І. Антиутопія: інтерпретація в сучасному літературознавстві. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2010. 63 с.
5. Тодоров Ц. Поняття літератури та інші есе. Київ : Києво-Могилянська академія, 2006. 163 с.

УДК 37.091.12:005

Лариса КУПЧИК,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Національний університет водного господарства
та природокористування, Рівне*

ДО ПИТАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНИХ МОВ

Ще до початку пандемії, спровокованої SARS-COV-2 і проголошеної ВООЗ у березні 2020 року, пандемії, яка змусила змінити сталий ритм життя, світосприйняття, пріоритети, плани, підходи, економічні і соціальні зв'язки, тощо, активно обговорювали використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті, зокрема у процесі викладання іноземних мов. Пандемія ж актуалізувала й активізувала використання ІКТ через перехід на нову освітню форму, у режим змішаного чи онлайн навчання, й окреслила нові

вимоги до викладача, його ролі у передачі фахового змісту, де усе більше акцентується на його важливих якостях як модератора, який допомагає сформувати у студентів компетентності ведення презентацій, організації командних видів роботи та самостійного навчання.

В умовах посилення студентоцентрованого підходу в освіті розроблено модель організації особистого навчального середовища в іншомовній освіті (рисунок), яка акцентує, з одного боку, на високому ступені самостійності студента, з іншого – візуалізує роль викладача іноземних мов як фахівця, компетентного у виборі релевантних методів навчання, фасилітатора, порадирика у виборі змісту і засобів навчання, що допомагає студенту не лише отримати необхідні знання, навички й компетентності, а й сформувати стратегії навчання іноземних мов, які уможливають йому (студенту) самостійно вдосконалювати здобуті іншомовні компетентності у якісному і кількісному відношенні. Така роль викладача передбачає вміння використовувати потенціал ІКТ, отже володіти цифровою компетентністю.

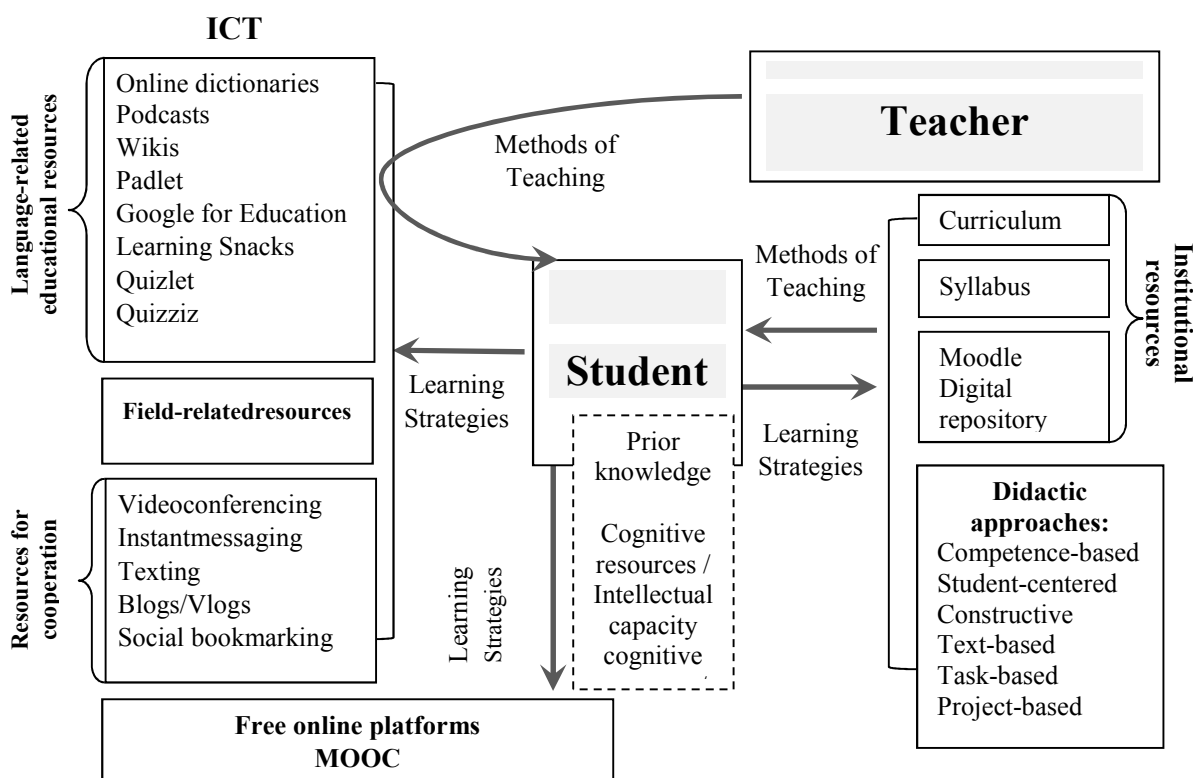

Рисунок. Модель організації особистого навчального середовища в іншомовній освіті в умовах студентоцентрованого підходу [4]

Дискусії щодо цифрової компетентності (навички володіння ІКТ) викладачів/вчителів іноземних мов теж не є новими. На зламі тисячоліть науковці і освітяни зауважили потребу в інтеграції цифрових засобів у процес викладання ІМ, для того, щоб зробити сам процес навчання більш цікавим, мотивуючим і стимулюючим. З огляду на сучасні реалії, період до 2020 року – це був лише перехідний момент, період знайомства з ІКТ і його не інтенсивного застосування у викладанні ІМ. 2020 рік став переломним та змусив навчальні заклади перейти на онлайн навчання та викладання, а викладачів швидко адаптуватися до нових умов та інтенсивно вчитися і удосконалювати цифрову компетентність. С. Беннет і Д. Марш [1] визначили два важливі складники, необхідних для викладача, в умовах онлайн навчання:

- вміння визначати відмінності і подібності між офлайн і онлайн навчанням і викладанням;
- вміння визначати стратегії і шляхи організації ефективного онлайн заняття та продемонструвати студентам переваги самостійного та командного навчання [1, с. 16].

Звичайно, наявність цифрових засобів у студентів не є прямим шляхом до отримання кращих результатів. Лише обдуманна інтеграція технологій дозволяє студентам активно працювати над поставленими завданнями та співпрацювати з одногрупниками, комунікувати засобами іноземної мови, що є певним стратегічним викликом з низкою змінних, до яких відносимо пристрої, програмне забезпечення, професійний розвиток, співпраця між багатьма зацікавленими сторонами, тощо.

Р. Гампель та У. Стіклер [3] запропонували семирівневу піраміду навичок (skills) викладача для онлайн викладання, де представлено необхідні скіли від нижчих (базова компетентність володіння ІКТ, спеціальна технічна і програмна компетентність, усвідомлення проблемних моментів і можливостей) до вищих рівнів (онлайн соціалізація, уможливлення формування комунікативної

компетентності, креативність, можливість вибору). На їхню думку, навички викладання мови онлайн потрібно «вибудувати одна на одній у формі піраміди від більш загальних навичок, які формують досить широку основу, до вершини індивідуального та особистого стилів» [3, с. 316]. Тим не менше, дана піраміда, хоч і розкриває складники цифрової компетентності викладача ІМ, проте не дає можливості визначити, на якому етапі він готовий до викладання онлайн.

Л. Комптон [2], здійснивши ґрунтовний аналіз літературних джерел, існуючі навчальні практики, програми підготовки викладачів-мовників, запропонувала Рамку навичок для онлайн викладання мови, яка конституюється з трьох складників-навичок: технологічного, педагогічного та оцінювального, і які, в свою чергу, поділяються на три рівні: елементарний (початковий), просунутий та експертний. Таким чином, виділено три типи викладача мови: викладача-новачка, просунутого викладача і викладача-експерта. Поряд з тим Рамка передбачає безперервне удосконалення цифрових компетентностей викладачів, що є можливим завдяки проходженню онлайн курсів, оновленню змісту навчання та використанню нових навчальних технологій.

Так, поряд з тим, що видавництва підручників ІМ пропонують інтерактивні онлайн завдання; видавництво підручників Pearson запропонувало методологію ESAP (Engage, Study, Activate, Practice), яка дозволяє адаптуватися до онлайн-середовища та використовувати традиційні прийоми і методи навчання на онлайн заняттях та інтегрувати синхронні (ділитися екраном, показ презентації, чат, інтерактивна дошка, опитування, кімнати для обговорень, можливість підняти руку, запис заняття та ін.) та асинхронні (padlet, quizlet, quizziz, flipgrid, learningsnacks, wordwall, storybird та ін.) онлайн можливості.

Таким чином, цифрова компетентність викладача ІМ як доповнення до його предметних та фахових компетентностей розширює його методичний інструментарій та уможлиблює роботу як в офлайн так і онлайн умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bennett S., Marsh D. Are we expecting online tutors to run before they can walk? *Innovations in Education and Teaching International*, 29(1). 2002. P. 14–20.
2. Compton L. Preparing language teachers to teach language online: a look at skills, roles and responsibilities. *Computer assisted language learning*, 22:1. 2009. P. 73–99. DOI: <https://doi.org/10.1080/09588220802613831>
3. Hampel R., Stickler U. New skills for new classrooms: Teach tutors to teach languages online. *Computer Assisted Language learning*. 18(4). 2005. P. 311–326.
4. Kupchyk L., Litvinchuk A. Constructing personal learning environments through ICT-mediated foreign language instruction. *J. Phys. : Conf. Ser.* 1840 012045. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1840/1/012045>

УДК 373.3/.5.016:811.112.2

Галина СИЗОНЕНКО,
*студентка ОС «Магістр»,
спеціальності «Середня освіта. Мова і література (англійська)»,
Маріупольський державний університет, Маріуполь*

ВИКОРИСТАННЯ ФЛЕШ-КАРТОК ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

Останнім часом вимоги до випускників шкіл стають дедалі вищими. Серед вимог спостерігаються не лише високий рівень розвитку так званих «hard skills», що є звичним підходом, а й так званих «soft skills». Вивчення німецької мови як другої іноземної надає випускникам великі переваги як на ринку праці, так і великі перспективи для подальшого навчання.

Важливим питанням є наразі добір оптимальних методик, що дозволять максимально продуктивно та результативно вчити німецьку як другу іноземну на базі англійської, що покращить результати навчання.

Одним з методів, що можуть покращити сприйняття іноземної лексики, може стати використання техніки флеш-карток, адже лексичні картки є одним із тих видів роботи на уроці і вдома, який допоможе успішно впоратися з багатьма проблемами, що виникають у процесі навчання [2].

Флеш-картки – це набір карток невеликого розміру (приблизно 3,5х6 см), на яких розміщена інформація у вигляді слів, чисел, зображень. Частіше за все використовуються обидві сторони картки. На одній стороні картки розміщене питання (у нашому випадку – слово німецькою мовою), а на зворотному боці – відповідь (у вигляді перекладу слова, картинки чи його пояснення) [1, с. 65].

Отже, флеш-картки – це питально-відповідний спосіб розміщення інформації, необхідної для учня. Флеш-картки широко використовуються у світовій практиці навчання різних предметів як навчально-тренувальна техніка з метою запам'ятовування інформації шляхом кількаразового інтенсивного повторення. У контексті оволодіння іншомовною лексикою на флеш-картках можна пропонувати не лише лексичні одиниці з перекладом, але й варіації з дефініціями, або для молодших школярів це може бути з'єднання їх з малюнками, а що найбільш актуально для нас – переклад з німецької на англійську, що найбільш доцільно при вивченні слів, що є схожими в обох мовах. Варто додати, що картки можуть бути створені як в фізичному форматі, так і онлайн.

Отримати необхідний набір карток можна кількома способами:

- придбати у книжкових крамницях та інтернет-крамницях (ці картки яскраво оформлені в одному стилі, об'єднані спільною тематикою, що є важливим для учнів, особливо для учнів середнього віку);
- виготовити з паперу одного формату, куди вносяться відомості, необхідні для розгляду окремої теми, від руки, на одному боці пишеться слово, можливо транскрипція, на іншому – переклад (англійською), приклади вживання;

– виготовити картки за допомогою комп'ютера, оскільки в мережі існує велика кількість сайтів, що містять програми, за допомогою яких можна створити флеш-картки. У програмі можна надрукувати ті слова, які необхідні на конкретному занятті, з транскрипцією, перекладом англійською, прикладами вживання, обрати необхідний шрифт, колір тексту, для покращення уваги учнів, тощо.

Створити флеш-картку можна за допомогою програми Quizlet. Quizlet – один з найбільш популярних ресурсів подібного роду та функціоналу, що представляє можливості для розробки та публікації навчальних матеріалів будь-якого типу, спеціальності та мови. Сьогодні він є ресурсом для створення карток, занять з правопису, тестування своїх знань, спільної роботи з іншими учнями та багатьох інших видів навчальної діяльності [1, с. 66].

Модулі Quizlet дозволяють вивчати навчальний матеріал у формі карток. Існує декілька способів налаштування роботи з картками, аби зробити їх більш ефективними. Меню «Параметри» дозволяє зробити так, щоб відображалися спочатку терміни, визначення або й те, й інше одночасно. Якщо одні й ті самі терміни позначені зірочками, то у тому ж меню можна обрати вивчення тільки цих термінів. Дуже вдалою є можливість поширення лінку на створений модуль, що дає можливість для кращої взаємодії учнів з учителем, а також це забезпечує всіх учнів рівними можливостями користування навчальним матеріалом.

Робота з флеш-картками є дуже цікавою та захоплюючою для школярів різного віку. По-перше, це незвичний формат подання інформації. Учнім до вподоби перекладання та перегортання карток, запам'ятовування слів, знаходження вже відомих лексичних одиниць, розкладання по стовпчиках нових та вже вивчених слів. По-друге, методика роботи із флеш-картками надає велику кількість варіантів роботи з ними на уроці, наприклад:

- 1) перекладання карток із переглядом їх перекладу;

2) парна робота, яка передбачає роботу двох учнів, один з яких керує процесом представлення карток іншому учневі;

3) робота із завданнями (обрати картки на певну тему, розкласти в алфавітному порядку, вибрати слова з наголосом на перший склад, поєднати картки так, щоб вийшло словосполучення чи речення і т. ін.);

4) робота з Інтернет-ресурсами [3, с. 164].

Таким чином, ефективність застосування флеш-карток у процесі вивчення іншомовної лексики школярів не викликає сумніву. Завдяки застосуванню програмного забезпечення у процесі створення різноманітних тематичних наборів суттєво зменшується час на розробку карток і оволодіння лексичними одиницями, а варіативність вправ та ігор для запам'ятовування забезпечують мотивацію та диференціацію як матеріалу, що розміщений на флеш-картках, так і тренувальних вправ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гулая Т. М., Романова С. А. Социальные сетевые сервисы в изучении иностранных языков. *Филологические науки: вопросы теории и практики*. Тамбов : Грамота, 2014. № 2 (32) : в 2-х ч. Ч. II. С. 64–67.

2. Дутчак О. В. Використання лексичних карток як ефективного засобу навчання іноземної мови в молодшій школі. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 1 (49). С. 124–128.

3. Романова С. А. Использование инструментов WEB 2.0 в процессе обучения переводу. *Филологические науки: вопросы теории и практики*. Тамбов : Грамота, 2013. № 9 (27). Ч. 2. С. 163–167.

УДК 378.147:811.111

Катерина ТРЕТЬЯКОВА,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри методики викладання іноземних мов,

Наталія СЕРГІЙЧУК,

Яна САМСОНЮК,

Надія ПЛАХОТНИК,

Тетяна ЗІНЧУК,

здобувачі вищої освіти 4 року навчання,

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

ANALYTICAL MEMO-WRITING ON THE WAY OF CONDUCTING ACTION RESEARCH

The Core Curriculum and Course on English Language Teaching Methodology (in response to the findings and recommendations carried out together by the Ministry of Education and Science and the British Council in Ukraine) culmination is Action Research (Qualification Paper or Bachelors' Degree Thesis).

As a final step of the Program, Unit 6.1. Action Research, was proposed an Analytical memo writing. At the early stage, it was found that students are frequently surprised at the value of 'memo'. Completing Analytical memo was 1) absolutely new for the students; 2) it wasn't seen as an additional step in the process of data analysis that could help in preparing Resume or Summary of their Action Research. Yet, Analytical memo writing can serve an important role throughout the qualitative data analysis. To quote Richardson and St. Pierre, 'Writing is a method of inquiry' [2], and conducting Analytical memo can play a part in that.

At the beginning, there were shared common elements regardless of the affective Analytic memo and the format students may follow. These common elements include: 1) the use of raw data as a basis for the analysis; 2) the expertise of distant colleagues / literature sources; 3) multiple perspectives represented by

different voices (e. g. students, mentor-teachers, supervisors, critical colleagues); 3) the pursuit of significant questions; 4) a resistance to conclusions; 5) an openness to discovery; 6) a strong sense of connection between all of these elements [1, p. 123].

If one looks at descriptions of Analytic memo writing in methodological literature, it is noticeable that memo writing is inextricably linked to writing fieldnotes in doing Research.

So, according to the students' Bachelors' Degree Thesis topics it was proposed to complete the "Table for students" Explanatory Action Research' [3] rely on the next questions: 1. Topic. 2. My exploratory question/s. 3. My key findings. 4. Changes so far. 5. Possible 'actions'?

Below we present the examples of our joint challenge.

– My exploratory question/s: 1. *Why do my students copy L1 structures? How can learners pick up L2 colloquial phrases? Do students have wider choice with authentic or developed materials?* 2. *Cognitive models and discourse. Functions of cognitive models. Learning strategies and its functions. Teenagers and their age characteristics. Motivation of learning in adolescence. Setting: location, timing and organization of the interaction.* 3. *How can teachers improve the quality of students' speaking? What do my students do during speaking activities? What topics do my students are interested to speak about? How to motivate my students to speak during speaking activities? How to make students feel confident when they are speaking?* 4. *How often and why are fairy tales used in English language classrooms? Which language skills are developed through fairy tales in the English classroom of the second school stage? How can fairy tales enable to discuss values? To what extent does the study material follow the main criteria. In what way can the study material be improved?*

– My key findings: 1. *Fairy tales meet requirements for the development of not only students' language knowledge but also their whole personalities ...* 2. *Students*

feel scared when they have to give answers in English. When students make a mistake, they feel lost. 3. Cognitive learning is a way of learning that helps students use their brains more effectively. 4. This method of learning is active, constructive, and long-lasting. It encourages students to fully engagement in the learning process so learning, thinking, and remembering get easier. 5. If the materials are chosen and compiled in accordance with students' level and interests and students have some background information which they get now from the Internet and social networks, they are more prone to use correct grammar structures and collocations.

– Changes so far. 1. ... when I used authentic materials just from Youtube instead of synthetically developed coursebooks most of the students were more involved than previously. 2. I realized that the reaction of the teacher to students' successes or failures is very important. Implementing some different speaking activities can encourage students to speak. But the most important thing is to create an atmosphere where learners can relax and be happy.

– Possible 'actions'? 1. I would like to generate some tasks on the base of authentic material and probably to change them to some extent. However, it can be a tricky experiment as at once it can become "the ship of Theseus" and we won't be able to track down whether the material is still authentic. 2. Research activity of children at the stage of causal thinking is characterised by two qualities: the growth of independence of thinking and the growth of critical thinking. Thanks to independence, the adolescent learns to control his thinking: to set research goals, to put forward hypotheses of causal relationships, to consider the facts known to him from the standpoint of the hypotheses. These abilities, without a doubt, are the main prerequisites for the development of creativity at the stage of causal thinking.

I am not certain why some of my students have been initially confused and reluctant to engage in Analytic memo-writing. Possibly this could be related to the natural fear of new – having spent many hours collecting data, synthesizing, analyzing, describing etc., perhaps the utility of writing about such Action Research

data is not immediately recognized. But personally, I am sure that the true strategy of ‘Analytic memo-writing’ has to be integrated to the work on Action Research from the very beginning, starting from the choosing a topic till the end.

Try it and see!

Happy Researching... Kateryna Tretiakova

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kalmbach Philips D., Carr K. Becoming a teacher through Action Research : Process, Context, and Self-Study. 2nd edition. – Routledge. Taylor & Francis Group. N.-Y.-London. 2010. 262 p.
2. Richardson, L., & St. Pierre, E. A. (2005). Writing: A method of inquiry. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.). *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA : Sage. P. 959–978.
3. Smith R., Rebolledo P. A Handbook for Exploratory Action Research Online. URL: <http://bit.ly/champion-teachers> (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 37.048.4:355.23

Mariam-Sofia SHAMSUTDINOVA,

Master's at the first year of study

Rivne State University of the Humanities, Rivne

MOTIVATIVE BASIS OF LEARNING

ACTIVITIES IN ENGLISH LANGUAGE LESSONS

When considering the educational activity, the problems of its integrity, structuring, managing it, the problem of structuring the learning process were identified. To solve them, it is necessary to find out the mechanism of interaction between the teacher and the student, the mechanism for structuring educational activities. When defining the learning process, all teachers agree that it is a unity of two activities: teacher and student. But in didactic manuals, the learning process is often viewed either as a teaching process or as a learning process, and only then

attempts are made to explore them in unity. This one-sided approach suffers from many teaching methods of academic subjects, in which only the teacher's actions are described in some detail. It turns out that the teacher's activity should cause the corresponding student's activity as a matter of course. The traditional structure of the lesson provides for the following actions of the teacher: ask, explain, reinforce – and the corresponding activities of the students: answer, listen, perform. But here and there is no educational activity, the result of which is the general development of the student. With this approach, when they go from the teacher's activities, the patterns of educational activity are not taken into account, which means they do not contribute to the development of students.

Create yourself – this is what should be shown through in every situation of the learning process, in every act of learning activity. This thought draws attention to the fact that the interaction of the teacher and students is largely determined by the nature of the student's learning activity, and not the teacher. Therefore, considering the interaction of a teacher and students, one should not go from the prescriptions of pedagogical actions, but to build these actions according to the patterns of structuring educational activities, in accordance with them. Here, the task, in contrast to teaching methods, is to identify the motivational basis of the student's activity, for it cements educational activity into the whole.

The description of the motivational basis of activity will be presented, as required by the methodology, according to the following scheme: undivided whole – object analysis – secondary synthesis. The motivational basis of the student's learning activity consists of the following elements: focusing on the learning situation – awareness of the meaning of the upcoming activity – conscious choice of motive – goal setting – striving for a goal (implementation of educational actions) – striving to achieve success (awareness of confidence in the correctness of their actions) – self-esteem process and results of activity (emotional attitude to activity). Let's analyze the structure we have presented.

1. Focusing the student's attention on the learning situation. To be included in the activity, to complete the assignment, the student needs to focus his attention on the learning situation, switch his interests, goals and motives to it, slow down the impulses that distract from the lesson. Attention, that is, the ability to focus on the assimilation of given objects, is a necessary condition for all cognitive processes, the only gate through which knowledge can penetrate into human consciousness. The main structural objects of attention are the main object of perception (or "figure") and the "background" [2, p. 151]. The figure of perception is what the psyche distinguishes from the diversity of reality, this is the essence of the issue under study. The most important factor of perception is the degree of contrast between the figure and the background.

2. Awareness of the meaning of the upcoming activity. Attention helps the student to navigate in the activity and allows him to receive information about the subject of need, which activates educational activities. As a result of the information received, an object capable of satisfying the need is reflected in his consciousness – knowledge about the object of the need arises. Consequently, the educational activity that a student begins to engage in is determined not by his need as such, but by the need for educational activity, transformed by the teacher and transformed by the student's consciousness into his need. On this basis, a semantic attitude towards activity is formed, which ensures its further development. Semantic attitudes, expressing personal meaning in activity, create a readiness for action [1, p. 122]. The second structural unit of activity consists in students receiving information about the subject of need and their awareness of the personal meaning of the upcoming activity, which in turn is expressed in the readiness to act. Here the teacher seeks to reveal to the students the theoretical, practical, personal, social, aesthetic and other significance of performing educational activities.

3. Conscious choice of motive. The next stage of activity consists in realizing an actual need and choosing a motive for learning. External motives actualize the

need necessary in a lesson situation, it stimulates the person to perform certain actions, but the student himself makes the decision to act.

4. Goal-setting – the development of goals for students of learning activities. Awareness of the need and the choice of the dominant motive in this situation leads to the choice of a solution – the setting of a goal by the student himself. The way the activity proceeding from any motive will develop is determined by the goal. If the motive prompts to activity, then the goal characterizes the orientation of the student's activity, determines the nature of individual educational actions.

5. Pursuit of the goal – the implementation of educational activities. The student performs actions aimed at satisfying actual needs, – participates in solving educational problems or completes a labor task. At the same time, his motives are aimed at activities corresponding to the emerging or already formed abilities, educational and labor skills. In practice, actualized needs and motives, the goals set, often do not find full-fledged reinforcement in the specific activity of students organized by the teacher.

6. Striving to achieve success – awareness of confidence in the correctness of their actions. Achievement motivation takes place where activities aimed at fulfilling social requirements, being correlated with certain norms, are evaluated. An individual is assessed from the point of view of how he fulfills this duty, to what extent he accepts certain roles assigned to him by society and correlates them with personal goals.

REFERENCES

1. Bozhovich L. I. O motivacii ucheniya. *Vozrastnaya i pedagogicheskaya psihologiya*. Moskva, 1999. P. 120–130.
2. Fominova A. N. *Pedagogicheskaya psihologiya*. M. : Flinta, 2011. 305 p.

**СЕКЦІЯ 6. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

УДК 378.014:172

Анжела АНТОНЮК,

студентка I курсу, спеціальності «Мова і література (німецька). Переклад»,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

ДО ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Питання академічної доброчесності стало в ХХІ ст. одним із актуальних і важливих питань, яке обговорюють світові науковці, політики, викладачі та студенти. Учені звідусіль ведуть плідні дискусії про причини і наслідки академічної доброчесності. Ми також вирішили долучитися до цієї теми.

Метою наших тез є з'ясування сучасного стану академічної доброчесності в Україні та аналіз її принципів та порушень.

Академічну доброчесність тлумачимо як «сукупність принципів, правил поведінки учасників освітнього процесу, спрямованих на формування самостійної та відповідальної особистості, спроможної вирішувати завдання відповідно до освітнього рівня з дотриманням норм права та суспільної моралі» [3, с. 192].

Принагідно згадаймо, що з прийняттям нового Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р., академічна доброчесність набула законодавчої норми.

Волинський національний університет імені Лесі Українки, який по-справжньому дбає про власний імідж і цінує свою репутацію, має кодекс академічної доброчесності. І не просто має, а суворо його дотримується. У нашій альма матер уже реалізовується проєкт з академічної доброчесності.

В інших університетах України академічна доброчесність сприймається як щось модне та її лише згадують, але не послуговуються. Або ж таки

застосовують, але як підставу заборонити студентам і викладачам безвідповідально використовувати чужі думки, видаючи їх за свої.

Розпочнемо наш аналіз з основних принципів, на яких базується академічна доброчесність [1]:

- старанність, самостійність у навчанні;
- відповідальність за власні вчинки і чесне здобуття оцінок;
- толерування думок інших, взаємоповага, довіра та підтримка;
- гідна та моральна поведінка під час навчального процесу та поза ним.

До порушень академічної доброчесності належать: плагіат; списування; хабарництво; фальсифікація результатів досліджень; необ'єктивне оцінювання; здавання іспитів підставними особами [1].

«Явище плагіату – це давня проблема, але новий масштаб» [2, с. 193]. Я б хотіла підкреслити, що не слід робити такі вчинки, адже саме так ми порушуємо принципи академічної доброчесності.

Простежимо наслідки тривалих і систематичних порушень [1]:

- знецінення університетських дипломів у країні, невизнання їх за кордоном;
- випускникам університетів важко влаштуватися на хорошу роботу, бо стейкхолдери і роботодавці не довіряють закладам вищої освіти;
- знецінення наукового потенціалу держави;
- гальмування розвитку економіки.

Отож, ці наслідки зумовлюють погіршення авторитету України в Європі та у світі.

І найголовнішим пунктом наших тез є визначення важливості академічної доброчесності. Адже саме вона забезпечує довіру до результатів навчання, забезпечує чесний вступ до університету, а потім і отримання високооплачуваної роботи. Як правило, якщо дотримуватися всіх принципів академічної доброчесності, то можна здобути власні знання і розвинути власні

здібності. На мою думку, списуючи, розвиток неможливий!

Слушним та доречним вважаємо висновок доктора юридичних наук, професора *Романа Мельника*, який наголосив, що саме боротьба з академічною недоброчесністю має стати одним з важливих напрямів державної політики. «Проте у такій боротьбі на перше місце мають бути поставлені права, свободи та законні інтереси науковців, які з тих або інших причин можуть бути «втягнуті» у плагіатні скандали» [4].

У цих тезах ми не намагалися надати вичерпний аналіз сучасного стану академічної доброчесності – реалізація такого завдання виходить далеко за межі окремих тез або навіть окремої наукової статті – ми, передовсім, прагнули показати, що як науковцям, так і державі у сфері академічної доброчесності потрібні прозорі, чіткі і зрозумілі процедури. Без забезпечення високого рівня академічної доброчесності навряд чи можна сподіватися на світове визнання української науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічна доброчесність: як її пояснити учням і створити систему в школі. URL: <https://nus.org.ua/articles/akademichna-dobrochesnist-yak-yiyi-poyasnyty-uchnyam-i-stvoryty-systemu-v-shkoli/> (дата звернення: 22.03.2021).
2. Артюхова А. Є., Дегтярьова І. О., Сорокіна Н. Г. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : монографія. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
3. Грищенко К. О. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених. *Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі* : матеріали II наук.-практ.конф. молодих учених (Харків, 14–15 травня 2020 р.). Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020. С. 192–194. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_Informatiki/zbirnuk%202020.pdf#page=192 (дата звернення: 22.03.2021).

4. Мельник Р. Про академічну доброчесність та небезпеки у боротьбі за неї. *Вища освіта в Україні*. 2020. 09 липня. URL: <https://osvita.ua/vnz/74950/> (дата звернення: 22.03.2021).

5. Шліхта І., Шліхта Н. Виховуємо академічну доброчесність в школі : монографія. Київ, 2019. 82 с.

УДК 378.014:172

Олена ГАЛИЦЬКА,

кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри німецької філології,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ЛЕСИНОМУ ВИШИ

Питання академічної доброчесності в українських університетах залишається і надалі актуальним. Тому не викликає подиву, що перший тиждень березня українська академічна спільнота вкотре долучилася до щорічної міжнародної конференції (від Міжнародного центру академічної доброчесності), яка дала змогу кожному учаснику презентувати своє бачення та досвід підтримки культури академічної доброчесності у своєму університеті, зокрема в Університеті Мері Вашингтон, університеті Раєрсона в Канаді та українському Університеті [3].

Очевидно, що одним із важливих напрямів державної політики є боротьба з академічною недоброчесністю, проте «у такій боротьбі на перше місце мають бути поставлені права, свободи та законні інтереси науковців, які з тих або інших причин можуть бути «втягнуті» у плагіатні скандали» [2].

Об'єднати професійну спільноту вищої освіти має на меті проєкт «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ) [3], який упроваджується Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Посольства США в Україні, Міністерства освіти і науки України та Національного агентства із забезпечення

якості вищої освіти. Спільнота українських освітян об'єднується задля співпраці та підтримки академічної доброчесності й якості освіти України. До участі у цьому проєкті «Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ» було відібрано і наш університет – Волинський національний університет імені Лесі Українки. Протягом 2020–2022 рр. команда Проєкту спільно з національними та міжнародними експертами надаватиме свою підтримку нашій альма матер і 59 відібраним університетам задля «створення ефективної моделі внутрішнього моніторингу якості освіти та впровадження принципів академічної доброчесності» [3].

Візія проєкту полягає вочевидь в системних змінах в українській вищій освіті, від яких виграють усі учасники академічного процесу – студенти та викладачі, а також українські університети.

Отож, кожен член спільноти ВНУ імені Лесі Українки зобов'язується дотримуватися норм Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки, метою якого є «формування академічних цінностей та високої академічної культури, утвердження моральних цінностей, соціальної активності та відповідальності у кожного члена університетської спільноти; розвиток інтелектуальної та культурної еліти України; підвищення позитивного іміджу та ділової репутації Університету у вітчизняному та міжнародному освітньому просторі; забезпечення якості вищої освіти» [1]. Я, доцент кафедри німецької філології, також дотримуюсь і пропагую цінності академічної доброчесності:

- читаю лекційний курс «Академічне письмо» першокурсникам з 2020 р.;
- змодерувала зустріч студентів 3 курсу (Нім-3.4 і Нім-3.7О) з відомою випускницею Лесиного вишу, консультанткою та організаторкою навчального процесу у Technische Universität Dresden за спеціальністю Masterstudiengang «Europäische Sprachen», проєктною менеджеркою міжнародного Erasmus+jointprojectENTER (12.03.2021 р.). На івенті зачепили й тему переваг

чесного навчання в Європі та інформаційної грамотності (див. детальніше <https://www.facebook.com/100018794584692/posts/764451840857962?sfns=mo>);

– запланувала ділову гру «Судове засідання у справі Теодора цу Гуттенберга» (з групою Нім-15, 06.04.2021 р.) у рамках тижня академічної доброчесності в Університеті Лесі Українки, який відбудеться уже наступного тижня.

Дискусії про академічну доброчесність важливо вести не тільки між викладачами та адміністрацією, а й зі студентами. Хотілося б і в нашій альма матер, подібно до Університету Раєрсона, зорганізувати «послів академічної доброчесності» – студентів, які б лобіювали ідеї академічної доброчесності серед студентської спільноти, організовували б інформаційні заходи та виступали б модераторами між викладачами / адміністрацією та студентством.

Зроблено багато, але ще залишається багато питань для обговорення:

- питання академічної доброчесності в новому онлайн-світі;
- питання про заохочування студентів дотримуватись норм академічної доброчесності;
- питання забезпечення якості освіти в Університеті.

Таким чином, результатом співпраці українських та міжнародних експертів буде розвиток освітянського середовища задля відповідального запровадження норм академічної доброчесності та посилення спроможностей освітньої системи України на засадах і принципах академічної доброчесності та якості освіти.

У цих тезах ми не намагалися надати вичерпний аналіз сучасного стану академічної доброчесності у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Зрозуміло, що це завдання навіть не окремої наукової статті, а монографії. Ми прагнули показати, що, дотримуючись і пропагуючи цінності академічної доброчесності, ми зміцнюємо імідж і ділову репутацію ВНУ імені Лесі Українки, а з ним і репутацію української науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf> (дата звернення: 20.03.2021).
2. Мельник Р. Про академічну доброчесність та небезпеки у боротьбі за неї. *Вища освіта в Україні*. 2020. 09 липня. URL: <https://osvita.ua/vnz/74950/> (дата звернення: 22.03.2021).
3. AcademIQ. URL: <https://academiq.org.ua/> (дата звернення: 20.03.2021).

УДК 378.14:811.111

Анастасія ГОРОДЬ,

студентка 3 курсу, спеціальності «Прикладна лінгвістика»,

Луцький національний технічний університет, Луцьк

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК МОДЕЛЬ

ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ

Професійна (професійно-технічна) освіта є комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури.

Головна мета професійної освіти – у створенні умов для оволодіння людиною знаннями і навичками у сфері професійної діяльності, отримання кваліфікації, що забезпечує участь в суспільно корисній праці відповідно до її інтересів і здібностей. Новітні мультимедійні освітні інструменти дають студентам можливість використовувати нетрадиційні джерела інформації, підвищують ефективність самонавчальної роботи у здобутті професії, дають нові можливості для творчості та впроваджують нові форми та методи

навчання [1, с. 6].

Якість професійної підготовки кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів не повною мірою відповідає вимогам сучасного ринку праці. Ці та інші недоліки спричинені збереженням значної централізації в управлінні розвитком професійної освіти, а також недостатньою взаємодією професійних навчальних закладів, роботодавців і науковців у розробленні державних стандартів професійної освіти, багатотипністю мережі ПТНЗ, недосконалістю механізмів фінансування [3]. Системна реалізація комплексу заходів, спрямованих на модернізацію професійної освіти, забезпечуватиме формування особистості професіонала інноваційного типу, якому притаманні певні характерні риси: здатність до безперервного навчання і креативного застосування набутих знань, умінь, інших компетентностей; відповідність особистих нахилів, здібностей, інтересів обраному фаху, професії, кар'єрі. Незаперечним є те, що модернізація української професійної освіти дозволить суттєвим чином підвищити рівень розвитку культурної і підприємницької самореалізації української молоді, сформувати сучасну економіку.

В процесі організації навчального процесу основна увага приділяється формуванню у майбутніх фахівців розуміння сутності професійного розвитку, його значення у галузі педагогічних явищ. Професійна освіта виховує нове покоління професіоналів, розширюючи межі знань та охоплюючи суспільство. Під час залучення до виконання завдань чи практики у студентів формується професійна компетентність, яка виявляє специфіку науково-педагогічного колективу [2]. Однак, часто роботодавці нарікають на те, що профтехосвіта здійснює підготовку кадрів без врахування вимог ринку праці. Переважна більшість учнів ПТНЗ опановують професії сфери послуг, тоді як збільшилась потреба у виробничих професіях, зокрема токаря, фрезерувальника, слюсаря-інструментальника, ливарника тощо. Це свідчить про відсутність механізму взаємодії між ринком освітніх послуг та ринком праці. Зростання та розвиток

професії є функцією конкретних потреб, і роль професіонала змінюється внаслідок змін у суспільстві. Професійна освіта повинна відповідати мінливим вимогам і давати поштовх до зміни самої галузі, збалансовуючи погляд у майбутнє з реаліями сьогодення.

Можна зробити висновок, що сучасна система професійної освіти і навчання України стоїть перед викликами ринкової економіки: вона може сприяти формуванню конкурентоспроможного людського капіталу тільки за умови поліпшення якості освіти, що вимагає участі підприємців у розробці навчальних планів і програм та побудові системи навчання впродовж життя [2]. Професійну освіту і навчання, в першу чергу, варто розглядати як таку, що переслідує конкретні цілі задля формування висококваліфікованого фахівця. Професіоналізм досягається завдяки застосуванню новітніх наукомістких інформаційних технологій, методів та теорій. Професійна освіта – це циклічний процес, який постійно вдосконалюється, пристосовуючи програми, що допомагають формувати компетентних працівників двадцять першого століття. Крім професійних вмінь та навичок, великого значення набувають – вміння працювати в рамках проєктного підходу, створювати команду, бути лідером, шукати й аналізувати інформацію, що дозволить в майбутньому бути мобільними на ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрюкова Л. Роль мультимедійних презентацій у формуванні самоосвітньої компетентності майбутніх професіоналів з кібербезпеки. *Духовність особливостей: методологія, теорія і практика*. К., 2018. 243 с.

2. Волкова Т. Чинники розвитку професійної освіти і навчання в умовах інформаційного суспільства. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи* : зб. наук. праць / редкол. : В. О. Радкевич (голова) та ін. К. : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2011. Вип. 1. С. 40–50.

3. Кононенко І. Професійне становлення майбутніх викладачів філологічних спеціальностей у системі вищої освіти Франції. Переяслав-Хмельницький : Вид-во ДПУ ім. Григорія Сковороди, 2017. 148 с.

УДК 373.3:378-051]:005.336.2 :316.47

Оксана ДАНИЛЮК,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії та методики початкової освіти,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

**ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Актуальність дослідження. Нова українська школа потребує не лише нових методів і форм організації навчально-виховного процесу, а й абсолютно нових фахівців для їх впровадження. Вчитель сучасної школи – це передусім національно свідома, духовно багата особистість, яка володіє вміннями й навичками вільно й доцільно користуватися мовними засобами в усіх видах мовленнєвої діяльності, тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетентності – однієї з ключових складових професійної компетенції педагога. Безперечно, лише педагог, який успішно володіє культурою мови і культурою спілкування визначає потенціал усієї системи освіти, ступінь її впливу на розвиток особистості школяра [1].

Аналізуючи дослідження відомих мовознавців, лінгводидактів, можна стверджувати, що «мовленнєва компетентність» – це досягнення високого рівня у володінні орфографічними, фонетичними, лексичними, граматичними аспектами мови та здатністю користуватися мовними засобами відповідно до мовленнєвої ситуації. Основними якісними комунікативними ознаками (їх ще називають критеріями) мовлення є правильність, точність, логічність,

змістовість, доречність, багатство, виразність, чистота. Отже, це цілісне інтегроване динамічне утворення, яке дозволяє педагогу розвиватися в гармонії з загальною культурою.

Вимоги до мовних знань і умінь, навичок спілкування майбутніх учителів початкової школи окреслені поняттями «комунікативна компетентність» і «мовна компетентність», визначення і складові яких запропоновано у лінгводидактичних працях (Л. Мацько, Л. Кравець, О. Семеног, Т. Симоненко, О. Кучерява). Взявши за основу дослідження цих вчених, під мовно-комунікативною професійною компетентністю вчителя розуміємо *інтегровану особистісну якість, яка передбачає: 1) систематизовані знання про мову як найвище надбання цивілізації; знання правил мовного спілкування; знання норм сучасної української літературної мови, уміння і навички оптимального використання цих знань у професійному спілкуванні, спроможність до рефлексії, розвинуте «чуття мови»; 2) уміння і навички правильної побудови зв'язних текстів, зумовлені потребами професійної комунікації; уміння користуватися інформаційно-довідковими джерелами для українськомовного самонавчання і самовдосконалення. цих знань у професійному спілкуванні, спроможність до рефлексії, розвинуте «чуття мови»; 2) уміння і навички правильної побудови зв'язних текстів, зумовлені потребами професійної комунікації; уміння користуватися інформаційно-довідковими джерелами для українськомовного самонавчання і самовдосконалення [2].*

Критеріями сформованості мовно-комунікативної професійної компетентності студентів спеціальності «Початкова освіта», вважаємо такі:

Орфографічна. Знання норм української орфографії, її принципів (фонетичного, історичного, морфологічного та диференційованого написання), вміння використовувати їх на письмі, вміння бачити орфографічні помилки, виправляти їх та пояснювати орфограми.

Фонологічна та орфоенічна. Знання звукових засобів сучасної

української літературної мови, правил вимови звуків і звукосполучень, акцентологічних норм та вміння застосовувати їх в усному мовленні.

Лексична та фразеологічна. Багатство активного словника студента, знання лексичних явищ української мови: синонімії, антонімії, омонімії; вміння будувати синонімічні ряди, антонімічні пари. Уміння розрізняти прямі і переносні значення слів. Знання про склад лексики української мови за її походженням, про активну і пасивну лексику, вміння пояснити значення слів за допомогою контексту. Знання фразеологізмів, вміння добирати до них слова-відповідники.

Граматична та пунктуаційна. Знання будови слова і способів словотвору, уміння визначати типи основ, виділяти морфеми у слові, утворювати слово за пропонованою моделлю. Знання граматичних класів слів – частин мови, синтаксичних одиниць, морфологічних і синтаксичних категорій. Уміння визначати синтаксичну роль частин мови у тексті, встановлювати засоби граматичного зв'язку між словами. Уміння будувати речення за пропонованою схемою і складати схему даного речення. Знання основних правил української пунктуації і вміння за допомогою пунктуаційних засобів відображати інтонаційне логічне членування потоку мовлення.

Стилістична. Знання про стилі української мови, про стилістичні ресурси мовних рівнів, стилістичні норми й особливості реалізації мовних засобів залежно від комунікативної сфери і ситуації спілкування. Знання про текст, його структуру та мовні засоби зв'язку між частинами тексту. Уміння складати план тексту та виконувати його лінгвістичний аналіз з урахуванням зовнішніх чинників, що вплинули на зміст і композицію. Уміння застосовувати стилістичні знання у побудові усних і письмових текстів різних стилів і жанрів.

Для успішного формування мовно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців початкової освіти вважаємо необхідною позитивно-емоційну популяризацію та мотивацію вивчення майбутніми педагогами рідної

мови на «відмінно»; потребу моніторингу рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх педагогів у ЗВО не лише у процесі вивчення рідної мови; застосування на заняттях у ЗВО інтерактивних та інноваційних форм, методів та засобів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вижимова Т. Комунікативна культура учителя як основа його діяльності. *Мовна підготовка вчителя*. Наука і освіта, 2000. № 5.
2. Климова Катерина Яківна. Формування мовнокомунікативної професійної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02 / Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011. 35 с.

УДК 339.92(477+438)=162.1

Катерина НОВОСАД,

студентка 3 курсу, спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Тетяна ТИМОЩУК,

старший викладач кафедри іноземних мов,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

SZCZEGÓLNE CECHY WSPÓŁPRACY HANDLOWO-GOSPODARCZEJ MIĘDZY UKRAINĄ A RZECZPOSPOLITĄ POLSKĄ W NOWOCZESNYCH WARUNKACH

2 grudnia 1991 r. Rzeczpospolita Polska jako pierwsza na świecie oficjalnie uznała niepodległość Ukrainy. Generalnie możemy warunkowo wyróżnić trzy etapy formowania i rozwoju stosunków między Ukrainą a Polską:

- 1) na pierwszym etapie (1992–1993) nawiązano stosunki, czyli podpisanie pierwszych dokumentów bilateralnych, poszukiwanie i badanie możliwości współpracy w przyszłości;

2) na drugim etapie (1993–1999) stosunki bilateralne urosły do nieco wyższego etapu współpracy, czyli tworzenia partnerstwa strategicznego;

3) trzeci etap sięga 1999 r., kiedy rozwinęło się partnerstwo strategiczne między krajami, odpowiadające interesom obu krajów. Polska staje się ważnym sojusznikiem naszego kraju zarówno w stowarzyszeniach międzynarodowych, jak i regionalnych. Jako członek Unii Europejskiej i NATO, Polska wspiera aspiracje Ukrainy do integracji europejskiej i interesy euroatlantyckie, podkreśla potrzebę utrzymania polityki „otwartych drzwi” dla nowych państw członkowskich [1].

Ponadto niezwykle istotna jest kwestia rozwoju stosunków między Ukrainą a Polską w kierunku handlowo-gospodarczym. Przede wszystkim należy zauważyć, że saldo wymiany towarowej Ukrainy z Polską zmieniło się istotnie w okresie wejścia Polski do UE (2004). Jeszcze w 2004 r. saldo wymiany towarowej Ukrainy z Polską było nieznaczne, ale dodatnie, a w 2005 r. nastąpiła gwałtowna zmiana w przeciwnym kierunku, stało się ujemne. Od tego czasu wielkość ujemnego salda długo nie zmniejszała się. Uważa się, że członkostwo Polski w UE wpłynęło na handel ukraińsko-polski [2]. Negatywny wpływ miał również światowy kryzys gospodarczo-finansowy, który ogarnął Ukrainę pod koniec 2008 roku. W sumie saldo z Polską pozostało ujemne, ale wartości bezwzględne stały się niższe niż wcześniej. Jednak po światowym kryzysie gospodarczo-finansowym handel ukraińsko-polski stopniowo się ożywił [2].

Dalej kryzys gospodarczy na Ukrainie miał negatywne skutki ze względu na agresję ze strony Rosji oraz okupację części terytorium naszego państwa przez Rosję. Przede wszystkim kryzys odcisnął piętno na sile nabywczej ukraińskich przedsiębiorstw i obywateli. Ze względu na to, import towarów z Polski na Ukrainę w tym okresie zmniejszył się szybciej niż eksport ukraińskich towarów do Polski.

Na szczęście w latach 2015-2016, po przeżywaniu szoku gospodarczego, wymiana handlowa między Ukrainą a Polską poprawiła się i zaczęła rosnąć.

Według wyników roku 2019 poziom obrotów handlowych między Ukrainą a

Polską wyniósł 8,03 mld USD. Utrzymuje się tendencja dalszego wzrostu handlu dwustronnego z Polską.

W 2020 roku Polska została trzecim co do wielkości partnerem handlowym Ukrainy, awansowała na jedną pozycję. W porównaniu do 2019 r. nastąpił spadek zaledwie o 0,58%, gdyż wolumen dwustronnego handlu towarami wyniósł 7,36 mld dolarów. Polska przegrała z Niemcami tylko o 48 mln dolarów. Polska pozostaje również drugim po Chinach rynkiem zbytu dla ukraińskiego eksportu towarów o wartości prawie 3,3 mld dolarów USA, nastąpił spadek o 0,7%; 6,7% całkowitego ukraińskiego eksportu.

Ponadto import z Polski na Ukrainę, wręcz przeciwnie, zmniejszył się o 0,5% i wyniósł 4,09 mld dolarów USA, czyli 7,6% całkowitego ukraińskiego importu, czyli 4 miejsce na świecie. Jednak ujemne saldo na Ukrainie nie zmieniło się w stosunku do 2019 r., wyniosło -815,7 mln dolarów, jest to jedno z najniższych ujemnych sald wśród TOP-3 największych partnerów handlowych Ukrainy [1].

Takie towary importowane są głównie z Polski na Ukrainę: wyroby przemysłu elektromaszynowego (32,4%); produkty chemiczne (21,2%); produkty rolne (14,4%); towary przemysłu lekkiego (9,4%); metalurgia (8,1%). Ukraina eksportuje głównie takie towary do Polski: produkty rolne (28,3%); metalurgia (18%); produkty mineralne (17,4%); produkty przemysłu drzewnego (9,9%); produkty przemysłu elektromechanicznego (7,7%) [1].

Jeśli chodzi o wolumen handlu usługami, w 2020 roku wyniósł on 608,2 mln dolarów USA, tj. 8,4% w porównaniu do 2019 roku. A wielkość ukraińskiego eksportu usług do Polski spadła tylko o 0,7% i wyniosła 417,9 mln dolarów. Import spadł o 21,5% i wyniósł 190,3 mln dolarów (3,7% całości) z dodatnim saldem dla Ukrainy na poziomie 227,6 mln dolarów USA (+ 27,6% w porównaniu z 2019 r.) [1].

W związku z tym łączny wolumen dwustronnego handlu towarami i usługami z Polską w 2020 roku wyniósł 8 mld dolarów amerykańskich, co wykazało minimalny spadek (-1,3% lub -0,1 mld dolarów) w porównaniu z rokiem 2019.

Według wyników z 2020 r. bilateralne obroty handlowe Polski z Ukrainą były 3-krotnie wyższe niż obroty handlowe między Polską a Białorusią.

Polska i Ukraina muszą realistycznie oceniać i dogłębnie rozumieć swoje interesy. Ukraina może pomóc Polsce zwiększyć znaczenie Partnerstwa Wschodniego we wspólnych politykach UE, a Polska może nadal wspierać Ukrainę na jej drodze do członkostwa w NATO i UE [3].

Rozwija się więc współpraca handlowo-gospodarcza między Ukrainą a Polską, ale na liście partnerów handlowych Polski Ukraina znajduje się obecnie w drugiej dziesiątce, jednak ważne jest, aby znalazła się w TOP-10. Przede wszystkim pozwoliłoby to zwrócić większą uwagę polskiego biznesu na Ukrainę i realnie ocenić możliwości współpracy handlowo-gospodarczej z naszym państwem.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державні сайти України. Посольство України в Республіці Польща. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Польщею. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/> (дата звернення: 05.03.2021).

2. Кулицький С. Оцінка розвитку українсько-польських економічних відносин у сучасному політичному контексті. URL: <http://nbuviap.gov.ua/> (дата звернення: 05.03.2021).

3. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми. Міжнародний центр перспективних досліджень. Громадський простір. 08.02.2019. URL: <https://www.prostir.ua/> (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 004.942

Наталія ОСАДЧА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

НАУКОВИЙ МЕТОД МОДЕЛЮВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Аналіз наукових досліджень, присвячених вивченню проблем професійної підготовки майбутніх інженерів (О. Завалевська, О. Ігнатюк, М. Канівець, Т. Картель, С. Кирилашук, Н. Недвига, Н. Нємцова, Л. Щербатюк та ін.), ілюструє зростання інтересу дослідників до потенціалу моделювання. У загальному розумінні модель (лат. *modulus* – міра, мірило, зразок) є певним умовним або уявним образом об'єкта, відтворенням та заміником його оригіналу, що відображає принципи внутрішньої організації або функціонування, властивості, ознаки, характеристики об'єкта дослідження чи відтворення (оригіналу).

У словникових джерелах поняття «модель» визначається, як: зразок, примірник чого-небудь, схема для пояснення якогось явища або процесу; зразок якого-небудь нового виробу, взірцевий примірник чогось; тип, марка конструкції; зразок, що відтворює, імітує будову і дію якого-небудь об'єкта, використовується для здобуття нових знань про об'єкт; те, що є матеріалом, натурою для художнього відтворення; зразок, з якого знімається форма для відливання або відтворення в іншому матеріалі; уявний чи умовний (зображення, опис, схема тощо) образ якого-небудь об'єкта, процесу або явища, що використовується як його «представник»; конструкція, структура, зразок, за яким побудована певна одиниця мови з одиниць нижчого рівня; система математичних залежностей або програма, що відображає суттєві властивості об'єкта, процесу чи явища, які вивчаються [1, с. 776].

З філософських позицій, «модель» позначає «певну реально існуючу або уявну систему, яка заміщає та відображає в пізнавальних процесах іншу систему-оригінал, що знаходиться у співвідношенні схожості, подібності, завдяки чому вивчення моделі дозволяє отримати нову інформацію про оригінал» [3, с. 25].

На переконання науковців, модель є системним явищем, що відображає суттєві властивості і відносини оригіналу, а також змінює цей оригінал та поряд з вивченням оригіналу забезпечує новою інформацією про нього; модель є «операціоналізацією» ідеалу, її конфронтацією з дійсністю, перетворення в реальну мету, виступає не тільки відображенням певного стану справ, але й передбачуваною формою діяльності, репрезентацією майбутньої практики і засвоєних видів діяльності. Водночас модель є певною структурою, що відображає внутрішні відносини та зв'язки між її компонентами. Провідними функціями моделі, згідно В. Штоффа, є проміжна, яка пов'язує теоретичне мислення й об'єктивну дійсність, та евристична, що відкриває шлях для подальшого дослідження об'єкта [4]. Відтак, є підстави стверджувати, що будь-яка модель слугує засобом пізнання, проте істинність чи хибність моделі засвідчує практика.

У педагогічному моделюванні найбільш представлені структурно-функціональні моделі, у яких об'єкт постає як цілісна система, що обіймає низку складових (компоненти, блоки, елементи, підсистеми, тощо), взаємозв'язані структурними відносинами підпорядкованості, логічної та часової послідовності розв'язання окремих завдань. Різні рівні системно-структурних проявів дозволяють здійснити розподіл складної проблеми на дрібніші, які підлягають опису та аналізу. Згідно Н. Ничкало, у педагогічному моделюванні потрібно зважати на єдність мети, завдань, функцій, різноманітних видів діяльності, організаційних форм, критеріїв функціонування як системи в цілому, так і окремих її підсистем [2].

В основу класифікації моделей покладено особливості взаємозалежності оригіналу і моделі, глибина аналогії та форма репрезентування. Згідно чого, розрізняються матеріальні (предметні) та ідеальні (інформаційні) моделі. Предметні моделі відтворюють геометричні, фізичні й інші властивості об'єктів у матеріальній формі, а інформаційні моделі – об'єкти й процеси в образній або знаковій формі. Із гносеологічних позицій моделі поділяються на: предметно-подібні (речові, об'єктивні) і символічні (знакові, математичні); об'єктивні (коли схожість встановлюється між об'єктом-моделлю і об'єктом-прототипом) і діяльнісні (якщо схожість встановлюється між видами діяльності, до яких включено модель і прототип). Також моделі класифікуються за: природою змодельованих явищ (соціальні, психологічні, фізіологічні, біологічні, молекулярні); завданнями моделювання (евристичні, прогностичні); ступенем точності (наближені, точні, ймовірні, достовірні); обсягом відображених у моделі властивостей прототипу (повні, неповні); глибиною аналогії між прототипом і моделлю (знакові, речові); відтворювальними властивостями прототипу (структурні, функціональні, інформаційні, системні).

Отже, науковий метод моделювання забезпечує системність і цілісність у вивченні та проєктуванні процесів та явищ у професійній підготовці майбутніх інженерів. На формальному рівні модель репрезентує та відтворює певні властивості, ознаки, характеристики об'єкта дослідження або систему ідеалізованих об'єктів та структур, а також повноту взаємозв'язків між ними. У розробці й проєктуванні моделей враховується необхідність забезпечення їх результативності завдяки успішності функціонування окремих елементів. У дослідницькому контексті провідною властивістю моделі є змога апробації та експериментування з нею задля глибшого пізнання властивостей об'єктів і процесів й перевірки гіпотез з метою подальшого впровадження у практику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і

голов. ред. В. П. Бусел. К. Ірпінь : Перун. 2005. 1728 с.

2. Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти і навчання в контексті європейської інтеграції. *Педагогіка і психологія*. 2008. № 1. С. 57–61.

3. Філософський енциклопедичний словник / редкол.: В. І. Шинкарук, Є. К. Бистрицький, М. О. Булатов та ін. К. : Абрикос, 2002. 392 с.

4. Штофф В. А. Моделирование и философия. М.-Л. : Наука. 1966. 302 с.

УДК 373:8(477)(09)«1959/2013»(043.3)

Марія ТАДЕЄВА,

*доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет водного господарства
та природокористування, Рівне*

Галина МАРТИНЮК,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет водного господарства
та природокористування, Рівне*

Юдіта ПАВЛОВИЧ,

*старший викладач кафедри української філології,
Закарпатський Угорський університет імені Ференца Ракоці II*

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ІНОЗЕМНИХ МОВ

В окремих країнах до сьогодні викладання іноземних мов проводиться за навчальними програмами, сформульованими в 1980-х або навіть в 1970-х роках. Така ситуація склалася в Італії, де навчальні програми для початкового та нижчого середнього рівнів вийшли друком 1985 і 1979 роках відповідно.

У Люксембурзі викладання французької та німецької на початковому рівні проводиться на основі навчального плану, датованого 1989 роком. В Австрії викладання англійської та французької мов у неповній середній школі в

основному базується на програмах, опублікованих в кінці 1980-х років.

У Словенії навчальна програма для навчання англійської мови на другому етапі була затверджена у 1983 році. Тим не менше, навряд чи ця програма використовується викладачами, які протягом перших років викладання вдавалися до підручників, які були спеціально написані відповідно до навчальної програми. В кінці 1980-х років були затверджені підручники, які часто значно відрізнялися від офіційної навчальної програми. У квітні 1999 року був затверджений новий навчальний план. Країни, які мають давні традиції викладання іноземних мов на первинному рівні, останнім часом розпочали перегляд своїх програм. Ці перегляди часто датуються другою половиною 1990-х років [3].

Лише в небагатьох країнах зміст навчальної програми визначається як такий, що охоплює всю систему обов'язкової освіти (Данія, Ісландія та Латвія). Греція і Кіпр мають навчальні програми для англійської мови, які охоплюють всю обов'язкову освіту. У більшості випадків, зміст навчальних програм поділяється на різні розділи, структуровані за рівнем освіти та терміном вивчення. Найбільш часта структура обумовлює зміст викладання поетапно в декілька років.

Чимало країн використовують програми 1980-х років у поєднанні з новими. Останні спроби щодо задоволення потреб у нових навчальних програмах зумовлені широким спектром мов для вивчення. Для французько- та німецькомовних громад у Бельгії на рівні середньої школи використовуються навчальні програми 1985 року для німецької мови у поєднанні з навчальним планом 1992 року для романської мови. Крім того, в Ірландії Програма Junior Certificate 1985 року для викладання французької та німецької мов у середній школі співіснує з програмами для італійської та іспанської мов, які були опубліковані в 1993 році. Останні дві програми були переглянуті з метою узгодження їхнього змісту з програмами для французької та німецької мов. В

інших країнах таких, як Франція і Кіпр, різні терміни публікації відповідають різним рівням освіти [3].

Крім того, країни, які ввели іноземну мову на початковому рівні на початку 1990-х років, майже відразу розробили відповідні навчальні програми. В Ліхтенштейні навчальна програма англійської мови передбачає, що мова повинна вивчатися з 8 років. Іспанія представила викладання іноземної мови в початковій школі в 1990 році, а в наступному році затвердила програми для викладання. Інші країни, такі, як Греція, Франція і Португалія, діяли таким же чином, тобто з дуже коротким часовим проміжком між реформуванням і публікацією програм.

Іноземні мови, запропоновані кожною системою освіти, представлені різними способами у навчальних програмах. Переважна більшість країн готують точний список іноземних мов, з якого учні можуть вибрати одну, яку б вони хотіли вивчати. Деякі країни, проте, не обов'язково представляють певну навчальну програму чи певний розділ для кожної мови. Це особливо стосується країн ЄС. З іншого боку, більшість країн пропонують для кожної іноземної мови свою власну навчальну програму або принаймні спеціальний розділ. Іспанія, Фінляндія, Угорщина – це лише три країни, які не забезпечили точний список іноземних мов. Ці три країни не мають програм чи розділів характерних для різних мов, а лише єдиний навчальний план, загальний для всіх [2].

Більшість навчальних програм формують навчальні рекомендації, надаючи вчителям свободу в цьому питанні. Навчальні програми Греції, Кіпру, Люксембургу (останні виключно у випадку англійської) вимагають від своїх вчителів використання певного підручника. У Німеччині вчителі повинні вибирати підручники з рекомендованого переліку, затвердженого Міністерством освіти і культури. Вони, однак, мають право доповнювати їх навчальними посібниками на свій вибір.

Деякі країни мають конкретні навчальні програми для початкової школи:

Бельгія (французько- та німецькомовні громади), Іспанія, Франція, Італія, Люксембург, Нідерланди, Австрія, Ліхтенштейн і Румунія. У Шотландії обов'язкове викладання іноземної мови в початковій школі базується на основі тимчасових документів, які не повинні розглядатися як виняткові або нормативні.

Програми іноді дають дуже точний виклад рекомендації щодо того, як проводити аудіювання. До них відносяться кілька характеристик усних повідомлень, такі як різні голоси, повідомлення мовою щоденного вжитку, яка не перевантажена синтаксичними та лексичними труднощами тощо. Спосіб, за допомогою якого ця діяльність відбувається, також є предметом численних спостережень. Тут важливо вказати на те, що повинно бути почутим у відповідному контексті, заохотити учнів до практики активного слухання і сприймання іншомовного автентичного мовлення [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2010. № 1. С. 11–17.
2. Тадеєва М. І. Розвиток шкільної іншомовної освіти в країнах-членах Ради Європи : монографія. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2010. С. 226–250.
3. National Center for Research on Cultural Diversity and Second Language Learning (1999-07). Two-Way Bilingual Education Programs in Practice: A National and Local Perspective. Center for Applied Linguistic. 2009. URL: www.eric.ed.gov/PDFS/ED 379915.pdf (дата звернення: 05.03.2021).

УДК 378.147:81'243:37.018.43

Тетяна ТИМОЩУК,

старший викладач кафедри іноземних мов,

Ігор ТИМОЩУК,

доцент,

Національний університет водного господарства

та природокористування, Рівне

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Останнім часом відбулися суттєві зміни в умовах викладання та навчання в закладах вищої освіти. Термін «дистанційне навчання» вже став часто та звично вживаним. Завдання викладача дещо ускладнилося за відсутності безпосереднього спілкування в навчальній аудиторії. Невід'ємною альтернативою практичного заняття в аудиторії вже тривалий час є впровадження різних форм електронного навчання. Навчальні заняття за розкладом проводяться у режимі відеоконференц-зв'язку із використанням зовнішніх платформ: Zoom, Microsoft Teams, BigBlueButton, Skype, Google Classroom, GoogleMeet, тощо.

В такому режимі дуже важливо залучити всіх учасників навчального процесу до активної співпраці. Тому у сучасному навчальному процесі вивчення іноземної мови велику увагу приділяють інтерактивним методам. «Інтерактивне навчання» можна визначити як взаємодію викладача та студентів в процесі спілкування та навчання з метою вирішення лінгвістичних та комунікативних завдань. В структурі заняття з іноземної мови із застосуванням інтерактивних технологій виділяють чотири етапи: підготовка, вступ, проведення, рефлексія та результати [2, с. 35–37]. Етап «проведення» вимагає певних умов навчання.

До ефективних інтерактивних методів навчання можна віднести наступні: мозковий штурм (англ. brainstorming), асоціограму, сітку думок (англ. mindmap), рольові та ділові ігри, дискусії, метод проєктів, метод «Шість мислячих капелюхів» (англ. «Six Thinking Hats»), «Кульковий підшипник» (англ. «Ball bearing», нім. «Kugellager», фр. «Roulement à billes», пол. «Łożysko kulkowe»), метод «Мереживна пилка» (англ. «Jigsaw method», нім. «Jigsaw-Methode» або «Gruppenpuzzle», фр. «Méthode Jigsaw», пол. «Wirujące grupy») та ін. Проаналізуємо суть цих методів та можливість їх використання на заняттях в умовах дистанційного навчання.

Значно активізує роботу студентів проведення «мозкового штурму». «Brainstorming» – це форма бесіди, в якій учасники групи на поданий ведучим імпульс озвучують в швидкому темпі свої думки. Усі ідеї можуть бути записані у чаті, впорядковані за певними критеріями та прокоментовані [1, с. 129].

Метод асоціограми допоможе активізувати попередні знання, зібрати до заданої теми спонтанні думки, ідеї у вигляді слова, виразу. Обов'язковим є схематичне зображення, тому, коментуючи, можна записувати ідею в чаті та на аркуші паперу [1, с. 75].

Режим відеоконференції дозволяє розвивати і структурувати думки також за допомогою сітки думок (mind map – англ., mapa myśli – пол., Gedankennetz – нім., carte mentale – фр., mapa mental – ісп.). Цей метод допоможе шляхом схематичного зображення легко розвинути і структурувати думки, зібрати інформацію, поділити матеріал на змістові частини [3, с. 57].

Використання рольових та ділових ігор, у яких студенти спілкуються в парах або в групах, не лише дозволяє зробити заняття різноманітним, а й дає можливість студентам проявити мовленнєву самостійність, реалізувати комунікативні вміння та мовленнєві навички.

Легко дискутувати допоможе метод «Шести мислячих капелюхів». У пропонованій системі мислення поділено на шість категорій, з кожною з яких

співвіднесено метафоричний капелюх певного кольору. Коли обговорюється питання, кожен із присутніх застосовує до нього конкретний капелюх і всі думають в одному напрямку. Це забезпечує ефективнішу концентрацію і легкість в управлінні власними думками. Кожен колір капелюха виконує свої функції: 1) білий: детальна і необхідна інформація; тільки факти; 2) жовтий: символічне відображення оптимізму; дослідження можливих успіхів і позитивних сторін; переваги; 3) чорний: застерігає і змушує думати критично; 4) червоний: почуття, ідеї та інтуїтивні прозріння; 5) зелений: фокусування на творчості, альтернативних рішеннях; нові можливості та ідеї; 6) синій: керування розумовими процесами; визначення цілей, завдань [4, с. 5–6].

Вартий особливої уваги метод проєктів, що передбачає визначену сукупність навчально-пізнавальних засобів та дій студентів, що дозволяють вирішити ту чи іншу проблему. Цікавим є в рамках проєкту створення презентацій у програмному середовищі Open Office Impress, Microsoft PowerPoint і показ їх як кінцевий продукт діяльності.

Деякі інтерактивні методи, на жаль, не можемо застосувати online. Одним з них є «Кульковий підшипник», обов'язковою умовою якого є безпосереднє спілкування в «подвійному колі» учасників. Досить ефективним є методика «Мереживна пилка», але за умов дистанційного навчання є проблематичною одночасна робота кількох «домашніх» та «експертних» груп.

Усі вище згадані інтерактивні методи спрямовані на забезпечення активізації навичок відповідних видів мовленнєвої діяльності. Більшість з них допомагають також в умовах дистанційного навчання реалізувати основну функцію вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі – формування у студентів професійної іншомовної комунікативної компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dorothea Lévy-Hillerich, Renata Krajewska-Markiewicz. Mit Deutsch in Europa studieren – arbeiten – leben. Goethe-Institut, München, 2004.

2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К., 2004. 192 с.

3. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України / колектив авторів: Амеліна С. М. та ін. К. : Ленвіт, 2006.

4. Циркаль А. Ю. Огляд найбільш цікавих інтерактивних методів на заняттях з англійської мови / НТУУ «Київський політехнічний інститут». URL: http://confesp.fl.kpi.ua/sites/default/files/cirkalayu_stattya_onlayn.pdf (дата звернення: 05.03.2021).

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

БЛАГОВІРНА Уляна

Вербалізація концепту FREIHEIT / СВОБОДА в німецькомовному дискурсі 3

БОНДАРЧУК Олена, ДИШКО Дарина

Особливості сучасного німецькомовного епістолярного роману 6

БОРТНИК Антоніна, БІЛОУС Наталія

Особливості перекладу іншомовної лексики в німецькомовних аграрних текстах українською мовою 10

БУБАЛО Дарія

Політична лінгвістика: етапи становлення та перспективи розвитку 15

ВОЙТЮК Анастасія

Вербалізація концепту FRAU у німецькій мові 18

ГЛУХ Мирослава

Особливості перекладу німецькомовних рекламних текстів 21

ДВОРАК Максим, ОСАДЧА Наталія

Функціонування комп'ютерної лексики в сучасній англійській мові 24

ДОБРЯНСЬКА Уляна

Відображення важливих культурних концептів у казках братів ґрімм 28

ДРОЗДЮК Вікторія

Неологізми періоду пандемії у сучасних німецьких ЗМІ 31

ЖИГАНЮК Анастасія

Особливості відтворення сленгу при перекладі художніх творів 35

ЗОЩУК Наталія

Індивідуально-авторська мовна картина світу письменниці Зеді Сміт 39

КАЛЬКО Вікторія, ПОТАПЧУК Світлана

Фітометафори англійської та української мов на позначення рис характеру та поведінки людини 43

КОБЕЦЬ Софія

Комп'ютерна лексикографія & електронні словники 47

КОВЧ Тетяна

Осмилення проблеми ідентичності у німецькомовній літературі швейцарії кінця ХХ століття 50

КОЛЯДА Еліна, БОТВІНКО-БОТЮК Олена

Семантика висловлень смутку 54

МЕСНІКОВИЧ Зоряна, ОСІПЧУК Наталія

Перекладацькі трансформації німецько-українських міжнародних угод 57

МУЦ Зоряна

Концепт «EUROPA» в німецькому політичному дискурсі 60

НАСТЕНКО Софія, СЕМЕНЮК Тетяна

Роль еміграції в творах Е. М. РЕМАРКА 63

ОСІПОВА Вікторія

Проблематика творів Мартіна Зутера 66

ОСІПОВИЧ Іванна

Молодіжний чат як особливий вид віртуального дискурсу 69

ОСІПЧУК Наталія

Pragmatische Bedeutung Phraseologischer Neubildungen In Der Deutschen Sprache 72

ПАСИК Людмила

Мартін Зутер як представник сучасної швейцарської літератури 76

ПИЛИПЧУК Валерія, ЛИСЕЦЬКА Наталія

Проблема перекладу термінів, фразелогізмів, неологізмів 79

ПОТАПЮК Юлія

Композити-неологізми періоду пандемії COVID-19 82

РИСЬ Лариса, БОЖИК Данило

Неологізми-контамінати у сучасній німецькій мові 86

ТИМОЩУК Ігор

Neologismes Et Termes D'emprunt Dans Le Français 89

ТРАВІНА Анастасія

Німецькомовний паремістичний матеріал: перекладацький орієнтир 93

ФЕДЧУК Тетяна

Психосеміотичний підхід у перекладах художніх текстів 96

ХІЦ Яна

Вербалізація концепту GELD у німецькій мові 99

ХОМА Христина

Роль інтертексту в художніх творах 102

**СЕКЦІЯ 2. МОВА – КУЛЬТУРА – КОМУНІКАЦІЯ:
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

АЛИЄВА Альвіна

Нейролінгвістичне програмування як інструмент ефективної міжособистісної комунікації 106

БАЛАШОВА Ірина

Англійський сленг в музиці 109

БАРДАШ Марина

Антропоцентричні фітометафори на позначення розумових здібностей людини в англійській та українській лінгвокультурах 113

ВАШЕТА Роман

Молодіжний сленг в німецькій мові 116

ГАЦЕНКО Анастасія

Молодіжний сленг у сучасній німецькій мові 119

ГОЛОВЧЕНКО Дмитрій, ГОЛОВЧЕНКО Ольга

Роль евфемізмів у німецькомовному політичному дискурсі 123

ДУПЕЛИЧ Юліана

Аксіологічна характеристика німецьких паремій з компонентом
«ARBEIT» 127

КОВАЛЬЧУК Діана

Міжкультурна комунікація 130

КРУТЬКО Тетяна

Сторінки в соціальних мережах як елемент персонального брендинга 134

МЯЛКОВСЬКА Людмила

Художній переклад: психолінгвістичний аспект 137

ОЗАРЧУК Ірина

Мова як інструмент міжкультурної комунікації для формування
особистості 140

ПЕТРІВ Христина

Механізми мовної пам'яті в аспекті вивчення іноземних мов 144

ПОТАПЧУК Світлана

Дослідження ціннісної складової лінгвокультурних концептів у
паремійних одиницях англійської та української мов 147

СТЕРНІЧУК Орест

Концепція діалогізму: від Бубера до Фройда 151

**СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ
ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

КРОТ Катерина

Освітні програми європейського союзу для студентів 154

Litvinchuk A. T.

Mapping Learning Outcomes in Foreign Language Education

157

СЕКЦІЯ 4. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ, ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

ГОЛУБЄВА Ірина

Навчальні програми для лінгвістично обдарованих учнів США 161

ДЯК Ірина, ОСІПЧУК Наталія

Іншомовна підготовка магістрів в університетах Швейцарії 164

МІСЬКОВА Катерина, ШИКУН Алла

Шляхи розвитку іншомовної освіти у школах країн Європи 167

СОКОЛ Валерій, ШИКУН Алла

Інклюзивна освіта в США 170

ЯЩИК Наталія

Реалізація концепції GLOBAL CITIZENSHIP EDUCATION в закладах
вищої освіти 173

СЕКЦІЯ 5. ТРАДИЦІЙНІ ТА НОВІТНІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

АГАРКОВА Тетяна

Особливості організації процесу навчання іноземних мов з використанням
технології BYOD 177

АКОПЯН Карина

Застосування ігрових технологій як засіб підвищення мотивації молодших
школярів на уроках англійської мови 180

БАРКОВА Вероніка

Інтернет у навчанні усних видів мовленнєвої діяльності 184

БОТВІНКО-БОТЮК Олена, АНТОНЮК Оксана

Курс ESP у вивченні іноземної мови 187

ВИНОГРАДОВА Валерія

The Peculiarities of Brainstorming Method 190

ГАВЛИТЮК Зоряна, ЗОЩУК Наталія

Дистанційне навчання іноземної мови: виклики та переваги 193

ЗАДОРЖНА Іванна, ЗОЩУК Наталія

Особливості вивчення англійської мови для менеджерів 196

КАРПЛЮК Ольга

Особливості категорії речі та її функціональний потенціал у творах зі
світової літератури у 10-му класі 199

КАССАЙ Маргарита

Методологічна проблема формування поняття «АНТИУТОПІЯ» на
уроках літератури у старшій школі 203

КУПЧИК Лариса

До питання цифрової компетентності викладача іноземних мов 206

СИЗОНЕНКО Галина

Використання флеш-карток для вивчення німецької мови як другої
іноземної 210

ТРЕТЬЯКОВА Катерина, СЕРГІЙЧУК Наталія, САМСОНЮК Яна,

ПЛАХОТНІК Надія, ЗІНЧУК Тетяна

Analytical Memo-Writing on the Way of Conducting Action Research 214

SHAMSUTDINOVA Mariam-Sofia

Motivative Basis of Learning Activities in English Language Lessons 217

СЕКЦІЯ 6. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

АНТОНЮК Анжела

До питання академічної доброчесності 221

ГАЛИЦЬКА Олена

Академічна доброчесність у Лесиному виші 224

ГОРОДЬ Анастасія

Професійна освіта як модель підготовки конкурентноспроможних фахівців 227

ДАНИЛЮК Оксана

До проблеми формування мовно-комунікативної професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи 230

НОВОСАД Катерина, ТИМОЩУК Тетяна

Szczególne Cechy Współpracy Handlowo-Gospodarczej Między Ukrainą A Rzeczpospolitą Polską W Nowoczesnych Warunkach 233

ОСАДЧА Наталія

Науковий метод моделювання у професійній підготовці майбутніх інженерів 237

ТАДЕЄВА Марія, МАРТИНЮК Галина, ПАВЛОВИЧ Юдіта

Удосконалення змісту національних шкільних навчальних програм з іноземних мов 240

ТИМОЩУК Тетяна, ТИМОЩУК Ігор

Можливості використання інтерактивних методів на заняттях з іноземної мови в умовах дистанційного навчання 244

*II Всеукраїнська науково-практична конференція
«СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ»*

Наукове видання

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ

**II ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

ЗБІРНИК ТЕЗ

Розміщуються статті в авторській редакції

Технічний редактор

Галина Сімчук

*Видавець і виготовлювач
Національний університет
водного господарства та природокористування
вул. Соборна, 11, м. Рівне, 33028.*

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції РВ № 31 від 26.04.2005 р.*